

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE FİNANSMAN BİLİM DALI

BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KOBİ'LERE
ETKİLERİ ve KONYA İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

Ayşe AKDAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Doç. Dr. Mikail ALTAN

Konya - 2010

ÖZET

BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KOBİ'LERE ETKİLERİ ve KONYA İLİNDE BİR ARAŞTIRMA

Ayşe AKDAM

**Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi, Mart 2010
Danışman: Doç. Dr. Mikail ALTAN**

Son yıllarda finansal sektör kaynaklı krizlerin artması ve bu krizlerin tüm ülke ekonomilerini etkileyen küresel bir boyuta taşınması nedeniyle finansal sistemin sağlıklı bir yapıya sahip olması daha da önemli hale gelmiştir. Finansal sistemin önemli bir parçası olan bankacılık sektöründe piyasa disiplininin ve etkin risk yönetiminin sağlanmasını hedefleyen Basel II düzenlemeleri, bankalar yanında bankaların finansman sağladığı diğer birimleri de etkilemektedir. Reel sektörün büyük bölümünü oluşturan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) bu birimler arasında yer almaktadır. Basel II düzenlemelerinin KOBİ'lere etkilerinin ne yönde olacağını ortaya koyulması KOBİ'lerin bu sürece uyumunu kolaylaştıracaktır.

Bu amaçla çalışmada, Basel II düzenlemelerinin KOBİ'lere etkileri birçok açıdan ele alınmıştır. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde, KOBİ'lerin ekonomideki yeri, önemi ve gelişimine değinilmiştir. Daha sonra KOBİ'lerin finansmanında kullanılan banka kredileri ve geleneksel kredilendirme süreci ile KOBİ kredilerinin gelişimi ele alınmıştır. Çalışmanın ikinci bölümünde, Basel I ve Basel II düzenlemelerine yer verilmiş olup, Basel II'nin KOBİ'lere etkileri getirilen düzenlemeler çerçevesinde ortaya koyulmuştur.

Son bölümde ise, ampirik uygulama için Basel II'nin Konya organize sanayi bölgelerinde faaliyet gösteren KOBİ'lere etkilerini belirlemeye yönelik araştırma sonuçlarına yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Basel Düzenlemeleri, Basel II, KOBİ, Krediler.

ABSTRACT**THE EFFECTS OF BASEL II REGULATIONS ON
SMES AND A SURVEY IN KONYA****Ayşe AKDAM****Selcuk University, Institute of Social Scienses,
Graduate School of Business Administration
Master Thesis, Mart 2010
Advisor: Assoc. Prof. Dr. Mikail ALTAN**

It has become much more crucial that financial system's to be a more sound structure due to the recent increase of the financial sector based crisis and that this crisis' effects are promoted to global dimensions. Basel II regulations that aim to supply effective risk management and discipline in banking sector, which is an important part of financial system, affects both banks and other bodies that supplies financial sources to banks. Small and Medium Sized Enterprises (SMEs) that compromises a large part of real sector is among those bodies. Introducing the effects of Basel II regulation on SMEs will ease the adoption process of SMEs to these regulations.

For this purpose, in this study the effects of Basel II regulation on SMEs are examined in several aspects. In this context, in the first chapter of the study, the significance, position and development of the SMEs in an economy are emphasised and traditional crediting process and bank loans for SME's financing and development of SME loans are discussed. In the second chapter of this study, Basel I and Basel II regulations are examined and the effects of Basel II's on SMEs are introduced in terms of the new regulations.

In the last chapter, readers will find the empirical study results to determine the effects of Basel II on SMEs operationg in Konya Industrial Zone.

Keywords: Basel Regulations, Basel II, SME, Loans.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR ve ŞEKİLLER LİSTESİ	vii
GRAFİKLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xii
GİRİŞ	1

I. BÖLÜM

KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

KAVRAMI ve KREDİLENDİRME SÜRECİ

1.1. KOBİ Kavramı.....	3
1.1.1. KOBİ Kavramı ve Kapsamı	3
1.1.2. KOBİ'lerin Yeri ve Önemi.....	7
1.1.2.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	8
1.2.1.1.1. Planlı Dönem Öncesi (1923-1964).....	9
1.2.1.1.2. Planlı Dönem (1965-2009).....	12
1.1.2.2. KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri ve Önemi.....	25
1.1.3. KOBİ'lerin Temel Sorunları	32
1.1.3.1. Finansman Sorunları	33
1.1.3.2. Yönetim ve Pazarlama Sorunları.....	36
1.2. Kredileendirme ve KOBİ Kredileri	38
1.2.1. Kredi Kavramı.....	39
1.2.2. Kredinin Unsurları	41
1.2.3. Kredi Türleri.....	42
1.2.3.1. Vadeleri Açısından Krediler.....	42

1.2.3.2. Nitelikleri Açısından Krediler.....	43
1.2.3.3. Teminatları Açısından Krediler.....	43
1.2.3.4. Kullanım Amacı Açısından Krediler.....	44
1.2.3.5. Krediyi Alana Göre Krediler.....	44
1.2.4. Kredilendirme Süreci	45
1.2.4.1. Kredi Politikası.....	45
1.2.4.2. Kredi Talebi	46
1.2.4.3. Kredi Analizi.....	47
1.2.4.4. Kredi Fiyatlandırması.....	51
1.2.4.4.1. Kredi Maliyetleri.....	51
1.2.4.4.2. Kredi Fiyatlandırma Yöntemleri	54
1.2.4.4.3. Kredi Riskinin Fiyatlamaya Etkisi	58
1.2.4.5. Kredilerin İzlenmesi.....	59
1.2.5. KOBİ Kredileri.....	60

II. BÖLÜM

BASEL II DÜZENLEMELERİ ve KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. Basel Sermaye Uzlaşısı.....	66
2.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS).....	66
2.1.2. Basel I	68
2.1.3. Basel II.....	71
2.1.3.1. Basel II İlkeleri.....	73
2.1.3.1.1. Birinci Yapısal Blok (Pillar I).....	74
2.1.3.1.2. İkinci Yapısal Blok (Pillar II).....	76
2.1.3.1.3. Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III).....	77
2.2. Basel II'ye Göre Kredilendirme Süreci.....	78
2.2.1. Kredi Riski ve Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri	79

2.2.1.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım ve Standart Yaklaşım.....	80
2.2.1.1.1. Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler.....	81
2.2.1.1.2. Bankalara Kullandırılan Krediler.....	82
2.2.1.1.3. Çok Taraflı Kalkınma Bankalarına Kullandırılan Krediler.....	83
2.2.1.1.4. Merkezi Hükümet İçinde Yer Almayan Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullandırılan Krediler.....	83
2.2.1.1.5. Menkul Kıymet Şirketlerine Kullandırılan Krediler.....	84
2.2.1.1.6. Kurumsal Krediler.....	84
2.2.1.1.7. Perakende Krediler.....	86
2.2.1.1.8. Konut (İkamet Amaçlı Gayrimenkul) İpoteği Karşılığı Krediler.....	88
2.2.1.1.9. Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler.....	88
2.2.1.1.10. Tahsili Gecikmiş Alacaklar.....	89
2.2.1.1.11. Yüksek Risk Kategorileri.....	89
2.2.1.1.12. Diğer Aktifler.....	89
2.2.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım.....	90
2.2.1.2.1. İçsel Derecelendirme Yaklaşımında Risk Bileşenleri.....	94
2.2.2. Kredi Riski Azaltım Teknikleri.....	98
2.2.2.1. Teminatlandırma.....	98
2.2.2.1.1. Basit Yöntem.....	98
2.2.2.1.2. Kapsamlı Yöntem.....	100
2.2.2.1.3. Temerrüt Halinde Kayıp Yöntemi.....	100
2.2.2.2. Garanti ve Kredi türevleri.....	101
2.2.3. Risk Odaklı Kredi Fiyatlaması.....	101
2.3. Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyum ve Geçiş Süreci.....	105
2.4. Basel II Düzenlemelerinin Etkileri.....	107
2.4.1. Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri.....	107
2.4.1.1. KOBİ Tanımı Üzerindeki Etkileri.....	108
2.4.1.2. KOBİ'lerin Finansmanı Üzerindeki Etkileri.....	111

2.4.1.2.1. Kredi miktarı	112
2.4.1.2.2. Teminatlandırma	112
2.4.1.2.3. Vade	115
2.4.1.2.4. Kredi Maliyeti	117
2.4.1.3. KOBİ'lerin Derecelendirilmesi ve Kurumsal Yönetim Anlayışı Üzerindeki Etkileri.....	121
2.4.1.4. KOBİ'lerin İstihdam Anlayışı Üzerindeki Etkileri	130
2.4.2. Basel II'nin Bankacılık Sektörü ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri	133
2.5. Basel III.....	138

III. BÖLÜM

BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KONYA İLİNDE FAALİYETTE BULUNAN KOBİ'LERE ETKİLERİNİN TESPİTİNE YÖNELİK ANKET ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	139
3.2. Araştırmanın Kapsamı	139
3.3. Araştırmanın Yöntemi.....	140
3.3.1 Veriler ve Toplanması.....	140
3.3.2. Evren ve Örneklem	140
3.3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması	141
3.4. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi	142
3.4.1. Araştırmaya Katılan Firmaların Özelliklerine İlişkin Bulgular	142
3.4.2. Araştırmaya Katılan Firmaların Basel II Düzenlemeleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular	154
3.4.3. Araştırmaya Katılan Firmaların Basel II Düzenlemeleri Hakkındaki Görüşlerinin Firma Özelliklerine Göre Değişiminin İncelenmesi	171
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	189
KAYNAKÇA.....	194
EK	212

TABLolar ve ŞEKİLLER LİSTESİ

- Tablo 1.1: Türkiye'deki Yeni KOBİ Tanımı ve AB KOBİ Tanımı
- Tablo 1.2: Türkiye'deki Özel Sanayi İşletmelerinin Sayısal Durumu
- Tablo 1.3.1: Bazı Ülkelerdeki KOBİ Göstergeleri
- Tablo 1.3.2: Bazı Ülkelerdeki KOBİ Göstergeleri
- Tablo 2.1: Basel I – Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Hesaplanması
- Tablo 2.2: Basel II – Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Hesaplanması
- Tablo 2.3: Basel I ve Basel II Arasındaki Temel Farklılıklar
- Tablo 2.4: Farklı Risk Kategorilerine Göre Risk Ölçüm Yöntemleri
- Tablo 2.5.: Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler için Risk Ağırlıkları
- Tablo 2.6: Bankalara Kullandırılan Krediler için Risk Ağırlıkları
- Tablo 2.7: Kurumsal Krediler için Risk Ağırlıkları
- Tablo 2.8: Basel II'ye Göre Firmaların Sınıflandırılması
- Tablo 2.9: Türkiye – AB KOBİ Tanımı ve Basel II KOBİ Olma Şartları
- Tablo 2.10: Sektör Bilançoları Kapsamında Firma Büyüklükleri (Aralık 2008)
- Tablo 2.11: Risk Azaltım Teknikleri Kapsamında Dikkate Alınabilecek Teminatlar
- Tablo 2.12: Kredi Faiz Oranı – Derecelendirme Notu İlişkisi
- Tablo 2.13: Standart Yaklaşımda KOBİ'ler için Risk Ağırlıkları
- Tablo 2.14: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımda Temerrüt Olasılıkları
- Tablo 2.15: Basel II Düzenlemelerinin Etkileri
- Tablo 3.1: Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'lere Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Değeri
- Tablo 3.2: Firmaların Hukuki Durumlarına Göre Dağılımı
- Tablo 3.3: Firmaların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı
- Tablo 3.4: Firmaların Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı
- Tablo 3.5: Firmaların Yöneticilerine Göre Dağılımı
- Tablo 3.6: Firmaların Finansman Yetkililerine Göre Dağılımı

Tablo 3.7: Firmaların Yöneticilerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.8: Firmaların Toplam Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı

Tablo 3.9: Firmaların Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunların Önem Derecesine Göre Dağılımı

Tablo 3.10: Firmaların Cirolarına Göre Dağılımı

Tablo 3.11: Firmaların Finansman Sağlamalarında Kredi Kullanımının Önemine Göre Dağılımı

Tablo 3.12: Firmaların Kredi İlişkisi Bulunan Banka Sayılarına Göre Dağılımı

Tablo 3.13: Firmaların Her Bir Bankadan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

Tablo 3.14: Firmaların Tüm Bankalardan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

Tablo 3.15: Firmaların Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı

Tablo 3.16: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerine Göre Dağılımı

Tablo 3.17: Teminatlandırma İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.18: Vade İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.19: Risk Derecesine Göre Kredi Maliyetlerinin Değişmesi İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.20: Derecelendirilme Gereği İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.21: Kredi Maliyetlerinin Düşürebilmesi İçin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uygun Şekilde Faaliyette Bulunulması Gereğinin Firmalara Etkileri

Tablo 3.22: Kayıt Dışı Faaliyet Nedeniyle Firmaların Kredi İmkanlarının Daralması ve Kredi Maliyetlerinin Artırılmasının Firmalara Etkileri

Tablo 3.23: Uluslararası Standartlarda Güvenilir Mali Tablolar Üreten Firmaların Bankalardan Daha Avantajlı Kredi Alabilmelerinin Firmalara Etkileri

Tablo 3.24: Bankalar ve Derecelendirme Kuruluşları Tarafından İstenilen Tüm Bilgi ve Belgelerin Zamanında, Yeterli, Güvenilir ve Sağlıklı Bir Şekilde Oluşturup Söz Konusu Kuruluşlara Ulaştırılması Gereğinin Firmalara Etkileri

Tablo 3.25: Mali Yapıda ve Yönetimsel Yapıdaki Düzenlemelerin Bir Gereği Olarak Alanında Uzman Kişilerin Firmalarda İstihdam Edilmesi Gereğinin Firmalara Etkileri

Tablo 3.26: Basel II Düzenlemelerinin Firmalar Üzerindeki Genel Etkileri

Tablo 3.27: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışları

Tablo 3.28: Firmaların Basel II'nin Etkilerine Karşı Almayı Düşündükleri Önlemler Sıralaması

Tablo 3.29: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin

Faaliyet Sürelerine Göre Değişimi

Tablo 3.30: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin

Cirolarına Göre Değişimi

Tablo 3.31: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin Tüm Bankalardan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Değişimi

Tablo 3.32: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Düzeylerine Göre Değişimi

Tablo 3.33: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının Faaliyet Süresine Göre Değişimi

Tablo 3.34: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının

Cirolarına Göre Değişimi

Tablo 3.35: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının Tüm Bankalardan Kullandıkları Kredi Miktarına Göre Değişimi

Tablo 3.36: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının Basel II Konusunda Sahip Oldukları Bilgi Düzeyine Göre Değişimi

Şekil 1.1: Kredilendirme İş Akış Süreci

Şekil 2.1: Basel Temel İlkeleri, Basel-I ve Basel-II İlişkisi

Şekil 2.2: Kredilerin Fiyatlandırılması Açısından Basel I ve Basel II

Şekil 2.3: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımda Kredi Fiyatı

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1: KOBİ'lerin Kredi Kullanma Oranı

Grafik 1.2: Toplam Kredi Portföyü Dağılımı

Grafik 1.3: KOBİ Kredilerinin Gelişimi

Grafik 1.4: KOBİ Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranı

Grafik 2.1: Basel I Kapsamında Asgari Sermaye Gereksinimi

Grafik 2.2: Basel II'ye Göre Temerrüt Halinde Kayıp ve Sermaye İlişkisi

Grafik 2.3: Basel II'ye Göre Temerrüde Düşme Olasılığı ve Sermaye İlişkisi

Grafik 2.4.: Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (Exposure at Default)

Grafik 2.5: Basel II Sonrası Risk Primindeki Değişiklikler

Grafik 3.1: Firmaların Hukuki Durumlarına Göre Dağılımı

Grafik 3.2: Firmaların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

Grafik 3.3: Firmaların Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı

Grafik 3.4: Firmaların Yöneticilerine Göre Dağılımı

Grafik 3.5: Firmaların Finansman Yetkililerine Göre Dağılımı

Grafik 3.6: Firmaların Yöneticilerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Grafik 3.7: Firmaların Toplam Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı

Grafik 3.8: Firmaların Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunların Önem Derecesine Göre Dağılımı

Grafik 3.9: Firmaların Cirolarına Göre Dağılımı

Grafik 3.10: Firmaların Finansman Sağlamalarında Kredi Kullanımının Önemine Göre Dağılımı

Grafik 3.11: Firmaların Kredi İlişkisi Bulunan Banka Sayılarına Göre Dağılımı

Grafik 3.12: Firmaların Her Bir Bankadan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

Grafik 3.13: Firmaların Tüm Bankalardan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

Grafik 3.14: Firmaların Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı

Grafik 3.15: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerine Göre Dağılımı

Grafik 3.16: Teminatlandırma İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Grafik 3.17: Vade İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Grafik 3.18: Risk Derecesine Göre Kredi Maliyetlerinin Değişmesi İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Grafik 3.19: Derecelendirilme Gereği İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Grafik 3.20: Kredi Maliyetlerinin Düşürebilmesi İçin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uygun Şekilde Faaliyette Bulunulması Gereğinin Firmalara Etkileri

Grafik 3.21: Kayıt Dışı Faaliyet Nedeniyle Kredi İmkanlarının Daralması ve Kredi Maliyetlerinin Artırılmasının Firmalara Etkileri

Grafik 3.22: Uluslararası Standartlarda Güvenilir Mali Tablolar Üreten Firmaların Bankalardan Daha Avantajlı Kredi Alabilmelerinin Firmalara Etkileri

Grafik 3.23: Bankalar ve Derecelendirme Kuruluşları Tarafından İstenilen Tüm Bilgi ve Belgelerin Zamanında, Yeterli, Güvenilir ve Sağlıklı Bir Şekilde Oluşturup Söz Konusu Kuruluşlara Ulaştırılması Gereğinin Firmalara Etkileri

Grafik 3.24: Mali Yapıda ve Yönetimsel Yapıdaki Düzenlemelerin Bir Gereği Olarak Alanında Uzman Kişilerin Firmalarda İstihdam Edilmesi Gereğinin Firmalara Etkileri

Grafik 3.25: Basel II Düzenlemelerinin Firmalar Üzerindeki Genel Etkileri

Grafik 3.26: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışları

Grafik 3.27: Firmaların Basel II'nin Etkilerine Karşı Almayı Düşündükleri Önlemler Sıralaması

KISALTMALAR LİSTESİ

AB	: Avrupa Birliği
BCA	: Basel Capital Accord (Basel Sermaye Uzlaşısı)
BCBS	: Basel Committee on Banking Supervision (Basel Komitesi)
BIS	: Bank for International Settlements (Uluslararası Ödemeler Bankası)
CRM	: Credit Risk Mitigation (Kredi Riski Azaltımı)
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
EAD	: Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (Exposure at Default)
GSMH	: Gayri Safi Millî Hasıla
İDY	: İçsel Derecelendirme Yaklaşımı
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
KÜSGEM	: Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi
KÜSGET	: Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı
LGD	: Loss Given Default
OECD	: Organisation for Economic Co-operation and Development
PD	: Probability of Default (Temerrüde Düşme Olasılığı)
QIS	: Quantitative Impact Study (Sayısal Etki Çalışması)
SY	: Standart Yaklaşım
SYR	: Sermaye Yeterlilik Rasyosu
TCMB	: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
THK	: Temerrüt Halinde Kayıp
TT	: Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu

GİRİŞ

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ) geliştirmekte olan tüm ekonomilerde olduğu gibi Türkiye’de de önemli bir yere sahiptir. Uluslararası ekonomik ilişkilerde ve finans sistemlerinde yaşanan gelişmeler, rekabet koşullarındaki değişim ve küreselleşme, KOBİ’leri küçük yapıları nedeniyle büyük işletmelere göre çok farklı şekilde etkilemektedir. Reel sektörün neredeyse tamamını oluşturan KOBİ’ler yetersiz ve sınırlı özsermayeleri nedeniyle sık sık finansman sorunu ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Özellikle kriz dönemlerinde bankaların kredi imkanlarını daraltmaları sonucu dış kaynaklardan finansman olanakları da önemli oranda azalmaktadır. KOBİ’lerin kredi olanakları dış faktörler kadar kendi yapılarından kaynaklanan sorunlar nedeniyle de azalmaktadır. Bunun yanında karşılayamayacakları yüksek kredi maliyetleri nedeniyle banka kredilerinden faydalanamamaktadırlar. Çalışmada birinci bölümde, öncelikle KOBİ kavramı, KOBİ’lerin gelişimi, geçmişten günümüze sorunları ve geçmiş dönemde yapılan düzenlemelerin KOBİ’lerin gelişimine etkileri tarihsel süreç göz önünde bulundurularak ele alınacaktır. Daha sonra KOBİ’lerin kredilendirilmesi konusu öncesinde kredilerle ilgili genel bilgiler verilecektir.

Bankaların ortak standartlarla çalışmasını sağlamak ve risk yönetimi anlayışını kazandırmak amacıyla dünyadaki finansal sistem istikrarını sağlanıp korunması için getirilen bankacılık alanındaki düzenlemeler (Basel), bankaların kredi kullandırma şekillerini ve şartlarını da değiştirmektedir. Çalışmanın ikinci bölümünde bu yeni düzenleme, düzenlemenin kredilendirme sürecine getirdiği yenilikler ve bankaların uygulamaya geçmesi sonucu KOBİ’ler üzerindeki etkileri hakkında detaylı bilgi verilecektir. Ancak öncesinde birinci bölümde, önceki uygulamalara getirilen farklılıkların ortaya koyulabilmesi için Basel II öncesi geleneksel kredilendirme süreci ve KOBİ’lerin kredilendirilmesi ile KOBİ kredilerinin Türkiye’deki gelişimine yer verilecektir.

Uluslararası alanda yapılan düzenlemelerden Basel Düzenlemeleri reel sektörün büyük bölümünü oluşturan Türkiye’de, KOBİ’leri yakından

ilgilendirmektedir. Basel ile ilgili olarak ilk önce bankaların küresel alanda ortak standartlarla çalışmasını sağlamak amacıyla dünyadaki finansal sistem istikrarını sağlanıp korunması için merkezi İsviçre'nin Basel kentinde bulunan ve on gelişmiş ülkenin merkez bankaları temsilcilerinden oluşan Basel Komitesi oluşturulmuştur. 1988 yılında bankacılık sektörünün başarılı bir risk yönetimi ve denetimine sahip olması için uluslararası alanda uygulanacak standartlar belirlenmiştir. Basel Komitesi tarafından hazırlanan bu standartlar Basel I olarak bilinmektedir. Ancak zamanla Basel I standartlarının yetersiz olduğu görüşü üzerinde durulmuş ve yeni standartlar belirlenerek 2004 yılında nihai Basel II metni yayınlanmıştır. Avrupa komisyonu tarafından Basel II AB kapsamındaki tüm bankalar için zorunlu tutulmuştur. Dolayısıyla AB yolundaki Türkiye için Basel standartlarının benimsenmesi kaçınılmaz olmuştur. Uzun vadede sağlıklı bir mali sistemin oluşmasına hizmet eden Basel II uygulaması, her ne kadar bankacılık sektörünü düzenleyen standartlar bütünü olarak bilinse de, kredilendirme konusunda belirlenen kriterler nedeniyle kısa ve orta vadede Türkiye'nin reel ekonomisinin önemli bir kısmını oluşturan KOBİ'lerin, mali sistemden yararlanma olanaklarını da önemli ölçüde etkileyecektir. Bu nedenle çalışmanın ikinci bölümünde öncelikle Basel sürecine ve Basel düzenlemelerine, daha sonra kredi riski anlayışına ve kredilendirme sürecine getirdiği yenilik ve değişikliklerden yola çıkılarak, Basel II düzenlemelerinin birbiriyle etkileşim halinde olan KOBİ'ler, bankalar ve ekonomi üzerindeki etkilerine değinilecektir.

Son bölümde ise, ampirik bir çalışma ile Basel II düzenlemeleri konusunda Konya ilindeki KOBİ'lerin düşüncelerine yer verilip, Basel II'ye geçiş sürecinde Konya'daki KOBİ'lerin karşılaşacağı sorunların belirlenmesine ve Basel II Düzenlemeleri'nin KOBİ'ler üzerinde yaratacağı etkilerin araştırılmasına yönelik olarak yapılan çalışma sonuçları yorumlanarak değerlendirilecektir.

I. BÖLÜM

KÜÇÜK ve ORTA BÜYÜKLÜKTEKİ İŞLETMELER

KAVRAMI ve KREDİLENDİRME SÜRECİ

1.1. KOBİ Kavramı

Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler (KOBİ), gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde başta ekonomiye yatırım, istihdam yaratma ve üretim olmak üzere pek çok açıdan büyük önem taşımaktadır. Ancak, KOBİ kavramı her ülkede, hatta aynı ülke içindeki farklı kurum ve kuruluşlarda, farklı faktörlerin dikkate alınmasına bağlı olarak değişmektedir.

KOBİ kavramının tanımlanmasında genel olarak öne çıkan faktörler firmanın çalışan sayısı, faaliyette bulunduğu sektör, sabit yatırım tutarı ve grup ilişkisidir (Yüksel, 2005: 7). Grup ilişkisi kavramı firmanın sermayesinin en fazla ne kadarlık kısmının büyük ölçekli şirketlere ait olabileceğini ifade etmektedir.

1.1.1. KOBİ Kavramı ve Kapsamı

Günümüzde KOBİ'ler, ekonomik ve sosyal kalkınmanın sürdürülmesinde, yeni istihdam olanakları sağlaması ile işsizliğin azaltılmasında ve bulunduğu ülke içerisindeki coğrafi dağılımları göz önünde bulundurulduğunda, bölgesel kalkınmada oynadıkları rolleri ile dünya ekonomisinde önemli bir konumdadır. Birçok ülke ekonomisinde KOBİ'ler sayıca fazladır. OECD (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü) ülkelerinde toplam firma sayısının % 97 'sinden (Altman ve Sabato, 2005: 15) fazlasını küçük ve orta ölçekli işletmeler oluşturmakta ve GSMH (Gayri Safi Millî Hâsıla) içerisindeki payları da önemli oranlara ulaşmaktadır.

Ülke ekonomilerinde böylesine önemli bir yere sahip olan KOBİ'lerin desteklenmesi de önemli bir husus haline gelmektedir. Gerek diğer ülkelerde gerekse Türkiye'de KOBİ'lerin sorunlarına yönelik çözümler geliştirilmesi için yoğun çalışmalar yapılmaktadır. Bu noktada öncelikli olan, tüm faktörler dikkate alınarak

hangi işletmelerin bu sınıflandırmaya dâhil olacağıının belirlenebilmesi için KOBİ tanımının doğru ve eksiksiz yapılmasıdır. Avrupa Birliği, Dünya Bankası, Dünya Ticaret Örgütü ve Birleşmiş milletler gibi uluslararası birçok örgütte KOBİ'ler için farklı tanımlamalara gidilmektedir. Hatta Avrupa Birliği üye ülkeleri arasında dahi farklı tanımlamalar yapılmaktadır. Tek ortak bir tanım belirlemek amacı ile Avrupa Birliği tarafından çalışmalar yapılmıştır. Türkiye'de de her kurumun dikkate aldığı faktörler değişmekte ve buna göre bir sınırlandırma getirilmektedir. Avrupa Birliğine uyum sürecinde, diğer Avrupa Birliği üyeleri gibi Türkiye de, birliğin getirmiş olduğu yeni tanıma, KOBİ tanımımızı uyumlaştırma çalışmalarını devam ettirmektedir.

Avrupa Birliği'nde KOBİ'lerin tanımlanmasında, çalışan sayısı ile yıllık ciroları veya bilançoları dikkate alınmaktadır. Avrupa Birliği'nde "KOBİ tanımı" 1996 yılında yapılmış olup 6 Mayıs 2003 tarihinde yapılan düzenlemelerden sonra, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. Tanımın diğer üye ülkelere kullanılması kendi tercihlerine bırakılmışsa da, üye ve aday ülkelerin olabildiğince geniş alanda KOBİ tanımlarını Avrupa Birliği KOBİ tanımına uyumlaştırmaları Avrupa Birliği, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu tarafından önerilmektedir (EC, 2005a: 6).

Avrupa Birliği'nin KOBİ tanımına uyumun sağlanması hususu; Türkiye'nin, Avrupa Birliği'ne adaylık sürecinde Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanarak sunulan İlerleme Raporlarında ve 2003 yılında hazırlanan Katılım Ortaklığı Belgesinin kısa vadeli tedbirleri arasında da vurgulanmaktadır (DPT, 2007: 21).

AB'ye uyumlu bir tanımın oluşturulması ve KOBİ'lere ilişkin tüm uygulamalarda bu tanımın kullanılması amacıyla, gerekli yasal düzenlemenin gerçekleştirilmesine yönelik çalışmalar, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. 12 Nisan 2005 tarihinde kabul edilip, 16 Nisan 2005 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren '5331 sayılı Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine İlişkin Kanun'

çerçevesinde KOBİ tanımının gerekliliği ve ilgili sorumluluğun Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na ait olduğu belirtilmiştir. Bu kanuna istinaden yürütülen “KOBİ Tanımı” uyum çalışmaları çerçevesinde, 2005/9617 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ekinde “Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik”, 19 Kasım 2005 ve 25997 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanmış ve 6 ay sonra 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Yönetmelik’in amacı, “küçük ve orta büyüklükteki işletmelerin tanımına, niteliklerine ve sınıflandırılmasına ilişkin esasların belirlenmesi ve bu tanım ve esasların tüm kurum ve kuruluşların uygulamalarında esas alınmasının sağlanmasıdır.

Tablo-1.1’de görüldüğü gibi Avrupa Birliği mevzuatında, mikro işletme, küçük işletme ve orta ölçekli işletme kavramları bulunmaktadır. Çalışan sayısı 250’den, cirosu 50 milyon Euro’dan az olan işletmeler orta ölçekli işletmeler, çalışan sayısı 50’den, cirosu 10 milyon Euro’dan az olan işletmeler küçük işletmeler, çalışan sayısı 10’dan, cirosu 2 milyon Euro’dan az olan işletmeler ise mikro işletmelerdir. Türkiye’deki sınıflandırmaya baktığımız zaman, çalışan sayısı kriteri AB kriterleri ile uyumlu iken, ciro kriteri bakımından farklılıklar söz konusudur.

Avrupa Birliği tarafından 2005 yılı öncesinde, 1996 yılında bir rapor hazırlanmıştır. 7.2.1996 tarihli Konsey Kararı çerçevesinde belirgin bir şekilde ortaya konulan KOBİ tanımı, çalışan sayısı, bilanço büyüklüğü ve bağımsızlık derecesinden oluşan kriterleri kapsamaktaydı. 1996 yılında yapılmış olan tanımda da 250 işçi’den az işçi çalıştıran işletmeler KOBİ olarak kabul edilmekteydi. Orta ölçekli bir işletme; 50 ila 250 işçi çalıştıran ve yıllık cirosu 40 milyon Euro’nun, bilanço büyüklüğü 27 milyon Euro’nun altında olan, işletme olarak tanımlanmaktaydı. Çalışan sayısı 50’den az, yıllık cirosu 7 milyon Euro’yu aşmayan veya bilanço büyüklüğü 5 milyon Euro’nun altında olan işletmeler ise “Küçük işletme” olarak sınıflandırılmaktaydı. Mikro işletmeler için kullanılan kriter 1996 yılı uygulamasında sadece çalışan sayısı ile sınırlıydı. 10’dan az işçi çalıştıran işletmeler “Mikro işletme” grubuna dahil edilmekte, yıllık ciro ve bilanço büyüklüğü kriteri

bulunmamaktaydı (EC, 2005a: 14; Sayın ve Fazlıoğlu, 1997: 10). Her ne kadar Avrupa Komisyonu tarafından 3 ana kriter olarak çalışan sayısı, yıllık net satış hasılatı ve yıllık bilanço büyüklüğü belirlenmişse de, ilgili raporda bağımsızlık kriteri üzerinde de ayrıntılı şekilde durulmuştur. Bağımsızlık kriteri; büyük ölçekli bir işletmenin veya ortaklaşa hareket eden birkaç büyük işletmenin bir KOBİ’de veya bir KOBİ’nin bir başka işletmede sahip olduğu hisselerine getirilen sınırlandırmadır. Bağımsızlık şartı olarak Avrupa Komisyonu tarafından hazırlanan raporda % 25’lik oranda bir üst sınır belirlenmiştir. Bu sınırı aşmayan KOBİ’lerin değerlendirilmesinde, yalnızca yukarıdaki 3 kriter kullanılmaktadır. % 25’in üstündeki işletmeler bağlı ve ortak işletme olarak adlandırılmaktadır.

Tablo 1.1: Türkiye’deki Yeni KOBİ Tanımı ve AB KOBİ Tanımı

	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme
Türkiye	Çalışan Sayısı	0-9	10-49	50-249
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤ 1 Milyon TL	≤ 5 Milyon TL	≤ 25 Milyon TL
	Yıllık Mali Bilançosu	≤ 1 Milyon TL	≤ 5 Milyon TL	≤ 25 Milyon TL
Avrupa Birliği	Çalışan Sayısı	≤ 10	≤ 50	≤ 250
	Yıllık Net Satış Hasılatı	≤ 2 Milyon Euro (1996 yılında tanımlanmamıştır.)	≤ 10 Milyon Euro (1996 yılında 7 Milyon Euro)	≤ 50 Milyon Euro (1996 yılında 40 Milyon Euro)
	Yıllık Mali Bilançosu	≤ 2 Milyon Euro (1996 yılında tanımlanmamıştır.)	≤ 10 Milyon Euro (1996 yılında 5 Milyon Euro)	≤ 43 Milyon Euro (1996 yılında 27 Milyon Euro)

Kaynak: Devlet Planlama Teşkilatı, 2007: 22.

KOBİ'lerin sınıflandırılmasında yukarıdaki kriterlerden, çalışan sayısı kriterine uyulması zorunlu iken, işletmenin yıllık net satış hasılatı ve yıllık mali bilanço değeri kriterlerinin her ikisine de uyum zorunluluğu yoktur. Çalışan sayısı kriteri yanında diğer iki kriterden herhangi biri sınıflandırma için kullanılabilir. Yeni tanımla bu seçeneğin sunulmasının nedeni, ticari alanda ve dağıtım alanında faaliyet gösteren işletmelerin yapıları gereği, imalat sektöründeki işletmelere göre satış hâsılatlarının daha fazla olmasıdır (EC, 2005a: 13).

Türkiye'de yürürlüğe giren 2005/9617 sayılı Yönetmelik'le birlikte, AB KOBİ tanımına uyum çalışmaları büyük oranda tamamlanmış olup, KOBİ'lerin fonlardan yararlanmak için yapacakları başvurularda dolduracakları beyanname örnekleri ve başvuru formları hazırlanmış ve ilgili yönetmelik eklerinde bu formlara yer verilmiştir (DPT, 2007: 20-21). Bunun yanında KOBİ'lere yönelik destek sağlayan Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, Eximbank, TÜİK, DPT, KOSGEB, KGF gibi kuruluşlar, bu yönetmelikte belirtilen sınırları aşmamak kaydıyla, kendi sektör ve büyüklük önceliklerini belirleyebileceklerdir.

Sonuç olarak sınırları doğru şekilde belirlenmiş bir KOBİ tanımı, KOBİ'lerin gelişimini ve başarılarını desteklemek için önemli bir araçtır. Bu sınırların belirlenmesinde, ekonominin durumu ve KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki yeri kadar, hangi amaçla bir tanımlama yapıldığı da KOBİ'lerin desteklenmesi için oldukça önemlidir.

1.1.2. KOBİ'lerin Yeri ve Önemi

KOBİ'lerin ekonomideki yerinin belirlenebilmesi için, öncelikle ekonomideki önemi konusuna değinmek gerekir. KOBİ'lerin ekonominin yanında sosyal kalkınmada katkıları oldukça fazladır (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; 2008: 3). Günümüzde değişen koşullara uyum sağlamadaki üstünlükleri, ülkede geniş bir alana yayıldıkları için bölgesel gelişmişlik farklarını gidermeleri ve bu konuda bir denge oluşturmaları, böylelikle gelir dağılımının da adil olmasına katkı sağlamaları,

mülkiyeti geniş bir alana yaymaları ve istihdam yaratıcı ve artırıcı etkileri ile KOBİ'ler tüm ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahiptir. Ülke ekonomilerinin geliştirilmesinde KOBİ'lerin desteklenmesi ve pazarda rekabet gücünün artırılması anahtar etkenlerdendir (KOSGEB, 2004: 2; Barut, 2009; Akgemci, 2001: 18). Tüm ülke ekonomilerinde önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler konusu, Türkiye ve dünya ekonomisi açısından iki başlıkta; KOBİ'lerle ilgili düzenlemelere değinilerek ve KOBİ'lerin tarihsel gelişiminden yola çıkılarak ele alınacaktır.

1.1.2.1. KOBİ'lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

KOBİ'lerin, ülke ekonomileri için vazgeçilmez bir unsur olduğu bilinmektedir. KOBİ'ler, gerek sayıları itibariyle gerekse üretimdeki payları ve milli gelire katkıları ile önemli bir yere sahiptir. Türkiye'de KOBİ'lerin ekonomideki paylarına değinecek olursak, TÜİK tarafından yapılan araştırmaya göre, toplam işletmelere oranı %99, istihdam oranı %81.48, DPT tarafından yapılan araştırmaya göre, yatırımlardaki payı %26.50, üretimdeki payı %38 olup toplam kredilerden aldıkları pay yaklaşık %25, KOSGEB verilerine göre ise ihracattaki payı yaklaşık %16'dır (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; 2008a: 6).

Söz konusu oranlara baktığımız zaman, Türkiye'deki işletmelerin sayı bakımından büyük bölümünü KOBİ'ler oluşturmakta ve istihdam içerisindeki paylarını dikkate alırsak, istihdama katkıları da yadsınamaz derecededir. Ancak günümüzde KOBİ'lerin en önemli ortak sorunlarından biri olan, geleneksel yapılanmaları sonucu yönetim ve pazarlama anlayışındaki eksiklikler nedeniyle bankalarla olan ilişkilerde ve dışa açılmada yetersiz kaldıkları görülmektedir. Bu da, gerek danışmanlık hizmeti ile gerekse politika ve teşvikler aracılığı ile KOBİ'lerin desteklenmesinin, ülke ekonomisi için ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Bu noktada, ekonomi içerisinde bu derece önemli yere sahip olan KOBİ'lerin geçmişten günümüze tarihsel gelişimine ve KOBİ'lerle ilgili politikalara değinmekte fayda vardır.

1.2.1.1.1. Planlı Dönem Öncesi (1923-1964)

Cumhuriyet dönemi ve cumhuriyet öncesi döneme baktığımızda Türkiye, tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomisi olan, ekonomisini de bu şekilde yönlendirmiş bir ülkedir. 16., 17. ve 18. yüzyıllar boyunca Osmanlı ekonomisinin % 90'ını, kırsal kesimde yaşayanlarca gerçekleştirilen tarım ve hayvancılık faaliyetleri, yalnızca % 10'luk kısmını, kentlerde yaşayanlar tarafından gerçekleştirilen tarım dışı diğer faaliyetler oluşturmaktadır. 19. Yüzyılda gerçekleştirilen Sanayi Devrimi'nden sonra batıdaki ülkelerle aramızdaki farkı, hızlı bir şekilde artıran ekonomik gelişme ve kalkınma süreci, çeşitli nedenlerle Osmanlı döneminde yeterli düzeyde yakalanamamıştır. Cumhuriyet döneminde ise tarıma dayalı ekonomiden daha farklı bir yaklaşımla karma ekonomi sistemi içinde kurulan sanayi tesisleri görülmektedir. Bunun sonucunda Türkiye emeğin yanında sermayenin önemi ile karşı karşıya kalmıştır (KOSGEB, 2000: 17; Aykaç vd., 2008: 134).

Türkiye'de 1922-1930 yılları arasında liberal ekonomi modelini uygulama düşüncesi mevcuttur. Ancak, savaştan yeni çıkmış, sermayesi kalmamış ve alt yapısı vb. tamamlanmamış olan Türkiye'de liberal politikanın uygulanması oldukça zordur. Liberal ekonomi anlayışında değişikliğe neden olan bir diğer etken de, 1929 yılında yaşanan ekonomik kriz nedeniyle diğer ülkeler ekonomilerini planlama yoluna başvurmuşlardır. Bu planlama sürecinin bir sonucu olarak, devletin ekonomiye müdahalesi artmış, bu durum Türkiye'ye de yansımıştır (Ekinci, 2003: 29; Özgüven, 2002).

17 Şubat- 4 Mart 1923'de I. Türkiye İktisat Kongresi İzmir'de toplanmıştır. İzmir İktisat Kongresi'nde İktisadî gelişmenin devlet desteğiyle yaratılacak bir Türk müteşebbis sınıfına dayandırılacağı özellikle açıklığa kavuşturulmuştur. İktisat Kongresi başlıca iki amaçla toplanmıştır. “Birincisi, tüccar, sanayici, çiftçi ve işçilerin sorunlarını ve isteklerini belirlemek; bu kesimlerin siyasî kadro ile bütünleşmesini sağlamak. İkincisi, yabancı sermaye çevrelerine ekonominin gelecekte alacağı biçimi açıklamaktı (Altıparmak, 1998: 68).” Kongre, geniş halk kitlelerinin tutum ve davranışlarını, düşüncelerini öğrenmek için tüccar, sanayici, işçi

ve çiftçi sınıflarının temsilcilerinden oluşan 1135 delegenin katılımıyla gerçekleştirilmiştir (Özgüven, 2002).

1923 Türkiye İktisat Kongresi'nde kabul edilen esaslar iki grupta toplanmıştır. Birinci gruptaki kararların iktisadi bir niteliği yoktur. İkinci gruptaki esasları özetlersek (Altıparmak, 1998: 68; KOSGEB, 2003: 4);

- Bir ticaret bankası kurulması,
- Sanayicilere kredi sağlanması,
- Ulusal endüstriyi teşvik edecek yeni kanunların çıkarılması,
- Sanayiciler için teknik eleman yetiştirilip eğitimin geliştirilmesi,
- İşletilmeyen madenlerin işler hale getirilmesi ve işletme hakkının Türklere verilmesi,
- Kendi limanlarımızda kendi bayrağımızdan başkasının ticaret yapmaması ve Kabotaj hakkının Türklere verilmesi,
- Armatörlere sermaye temin edecek deniz ticaret bankalarının kurulmasıdır.

KOBİ'ler konusundaki ilk yaklaşımlar, İzmir İktisat Kongresi'nde yapılanmaya başlamıştır. Endüstrileşme yolunda özel girişimcileri teşvik eden 28 Mayıs 1927 tarih ve 1055 sayılı "Teşvik-i Sanayi Kanunu" etkisini göstermiştir. İlgili kanunda küçük ve orta ölçekli işletmeler konusunda "5 işçiden az ve en çok 9 beygirlik muharrir güç çalıştıran işyeri, küçük işletmedir" şeklinde bir tanımlama yapılmıştır (KOSGEB, 2003: 4). Kanun kapsamında, bu kanundan yararlanan sanayi işletmelerine, işletmelerinin kurulmasında ve altyapılarının oluşturulmasında kolaylıklar sağlayan vergi muafiyetleri ve indirimler getirilmiştir.

"1930'lu yıllardan itibaren kurulan İktisadi Devlet Teşekkülleri (İDT) aracılığı ile 1933 ve 1938 tarihli iki sanayi planı yürürlüğe konmuştur. Hatta 5 yıllık sanayi

planı süresinden önce tamamlandığı için 2. Sanayi Planı'nın uygulanması, 1938 yerine 1935'e alınmıştır." Böylece 1923'te benimsenen 19. Yüzyıl liberalizminin yerini, 1930'larda "aktif devlet" yaklaşımı almıştır (Ekinci, 2003: 29). Bununla birlikte girişimcinin ve özel sektörün desteklenmesinden vazgeçilmemiştir.

Tablo 1.2: Türkiye'deki Özel Sanayi İşletmelerinin Sayısal Durumu

Yıllar	Sanayi İşletmesi Sayısı	Özel Sanayi İşletmesi Sayısı
1915	264	214
1932	1473	1442

Kaynak: Altıparmak, 1998: 77.

1932 yılındaki işletmelerin sayısı Teşvik-i Sanayi Kanunu'ndan yararlanan işletmeleri kapsamaktadır. Tablo 1.2.'de görüldüğü gibi Teşvik-i Sanayi Kanunu sonrası dönemde sanayi işletmelerinin sayısında ciddi bir artış görülmektedir. Sonuç olarak KOBİ'lerin gelişim sürecinde 1927 yılı bir dönüm noktasıdır.

1933'te Türkiye Halk Bankasının kuruluşu gündeme gelmiş ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından "Küçük esnafın ve muhtelif küçük sanatkârların krediye ihtiyaçları büyüktür. Ucuz faizle çalışabilen kredi müesseseleri olmadığından sıkıntı içindedirler. Bunları da diğer krediye muhtaç halk kitleleri gibi Halk Bankasının idaresine bırakmış oluyoruz." şeklinde açıklama yapılmıştır. Bu da gösteriyor ki o günlerde küçük işletmeler konusunun gündemdeki yeri ve önemi artmaya başlamıştır. 1933 yılında bankayla ilgili yasa çıktıktan 5 yıl sonra, 1937 yılında Mustafa Kemal Atatürk "Küçük esnafa ve büyük sanayi erbabına muhtaç oldukları kredileri kolayca ucuza verecek bir teşekkül vücuda getirmek ve kredinin normal şartlar altında ucuzlatılmasına çalışmak da çok lazımdır" diyerek, o kesimin o tarihlerde sermaye yetersizliğine dikkat çekmiştir. Türkiye Halk Bankası'nın kapılarını ekonomiye ve bankacılığa açması, sanayinin oluşmasında ve KOBİ'lerin gelişmesinde önemli bir adım olmuştur (KOSGEB, 2000: 18). Günümüzde halen faaliyetini sürdürmekte olan Halk Bankası'nın KOBİ'lere olan desteği sürmektedir

ve KOBİ'lere sağladığı destekler konusu sonraki bölümlerde detaylı olarak ele alınacaktır.

11 Ocak 1943 yılında 4355 sayılı “Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu” ile ilgili kuruluşlara ilişkin yasal düzenleme ile Esnaf Odaları sistemi getirilmiştir. 1949 yılında 5373 sayılı “Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu” ile dernekler sistemine geçilerek, esnaf ve sanatkârların tanımı yapılmış ve kapsamı belirtilmiştir. 17.07.1964 tarihli ve 507 sayılı “Esnaf ve Sanatkârlar Kanunu” ile esnaf ve sanatkârların örgütlenmeleri, geçmiş dönemlerde ortaya çıkan aksama ve farklı yorumlamalar da göz önünde tutularak yeniden düzenlenmiştir. 1950 sonrasında birçok kanun ile KOBİ'lere yönelik tanımlama çalışmaları artmıştır. 1951 yılında yapılan Sanayi ve İşyerleri Sayım'ına göre, orta ve büyük sanayi grubu olarak tanımlanan, 10 ve daha fazla işçi çalıştıran 2618 sanayi kuruluşu bulunmaktaydı (KOSGEB, 2003: 5; Sanayi Ticaret Enerji Tabii Kaynaklar Bilgi ve Teknoloji Komisyonu, 2007).

Sanayi odalarının kurulması, özel sektörün teşviki, ticaretin ve sanayileşmenin öneminin artması ve yapılacak olan devlet yatırımlarının özel yatırımı tamamlayıcı nitelikte olması gibi devletin müteşebbisi destekleyen politikaları sonucu, 1950 sonrası dönemde büyük bir ilerleme kaydedilmiştir. 1960 öncesi dönemde işletmeler daha çok ticari faaliyette bulunmuştur. 1954 tarihli 6224 sayılı Özel Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu sonrası işletmelerde teknoloji transferinin etkisiyle üretim çalışmaları artmış, yeni sektörler ve çalışma alanları ortaya çıkmıştır. 1960'lı yıllardaki gelişmeler, KOBİ'lerin bugüne taşınmasında ve küçük ve orta ölçekli işletme kavramının oluşmasında çok büyük etken olmuştur.

1.2.1.1.2. Planlı Dönem (1965-2009)

Türkiye'de 1962 yılından sonra planlı kalkınma dönemi başlamıştır. 1963'ten bu yana uygulanan beş yıllık kalkınma planı dönemlerinde "sanayiye dayalı büyüme" temel amaç olmuştur. 1980 yılı öncesinde benimsenen sanayileşme stratejileri ve uygulanan ekonomi politikaları ile 1980 sonrası dönem politikaları arasında büyük

farklılıklar ortaya çıkmıştır. 1980 yılına kadar benimsenen sanayi politikasında ithal ikamesi esas iken, 1980 sonrasında serbest piyasa ekonomisi ve ihracata yönelik sanayileşme benimsenmiştir. Bu nedenle KOBİ'lerin gelişimi, 1980 öncesi ve 1980 sonrası olmak üzere iki bölümde ele alınacaktır.

1.2.1.1.2.1. 1965-1980 Dönemi

Özel sektör ile ilgili getirdiği düzenlemeler açısından kalkınma planları KOBİ'lere yol gösterici nitelikte olmuştur. Birinci beş yıllık planlı kalkınma döneminden günümüze kadar olan planlı kalkınma dönemlerinde, esnaf ve küçük sanatkarlar olarak ifade edilen KOBİ'lere yönelik çeşitli düzenlemelere yer verilmiş ve bu düzenlemelerin yapılabilirliğini sağlayan politikalar oluşturulmuştur (Aykaç vd., 2008: 136). Bu düzenlemelere dönemler itibariyle değinecek olursak;

Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1963-1967 yılları arasında uygulanmak için, 3 Aralık 1962 tarihli ve 11272 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Özel sektör ile kamu iktisadi teşebbüsleri için 1 Ocak 1963 tarihinde, umumi bütçeye bağlı Devlet daire ve müesseseleri ile belediyeler ve özel idareler için de 1 Mart 1963 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu planda Türk ekonomisi devlet ve özel teşebbüs sektörlerinin yan yana bulunduğu karma bir ekonomi olarak tanımlanmıştır (DPT, 1963: 2). İlk dönemde karma ekonomi sistemi çerçevesinde özel girişimin ve özel yabancı sermayenin teşvik edilmesi ancak her ikisinin de, özellikle karlar, fiyatlar ve kullandıkları yerli girdilerin oranı açılarından denetlenmesi öngörülmüştür. Küçük sanayicinin, esnaf ve sanatkârların sorunlarının çözümüne yönelik öneri üretecek bir örgütün kurulması bu planda öngörülmüş ve uygulanacak politikalarla ilgili sorumluluk Sanayi bakanlığında toplanmıştır. 1964 yılında “Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu” çıkarılmıştır. 1965 yılında özel kesimlerin finansman, kredi, örgüt kurma, kooperatifleşme, iç ve dış pazarların bulunması gibi sorunlarının çözümü için, sorumluluğu bulunan kuruluşların pilot bölge olarak belirlenen gelişmiş 15 il¹

¹ Gelişmiş 15 il, İzmir, Manisa, Aydın, Muğla, Antalya, Adana, İçel, Hatay, Gaziantep, Bursa, Kocaeli, Zonguldak, Ankara, Sakarya, Eskişehir'dir.(plan 1 den)

arasında bulunan Gaziantep ilinde çalışmalarına başlayacakları belirtilmiştir (KOSGEB, 2003: 5; Ekinci, 2003: 31).

İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1968-1972) özel teşebbüsün teşviki konusunda daha önemli gelişmeler meydana gelmiştir. İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planında ekonominin yapısı tarımsal niteliğini muhafaza etmekle beraber sanayi ve hizmet sektörlerinin geliştirilmesine ayrı bir önem verilmiştir. Birinci dönemde, 1962 - 1966 yılları arasındaki yapısal değişim planın öngördüğü yönde, fakat daha yavaş bir tempoda gerçekleştirilmiştir. Ekonominin büyük ölçüde tarım sektörüne bağlı olması dolayısıyla ekonomik gelişme, her safhada tarımsal üretimin etkisi altında kalmıştır. Ekonomik gelişmeyi böyle bir ortamdan kurtarmak için tarım sektörünün tüm ekonomi içindeki nispi öneminin azaltılması ve tarım dışı faaliyetlerin özellikle sanayi sektörünün payının yükseltilmesi hedeflenmiştir. O yıllarda hızla sanayileşmek uzun vadeli bir hedef olarak benimsenmiş ve İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda tarım sektöründe modern metotların kullanılması suretiyle produktiviteyi artırarak üretimin genel seviyesinin yükseltilmesi gereği üzerinde durulmuştur. İkinci Beş Yıllık Plan döneminde sanayinin ekonominin sürükleyici sektörü olması prensibi kabul edilmiştir. Sanayileşme, bu dönemde hızlı bir kalkınmayı gerçekleştirebilmek ve bu hızı artırarak devam ettirebilmek için bir zorunluluk olarak görülmüştür (DPT, 1967).

Bu dönemde ağır sanayi tesislerinin kurulması ile bir yandan tarım sektörünün modernleştirilmesi ve tarımdan sanayiye kaynak aktarılması, diğer yandan küçük sanayinin gelişmesine elverişli bir ortam yaratılması hedeflenmiştir. Küçük sanayinin, büyük sanayi ile işbirliği içinde ve büyük sanayiye destekleyici bir şekilde çalışmasının teşvik edilmesi, bu maksatla küçük sanayinin karşılaştığı kredi, yer temini ve benzeri güçlüklerin ortadan kaldırılması için bu alanda çalışan müteşebbislerin teşkilatlanması üzerinde çalışmalar yapılmıştır. Ayrıca 1970 yılında Küçük Sanayi İşyeri Sayımı yapılmıştır. 1970 sayımında, 50 beygir gücünden az çevirici güç kullanan ve dokuz veya daha az işçi çalıştıran işletmeler küçük işletmeler olarak tanımlanmıştır (DPT, 1967: 630-637; Akmut, 1984: 4). Birinci

dönemde çerçevesi belirlenen ve ikinci dönemde çalışmaları yapılmış olan teşkilatlanma, Türk Hükümeti ile Birleşmiş Milletler Sınai Kalkınma Teşkilatı nezdinde Milletlerarası Anlaşma çerçevesinde, 1973 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bünyesinde Gaziantep'te pilot proje niteliğinde oluşturulan Küçük Sanayi Geliştirme Merkezi'nin (KÜSGEM) faaliyete geçmesi ile hayata geçirilmiştir. Bu merkez küçük sanayi işletmelerine, ortak kolaylık atölyeleri ile hizmet vermeye başlamış ve 1983 yılında kurulmuş olan Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET) için temel oluşturmuştur (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; 2008b: 6-7). Önceki yıllarla karşılaştırıldığında ikinci dönemde küçük sanayinin geliştirilmesine yönelik çalışmaların ön plana çıktığı görülmektedir. KOBİ'lerin tarihsel gelişimi ve KOBİ'leşmenin başlangıcı için 1973 yılı büyük öneme sahiptir.

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1973-1977) ise önceki dönemlerde alınan önlemlere rağmen küçük sanayi sorunlarının devam etmesi ve ulaşılmak istenen hedeflere ulaşılamaması nedeniyle küçük sanayinin geliştirilmesi için dış pazarlara açılışın teşvik edilmesi, dış talebin karşılanması için gerekli organizasyonların gerçekleştirilmesi, finansman ihtiyacının karşılanmasında kredilerin etkili kılınması ve finansman sorunlarının çözümlenmesi, eğitim, teknik ve danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması öngörülmüştür. 1977 yılında küçük sanayi ve esnafın işyerlerinin şehirlerde dağınık halde bulunmasından doğan zararlar nedeniyle küçük sanayi sitelerinin kuruluşuna ağırlık verilmiştir. İkinci dönemden itibaren KÜSGEM tarafından 17 adet küçük sanayi sitesi tamamlanarak hizmete açılmış, 35'inin de yapımı devam etmiştir (KOSGEB, 2003: 11; DPT, 1972: 562). Sonuç olarak ilk üç beş yıllık kalkınma planlarında sadece, tarım ekonomisinden sanayiye dayalı ekonomiye geçiş için genel sanayileşme önlemlerinden söz edilmiş, küçük işletmelerin hukuksal yapı, örgütlenme, kredilendirme, vergileme gibi somut ve temel sorunları ele alınmamıştır.

1.2.1.1.2.2. 1980 Sonrası Dönem

Dördüncü beş yıllık kalkınma planı (1979-1983) döneminde daha detaylı bir çalışma ile organize sanayi sitelerine, küçük sanayiye ve el sanatlarına ilişkin politikalar belirlenmiştir. Bu dönemde ilk kez küçük sanayinin niteliklerine göre sınıflandırılması ve bu temel niteliklerinin tanımlanması çalışmalarına başlanılması gerektiğine değinilmiştir. 1979 yılı içerisinde küçük sanayi kavramı; küçük sanayi, esnaf ve sanatkârlar ve el sanatları olmak üzere üç alt kesim ile sınırlandırılmıştır (DPT, 1979: 279). 1981 yılında Sanayi ve Teknoloji Bakanlığının yürütücülüğünde toplanan bir komisyon tarafından “en çok yirmi beş kişi çalıştıran ve bilanço değeri yirmi milyon liraya kadar makine parkına sahip olup üretim yöntemleri kısmen teknik, kısmen deneye dayanan işletmeler küçük sanayi işletmeleridir” olarak tanımlanmıştır (Akmüt, 1984: 5). Dördüncü dönemde, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı sorumluluğu altında organize sanayi sitelerinin yatay ya da dikey bütünleşmeyi sağlayıcı bir anlayışla kurulması, geliştirilmesi ve sorunlarının çözülmesi, küçük sanayi işletmelerinin eğitim, araştırma, deneme ve benzeri konularda, teknik bilgi veren her düzeydeki eğitim ve araştırma kuruluşları ile işbirliği yapmaları, küçük sanayi ürünlerinin ve el sanatlarının yurt içi ve yurt dışı pazarlamasına yardımcı olmak üzere desteklenmesi gibi konular öngörülmüştür.

1950’den 1980’e kadar Türk girişimciliği açısından hedeflenen seviyede bir gelişme yerine durağan bir dönem yaşanmıştır. Bu dönemde büyük bir ilerleme söz konusu olmasa da, girişimcilere verilen destekler ve önem artmış, ekonomi geliştirilmiş, Türkiye hem kişi başına düşen gelir hem de nüfus itibarıyla büyümüştür. 1980 sonrası dönemde Türkiye’de yapısal bir dönüşüm başlamıştır. Bu dönüşümde 24 Ocak 1980 kararları olarak bilinen, en belirleyici unsurlar arasında, devletin ekonomideki payını küçültme ve özelleştirme gibi uygulamaları içeren programın etkisi büyüktür. Bu dönemde piyasa ekonomisi tercih edilmiş, bu tercihin bir gereği olarak girişimcilik ve girişimciler öne çıkmıştır. Girişimciliğin ve KOBİ’lerin gerçek anlamda önemsenmeye başlaması da 1980 sonrası dönem olarak kabul edilmektedir (Aykaç vd., 2008: 135). Bu anlamda bir diğer önemli adım da, Küçük Sanayi Geliştirme Teşkilatı (KÜSGET) Genel Müdürlüğünün, hükümet ile

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı arasında imzalanan Milletlerarası Antlaşma Çerçevesinde Kasım 1983'de Sanayi ve Ticaret Bakanlığı sorumluluğu altında kurulmasıdır. KÜSGET'in amacı hızlı sosyal ve ekonomik gelişme döneminin gereği olarak “küçük sanayici kitlesine; hammadde seçimi ve kullanımından ürün pazarlamasına kadar tüm işletme fonksiyonlarının gerçekleştirilmesinde karşılaştığı idari, mali, teknik ve teknolojik problemlerinde danışmanlık yapmak, yönlendirici ve destekçi olmak” şeklinde belirlenmiştir (Bakırcı, 1989: 14). Gaziantep'te kurulan bölge müdürlüğü sonrasında zamanla diğer illerde de KÜSGET Müdürlükleri kurulmuştur.

1983 yılı sonundan itibaren serbest piyasa sistemini yapısallaştırmak amacıyla uygulamaya konulan ekonomik kararlar çerçevesinde, kambiyo rejimini önemli ölçüde serbestleştiren, ithalatta serbestliği arttıran ve ihracatı desteklemeye öncelik veren politikalara ağırlık verilmiştir. İhracatın ve küçük sanayinin desteklenmesi politikası, ihracata yönelik büyük sanayi ve ticari işletmelerinin yan sanayi durumundaki küçük sanayi ile birleşerek çeşitli organizasyonlar gerçekleştiren işletmelere teşviklerde öncelik sağlanması ile yürütülmüştür (DPT, 1989: 335; KOSGEB, 2003: 12).

Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (1986–1990) KOBİ'lerin önemli altyapı sorunlarını ortadan kaldıran Organize Sanayi Bölgeleri ve Küçük Sanayi Siteleri'nin kurulmasını teşvik edecek düzenlemelerin gerçekleştirileceğine yer verilmiştir. Plan dönemi içinde esnaf ve sanatkâr kesiminin üretim gücünü artırmaya yönelik olarak küçük sanayinin, orta ve büyük sanayinin yan hizmetlerini sağlamada daha etkili bir hale gelmesi için gerekli teşvik politikalarının uygulamaya konulması hedeflenmiştir. Küçük sanayinin finansman sorunlarının çözümüne yönelik olarak, Halk Bankasının kredi imkânlarının geliştirilmesi ve bu kaynakların kullandırılmasında, küçük sanayi işletmelerine ve esnaf ve sanatkârlara ağırlık verileceği, devlet desteği ile sağlanan ucuz tesis ve işletme kredisi imkânlarının artırılacağı ve küçük sanayi siteleri kredilerine ve yapımına hız verileceği belirtilmiştir. Küçük sanayi işletmelerinin finansman sorunlarının çözümüne yönelik ilke ve politikalar yanında, pazara ulaşma

sorunlarının da halledilmesi ve üretimin dış pazarlara açılabilmesi için, gerekli destek ve teşvik mekanizmaları geliştirilmesi, küçük sanayiciye enformasyon, proje, pazarlama vb. konularda yardımcı olacak danışma ve teknik yardım hizmetlerinin devreye sokulması gibi politikaların izlenileceği kararlaştırılmıştır (DPT, 1984).

Bu dönemde tarım dışı sektörlerin önemli bir bölümünü oluşturan küçük teşebbüsler, istihdamın da yaklaşık % 38'ini oluşturmaktaydı. Bu noktada, küçük sanayi sosyal açıdan güvenilir bir istikrar unsuru olarak görülüp, küçük sanayici ile bunların yanlarında çalışanların toplam istihdam içerisindeki % 38'lik payını artırıcı tedbirler alınması gerekliliği üzerinde durulmuştur. KOBİ kavramının oluşumuna katkı sağlayan önemli adımlardan biri de beşinci dönemde atılmıştır. 1964 yılında düzenlenen 507 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Kanununu yeniden düzenleyen, 62 sayılı Kanun Hükmündeki Kararname uyarınca “Esnaf ve Sanatkâr Tanımı” oluşturulması ve bütün esnaf ve sanatkârların, ülke düzeyinde başlatılmış olan “Esnaf ve Sanatkâr Sicili” kapsamına dâhil edilmesi için çalışmalar yapılması öngörülmüştür.

Beşinci plan döneminde önemli gelişmeler yaşanan bir diğer alan mali sistemdir. Mali sistemde kurumların ve araçların çeşitlendirilmesi yoluna gidilmiş, gerçekçi faiz uygulamasına özen gösterilmiş; önce kredi faizlerini, 1988 yılı sonlarında da mevduat faizlerini tespitinde serbest belirlemeye olanak sağlayan bir sisteme geçilmiştir. 1985 yılı sonunda İstanbul Menkul Kıymetler Borsası faaliyete geçmiştir. Merkez Bankası öncülüğünde; 1986 yılında Bankalararası Para Piyasası, 1988'de Döviz Piyasası ve 1989 yılında da Altın Piyasası hizmete sokulmuştur (DPT, 1989). Beşinci dönemde, 1985-1987 yıllarında GSMH(Gayri Safi Milli Hâsıla) artışı sağlanmıştır. Bu artışta en önemli katkıyı imalat sanayindeki katma değer artışı yapmıştır. İmalat sanayindeki büyümeye ise özellikle ihracata dönük üretim yapan sektörlerin, dayanıklı tüketim mallarının üretildiği alt sektörler ile altyapı ve konut yatırımlarına girdi temin eden sektörlerin etkide bulunduğu belirlenmiştir.

Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1990–1994) küçük sanayi işletmelerinin organize olmalarını sağlamak için büyük sanayi ile bütünleştirilmesi,

finansman ihtiyaçları için kredi imkânlarının artırılması, dış pazarlardaki etkinliğin artırılması için danışmanlık hizmetlerinin sağlanması gibi daha önceki dönemlerde de benimsenen politikalar sürdürülmüştür. Bu dönemde önceki dönemlerden farklı olarak; ülke ekonomisine önemli ölçüde katkı sağlayan küçük teşebbüsler olarak esnaf, sanatkâr ve küçük sanayinin desteklenmesine ilişkin politikalar ve faaliyetler daha da genişletilerek, araştırma geliştirme faaliyetleri teşvik edilmiş, eğitim ve teknoloji destekleri verilmesi konusuna ağırlık verilmiş ve söz konusu işletmelerin her açıdan desteklenmesi hedeflenmiştir (DPT, 1989; Aykaç vd., 2008: 136). Bir diğer önemli politika da, küçük sanayide kalitenin yükseltilmesi ve kontrolü ile ilgili düzenleme çalışmalarının Avrupa Topluluğuna giriş süreci de dikkate alınarak uluslararası standartlarda ve rekabet düzeyi yüksek mal ve hizmet üretimini sağlayacak şekilde yaygınlaştırılmasıdır. Ayrıca günümüzde halen faaliyetlerini sürdürmekte olan, ülkenin ekonomik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasında küçük ve orta ölçekli işletmelerin payını ve etkinliğini artırmak, rekabet güçlerini ve düzeylerini yükseltmek, sanayide entegrasyonu ekonomik gelişmelere uygun biçimde gerçekleştirmek amacıyla, 1990 yılında Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) kurulmuştur. Aynı dönemde Türk-Alman hükümetlerinin müzakereleri sonucunda KOBİ'ler için Kredi Garanti Fonu kurulmasına karar verilmiştir. Kredi Garanti Fonunun görevi, küçük ve orta ölçekli işletmeler için sağladığı kefaletle bu işletmelere destek vermek, yatırımlarının ve işletmelerinin finansmanında banka kredisi kullanmalarını mümkün hale getirmektir.

Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (1996-2000) KOBİ'lerle ilgili strateji ve politikaların gelişmesi, Avrupa Birliği ile ilgili Gümrük Birliği Anlaşmasından sonra daha da bir önem kazanmıştır. Bu plan döneminde Avrupa modeli esas alınarak oluşturulan bir sanayileşme politikası benimsenmiştir. KOBİ'lerin üretim, finansman, eğitim, danışmanlık hizmetleri, bilgiye ulaşma, yönetim, kalifiye eleman ihtiyacı, pazarlama ve ihracata yönelme gibi sorunlarına yönelik olarak stratejiler oluşturulmuştur (KOSGEB, 2000: 7; Ekinci, 2003: 35).

Altıncı dönem sonunda Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı'nın (KOSGEB), küçük ve orta ölçekli işletmelere yönelik mali, teknik ve idari danışmanlık hizmetlerini 38 merkezde sürdürmekle birlikte, bu hizmetlerde istenilen seviyeye ulaşamadığı belirtilmiştir.

Yedinci plan döneminde yeni girişimcileri, teknolojik gelişmeler ve yönetim teknikleri konusunda eğitmek, hazırlayacakları projelere finansman sağlamak ve danışmanlık hizmetleri ile desteklemek üzere KOSGEB tarafından bir program hazırlanmasına karar verilmiştir. Küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansmanında taşıdığı önem nedeniyle Risk Sermayesi Yatırım Ortaklıklarının desteklenmesi ve geliştirilmesine önem verilmesi gerekliliği üzerinde durulmuştur. Bu konuda, şirketlerin sermaye piyasası yoluyla halka açılmalarını özendirmek amacıyla Oy Hakkından Yoksun Hisse Senedi uygulamasının destekleneceği belirtilmiştir (DPT, 1995). KOBİ'lere verilen önemi destekleyici olarak 1996 yılı KOBİ yılı olarak ilan edilmiştir. Bu konuda KOSGEB, TOBB, TESK ve TOSYÖV gibi KOBİ'lere hizmet veren tüm kamu ve özel kuruluşlarla uyumlu bir kampanya ile KOBİ'lerin ihracata yönelmeleri teşvik edilmiştir (KOSGEB, 2003: 14). 1999 yılında KOBİ'lerin Türkiye'de imalat sanayi sektöründe hizmet veren işletmeler içindeki oranı % 99,2 istihdam oranı % 55,9 olarak belirlenmiştir. Sektördeki toplam paylarına ve istihdamda ulaştıkları önemli orana karşın, yarattıkları katma değer % 24,2 tüm banka kredilerinden aldıkları pay yaklaşık %5 olmuştur. Sekizinci plan dönemi öncesinde, KOBİ yatırımlarına kredi, vergi istisnası, yatırım indirimi, KDV desteği ve enerji desteği gibi yardım unsurlarından yararlanma imkânı getirilmiştir. Bakanlar Kurulunun İhracata Yönelik Devlet Yardımları Kararı kapsamında KOBİ'lere ihracat, tanıtım, Ar-Ge alanlarındaki faaliyetlerinde devlet yardımları sağlanmış, KOBİ'lere finansal destek sağlanması, kuruluş, gelişme ve büyüme aşamalarında danışmanlık hizmetleri verilmesi amacıyla da TOBB öncülüğünde KOBİ Yatırımlarına Ortaklık A.Ş. (KOBİ A.Ş.) kurulmuştur. KOBİ'lerin ve ürünlerinin dış pazarlarda tanıtımı amacıyla Küçük ve Orta Boy İşletmeler Bilgi Ağı (KOBİ-NET) projesi gerçekleştirilmiş ve bu proje ile elektronik ticaretin teşviki için ilk adımlar atılmıştır (DPT, 2000: 124).

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde (2001–2005) KOBİ'lere yönelik destekler, teşvikler ve gerçekleştirilen düzenlemeler daha da genişletilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda diğer planlama dönemlerinden farklı olarak sanayileşme ile ilgili hedef ve politikalar bölümünde, KOBİ'lerin geliştirilmesi adına KOBİ'lerle ilgili hedef ve politikaların daha detaylı olarak ele alındığı ayrı bir başlık açılmıştır. Bu, sekizinci dönemde KOBİ'lere verilen önemin kayda değer oranda arttığına bir göstergesi olmuştur. Belirlenen politikalar ve öngörülen hukuki düzenlemeler dikkate alındığında, daha önceki dönemlerde daha yüzeysel olarak değinilen KOBİ konusunda bu dönemde daha etkin çalışmalar yapılmıştır. Planda öncelikli olarak mevcut durum ve KOBİ'lerin devam etmekte olan çok küçük ölçekli ve dağınık yapıda olmalarından kaynaklanan düşük verimlilik, kalite, pazarlama, teknik bilgi ve finansman yetersizliği sorunları ortaya koyulmuş, daha sonra bu sorunlara yönelik çözüm önerileri getirilmiştir. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda belirlenen hedef ve politikalara (DPT, 2000: 125) değinecek olursak;

- Bankacılık sisteminin toplam kredi hacmi içinde, KOBİ'lerin payının artırılması için gerekli imkânlar sağlanacaktır. Küçük sanayi siteleri inşaatlarının kredilendirilmesi ve kredi geri ödeme sistemi ile ilgili mevzuat gözden geçirilecek ve inşaatların zamanında tamamlanması sağlanacaktır.
- KOBİ'ler sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenecektir.
- Kredi garanti fonu, risk sermayesi, finansman yatırım ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi finansman sağlama uygulamaları yaygınlaştırılacaktır.
- KOSGEB hizmet merkezlerinin sayısı artırılabilecek, fon kaynaklarının kullanımı etkinleştirilecek, üretici ilişkileri güçlendirilecek ve ürün yelpazesinin sanayi politikası ile uyumlu bir şekilde genişletilmesi sağlanacaktır.
- KOBİ'lerde, teknoloji düzeyinin ve ürün kalitesinin yükseltilmesi, verimliliğin artırılması, bilgiye erişimin kolaylaştırılması, rehberlik ve

danışmanlık hizmetlerinin sağlanması, ana-yan sanayi bütünleşmesi, işletmeler arası işbirliği ve elektronik ticaret imkânlarının artırılması desteklenecektir.

- KOBİ'lerin çağdaş işletmecilik anlayışıyla yönetilmeleri ve yerel kaynakların harekete geçirilmesine öncülük etmeleri sağlanacaktır.
- KOBİ'lerin ihracata yönlendirilmesi için bilgilendirilmesi sağlanacak, aynı alanda faaliyet gösteren işletmelerin ihracata dönük örgütlenmeleri yaygınlaştırılacak ve yabancı firmalarla ortaklıklar kurmaları teşvik edilecektir.
- KOBİ'ler Ar-Ge çalışmalarına yönlendirilecek ve üniversitelerle teknoparklar içinde kesişmeleri sağlanacaktır.
- KOBİ'lerin sermaye piyasasında menkul kıymet ihraç edebilmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemesi gerçekleştirilecektir. Kredi garanti fonu sisteminin güçlendirilmesini ve yaygınlaştırılmasını, devletin katkısının artırılmasını sağlamak üzere gerekli mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.
- KOBİ'lerle ilgili mevzuat AB standartları ile uyumlu hale getirilecektir.
- Risk sermayesi sisteminin gelişmesini sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.

Sonuç olarak, bu politikalar aracılığı ile KOBİ'lerin kredilendirilmeleri ile ilgili kredi paylarını artırıcı düzenlemeler getirilmiş ve Finansman Yatırım Ortaklığı, Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı, Kredi Garanti Fonu ve Risk Sermayesi, gibi modern finansman araçları ve kurumlarıyla KOBİ'ler desteklenmiştir. 2001 yılında KOBİ'lerle ilgili kaydedilen gelişmeler kriz nedeniyle kesintiye uğramış ancak, krizin ardından başlayan toparlanma süreci ile birlikte, 2002 yılından itibaren imalat sanayi yatırımında, üretiminde ve ihracatında önemli artışlar yaşanmıştır.

AB sürecinde 2003'te yayınlanan Katılım Ortaklığı Belgesi'nde; KOBİ'lerle ilgili olarak yer alan "Avrupa Küçük İşletmeler Şartı ve İşletme ve Girişimcilik için Çok Yıllı Program"la uyumlu bir ulusal KOBİ Stratejisinin geliştirilmesi ve bu

stratejinin, özellikle finansman ihtiyacı söz konusu olduğunda, KOBİ'ler için iş ortamının iyileştirilmesini kapsamayı” konusuna vurgu yapılmıştır. Bunun neticesinde, KOBİ'lere yönelik temel hedef ve stratejileri belirleyen ve bu kesime yönelik faaliyetlerde bulunan kurumlar tarafından, arzu edilen hedeflere ulaşmak için kamu ve özel sektör kuruluşlarına düşen görevleri mevcut politika ve programların kapsamını ve bu kapsam dâhilinde belirlenen faaliyetleri detaylı bir şekilde ortaya koymak, açık bir şekilde ifade etmek ve gerekli eylem ve projeler demetini oluşturmak amacıyla “KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı” oluşturulmuş ve Yüksek Planlama Kurulu'nun 10 Kasım 2003 tarih ve 2003/57 sayılı kararı ile onaylanmıştır (DPT, 2007: 20-21).

Çalışmanın önceki bölümünde ayrıntılı şekilde ele aldığımız üzere, 2005 yılında KOBİ tanımı konusunda AB mevzuatı ile uyumlu yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1964 yılında çıkarılan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu'nun esaslı bir yasal düzenlemeye duyulan ihtiyacı giderememesi, aksine çelişkilere neden olması sonucu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulunda 7/6/2005 tarihinde kabul edilerek kanunlaşan 5362 sayılı “Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu” ile gerek esnaf ve sanatkarlar meslek odaları, birlikler, federasyonlar ve Konfederasyonun daha etkili ve verimli çalışacak bir yönetim yapısına kavuşturulması gerekse sistematik, özlü, kısa, gereksiz tekrarlardan uzak ve anlaşılır bir yasal düzenlemenin getirilmesi sağlanmıştır (Sanayi Ticaret Enerji Tabii Kaynaklar Bilgi ve Teknoloji Komisyonu, 2007).

Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı'nda (2007–2013) KOBİ'lere farklı bir bölüm ayrılmayıp, KOBİ'lerle ilgili; KOBİ'lerin ve girişimcilerin rekabet güçlerini artırmak ve yeni pazarlara açılmalarını sağlamak için, iş kurma ve iş geliştirme aşamalarında eğitim ve danışmanlık hizmeti sağlanması, girişim sermayesi, başlangıç sermayesi ve kredi garanti sistemi geliştirilerek işletmelerin kredi temininin kolaylaştırılması ve önceki dönem politikalarının sürdürülmesi gibi daha genel hedefler belirlenmiştir. Kayıt dışı sektörle mücadele ile ilgili düzenlemeler öngörülmüştür. Kayıt dışı işletme, kişi ve çalışanların kayıt altına alınabilmesini

sağlayacak kayıtlı sistemin güçlendirilmesi ve bu amaçla, idari-mali ve yasal yükümlülüklerin bütçe imkânları doğrultusunda kademeli olarak azaltılması, başta KOBİ'ler olmak üzere kayıtlı işletmelere yönelik finansman olanaklarının artırılması, iş ve çalışma hayatına ilişkin mevzuatın basitleştirilmesiyle bürokratik formalitelerin azaltılması ve işletmelerin kurumsallaşması teşvik edilmiştir (DPT, 2006).

Dokuzuncu Plan'da KOBİ'lere ayrıntılı bir yer verilmese de, "kaynakların verimli ve etkin kullanılmasını sağlayacak çalışmaların gerçekleştirilmesinde temel dayanak olacak olan KOSGEB Stratejik Planı'nı hazırlama süreci; 26.05.2006 tarih ve 26179 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren "Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik" uyarınca başlatılmış ve 29.12.2006 tarih ve 2006/30 sayılı Genelge ile tüm KOSGEB birimlerine duyurulmuştur". Bu yönetmelik sonrası Stratejik Plan çalışmalarının yönlendirilmesi için Yönlendirme Kurulu ve Stratejik Plan Hazırlama Ekibi oluşturulmuştur. Planın hazırlanmasında; Hükümet politikaları, 9. Kalkınma Planı, Orta Vadeli Programlar, Yıllık Programlar, Strateji ve Eylem Planları, KOBİ'lerle ilgili Özel İhtisas Komisyon Raporları vb. makro planların ve raporların incelenmektedir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; 2008: 1-2). Bu stratejik planlar aracılığıyla KOBİ'lerin geliştirilmesi ve destekleyici düzenlemeler yapılması hedeflenmektedir. Sonuç olarak 1980'den bu yana serbest piyasa ekonomisine geçiş ile reel sektörün etkisi ve önemi artmış, günümüze kadar KOBİ'leri teşvik edici ve destekleyici düzenlemeler, tedbirler, faaliyetler ve stratejiler geliştirilmiş, ancak hedeflenen düzenlemelerin uygulamaya konulmasında sorunlar yaşanmıştır. Bu noktada, KOBİ'lerle ilgili hedef ve politikaların belirlenmesi kadar önemli olan bir diğer husus, uluslar arası düzenlemeler, Avrupa Birliği mevzuatı ve ülke şartları göz önünde bulundurularak bu politikaların kısa zamanda hayata geçirilmesidir.

Uluslar arası alanda yapılan düzenlemelerden biri olan Basel düzenlemeleri de Türkiye'de KOBİ'leri yakından ilgilendirmektedir. Bankaların küresel alanda ortak standartlarla çalışmasını sağlamak amacıyla Dünyadaki finansal sistem istikrarını sağlanıp korunması için merkezi İsviçre'nin Basel kentinde bulunan ve on gelişmiş ülkenin merkez bankaları temsilcilerinden oluşan Basel Komitesi oluşturulmuştur.

Komite 1974 yılında çalışmalarına başlamış, 1988 yılında bankacılık sektörünün başarılı bir risk yönetimi ve denetimine sahip olması için uluslararası alanda uygulanacak standartlar belirlemiştir. Basel Komitesi tarafından hazırlanan bu standartlar Basel I olarak bilinmektedir. Ancak zamanla Basel I standartlarının yetersiz olduğu görüşü üzerinde durulmuş ve yeni standartlar belirlenerek 2004 yılında nihai Basel II metni yayınlanmıştır. Avrupa komisyonu tarafından Basel II AB kapsamındaki tüm bankalar için zorunlu tutulmuştur. Dolayısıyla AB yolundaki Türkiye için Basel standartlarının benimsenmesi kaçınılmaz olmuştur. Basel II'ye geçiş için ilk tarih 2008 olarak belirlenmiştir. Ancak geçiş ortamının tam sağlanamaması nedeniyle geçiş önce 2009 yılına ertelenmiş daha sonra 2008 yılı Haziran ayında daha ileri bir tarihe ertelendiği açıklanmıştır. Basel 2 kriterlerinin amacı, finans kurumları üzerinde hem ulusal hem de uluslararası denetimi güçlendirmek ve piyasa disiplini sürekli hale getirmektir. Bu amaçla kredi riski için gerekli olan sermaye saptanırken, dış derecelendirme kuruluşlarının işletmelere vereceği kredi dereceleri kullanılacaktır. Uzun vadede sağlıklı bir mali sistemin oluşmasına hizmet eden Basel II uygulaması, her ne kadar bankacılık sektörünü düzenleyen standartlar bütünü olarak bilinse de, kredilendirme konusunda belirlenen kriterler nedeniyle kısa ve orta vadede Türkiye'nin reel ekonomisinin önemli bir kısmını oluşturan KOBİ'lerin, mali sistemden yararlanma olanaklarını da önemli ölçüde etkileyecektir. Çalışmanın ikinci bölümünde detaylı şekilde ele alınacak olan Basel II'ye uyum ve Basel II'nin etkileri konusu, hem bankaların hem de reel sektör kuruluşlarının AB standartlarına da uyumunu beraberinde getirecektir.

1.1.2.2. KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri ve Önemi

Günümüzde KOBİ'ler ekonomik sistemdeki işletmelerin önemli bölümünü oluşturmaktadır. KOBİ'ler pazarda esnek davranabilen, küçük çapta siparişleri karşılayabilen bir yan sanayi olma özelliği gösteren, fiziki yapıları ve özellikleri nedeniyle ülkelerin hemen hemen tüm bölgelerine yayılabilen ve bu bölgelerde yeni istihdam imkânları yaratabilen işletmelerdir. Bu nedenle ki; KOBİ'ler ekonomi açısından önemi yanında sosyal açıdan da oldukça önemlidirler.

AB ülkelerinde KOBİ'lere verilen önem 1980'li yıllarda artmıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminden 1970'li yıllara kadar Avrupa'nın öncelikler listesinde genellikle büyük şirketler yer almıştır. O yıllarda amaç kısa sürede sermaye birikiminin yapılması ve savaş sonrası yıkılan sanayinin yeniden yapılandırılması olmuştur. Bu nedenle küçük ve orta ölçekli şirketlere yönelik herhangi bir politika üretilmemiştir. 1970'li yıllarda petrol krizi ile birlikte yaşanan bunalımdan büyük şirketlerin çok fazla etkilenmesine karşın, küçük ve orta ölçekli işletmelerin daha az etkilenmiş olması, yeni politikalar üretilmesini zorunlu kılmıştır. 1970 yılında Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Konseyine sunulan sanayi politikası bildirisinde ilk kez KOBİ politikasının gerekliliğine değinilmiştir. 1971 yılında Ekonomik ve Sosyal Konsey (ECOSOC) tarafından KOBİ'lerin Avrupa Topluluğu'ndaki durumunun belirlenmesine yönelik bir çalışma başlatılmıştır. Bu çalışma KOBİ'lerin karşılaştıkları sorunlara ışık tutan ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. 1973 yılında Komisyon tarafından KOBİ'ler küçük işletmeler, orta ölçekli işletmeler ve endüstri işletmeleri olmak üzere 3 bölüme ayrılmıştır. Bu dönemde KOBİ olarak nitelenen küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomiye ve istihdama yaptığı katkılar dikkat çekici olmuştur.

1980'li yıllarda yaşanan büyük işsizlik, üye ülkelerde politika üretenlerin küçük ve orta ölçekli işletmeler üzerinde yoğunlaşmalarına yol açmıştır. Avrupa parlamentosu tarafından 1983 yılı Avrupa KOBİ yılı olarak ilan edilmiştir. Bu gelişme KOBİ'lerin ekonomideki artan önemini ortaya koyan bir gelişmedir. 22 Mayıs 1984'te Komisyon tarafından sunulan tebliğ ve Avrupa Parlamentosu'nun 24 Mayıs 1984 tarihindeki önerisi ile KOBİ'lerin yönetsel, ekonomik ve yasal iklimini iyileştirmek ve geliştirmek için atılması gereken adımlar detaylı olarak kararlaştırılmıştır. 1985-1986 yılında Avrupa Konseyi aktif hale gelmiş ve KOBİ'lerin gelişimini ve düzenlenmesini teşvik eden politikaları içeren, öncelikli olarak yapılması gereken çalışmaların tanımlandığı Mart 1985'te gerçekleştirilen Brüksel Zirvesi dönüm noktası olmuştur. Daha sonra Lüksemburg Zirvesi (Aralık 1985) ve Lahey Zirvesinde (Haziran 1986) girişim ruhunu destekleyen, iş esnekliğini teşvik eden ve işsizliğin çözümünde ve büyümede KOBİ'lerin rolüne

değinilmiştir. Bu yıllarda KOBİ'lerin yasal düzenlemeler ve finansal destekler ile de teşvik edilmesi konuları üzerinde durulmuştur.

1986 yılı Ocak ayında Komisyon ilk kez bir üyesini – Abel Matutes- yasal olarak doğrudan KOBİ politikası konusunda sorumlu kişi olarak atamıştır. Yine 1986 yılında Komisyon içinde bağımsız yaklaşık 40 kişiden oluşan Alan Mayhew yöneticiliğinde bir KOBİ Çalışma Kolu oluşturulmuştur (TMMOB, 2008: 4-5; Dyson, 1990; 7-8). 1990'dan sonra yapılan tüm ekonomik düzenlemeler ve teşvik politikalarında, mevzuat uygulamalarında KOBİ'ler konusu çok daha detaylı şekilde ele alınmıştır. Önceleri her sektörün özelliklerinden kaynaklanan farklılıklar nedeniyle farklı tanımlar kullanılması üzerinde durulurken, 1996 yılı Şubat ayında Avrupa Komisyonu KOBİ'ler için tek ortak bir tanımın oluşturulmasını önermiştir. Tüm üye ülkelerin mevzuatlarını bu ortak tanımla uyumlaştırmaları üzerinde durulmuş, Avrupa Yatırım Bankası ve Avrupa Yatırım Fonu tarafından da bu tanım desteklenmiştir. Değişen şartlar ve ekonomik gelişmeler göz önünde bulundurularak 2003 yılında tanım yeniden gözden geçirilmiş ve 2005 yılında çalışan sayısı, bilanço değeri ve satış hasılatı kriterleri dikkate alınarak tek ortak bir tanım yürürlüğe girmiştir. Günümüzde AB'de KOBİ'lerin işletmelere oranı % 98 olmakla birlikte toplam istihdama oranı da % 66'ya ulaşmıştır (Lukács, 2005: 5-6). Reel sektörün büyük bir oranını KOBİ olduğu düşünülürse AB ekonomisinin de bir KOBİ ekonomisi olduğu ortadadır. Bu nedenle, KOBİ'ler Avrupa ülkelerinin tamamında, önemli özendirme ve destekleme programlarına konu olmuştur. Avrupa Araştırma Alanı (ERA) çerçeve programlarında da destek ve hibe fonları, her dört yılda bir artırılarak KOBİ'ler finansal olarak desteklenmektedir.

Çeşitli ülkelerdeki KOBİ'lerle ilgili ekonomik göstergelere de bakarsak, KOBİ'lerin küresel anlamda da oldukça önemli bir yere sahip olduğu görülecektir. Tablo 1.3.1. ve Tablo 1.3.2. incelendiği zaman tüm AB ülkelerinde KOBİ'lerin tüm işletmeler içindeki payı % 99'un üstündedir. Toplam katma değer içindeki payı ise Slovakya ve Polonya dışındaki tüm ülkelerde % 50'nin üzerindedir. Ancak Türkiye'deki KOBİ'lerin katma değer içindeki payı AB ülkeleri içinde en düşük

olmakla birlikte ortalamanın çok altında kalmaktadır. AB'ye uyum sürecinde % 88'lik istihdam oranının yanında katma değer içindeki payları bu derece düşük olan KOBİ'lerin, faaliyetler ve kaynak kullanımı arasındaki ilişkiyi katma değer esasına göre -katma değer yaratan ve yaratmayan faaliyetler analizi yapılarak- üretime yansıtılmaları işletme bazında rekabet edebilirlik açısından önemli olmakla birlikte toplam katma değer içindeki paylarını da artıracaktır.

Tablo 1.3.1: Bazı Ülkelerdeki KOBİ Göstergeleri

Ülkeler		Tüm İşletmeler İçindeki Payı	Toplam	Toplam İstihdam İçindeki Payı	Toplam	Katma Değer İçindeki Payı	Toplam
Avusturya	Mikro İşletme	87,4%	99,7%	25,6%	68,0%	19,4%	61,6%
	Küçük İşletme	10,6%		23,5%		20,5%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,6%		18,9%		21,7%	
Belçika	Mikro İşletme	92,4%	99,8%	29,8%	66,6%	18,7%	57,4%
	Küçük İşletme	6,5%		21,2%		20,1%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,0%		15,6%		18,6%	
Bulgaristan	Mikro İşletme	89,5%	99,7%	28,4%	72,6%	14,3%	53,2%
	Küçük İşletme	8,5%		22,0%		17,4%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,7%		22,2%		21,5%	
Güney Kıbrıs	Mikro İşletme	92,3%	99,9%	39,3%	83,7%	29,9%	77,8%
	Küçük İşletme	6,6%		25,3%		25,9%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,0%		19,1%		22,1%	
Çek Cumhuriyeti	Mikro İşletme	95,1%	99,8%	29,6%	68,2%	19,2%	55,4%
	Küçük İşletme	4,0%		19,1%		16,5%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,8%		19,5%		19,7%	
Danimarka	Mikro İşletme	87,0%	99,7%	20,2%	66,3%	26,9%	67,2%
	Küçük İşletme	10,8%		25,4%		21,1%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,8%		20,6%		19,2%	
Estonya	Mikro İşletme	82,0%	99,6%	23,5%	78,4%	20,6%	74,9%
	Küçük İşletme	14,7%		27,9%		24,8%	
	Orta Ölçekli İşletme	3,0%		27,0%		29,6%	
Finlandiya	Mikro İşletme	92,7%	99,7%	20,3%	56,3%	17,5%	51,8%
	Küçük İşletme	6,0%		17,6%		15,5%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,0%		18,4%		18,8%	
Fransa	Mikro İşletme	92,3%	99,8%	23,9%	61,4%	20,2%	54,2%
	Küçük İşletme	6,5%		21,0%		18,5%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,0%		16,5%		15,6%	
Almanya	Mikro İşletme	82,5%	99,5%	18,9%	60,1%	15,9%	53,2%
	Küçük İşletme	14,7%		22,1%		18,2%	
	Orta Ölçekli İşletme	2,4%		19,2%		19,2%	
Yunanistan	Mikro İşletme	97,1%	99,9%	56,5%	82,0%	36,6%	69,6%
	Küçük İşletme	2,6%		15,8%		18,5%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,3%		9,7%		14,5%	
Macaristan	Mikro İşletme	94,7%	99,8%	35,8%	71,0%	15,8%	50,2%
	Küçük İşletme	4,4%		18,9%		16,3%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,7%		16,2%		18,1%	
İrlanda	Mikro İşletme	85,3%	99,5%	22,4%	66,5%	19,6%	55,6%
	Küçük İşletme	11,6%		21,5%		14,6%	
	Orta Ölçekli İşletme	2,6%		22,7%		21,5%	
İtalya	Mikro İşletme	94,6%	99,9%	47,1%	81,3%	31,8%	70,9%
	Küçük İşletme	4,8%		21,7%		23,2%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,5%		12,4%		16,0%	
Letonya	Mikro İşletme	83,4%	99,6%	24,0%	75,7%	17,2%	71,2%
	Küçük İşletme	13,7%		26,2%		26,0%	
	Orta Ölçekli İşletme	2,6%		25,4%		27,9%	
Litvanya	Mikro İşletme	87,2%	99,7%	21,8%	73,6%	12,1%	60,6%
	Küçük İşletme	10,3%		25,5%		21,9%	
	Orta Ölçekli İşletme	2,2%		26,3%		26,6%	
Lüksemburg	Mikro İşletme	87,6%	99,6%	20,6%	66,8%	26,6%	69,7%
	Küçük İşletme	10,1%		23,7%		22,9%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,9%		22,6%		20,2%	
Avrupa Birliği Ortalaması	Mikro İşletme	91,8%	99,8%	29,6%	67,1%	21,1%	57,9%
	Küçük İşletme	6,9%		20,6%		19,0%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,1%		16,8%		17,8%	

Tablo 1.3.2: Bazı Ülkelerdeki KOBİ Göstergeleri

Ülkeler		Tüm İşletmeler İçindeki Payı	Toplam	Toplam İstihdam İçindeki Payı	Toplam	Katma Değer İçindeki Payı	Toplam
Hollanda	Mikro İşletme	89,5%	99,7%	29,2%	67,3%	19,1%	61,3%
	Küçük İşletme	8,7%		21,1%		21,2%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,5%		17,0%		21,1%	
Polanya	Mikro İşletme	95,9%	99,8%	39,2%	69,8%	16,8%	48,4%
	Küçük İşletme	2,9%		12,0%		11,5%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,0%		18,7%		20,1%	
Portekiz	Mikro İşletme	94,5%	99,9%	43,0%	82,4%	25,2%	70,1%
	Küçük İşletme	4,7%		23,2%		22,9%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,7%		16,3%		22,0%	
Romanya	Mikro İşletme	88,4%	99,5%	20,1%	61,0%	14,5%	51,5%
	Küçük İşletme	9,0%		18,5%		16,2%	
	Orta Ölçekli İşletme	2,2%		22,3%		20,9%	
Slovakya	Mikro İşletme	72,7%	98,8%	13,0%	53,9%	10,7%	44,5%
	Küçük İşletme	21,0%		17,5%		15,3%	
	Orta Ölçekli İşletme	5,1%		23,4%		18,5%	
Slovenya	Mikro İşletme	92,6%	99,6%	27,9%	65,6%	20,9%	60,6%
	Küçük İşletme	5,8%		17,6%		19,0%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,3%		20,1%		20,6%	
İspanya	Mikro İşletme	92,2%	99,9%	38,6%	78,7%	27,6%	68,5%
	Küçük İşletme	6,9%		25,7%		24,2%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,8%		14,5%		16,8%	
İsveç	Mikro İşletme	94,2%	99,8%	24,9%	63,2%	20,2%	55,5%
	Küçük İşletme	4,7%		20,4%		17,4%	
	Orta Ölçekli İşletme	0,8%		17,9%		17,9%	
UK- Birleşik Krallık	Mikro İşletme	87,1%	99,6%	21,4%	54,0%	18,9%	51,6%
	Küçük İşletme	10,8%		17,5%		15,9%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,7%		15,2%		16,8%	
Türkiye*	Mikro İşletme	96,32%	99,4%	-	81,48%	-	38,0%
	Küçük İşletme	3,09%		-		-	
	Orta Ölçekli İşletme	0,48%		-		-	
Avrupa Birliği Ortalaması	Mikro İşletme	91,8%	99,8%	29,6%	67,1%	21,1%	57,9%
	Küçük İşletme	6,9%		20,6%		19,0%	
	Orta Ölçekli İşletme	1,1%		16,8%		17,8%	

*KOSGEB 2008-2012 Stratejik Planı'ndan derlenmiştir.

** Diğer Ülkelerle ilgili veriler Small Business Act Fact Sheets'ten derlenmiştir.

Kaynak: EC, 2008. ; Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2008.

AB ülkelerinden sonra Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ekonomisinde KOBİ'lerin gelişim sürecini ele alırsak, küçük işletmeler ABD'de 20 yüzyılın başlarından bu yana üzerinde durulan önemli bir konu olmuştur. Büyük Bunalım'ın neden olduğu finansal krizlerin etkisini hafifletmek için 1932 yılında RFC (Finans Yeniden Yapılandırma Şirketi) kurulmuştur. Temelde Bunalım sonucu zarar gören küçük-büyük tüm işletmelerin finanse edilmesine olanak sağlamak amacıyla oluşturulan bir federal kredi programıdır. İkinci Dünya savaşı esnasında büyük

işletmelerin savaş zamanı savunma için gerekli üretimi karşılayamaması nedeniyle küçük işletmelerin esnek üretim yapıları dikkati çekmiştir. Artan ilgi sonrası küçük işletmelerin savaş için gerekli olan üretime katılmasını sağlamak ve bu işletmelerin finansal gücünü artırmak amacıyla 1942 yılında Küçük Savaş Tesisleri Kurumu (SWPC) kurulmuştur. SWPC, özel girişimlere doğrudan kredi sağlanması ve büyük finans kurumlarının küçük girişimcilere de kredi vermesinin teşvik edilmesi gibi faaliyetlerde bulunarak küçük girişimciyi desteklemiştir.

Savaş sonrası SWPC kapatılmış ve kredi verme dahil olmak üzere ilgili görevleri RFC üzerinden yürütülmüştür. Bu esnada Ticaret Bakanlığı bünyesi altında Küçük İşletmeler Başkanlığı (OSB) oluşturulmuştur. Küçük işletmelerin en önemli sorununun ve başarısızlık nedeninin bilgi ve uzman işgücü eksikliği olması ön görülerek işletmeler için gerekli eğitim ve danışmanlık hizmetinin sağlanması için yeni bir kurumun –Küçük İşletmeler İdaresi (SBA-Small Business Administration)- oluşturulması önerilmiştir. 30 Temmuz 1953 tarihinde “Küçük İşletmeler Yasası” ile kurulan SBA’nın görevi küçük işletmelere danışmanlık hizmeti verme, destekleme, yardımcı olma ve küçük işletmelerin çıkarlarının korunması olarak belirlenmiştir. Daha sonra bu kuruma küçük işletme büyük işletme ayrımının doğru yapılabilmesi için her endüstri koluna ait küçük işletme standartları getirmesi görevi yüklenmiştir. Tüm federal organlar tarafından küçük işletmelere özgü teşviklerin kullandırılmasında SBA’nın getirmiş olduğu tanımdaki kriterler kabul edilmiştir (Small Business Notes, 2009). ABD’de Küçük İşletmeler Yasası’nda kullanılan kriterler her bir endüstri kolu için ayrı ayrı detaylı şekilde belirlenmiştir. Çalışan sayısı ve/veya bilanço büyüklüğü kriterine göre bir sınırlandırma getirilmiştir. Örneğin imalat sanayii için çalışan sayısı kriteri kullanılmaktadır. Genel olarak 500 çalışan sayısının altındaki işletmeler küçük işletme olarak kabul edilmektedir. Günümüzde ABD’de küçük işletmelerle ilgili görev ve sorumluluklar halen SBA’ya aittir. SBA verilerine göre bağımsız girişimlerin yaklaşık % 99’unun çalışan sayısı 500 kişinin altında olup bu işletmelerdeki istihdamın toplam istihdama oranı ise yaklaşık % 50’dir (U.S. Department of State, 2009). Dünyada KOBİ kriteri olarak

ölçüm ve karşılaştırma kolaylığı nedeniyle yaygın olarak çalışan sayısı kullanılsa da uygulamada kullanılan diğer kriterlerden bazıları aşağıdaki gibidir (Yonar, t.y):

- İstihdam edilen işgücü sayısı,
- Günlük ciro,
- Satış hasılası,
- Üretim kapasitesi,
- Toplam sermaye,
- Sektör içindeki pazar payı,
- İhracat - Satış oranı ve
- Sabit varlıkların toplamı.

KOBİ'lerin ekonomik büyümeye olan katkıları yanında büyük işletmeler için yan sanayi olma konumuyla da üretim zincirlerinin önemli bir parçası olarak karşımıza çıkmaktadır. Sonuç olarak KOBİ'lerin desteklenmesinin oldukça önemli olduğu ortadır. Bu noktada KOBİ'lere sağlanan destekler ve teşvik politikalarının kapsamına göre kullanılan bu kriterlerin ve sınırların doğru şekilde belirlenmesi de oldukça önemli hale gelmektedir.

1.1.3. KOBİ'lerin Temel Sorunları

Günümüzde piyasadaki rekabet ortamı küreselleşme eğiliminin artması ile farklılaşmıştır. Rekabetçilik; kalite, hız, teknik üstünlük, hizmet ve ürün farklılaşması ve en önemlisi verimlilik gibi faktörlere dayanmaktadır. KOBİ'lerin artan rekabet ortamında ayakta kalabilmeleri bu faktörleri dikkate almalarına ve yarattıkları katma değere bağlı olmaktadır. Türkiye'de KOBİ'ler reel sektörün büyük bölümünü oluşturmasına rağmen yarattıkları katma değer dikkate alındığında, sayısal büyüklükleri yanında yaratılan katma değer içindeki payları çok düşük kalmıştır. Bu

duruma sebep olan makro ve mikro düzeyde birçok etken vardır. Katma değer, verimlilik ve rekabet gücü kriterlerine göre KOBİ'lerin daha üst seviyelere taşınabilmesi için belli başlı bazı sorunların öncelikli olarak ele alınması gerekmektedir. KOBİ'lerin temel sorunları, KOBİ'ler için en önemli sorun olan finansman sorunları ile yönetim ve pazarlama sorunları olarak iki başlıkta ele alınacaktır.

1.1.3.1. Finansman Sorunları

Finansman işletme faaliyetlerinin sürdürülmesi, yeni ürün geliştirilip ürün yelpazesinin genişletilebilmesi ve yeni üretim ve işgücü yatırımlarının yapılabilmesi için önemli bir araçtır. Çoğu küçük işletme bir veya iki kişinin girişimi ve kendi birikimleri veya ailesinden ve yakın çevresinden edinilmiş sermaye ile kurulmaktadır. Bu işletmeler başarılı olup gelişmeye başladıklarında ve yeni bir yatırım ya da yenilik yapmak istediklerinde, tüm gelişmekte olan KOBİ'lerin yaşadığı bir dönem başlamaktadır. Bu dönem, gelişmekte olan küçük işletmelerin büyük işletmelere göre sermaye piyasaları, bankalar ve diğer kredi kuruluşlarından finansman sağlamalarının daha zor olması nedeniyle söz konusu işletmelerin sık sık sorunlarla karşılaştıkları bir dönemdir (OECD, 2006:2). Birçok ülkede işletmelerin büyük bölümünü küçük işletmeler oluşturmaktadır. Dolayısıyla hemen hemen tüm KOBİ'ler, gelişim süreçlerinde ve faaliyetleri sırasında en çok finansman sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar.

KOBİ'lerin gelişmeleri ve büyümeleri için gerekli olan finansman öncelikli olarak işletmenin hâlihazırdaki fonlarının, kendi özsermayelerinin ve varlıklarının daha etkin biçimde kullanımı ile sağlanabilmektedir. Ancak işletme bünyesinde yeterli kaynağın bulunmadığı durumlarda, dış kaynağa ihtiyaç duyan işletmelerin en çok başvurdukları kurum bankalar olmaktadır. Banka kredileri genellikle yatırımların finanse edilmesi, çalışma sermayesi finansmanı ve stok finansmanında kullanılmaktadır. Kredilendirme teminatlı veya teminatsız olarak firmanın kredi notuna göre yapılmaktadır (ABİGEM, t.y.: 37; Audretsch vd, 2009: 35). Kredilendirme esnasında KOBİ'ler bazı engellerle karşılaşmaktadırlar. KOBİ'lerin

bankacılık sistemine başvurduğu anda karşılaştıkları engellere kısaca maddeler halinde değinirsek (KOSGEB, 2004: 5);

- Bürokratik engeller,
- Yatırımın getirisi ile bağdaşmayan kısa vadeler,
- Yüksek faiz oranları,
- Ağır ödeme koşulları,
- Teminat unsurlarındaki yetersizlikler
- Kendilerine özel hizmet verecek ve yönlendirme yapabilecek araçların eksikliğidir.

Katma değer yaratma kriterini göz önünde bulundurursak; bildiğimiz üzere işletmelerin önemli hedeflerinden biri olan yüksek katma değer yaratmada birincil araç günümüzde kalite ve verimlilik çalışmalarıdır. Kalite ve verimlilik çalışmaları KOBİ'lerinin teknoloji yatırımlarını artırmakta ve bu durum KOBİ'leri finansal kaynak yaratma sorunu ile karşı karşıya bırakmaktadır. Finansal kaynak yaratma sorunu ile karşı karşıya kalan işletmelerin asıl sorunu bu kaynağı bulmak değildir. Finans piyasalarında kendilerine sunulacak olan söz konusu fonların yüksek sermaye maliyetleri, işletmelerin borç/alacak vade yapısına uymayan kısa vadeler ve talep edilen teminatlardır.

KOBİ'lerin Türkiye'de karşılaştıkları sorunlar AB ülkelerine kıyasla çok daha ciddi boyuttadır. AB İlerleme Raporunda, diğer Avrupa ülkeleri ile karşılaştırıldıklarında Türkiye'deki KOBİ'lerin, ciddi oranda finansmana ulaşma problemleri olduğu belirtilmektedir. Grant Thornton tarafından Avrupa ülkelerinde Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler arasında yapılan araştırmaya (European Business Survey 2002) göre, anketin yapıldığı Avrupa ülkelerindeki KOBİ'lerin ortalama % 24'ü kısa vadede büyümenin önündeki en büyük engel olarak finansman maliyetlerini görürken, Türk KOBİ'lerinin % 51'i finansman maliyetlerinin en büyük

engel olduğunu belirtmiştir. Araştırmadaki herhangi bir ülkenin cevapları dikkate alındığında bu konuda en yüksek oranın Türkiye'ye ait olduğu açıklanmıştır (Aras ve Müslümov, 2002: 15-16; ABİGEM, t.y: 37). Türkiye'de KOBİ'lerin fon temininde karşılaştıkları önemli sorunlardan biri de teminattır. Basel II süreciyle bu sorun daha önemli bir hale gelmiştir. Basel II ile bankacılık sistemi risk odaklı sermaye yönetimine geçmekte ve bu da beraberinde risk odaklı kredi fiyatlamasını getirmektedir. Risk odaklı kredi fiyatlaması, KOBİ'lerin risk ve teminat durumuna göre kullanacakları kredi miktarını ve kredi maliyetini etkileyecektir. Bu sorunun çözümü için, Basel II süreci de dikkate alınarak KOBİ'lerin kredilerden aldıkları payların artırılmasına yönelik uygulamalar geliştirilmeli, bu bağlamda banka kredileri ile ilgili problemlerinin giderilmesi için hâlihazırda faaliyet gösteren Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. gibi kuruluşlar yaygınlaştırılmalı ve kredi sigorta sistemleri, dış kaynaklı fonlar, BASEL II, KGF ve KOBİ A.Ş. vb. konularda bilgilendirme faaliyetleri yoğunlaştırılmalıdır (TOBB, 2007; DPT, 2007: 37-38).

Finansman konusunda KOBİ'lerin yapılarından kaynaklanan sorunlar da vardır. Bunlar, yetersiz finansman bilgisi, modern finansman tekniklerini izleyememe, sermaye piyasalarından yararlanamama, oto finansman olanaklarının kısıtlı olması, ortaklık ve birleşme konularına sıcak bakılmaması ve işletme sahibinin kişisel varlıkları ile sorumlu tutulmasıdır (Müftüoğlu, 1991: 62). 2007-2009 KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda, KOBİ'lerin finansman sorununun çözümü için, finansmana erişim imkanlarının iyileştirilmesinin, girişimciliğin geliştirilmesinin ve desteklenmesinin, rekabet, yenilik, verimlilik ve ekonomik gelişmenin sağlanmasında oldukça önemli olduğuna değinilmiştir. Sorunların çözümüne yönelik olarak, KOBİ'lerin finansman sisteminin gerektirdiği karmaşık ve kapsamlı finansal dokümantasyon sistemine uyumlu duruma getirilmesi ve gerekli bilgilendirilmenin yapılması gerekmektedir. KOBİ'ler risk sermayesi konusunda bilgilendirilmeli ve yaygınlaştırılması için KOBİ'lere özgü esnek bir ortam sağlanmalıdır. KOBİ'ler, sermaye piyasası ve mali piyasalarla düzenli çalışan bir ortamda modern finansman araçları ve kurumları ile desteklenmelidir. Girişimcilere başlangıç sermayesi sağlayabilmek için Girişim sermayesi yatırım ortaklığı (GSYO), finansman yatırım

ortaklığı, gayrimenkul yatırım ortaklığı gibi finansman araçları yaygınlaştırılmalı, bu uygulamalara kaynak teşkil edebilecek fonlar harekete geçirilmelidir. Bankalar büyük işletmelere göre KOBİ'lerin finansmanını, riski yüksek, getirisi düşük olarak görmektedir. Bu nedenle banka kredilerinden aldıkları pay oldukça düşük olan KOBİ'lerin alternatif finansman hizmetleri hakkında bilgilendirilmesi sağlanarak, finans kuruluşları, meslek kuruluşları ve kamu hizmet birimlerinin iş birliği ile bilgilendirme programları hazırlanmalı, finansmana yönelik bilgi sistemi oluşturulmalıdır. Bankalar ve diğer finans kuruluşlarında küçük işletmelerin ihtiyaçlarına yönelik krediler uyarlanmalıdır. KOBİ'lerle ilgili ekonomideki finansal politikaların çerçevesi AB politikaları ile uyumlaştırılmalıdır. Bu uyumlaştırma KOBİ'lerin sınır ötesi alanda stratejik uyumunu sağlayacaktır (DPT, 2007: 37-38; Mckee ve Dietrich, 2003: 4). Sonuç olarak, KOBİ'lerin sorunlarının çözümü için tüm sorunlarının bütünsel olarak değerlendirilmesi ve geliştirilen strateji ve politikalar doğrultusunda yapılan düzenlemelere uyum sağlamaları için danışmanlık hizmetleri ile desteklenmesi gerekmektedir.

1.1.3.2. Yönetim ve Pazarlama Sorunları

Ülke ekonomilerinin büyük bölümünü oluşturan KOBİ'lerin gelişim süreçlerini etkileyen en önemli sorunlardan biri de işletmenin kendi yapısından kaynaklanan sorunlardır. Bilindiği gibi büyük işletmelere nazaran küçük ve orta ölçekli işletmelerin birçoğunun sahibi ile yöneticisi aynı kişidir. İşletmenin kurucusu olan bu kişilerin yöneticilik alanındaki yeterliliği başarıyı ve gelişmeyi belirleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle küçük işletmelerde tüm hedefler sahip yönetici tarafından ortaya konmakta ve şekillendirilmektedir. Yetkinin tamamen yöneticide olması nedeniyle diğer işletme çalışanları risk üstlenmekten kaçınmaktadırlar. Bu durum çalışanların işletmeye katkısını sınırlandırmakta ve verimliliği olumsuz yönde etkilemektedir.

Ayrıca gelişme ve büyüme sürecine giren işletmelerin fonksiyonlarının artmasıyla birlikte işletmenin sahibi konumundaki, çoğu teknik kökenli olan yöneticiler bu fonksiyonların yürütülmesinde yetersiz konuma gelmektedirler.

Nitelikli yönetici ve işgücü bu noktada işletmenin sürekliliği için birincil araç olmaktadır. Günümüzde yönetici konumundaki kişilerin, özellikle planlama, kaynak yönetimi ve pazarlama konusunda kapsamlı bir bilgi birikimi ve beceriye sahip olmaları gerekmektedir (ABİGEM, t.y: 6).

Küreselleşme ve yeni teknolojiler birçok faaliyet alanında ölçek ekonomilerinin önemini azaltırken, küçük işletmelerin potansiyel katkılarını artırmıştır. Özellikle ticaretin küreselleşmesi ile birlikte KOBİ'lerin farklı faaliyetler aracılığıyla küresel değer zincirleri arasında yer almaları sağlanmış ve bu katılım giderek artmıştır. KOBİ'lerin karşı karşıya oldukları geleneksel yapılarından kaynaklanan problemler, küreselleşen ve teknolojiye dayalı olan bu çevrede çok daha önemli hale gelmiştir. Bu noktada söz konusu işletmelerin uluslararası alanda faaliyetlerini sürdürebilmeleri için teknoloji seviyelerini yükseltmeleri gerekmektedir. Teknoloji seviyelerini yükseltirken gerekli olan bilgiye erişmek için işletmeler yönetim becerilerini ve kapasitelerini artırmalıdır.(OECD, 2000: 1; Lukács, 2005; 10) Dış piyasa ile rekabet edilebilirliğin sağlanması için gerekli olan teknolojik altyapının oluşturulmasında bilgi kısıdı kadar önemli olan bir diğer husus da işletmelerin küçük yapısından kaynaklanan kısıtlardır. Pazarlama alanında KOBİ'lerin genellikle karşılaştığı kısıtlar ve sorunlar şunlardır (Diken, 2007):

- Büyük işletmelere göre maliyetlerinin yüksekliği ve kalitelerinin düşüklüğü,
- Planlama alanındaki eksiklikleri nedeniyle müşteri kaybı,
- Kaynak yetersizlikleri,
- Yasal, tarifeli ve tarife dışı engeller,
- Uluslar arası standartlara uyum yeteneğinin yetersiz olması ve
- Genel ekonomik sorunlardır.

KOSGEB tarafından 2004 yılında yapılan bir araştırmaya göre Türkiye'de işletme sahiplerinin % 70'i işletme yöneticisidir. %70'lik kısmı oluşturan bu işletme

sahipleri yönetim ile ilgili sorumlulukları dışarıdan bir uzmana devretmek yerine bu tür sorumlulukların kendilerinde kalması gerektiğini belirtmişlerdir. Eğitim seviyesi daha yüksek olan işletme sahipleri arasında bu görüşün çok da desteklenmediği görülmüştür. Türk KOBİ yöneticileri her ne kadar en önemli sorunlarının finansman olduğunu belirtse de AB raporunda bir o kadar önemli olan ve çözülmesi gereken sorunun yönetim sorunu olduğu belirtilmiştir. Bu konuda Türk KOBİ yöneticilerinin başta kalite ve pazarlama yönetimi olmak üzere kapsamlı bir yönetim anlayışı ve becerisine hakim olmalarının gerekliliğine değinilmiştir.

Bir diğer üzerinde durulan konu da bilgiye ulaşma güçlüğü ve kalifiye çalışan eksikliği nedeniyle Türk KOBİ'lerinin değişen düzenlemelere uyumunun yetersiz ve yavaş olmasıdır. Bu konuyla ilgili, çalışanların teknik alandaki güncellemeler konusunda mesleki eğitim projeleri ile desteklenmelerine ve KOBİ'lerin insan kaynaklarını geliştirebilmesi için ihtiyaç duyacağı finansal desteğin, eğitim alanındaki yatırımları teşvik edecek nitelikteki politikanın bir parçası olarak sağlanması gerekliliğine değinilmiştir (ABİGEM, t.y). Araştırma sonuçları ve bulgulardan yola çıkılarak Türkiye'de işletme sahiplerinin % 66'sının eğitiminin ilköğretim ve lise düzeyinde olduğu da göz önünde bulundurulursa; KOBİ'lerle ilgili sorunların çözümünde finansal destekler kadar, eğitim ve danışmanlık hizmeti desteğinin artırılması da birincil olarak ele alınması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2. Kredilendirme ve KOBİ Kredileri

KOBİ'ler ihtiyaç duydukları kaynaklar için farklı finansman yöntemlerinden faydalanmaktadırlar. Bu kaynaklar öncelikli olarak özkaynaklar ve satıcı kredileri olurken, özsermayenin yetersiz olduğu durumlarda diğer finans kuruluşlarına başvurumaktadırlar. KOBİ'ler alternatif finansman kaynaklarından -leasing, factoring, franchising, risk sermayesi ve sermaye piyasası araçlarından- bilgi eksiklikleri ve kendi içedönük yapıları nedeniyle yeterince yararlanamamaktadır. Gelişimleri için önemli olan teknolojik kapasitenin artırılması ve yeni yatırımların yapılabilmesi için

gerekli olan kaynak sorunun çözümünde banka kredilerine yönelmektedirler. Ancak bankalar KOBİ'lerin kredilendirilmesi konusunda istekli davranmamaktadırlar. Bunun nedenleri de kredilendirme sürecinde KOBİ'lerin yapısal sorunları nedeniyle risklerinin yüksek olmasıdır. Özellikle kriz dönemlerinde bankalar halihazırdaki güvenilir müşterileri dışındaki KOBİ'lerin kredilendirilmesini durdurmaktadırlar.

KOBİ kredilerinin onaylanmamasının önemli nedenlerinden biri de, kredilendirme sürecinin bir parçası olan analiz sürecinde finansal analiz neticesinde işletmelerin kayıt dışı faaliyetleri sebebiyle özsermaye ve aktif büyüklüklerinin yetersiz olmasıdır. Analiz sürecinde red almayan işletmelerin daha sonra karşılaştıkları sorunlar ise kredinin yapılandırılması aşamasında ortaya çıkmaktadır. Bu aşamada KOBİ'ler vade, limit, faiz oranı ve talep edilen teminatlar konusunda sorunlar yaşamaktadır. Görüldüğü gibi kredilendirme süreci hem bankalar hem de bankanın kredi müşterisi olmak isteyen KOBİ'ler için oldukça önemli bir süreç haline gelmektedir.

Kredilendirme sürecinin detaylı incelenmesinde, bu sürecin bankalara risklerini etkin biçimde yönetme olanağı sağlarken, kredi ilişkisi olan KOBİ'lere de finansal ve yönetsel sorunlarının farkına varma olanağı sağladığı görülmektedir. Bu bölümde bu süreç ve işleyişi daha detaylı olarak ele alınacaktır. Ancak öncesinde kredi kavramı ile ilgili bilgilere yer verilecektir. Bölümün sonunda ise KOBİ kredileri ve KOBİ kredilerinin gelişimine değinilecektir.

1.2.1. Kredi Kavramı

Kredi kelimesinin sözlük anlamı “güven, saygınlık ve itibar” olup, borç ödemede güvenilir olma, ödünç alınan veya verilen para, mal anlamlarını içermektedir (Eken, 2004: 89). Latince inanma anlamına gelen “credere” kökünden gelmektedir (Parasız, 2000: 203). Bankacılık açısından tanımı ise 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 sayılı 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu'nda şu şekildedir;

“Bankalarca verilen nakdî krediler ile teminat mektupları, kontrgarantiler, kefaletler, aval, ciro, kabul gibi gayri nakdi krediler ve bu niteliği haiz taahhütler, satın alınan tahvil ve benzeri sermaye piyasası araçları, tevdiatta bulunmak suretiyle ya da herhangi bir şekil ve surette verilen ödünçler, varlıkların vadeli satışından doğan alacaklar, vadesi geçmiş nakdî krediler, tahakkuk etmekle birlikte tahsil edilmemiş faizler, gayri nakdi kredilerin nakde tahvil olan bedelleri, ters repo işlemlerinden alacaklar, vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile benzeri diğer sözleşmeler nedeniyle üstlenilen riskler, ortaklık payları ve Kurulca kredi olarak kabul edilen işlemler izlendikleri hesaba bakılmaksızın bu Kanun uygulamasında kredi sayılır. Birinci fıkrada belirtilenlere ilâve olarak, kalkınma ve yatırım bankalarının finansal kiralama yöntemiyle sağladığı finansmanlar ile katılım bankalarının taşınır ve taşınmaz mal ve hizmet bedellerinin ödenmesi suretiyle veya kâr ve zarar ortaklığı yatırımları, taşınmaz, ekipman veya emtia temini veya finansal kiralama, mal karşılığı vesaikin finansmanı, ortak yatırımlar veya benzer yöntemlerle sağladıkları finansmanlar da bu Kanun uygulamasında kredi sayılır”.

Günümüzde iktisadi ve ticari faaliyetlerin hızla artması ve çeşitlenmesi, rekabeti artıran bir unsur olup rekabet üstünlüğü sağlamak için tüccarların, sanayicilerin, imalatçıların ve üreticilerin yatırım ve işletme masraflarının sürekli artmasına neden olmaktadır. Kuşkusuz bütün bu gereksinimlerin işletme ortaklarınca konulmuş belli bir sermaye ile karşılanabilmesi olanaksızdır. Bu nedenle üretimin aksamaması, durmaması, malların dağıtımının sağlanması, üretim ve imalat birimlerinde ortaya çıkan her türlü masrafların karşılanması için bir kredi sistemine gereksinim vardır. İşte bu gereksinimi kredi kurumları ile büyük ölçüde bankalar sağlamaktadır. Böylece bankalar tarafından sağlanan bu hizmet, ülkelerin ekonomik ve ticari faaliyetlerinde köşe taşlarından birini oluşturmaktadır (Parasız, 2000: 204).

Krediler birçok bankanın aktifleri içerisinde birincil kar kaynağıdır. Banka, müşterisinin sabit veya değişen oranda faiz ile verilen kredi tutarını (anapara) ödeyeceğini taahhüt eden, bir yazılı senet veya sözleşme ile müşterisine talep edilen fonu ödünç verir. Krediler genellikle kredinin kullanıcıya ya da kullanımına göre

sınıflandırılmaktadır. Üç önemli kredi türü ticari krediler, bireysel(müşteri) krediler ve gayrimenkul karşılığı kredilerdir (Hempel ve Simoson, 1999: 38). Günümüzde KOBİ bankacılığına verilen önem oldukça artmıştır. Dolayısıyla bankaların kullandığı ticari krediler içerisinde KOBİ kredilerinin payı da çeşitleri de giderek artmaktadır. KOBİ'lerin ihtiyacına ve kullanım amacına yönelik olarak -nakit destek kredisi, makine donanım kredisi, ticari işyeri kredisi, taşıt kredisi gibi- farklı unsurlara sahip çeşitli krediler KOBİ'lerin kullanımına sunulmaktadır.

1.2.2. Kredinin Unsurları

Her kredi işleminde satıcı veya ödünç veren kimse, karşı tarafın vadini yerine getirmesi ihtimali derecesine göre farklılık gösterebilecek az veya çok bir risk karşısındadır. Krediden faydalanan kimsenin mali ve ahlaki durumu ile işindeki yeteneği ne derece kuvvetli ise risk ihtimali o oranda az olacaktır. Kredide zaman faktörü genişlediği, yani kredinin vadesinin uzun tutulduğu oranda krediden faydalanan kimseye borcunu daha kolaylıkla ödeme imkânı verilmiş olacağı için riskin azalacağı düşünülebilirse de kuvvetli teminat alınmadığı takdirde, borçlunun mali ve ahlaki durumu ile işindeki yeteneği ne derece kuvvetli olursa olsun, uzun bir süre içerisindeki ekonomik şartların değişmesi sonunda kredinin ödenmemesi ihtimali artmaktadır. Bu bakımdan, zaman faktörünün uzaması oranında kredi riskinin de artması doğaldır. Kredi, bünyesinde zaman, güven ve risk olmak üzere üç unsur taşır (Bodur, 1997: 13; Parasız, 2000: 204; Rose, 2002: 165).

- Zaman (Vade) :Kredinin tanımından da anlaşılacağı üzere, devredilen satın alma gücünün belli bir zaman sonunda ödenmesi veya yerine getirilmesi vaadinden söz edilmektedir. Bir diğer deyişle, kredi işleminin var olabilmesi için, krediye konu olan paranın, belli bir zaman sonra ödenmesi gerekmektedir. Kredi konusu, bir işin ya da hizmetin yerine getirilmesi ise burada bir zaman unsuru vardır.
- Güven (İtimat): Nakit, mal, kefalet biçiminde veya herhangi bir şekilde verilen kredi belli bir zaman sonra ödeneceğinden emin olunması kredide güven unsurunu meydana getirir. Yani kredide zaman unsurunun bulunması,

güven unsurunun en büyük dayanağı olmaktadır. Bu nedenle güven unsuru kredinin ana ve hakim unsurlarındandır.

- Risk (Teminat): Bankacı için risk, bir durumla ilgili tahmin edilen belirsizliği ifade etmektedir. Kredinin yapısında, borcun, işin ya da hizmetin çeşitli nedenlerle yerine getirilmeme tehlikesi vardır. Borcun ödenmemesi iş ve hizmet yükleniminin yerine getirilmemesi risk unsurunu oluşturur. Kredi işleminde risk unsurunun en aza indirilmesi esastır.

Kredinin karlı bir şekilde kullanılması ve geri dönüşünün sağlanması için tüm kredi işlemlerinde bu üç unsur oldukça önemlidir. Bu unsurların her kredilendirme işleminde aynı anda bulunması gerekir.

1.2.3. Kredi Türleri

Krediler bankanın varlıklar portföyünde en büyük yere sahiptir. Kredilerin kendine özgü şartları ve vadeleri, kredinin piyasa değeri ile defter değeri arasında farklılıklara yol açmaktadır (Johnson, 1996: 52). Faiz oranlarının hesaplanma yöntemine göre de, çok çeşitli kredi türü vardır. Bazı banka kredilerinde, belirlenmiş faiz oranı önemli ölçüde geçerli kredi efektif faiz oranından farklı olabilmektedir. Birçok farklı çeşitte ve esneklikte kredi türü olsa da, banka kredilerini, kredinin vadesi, teminat türü ve diğer bazı özelliklerine göre sınıflandırmak mümkündür (Hempel, 1999: 483; Kolb ve Rodriguez, 1996: 345).

1.2.3.1. Vadeleri Açısından Krediler

Vade unsurunu göz önünde bulundurarak sınıflandırma yapacak olursak kısa, orta ve uzun vadeli krediler olmak üzere 3 farklı kredi çeşidi vardır.

- Kısa vadeli krediler: Vadesiz veya 12 aya kadar olan kredilerdir. Genellikle alacak ve stok finansmanı gibi dönen varlıkların finansmanında kullanılmaktadır.

- Orta vadeli krediler: 12 ay – 5 yıl arasında olan kredilerdir. İşletmeler tarafından projeye dayanan ilk yatırım, makine-donanım alımı, yenileme, geliştirme faaliyetleri ile işletme sermayesi sağlamak amacıyla kullanılmaktadır.
- Uzun vadeli krediler: Vadeleri 5 yıldan fazla olan kredilerdir. Zamanın uzunluğuna bağlı olarak vadeleri açısından krediler içerisinde en riskli gruptur. Bu nedenle kısa vadeli kredilerden farklı olarak kredilendirme esnasında ek teminatlar istenerek ve kredi sözleşmesine ek koruyucu koşullar eklenerek risk azaltıcı tedbirler alınmaktadır.

1.2.3.2. Nitelikleri Açısından Krediler

Nitelikleri açısından krediler ikiye ayrılır. Bunlar nakdi krediler ve gayri nakdi kredilerdir.

- Nakdi krediler: Faiz ya da komisyon karşılığında verilen ödünçlere nakdi kredi denir. Borçlu cari hesap türleri, spot, iskonto, iştirak kredileri vb. bu tür kredilerdir.
- Gayri nakdi krediler: Bankaların yurt içinde ya da yurt dışında bulunan gerçek ve tüzel kişiler lehine, bir malın teslimi, bir işin yapılması ya da borcun ödenmesi vb. konularda işi yüklenenin yükümlülüğünü önceden kararlaştıran koşullara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamak için müşteri lehine verdikleri garanti belgeleridir. Teminat mektupları, akreditifler ve prefinansman kredileri gayri nakdi kredilerdir.

1.2.3.3. Teminatları Açısından Krediler

- Teminatsız krediler: Kredi müşterisinin imzasına güvenilerek başka bir teminat alınmadan açılan kredilerdir. Açık kredi ve tek imzalı teminat mektubu bu kredilere örnektir.

- Teminatlı krediler: Teminatlı krediler şahsi teminatlı ve maddi teminatlı olmak üzere iki grupta toplanabilir. Şahsi teminatlı kredi, kredi müşterisinin yanı sıra güvenilir ve yine bankanın müşterilerinden olan firmaların imzalarına dayanılarak açılan kredilerdir. Maddi teminatlı kredi, ipotek tesisi ya da menkul kıymetlerin rehin edilmesi karşılığı kullanılan kredilerdir.

1.2.3.4. Kullanım Amacı Açısından Krediler

- Yatırım kredileri: Firmaların sabit kıymetlerinin finansmanı, genişletilmesi, yenilenmesi ve modernizasyonu için açılan orta ve uzun vadeli kredilerdir.
- İşletme kredileri: Firmaların üretim faaliyetleri ile kısa, orta ve uzun vadeli net işletme sermayesi gereksinimlerinin finansmanı için kullanılan kredilerdir.

1.2.3.5. Krediyi Alana Göre Krediler

Kredi müşterisinin niteliğine göre sınıflandırma yapılmaktadır (Altuğ, 2000: 27-28; Çolak, 2001: 2).

- Bireysel krediler: Kredi kartları, kredili mevduat hesapları, eğitim, otomobil, konut ve benzeri kredileri içeren, kullandırma amacı ağırlıklı olarak gerçek kişilerin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik, tutar olarak düşük, ancak açılan kredi adeti bazında ele alındığında çok fazla sayıda olan kredilerdir.
- Özel sektöre açılan krediler: Bankaların kredi başvurusunda bulunan gerçek veya tüzel kişilere; ticari faaliyetlerin aksamaması, üretimin sürekliliği, elde edilen ürünlerin zaman ve kalite bakımından uygun koşullarda alıcıya ulaştırılmasına ilişkin işletme sermayesi gereksinimi veya yatırımların finansmanına yönelik tahsis ettikleri kredilerdir.
- Kamu sektörüne açılan krediler: Hükümetler ekonomik kalkınmanın gerektirdiği altyapı yatırımlarını yapabilmek, devlet eli ile sermaye birikimini

hızlandırmak, ekonomik darboğazları gidermek, savunma giderlerinde geçici artışları karşılamak vb. amaçlarla içi ve dış borçlanmalara giderler; özel sektör kuruluşları gibi banka sisteminden, banka dışındaki kurum ve kişilerden borçlanma yolu ile kaynak sağlamaya çalışırlar.

1.2.4. Kredilendirme Süreci

Kredilendirme süreci, kredi talebi ile başlayarak kredinin analizi, kredinin yapılandırılması ve kredinin yönetimi aşamalarını mantıksal sıra içinde takip eden bir süreçtir (Bodur, 1997: 29). İç denetim sistemi ile risk yönetimi sisteminin faaliyetlerinin etkinleştirilmesi ve karşılaşılan kredi riskinin değerlendirilmesi, kontrol edilmesi ve yönetilmesi amacıyla, “Kredilendirme Faaliyetleri Süreci”ni banka bünyesinde oluşturmak ve uygulanmasını sağlamak zorunludur (Aslan, 2003: 99).

Kredilendirme sürecinin yürütülmesinde bir diğer önemli husus da, yetkinin kime ait olduğudur. Bu konu 5411 sayılı bankacılık kanunda ilgili bölümde açıkça belirtilmiştir. “Kredi açma yetkisi yönetim kuruluna aittir. Yönetim kurulu; kredi açma, onay verme ve diğer idarî esaslara ilişkin politikaları oluşturmak, bunların uygulanmasını ve izlenmesini sağlamak ve gerekli tedbirleri almakla yükümlüdür. Yönetim kurulu kredi açma yetkisini Kurulca belirlenecek usul ve esaslar çerçevesinde kredi komitesine veya genel müdürlüğe devredebilir. Genel müdürlük kendisine devredilen kredi açma yetkisini diğer birimleri, bölge müdürlükleri veya şubeleri aracılığıyla da kullanabilir. Kredi komitesinin oluşumu ile çalışma ve karar alma esasları Kurulca belirlenir”. Kredi müşterilerinin seçiminde genel kredi politikaları, pazarlama stratejileri ve bankanın hedef müşteri kesimine uygun bir değerlendirme ve seçim yapılır.

1.2.4.1. Kredi Politikası

Kredi politikası bankanın temel yönetim felsefesi ile kredilere ilişkin prosedürlerin (uygulamaların) birleştirilmesi ve uyumlaştırılması olarak

tanımlanabilir. Etkin bir bankacılık faaliyetinin gerçekleştirilebilmesinde kredi riskinin bilinmesi, ölçülmesi ve izlenmesine yönelik politikalar belirlenmesi oldukça önemli bir konudur. Banka kredilerinin kalitesi ve yapısı, o bankanın kredi politikasının yansımasıdır.

Kredilendirme politikası bildirgesinde asgari olarak aşağıda belirtilen hususlar yer alır (Kavcıoğlu, 2003: 8):

- Kredilendirme yetki ve sorumluluğu,
- Kredi açılışının onaylanma sürecine ilişkin usuller,
- Bankaca istenilen ve istenilmeyen kredilendirme türleri ve koşullarının tanımını da ihtiva edecek kredilendirme stratejileri,
- Bankanın hedef kredi piyasasının tanımı ve portföy yapısı,
- Kredi fiyatlandırma politikası ve önemli diğer temel hususlar.

Müşteriye kullandırılacak kredi miktarını ifade eden kredi limitlerinin tespit edilmesinde dolaylı kredi ilişkileri de dikkate alınmak suretiyle kredi riski yaratabilecek tüm işlemlere yer verilmelidir. Kredi açılırken kredilendirme sürecinde ya da kredilendirme modelinde yer alan tüm esaslara uyulmalı ve banka personeli bu süreci olumsuz etkileyecek kararlardan kaçınarak söz konusu kredi ile ilgili tüm faktörleri hiç bir etki altında kalmadan, objektif olarak dikkate almalıdır.

1.2.4.2. Kredi Talebi

Kredi talebi(başvurusu), ihtiyaç halinde firmaların yatırımları ve satıcı kredileri ile ilgili, işçi ve diğer materyal giderlerini finanse etmek için firmalardan gelmektedir (Kohn, 1991: 207). Kredi talebi aşaması, firmanın talep ettiği kredinin kullanım amacını, vadesini, tutarını bankaya iletmesinden oluşur. Firma bankaya kredi

ihtiyacını iletebileceği gibi, görüşme sırasında banka kredi ihtiyacını saptayıp, bunu şubede değerlendirmek üzere de çalışma yapabilir.

Kredi isteğinin incelenmesinde; kredi talep eden firmadan alınacak belgeler ve müşteri hakkında istihbarat yapılması, konuları üzerinde durulur. Kredilendirmeden sorumlu yönetici bu noktada kredi amacının bankanın kredi politikasına aykırı olduğunu saptarsa, kredi talebini reddedebilir. Analize devam etme kararı alınırsa, yeni ek bilgiler alınır ve istihbarat yapılır (Bodur, 1997: 29). Kredi talebi ile başlayan kredi kararı eleme sürecinin bir sonucudur. Bu süreç kredi yöneticisine kabul edilemeyecek bir kredi talebini en kısa sürede elimine etme olanağını verir (Seval, 1990: 119).

1.2.4.3. Kredi Analizi

Kredi analizi yukarıdan aşağı ve bunun yanında aşağıdan yukarıya bazı temel analizler üzerinde yürütülmektedir. Yukarıdan aşağıya doğru yapılan analizler, makroekonomik görünümle ilgili noktaların ve belirli bir sektöre ilişkin beklentilerin, makroekonomik durum çerçevesinde, daha geniş rekabet ortamında analizini içermektedir. Aşağıdan yukarıya doğru yapılan analizler, fon talep eden şirketin sürekliliği, büyüklüğü, hedef pazardaki rekabet durumu, ürün çeşitliliği, değişen teknoloji ve düzenlemeler karşısında rekabet edebilirliği, bazı özel makroekonomik durumlar karşısındaki duyarlılığı, yönetim kalitesi ve şirket stratejileri ile şirketin finansal stratejileri gibi çeşitli unsurları içermektedir (Fabozzi, 1998: 175).

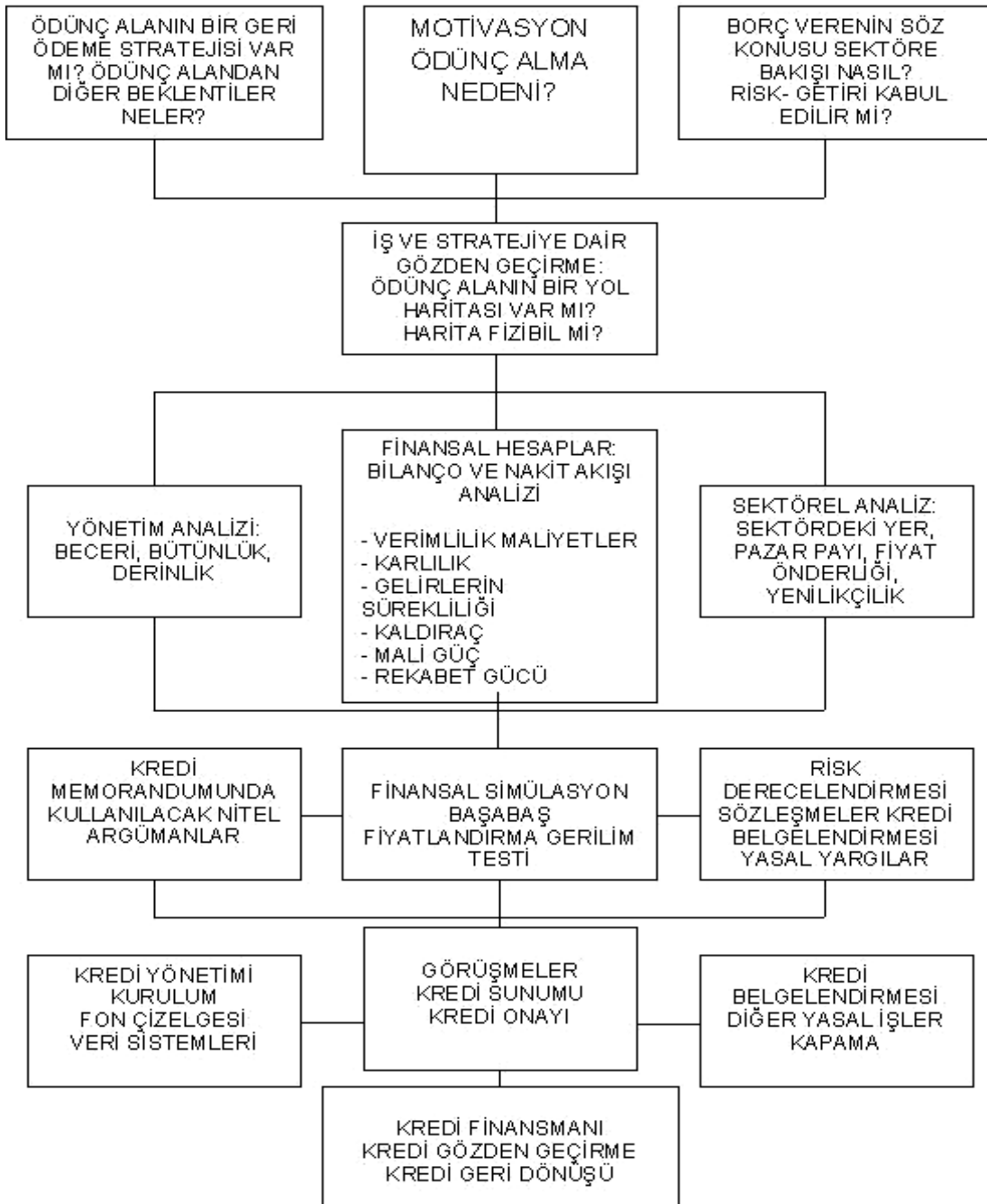
Kredi analizi, ödünç alanın krediyi geri ödeme gücü ve isteği gibi birbiriyle yakından ilgisi olan iki ayrı kavram üzerinde durmaktadır. Ödünç alanın geri ödeme isteği ile ilgili analiz genellikle, müşterinin karakterinin ve ödeme kararlılığının gözden geçirilmesidir. Geri ödeme gücünün analizi ise müşterinin ekonomik durumunun araştırılmasıdır (Coauette vd., 1998: 35). Şekil 1.1’de tüm kredilendirme süreci iş akışı görülmektedir. Şekilde de görüldüğü gibi analiz sürecinden sonra fiyatlandırmaya geçilmektedir. Fiyatlandırma konusuna geçmeden önce analiz

sürecini daha detaylı olarak ele alırsak, kredi analizi aşağıdaki adımları içeren planlanmış ve emek yoğun bir süreçtir.

- Bir bankacı firmanın krediye neden ihtiyaç duyduğunu belirleyerek analize başlar. Bankanın cari politika ve beklentileri karşısında firmanın birincil bilgi kaynaklarını kullanarak durumu inceler. Eğer kıdemli bir kredi yöneticisinden olumlu görüş alınırsa, kredi analisti analizle ilgili diğer aşamalara geçer. Bu aşama kısaca kredi değerliliğinin saptanması aşamasıdır.
- Firmanın belirli dönemler için bilançosu ve kar zarar durumu sektör içerisindeki değişkenlik dikkate alınarak incelenir. Aynı zamanda firmanın işkolu içerisindeki faaliyet sonuçları, seviyesi, bütçeleri ve işletme planları da bankaya, firmanın karlılığı hakkında yeni ve farklı bakış açısı kazandıran belgelerdir. Bunun yanında banka, firmanın karlarını nasıl elde ettiği ve firma değerini nasıl yükselttiği bilgisine de ihtiyaç duyar. Bu; firmanın finansal durumunu ortaya koyan gerçek iş süreçleri hakkında bilgileri içerir.
- Özellikle ortaya çıkan eğilimler, firmanın sektördeki durumu ve düzenleyici kurumların potansiyel etkisi üzerinde endüstri (sektör) analizi yapılır.
- Firmanın üst yönetimi ve yürütme stratejisi değerlendirilir. Firma yöneticilerinin; firmanın üretim, envanter, fiyatlama ve dağıtım fonksiyonları ile ilgili sorumluluk alanları incelenir.
- Bu incelemeler tamamlanır. Firmayla ilgili bahsedilen araştırmalar, hazırlanan destekleyici tablo ve ilgili dipnotlar, firmanın finansal durumunun bütünlük içerisinde görülmesini sağlar.
- Hesaplamalar, bankalar tarafından kullanılan gösterim türü ve yönelimlere göre standart bir form oluşacak şekilde düzenlenir. Hesaplamaların tutarlı bir biçimde incelenebilmesi için muhasebe ilkeleri belirlenir.

- Projenin nakit akımları paralelinde kredinin yapılandırılması değerlendirilir. Kredinin yapılandırılması; uygun kredi çeşidi, vade, teminat, kredi fiyatı ve diğer şartların firma ve banka çıkarlarına uygun olacak şekilde belirlenmesidir.
- En kötü ve en iyi varsayımlar oluşturulup stres testi yapılır.
- Kredi ile ilgili, varsayılan şekil şartları, borçla ilgili koşullar, ipotekler, yatırımlar, sözleşmeler, finansal oranlar ve diğer yardımcı teminatları içeren kredi veya menkul değer evrakları hazırlanır.

Şekil 1.1: Kredilendirme İş Akış Süreci

Kaynak: Coauette vd., 1998: 86

1.2.4.4. Kredi Fiyatlandırması

Bir bankanın karlılığı, işletme giderleri, fonlama maliyeti ve üstlenilen riske göre faizli enstrümanların ve diğer hizmetlerin fiyatlandırılması ve diğer banka fiyatlandırmaları ile doğrudan bağlantılıdır. Bu çerçevede fiyatlama, bankanın rekabet edebilme ve varlığını sürdürebilmesi açısından son derece önemlidir. Bankalarda fiyatlamamanın temel ilkesi doğal olarak fiyatların kaynak maliyetini yansıtmasıdır. Özel bazı koşullar dışında kaynak maliyetinin altında fiyat verilmemesi esastır. Fiyatlamayı etkileyen faktörler, fonlama maliyeti, işletme giderleri, risk düzeyi ve kar marjıdır (Babuşcu, 2004: 1; Şakar: 2002: 12). Tüm bu faktörler bütünsel olarak göz önünde bulundurularak bir fiyatlama yapılmalıdır. Piyasa koşulları ne olursa olsun zararına yatırım yapmanın ekonomik mantığı yoktur.

Kavramsal olarak kredi fiyatı, en azından elde edilen toplam gelirleri katlanılan tüm kredi maliyetine ve kredi ile ilgili sermaye maliyetini içeren, kredi dışı marjinal gelire eşitleyen tutarda olmalıdır. Ancak bankanın, kredi pazarının rekabetçi durumu nedeniyle, her zaman katlanılan tüm maliyetleri, aşacak şekilde kredi fiyatlandırması çok zor olmaktadır (Basy ve Rolfes, 1995: 121-122). Bu durumda farklı unsurlara sahip kredi çeşitleri ortaya çıkmaktadır. Ancak bu özel durumlar dışında kredi fiyatının belirlenmesinde dikkate alınması gereken belirli ilkeler söz konusudur.

1.2.4.4.1. Kredi Maliyetleri

Bir kredinin fiyatlamasında dikkate alınan birçok faktör vardır. Ancak bunlardan en önemlisi faktör maliyettir. Banka tarafından müşteriye kullanılacak kredi maliyeti, fonlama maliyetleri ve firmaya verilen hizmet maliyeti olmak üzere iki ana bölüme ayrılabilir. Fon maliyeti aynı zamanda kredi ilişkisindeki en önemli gideri oluşturmaktadır. Kredinin bankaya maliyetini hesaplayabilmek ve doğru fiyatlandırma yapabilmek için maliyeti oluşturan unsurların iyi bilinmesi gerekir. Bu maliyetleri oluşturan unsurlar aşağıdaki bölümde ele alınmıştır. Maliyet unsurları konusundan önce, maliyet kavramını ve fiyatlandırmada önemini kısaca açıklamakta fayda vardır.

1.2.4.4.1.1. Maliyet Kavramı ve Maliyet Unsurları

“Bir mamulün 'maliyeti' hassasiyetle hesaplanabilen tek bir rakam değildir. Maliyet, biraz doğrudan biraz tahmini, biraz değişken ve sabit, biraz gerçek ve teorik maliyet elemanlarının bir bileşkesidir. İki ayrı maliyet bulma yöntemi birbirinin aynı değildir ve bir yöntem sürekli şekilde aynı sonucu verecek değildir. Bu yüzden fiyatlandırma için maliyet bulma işlemi, çeşitli maliyet olgularının değişik şekillerde değişik sonuçlar verebilecek biçimde bir araya getirilmesi işlemidir. Fiyat koyucu bunları yalnızca bir bilgi kaynağı ve yol gösterici olarak kullanabilir.

Normal koşullarda, maliyet ya da bazı maliyet unsurları, fiyat belirlenmesinde tabanı oluşturmaktadır. Öte yandan, banka her zaman maliyetlerinin üzerinde fiyat belirlemeyebilir. Bazı durumlarda, maliyet hesaplaması yapılmakla birlikte belirli amaçlar ve yararlar uğruna maliyetlerin altında fiyat saptanabilmektedir” (Tunay vd., 1998: 65). Kredi maliyetinin hesaplanmasında bilgileri kullanan kişi, bu maliyet unsurlarının anlamlarını ve birbirleriyle olan ilişkilerini anlayabilecek kapasitede olmalıdır. Ayrıca rekabetin yoğun olduğu dönemlerde ve ürünlerde maliyetlerin doğru şekilde hesaplanması daha da önemli hale gelmektedir.

Fonlama maliyeti; firmaya kullanılan krediler, bankanın sağladığı kaynaklarla fonlanır. Bu kaynaklar; mevduat faizleri, döviz tevdiat hesapları, repo yoluyla sağlanan fonların maliyeti, bankalar arası piyasadan borçlanma ve özkaynak maliyetidir. Kredi olarak kullanılan fonların maliyetini belirleyen maliyet unsurları özsermaye ve likidite maliyetleri, kredi riski maliyetleri, birim maliyetleri, ve genel maliyetlerdir.

1.2.4.4.1.1.1 Özsermaye ve Likidite Maliyetleri

Özsermaye maliyeti, bankaların kredileri özsermayelerinden karşıladıkları zaman ortaya çıkmaktadır. Bankanın imtiyazlı hisse senetleri ve mevduat gibi belirli akdi yükümlülükler gerektiren diğer borçlanma araçlarından farklı olarak belirli bir faiz gideri olmayan bir fon kaynağıdır. Dolayısıyla özsermaye maliyetinin

hesaplanmasında hissedarların beklediği getiri (kazanç) oranının hesaplanması gerekmektedir (Roussakis, 1997: 107). Maliyet hesabı yapılırken, özsermayenin maliyeti bankanın hedeflediği kazanç/sermaye oranına göre hesaplanır. Bir kredideki özsermaye oranı, genelde, bankanın özsermaye/borç rasyonuna göre belirlenir. Kredinin özsermaye dışında kalan kısmı ise bankanın diğer fonlama kaynaklarının ağırlıklı bir karışımıdır.

1.2.4.4.1.1.2. Kredi Riski Maliyetleri

Bankaların çeşitli yatırımları değerlendirmede risk ile beklenen getiri dengesini kurması kredi seçimi ve fiyatlaması konusunu da içermektedir. Kredi riski, özsermaye ve likidite maliyetinden sonra en önemli maliyet unsurunu oluşturmaktadır. Kredi riski borçlunun kredi sözleşmesinden doğan finansal yükümlülüklerini zamanında yerine getirememesidir. Kredi riski maliyetleri de bu yükümlülüklerin zamanında yerine getirilmemesinden kaynaklanan maliyetlerdir. Dolayısıyla kredi riski maliyetlerinde verilen her kredi aynı ortalama risk maliyeti oranı ile hesaplanamaz. Çünkü maliyetler her pazar bölümü için müşterilerin homojenliği ya da heterojenliğine göre farklılaşmaktadır. Geçmişteki kredilerin ödenmeme durumunun bilinmesi veya kredi kayıt bürosu aracılığıyla müşteri bilgilerinin sorgulanması ile risk maliyetlerinin hesaplanması kolaylaşmakla birlikte bir pazar bölümünde riskin gelişmesine ilişkin bekleyişlerin kesin olarak hesaplanabilmesi oldukça zor olmaktadır (Berk 1998: 47; Mbuya, 2008: 401) . Bir kredi riski maliyetinin özsermaye maliyetine ek olarak hesaplanması zorunludur. Çünkü bu maliyetler, kredinin belirlenen vadeler içerisinde geri ödenmemesinin karşılığında bankaya getireceği külfetin karşılığını oluşturmakta ve borcun ödenmemesi sonucunda kredi riski likidite riskine dönüşmektedir.

1.2.4.4.1.1.3. Birim Maliyetler

Kredinin maliyetleri arasında yer alan bu maliyetler direkt üretim maliyetleri ve satış (pazarlama) maliyetleri olarak ikiye ayrılmaktadır.

- **Direkt Üretim Maliyetleri:** Direkt üretim maliyetleri, doğrudan doğruya krediye yüklenebilen maliyetlerden oluşmaktadır. Banka içerisinde kredinin verilisinde sorumlu olan personel maliyetleri, bina ve yerleşim maliyetleri, vb. sayılabilir. Bu tür maliyetler kapasite sınırlamalarına bağlı olarak hem sabit hem de değişken olabilmektedir. Genellikle geniş bir kredi portföyü olan kredi kurumlarında direkt üretim maliyetlerinin değişken maliyetlerden oluştuğu görülmektedir.
- **Satış (Pazarlama) Maliyetleri:** Bu tür maliyetler, kredinin pazarlanması ve tanıtımı ile ilgili reklam masrafları, müşterilerle temas kurmak için yapılan yolculuk, konaklama gibi giderleri kapsamaktadır. Satış ya da pazarlama maliyetlerinin büyük bölümü genellikle müşteri hizmetleri hesaplarında izlenmesi nedeniyle, kredi maliyetlerinin analizi sırasında çoğunlukla gözden kaçırılmaktadır.

1.2.4.4.1.4. Genel Maliyetler

Direkt üretim maliyetleri ve satış maliyetlerinden farklı olarak doğrudan doğruya krediye yüklenemeyen ve ayrımı yapılamayan maliyetlerden oluşmaktadır. Bu tür maliyetlerin toplam maliyetler içerisindeki oranı ortalama %20-30'dur. Örneğin, personel giderleri, bankanın kullandığı alanların maliyeti, büro, tesis, ve donanım ile bunların bakım giderleri, haberleşme giderleri, reklam ve temsilcilik giderleri, personelin eğitim ve geliştirme giderleri gibi dolaylı maliyetler genel maliyetler içinde yer alır.

1.2.4.4.2. Kredi Fiyatlandırma Yöntemleri

Kredi fiyatlandırma süreci bankanın müşterilerinin taleplerini değerlendirilmesi sonunda kredinin maliyetini etkileyen bütün faktörleri dikkate alarak, belirli fiyatlandırma kriterleri ve yöntemleri doğrultusunda, kredinin gerçek fiyatının hesaplanmasını kapsamaktadır. Bankalar müşterilerine kullanacakları kredileri

fiyatlandırma aşamasında kredi politikalarına bağlı olarak çok farklı yöntemler uygulayabilmektedirler.

1.2.4.4.2.1. Maliyet Artı Kar Marjı Fiyatlandırması

Kredi fiyatlandırılmasında kullanılan basit bir yöntemdir. Maliyet yapısı iyi biliniyorsa bu yöntemin kullanılması oldukça kolaylaşmaktadır. Kısaca hesaplanan kredi maliyetinin üzerine belirli bir kar marjı ekleyerek fiyat belirlenir. Bu kar marjına risk primi adı da verilmektedir. Bu fiyatlandırma yöntemi mark-up fiyatlandırma olarak da bilinmektedir. Maliyete kar marjının eklenmesi yoluyla yapılan bu fiyatlandırma daha çok tüketici kredileri, kredi kartları, elektronik fon transfer sistemleri, call center, internet ve WAP bankacılığı gibi bankaların doğrudan bireylere yönelik sunduğu bireysel bankacılık hizmetlerinin fiyatlandırılmasında öne çıkmaktadır (Öçal ve Çolak, 1999: 199-201).

Maliyet artı kar fiyatlama yönteminde bankaların kullandıkları formül şöyledir.

- Hedef Getiri = Kredi Geliri – Elde Edilen Fonların Maliyeti

Formüldeki değerler kredi tutarına bölünür;

- Hedef Getiri / Kredi Tutarı = (Kredi Geliri / Kredi Tutarı) – (Elde Edilen Fon Maliyeti / Kredi Tutarı)

Formülde;

- Hedef Getiri / Kredi Tutarı = Kredi karlılık oranı
- Kredi Geliri / Kredi Tutarı = Kredi faiz oranı

Elde Edilen Fon Maliyeti / Kredi Tutarı = Elde edilen fonların marjinal maliyeti ya da maliyet oranı olarak ifade edilmektedir.

Kredi faiz oranı, bankalarca, reeskont kaynaklı krediler dışındaki kredilere uygulanacak azami faiz oranları ile faiz dışındaki diğer menfaatlerin ve tahsil olunacak masrafların nitelikleri ve azami sınırları serbestçe belirlenebilmektedir. Bankalar bunları Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası'na bildirmek suretiyle değiştirebilmektedirler². Kredi faiz oranı hesaplamasını daha detaylı ele alırsak,

- Kredi Faiz Oranı = Fonlama Maliyeti + Genel Giderler + Risk Primi + Kar Marjı

Fonlama maliyetinde dikkat edilmesi gereken nokta, fonların ağırlıklı ortalama maliyetinin ya da marjinal maliyetinin kullanılmasına ilişkin tercihtir. Kredilerin fiyatlandırılmasında fonların marjinal maliyetinin kullanılması daha tutarlı bir uygulamadır.

Risk primi; eldeki fonun aktarılacağı alanın riskliliğini ifade etmektedir. Kredi kullananın; ratingi, faaliyet gösterdiği sektör, bulunduğu bölge, kredinin; vadesi, çeşidi ve teminatı gibi faktörler dikkate alınır (Babuşcu, 2004: 3; Berk, 1998: 181). Kar marjı pazarda rekabet edebilecek düzeyde müşteri ilişkilerine de bağlı olarak banka tarafından belirlenmektedir. Kredilerde nihai fiyatı belirleyen unsur rakip bankaların fiyatlandırmalarıdır. Bankanın pazar fiyatını göz ardı ederek bunun aşağısında bir kredi fiyat belirlemesi rekabet gücünü kaybettirmesi açısından olanaklı değildir.

² Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları İle Kredi İşlemlerinde Faiz Dışında Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Tebliğ, (Sayı: 2006/1)Madde 4.

1.2.4.4.2.2. Marjinal Fiyatlandırma

Marjinal maliyet üretim miktarının bir birim artırılması sonucu toplam maliyette meydana gelen değişimdir. Dolayısıyla marjinal fiyatlandırma, mamul maliyetinin değişken maliyetlerden oluştuğunu kabul eden bir fiyatlama yöntemidir.

Bu yöntemde sabit ve değişken maliyetler bankanın genel hizmet maliyeti olarak kabul edilmektedir. Bu tür fiyatlandırma bankanın daha çok kısa süreli ve aşırı rezerv niteliği taşıyan fonları ile değerlendirilemeyen boş kapasitelerinin değerlendirilmesi için kullanılmaktadır.

1.2.4.4.2.3. Maliyete Dayalı Olmayan Yöntemler

Maliyet kredi fiyatını etkileyen tek unsur değildir. Bu nedenle maliyeti esas alan yöntemler yanında aşağıdaki yöntemler de kullanılmaktadır (Babuşcu, 2004: 2-3).

- Fiyat kullanım değeri yöntemi: Bazı bankalar fiyatlarını maliyet üzerinden değil, sunmuş oldukları hizmetin(kredinin) müşteri için sağladığı değeri esas olarak belirlemektedir. Bu fiyatlandırma sistemi belirli kalite ve fiyattan satışı beklenen hizmetin hacmini tahmin etmek için yöneticilerin planlamalarına ihtiyaç duymaktadır. Nispi olarak hizmetin kalitesi ve güvenilirliğinin yanı sıra, müşterinin bu hizmet için ödemeye hazır olduğu değer de hesaba katılmaktadır.
- Piyasa fiyatı yöntemi: Bankaların büyük kısmı kredi fiyatı belirlerken diğer bankaların fiyat liderliğini takip etmekte ve inisiyatifi ana rakiplerine teslim etmektedirler. İzlenen lider bankanın kredilerini fiyatlamasını sağlıklı maliyet bilgilerine göre isabetli yapması onu takip eden bankanın rekabet edebilirliği ve karlılığı için de çok büyük önem taşımaktadır. Her bankanın katlandığı maliyetler ve risk düzeyinin farklı olması nedeniyle tek başına bu yöntemin

kullanılması risklidir. Bankanın maliyetlerini hesaplayarak daha sonra pazar fiyatı dikkate alması daha sağlıklı olmaktadır.

- Müşteriye özel fiyat yöntemi: Bankanın geçmişte kredi ilişkisi olan müşterileriyle ve pazarda ciddi yere sahip olan güvenilir müşterilerle olan ilişkileri paralelinde fiyatın belirlenmesidir. Son yıllarda müşteriler giderek artan ölçüde karmaşık hale geldikçe, bankalar kredilerini fiyatlandırırken çok düşük marjlar belirlemekte ve hatta bazen zarar yol açacak fiyatlar tespit edilmektedir.
- Pazara giriş fiyatlandırması: Pazardan pay almak için pazar fiyatlara duyarlıysa ve iyi bir pazar tecrübesine sahip bulunuyorsa, banka pazara ilk girdiği zaman yeni hizmetler için fiyatı düşük tutma stratejisi izleyebilir ve böylece rakiplerine karşı bir maliyet avantajı elde eder.
- İlk olma avantajını kullanma: Bankaların yeni olanakları ya da buna ilişkin yan hizmetleri sunması hallerinde, rakiplerle karşılaşmadan piyasadan sağlayabileceği kadar kar elde edilmesi anlayışına dayanan olabildiğince yüksek fiyatlandırma yöntemidir. Piyasaya diğer bankaların benzer hizmetleri ile dahil olması sonucunda fiyatlar düşmektedir.

1.2.4.4.3. Kredi Riskinin Fiyatlamaya Etkisi

Bankalar bir ticari işletme olarak, karlarını maksimum, risklerini de minimum kılmayı amaçlayan finansal kurumlardır. Finansal piyasalarda yüksek riske sahip hisseler genellikle daha yüksek getiriye de sunarlar. Belirsizlik ortamında bulunan bir firma için temel amaç, ortakların daha çok risk ile daha çok beklenen kar arasındaki seçimini belirlemektir. Bankaların ve diğer firmaların genel olarak riskten kaçındıkları düşünülmektedir. Riskten kaçınma bankaların kredi fiyatlandırmalarında özel önem taşımaktadır. Banka tarafından kredi tahsis edildiğinde her zaman, kredi müşterisinin zamanında veya istenilen miktarda ödememe riski vardır. Dolayısıyla bankanın kredi risk düzeyi, portföyündeki kredilerin kalitesiyle doğrudan ilişkilidir.

Kredi riskinin doğru analiz edilip fiyatlamaya tam olarak yansıtılması bankalar açısından kredilerin kalitesini de iyileştirici bir etken olarak ortaya çıkarken maliyeti artırıcı bir etki yarattığı için riski yüksek firmalar açısından olumsuz bir etken olmaktadır. Kredi riski ve kredi riskinin fiyatlandırılması konusuna II. Bölüm’de Basel Düzenlemeleri kapsamında detaylı olarak değinilecektir.

1.2.4.5. Kredilerin İzlenmesi

Kredinin sorunlu hale dönüşmesi bir süreç içinde olmaktadır. Kredinin sorunlu hale dönüşmeden tespit edilmesi ve sorun oluşumunun engellenmesi gerekir. Kredilere bu şekilde yaklaşılması bankanın zaman, tutar, işgücü gibi bazı etkenler açısından daha avantajlı olmasını sağlamaktadır. Ayrıca 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu’nda belirtildiği üzere: “Kredi tahsisinden sonra bankalar, kredileri nedeniyle maruz kalınacak riskleri ölçmek, karşı tarafın malî gücünü düzenli olarak analiz etmek ve izlemek, gerekli bilgi ve belgeleri temin etmek ve bunlara ilişkin esasları belirlemek zorundadır. Kredi müşterileri bu çerçevede konsolide ve konsolide olmayan bazda istenilen bilgi ve belgeleri bankalara vermekle yükümlüdür³.”

Bankaların kullandırdıkları kredilerin sorunlu hale dönüşmesini engellemeleri için etkin bir kredi risk yönetimine ve sorunun erken tanımlanması için erken uyarı sistemlerine ihtiyaçları vardır. Kredi değerliliğinin belirlenmesi esnasında yapılan analizler ve firmayla ilgili bilgiler finansal anlamda erken uyarı sinyalleri vermektedir. Ticari alacaklardaki ciddi artış, alacaklardaki artış karşısında satışlarda artış olmaması, alacaklarının tahsil edilebilirliği, kredili satış vadelerinin uzaması, alacakların bir veya birkaç firmada yoğunlaşması, firmanın 3 yıl sürekli zarar etmesi, borçlarındaki ani artışlar, finansman giderlerinin yine banka kredileri ile ödenmesi gibi birçok finansal erken uyarı sinyalleri mevcuttur. Bankalar kredi politikalarına göre bu aşamada sonradan sorunlu olabilecek krediyi kullandırmama yolunu seçebilir. Kredilerin izlenmesinde, firmanın veya yöneticilerin iş tecrübesi, ticari

³ 5411 Sayılı Bankacılık Kanunu, Md. 52, Resmi Gazete’nin 1 Kasım 2005 tarih ve 25983 mükerrer sayılı nüshasında yayımlanmıştır.

ahlak, firmanın faaliyet alanı, yönetici veya ortakların değişmesi, planlama ve bütçe eksikliği, şeffaflık derecesi, iştirak ve grup firma etkileri gibi birçok finansal olmayan erken uyarı sinyalleri de dikkate alınmalıdır. Tüm bunlar dikkate alındıktan sonra kredinin kullanılmasına karar verilmesi sonradan ortaya çıkabilecek zararları büyük ölçüde engellemektedir. Ancak kredi izleme süreci kredi onayına kadar olan bir süreç olmadığı için kredi kullanıldıktan sonra da canlı takip süreci devam eder. Bu aşamada ekonomik gelişmeler, mevzuat değişiklikleri, siyasal gelişmeler, sektördeki değişiklikler, firmanın rekabet düzeyindeki ve ödeme gücündeki değişiklikler ve banka ile ilişkileri gibi faktörler göz önünde bulundurulur.

Kredi tüm bu süreç sonunda sorunlu hale dönüşürse idari takip süreci ve daha sonra yasal takip süreci başlar. Kredinin tahsil edilmeye çalışıldığı idari takip sürecinde çözüm sağlanamazsa yasal yollara başvurulmaktadır. Kredilendirme sürecinde son aşama kredinin kapanması aşamasıdır. Bu aşamada kredi problemlili hale gelmeden vadesinde geri ödenerek veya yasal takip sonucu yaptırımlar aracılığıyla kapatılır.

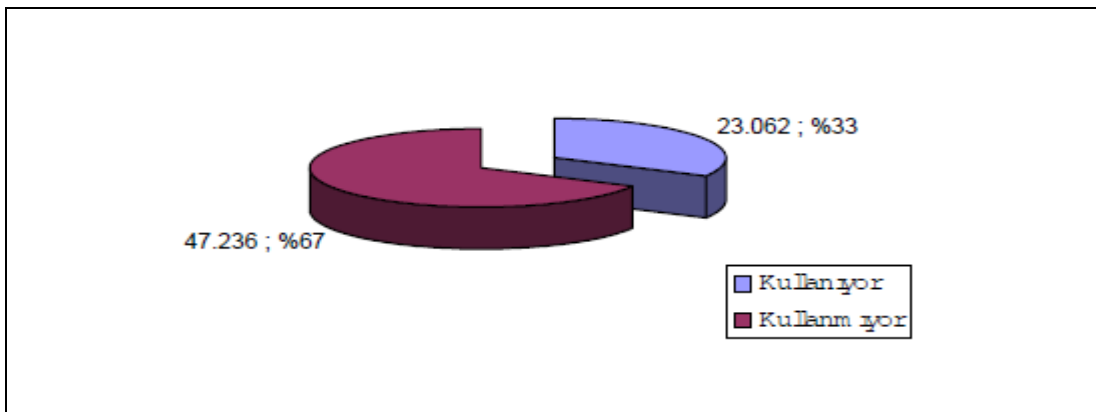
1.2.5. KOBİ Kredileri

Sınırlı sermaye olanakları ile kurulan KOBİ'lerin zamanla faaliyetlerinin artmasıyla nakit sıkıntısı ortaya çıkmaktadır. Bu durumda sermaye yetersizliği ile karşı karşıya kalan KOBİ'ler dış finansman kaynaklarına başvurumaktadırlar. Kredi kurumları tarafından sağlanan krediler finansman sıkıntısı yaşayan bu işletmeler için en önemli araç haline gelmektedir. Ancak KOBİ'lerin küçük ve riskli yapıları nedeniyle bankaların KOBİ'lere kullandığı krediler sınırlı kalmakta veya KOBİ'lerden yüksek kredi faizleri talep edilmektedir. Özellikle ekonomik sıkıntı yaşanan kriz dönemlerinde bankalar sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla tasarruflarını daha güvenilir kaynaklara aktarmaya eğilimli oldukları için kullanılan KOBİ kredileri toplam krediler içerisinde sınırlı kalmaktadır.

Kredilendirme faaliyetlerinin bir taraftan KOBİ kredibilitesi ile diğer taraftan da hükümet politikaları ve mali yapı ile arasında önemli bir bağ vardır. Hükümet

politikaları, mevzuat değişiklikleri ve düzenlemeler finansal kurumların yapıları ile borç verme altyapılarını etkilemektedir. Bu politikalar, finansal kurumların rekabet koşullarını ve pazar payını da etkileyen kredilendirme faaliyetleriyle ilgili yasal, sosyal, düzenleyici ve destekleyici politikalar (Berger ve Udell, 2005: 21). Dolayısıyla KOBİ kredilerinin payını artırmak için öncelikli olarak atılması gereken adım devletin bu amaca uygun politikalar geliştirmesi olacaktır. Özellikle diğer AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında gerek toplam işletmeler içindeki payı gerekse istihdama olan önemli katkısı ile Türkiye’de KOBİ’lerin kredilerden aldıkları pay halen oldukça düşük bir tablo sergilemektedir. Ancak geçmiş yıllar ile karşılaştırıldığında son yıllarda Türkiye’de KOBİ kredilerine verilen önemde artış gözlenmektedir. Önceleri birkaç bankanın KOBİ’lere yönelik finansman çalışmaları varken günümüzde hemen hemen tüm bankalar KOBİ Bankacılığı’na yönelmişlerdir.

Grafik 1.1: KOBİ’lerin Kredi Kullanma Oranı

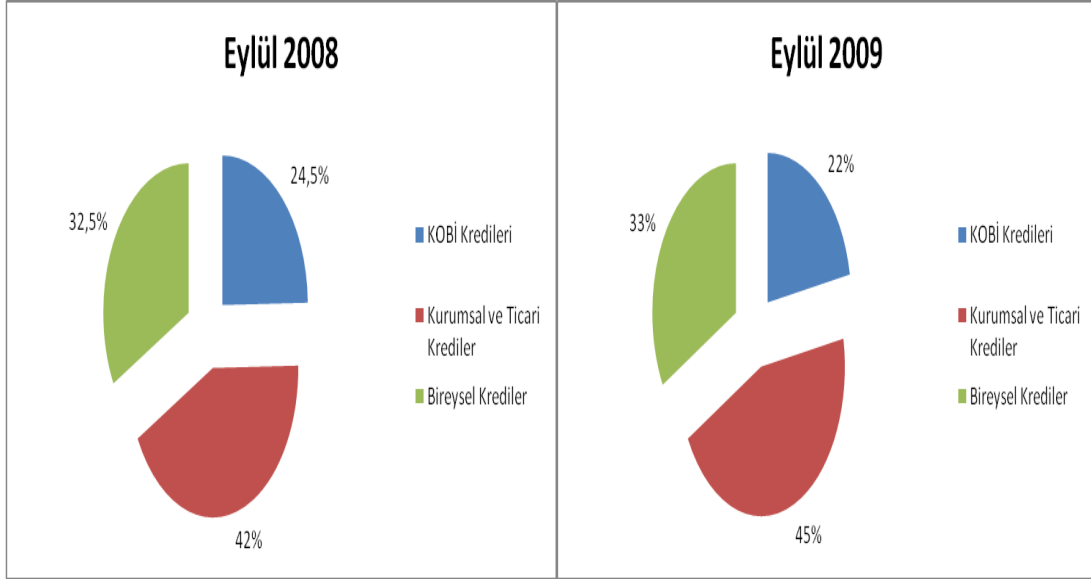

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; 2008: 44

KOSGEB Veri Tabanındaki KOBİ’lerle yapılan bir anket çalışması sonucunda kredi kullanma durumu incelendiğinde % 33’ünün kredi kullandığı, % 67’sinin kredi kullanmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durumun başlıca nedenleri ilgili çalışmada KOBİ’lerin uzun vadeli kredi kullanma maliyetinin yüksek olması ve teminat bulma güçlüğü yanında diğer bir önemli etkenin de geleneksel düşünce yapısına sahip KOBİ yöneticilerinin kredi kullanımını “mali acizyet göstergesi”, “işletme itibarını

zayıflatıcı unsur” olarak değerlendirmesi olarak belirtilmiştir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı; 2008: 44).

Grafik 1.2: Toplam Kredi Portföyü Dağılımı

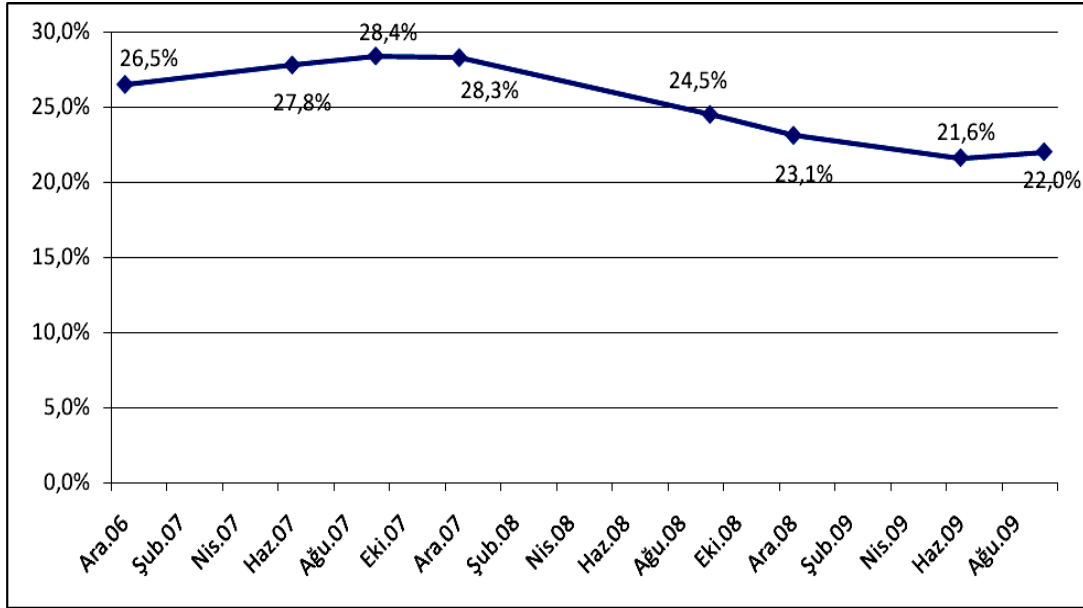

2008 yılı boyunca yaşanan küresel krizin etkisi dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de yoğun olarak hissedilmiştir. Özellikle reel sektör üzerindeki etkileri çok daha fazla olmuştur. Türkiye’de mali sistem ve bankalar üzerindeki etkisi alınan önlemlerle azaltılabilirken, özellikle reel sektör üzerindeki etkisi çok daha fazla olmuştur. Bunun başlıca nedenlerinden biri de bankaların istikrarsız bir ortamda kredi vermekten kaçınmaları olmuştur.

Krizin en şiddetli olduğu geçtiğimiz dönem boyunca KOBİ kredilerinde ciddi oranda azalma olmuştur. Grafik 1.2’de görüldüğü gibi Eylül 2008’de KOBİ’lerin toplam krediler içindeki payı % 24,5 iken, Eylül 2009’da %22’ye düşmüştür. Diğer kredilere baktığımız zaman bireysel kredilerin payında değişim olmamış, ticari ve kurumsal kredilerde %3 oranında artmış gözlemlenmiştir. Toplam krediler ise Eylül 2008-Eylül 2009 döneminde %4’lük (14,6 milyar TL) artış göstermiştir. Buradan yola çıkarak bankaların kriz döneminde kredi yeni kredi vermekten kaçındığı ve kredi riski daha az olan kurumsal ve ticari müşterilere yöneldiğini görmekteyiz. Eylül 2009 itibariyle kredilerin % 60’ının kısa vadeli olduğu da belirtilmiştir. Bu da

büyük oranda KOBİ kredilerinin gelişimini etkilemiştir (KOSGEB, 2008: 16; BDDK, 2009a, 1-2; BDDK, 2009b: 6). Kriz öncesi dönemden günümüze kadar olan KOBİ kredilerinin payını gösteren Grafik 1.3'ü dikkate alırsak krizin etkileri daha iyi anlaşılacaktır.

Grafik 1.3: KOBİ Kredilerinin Gelişimi

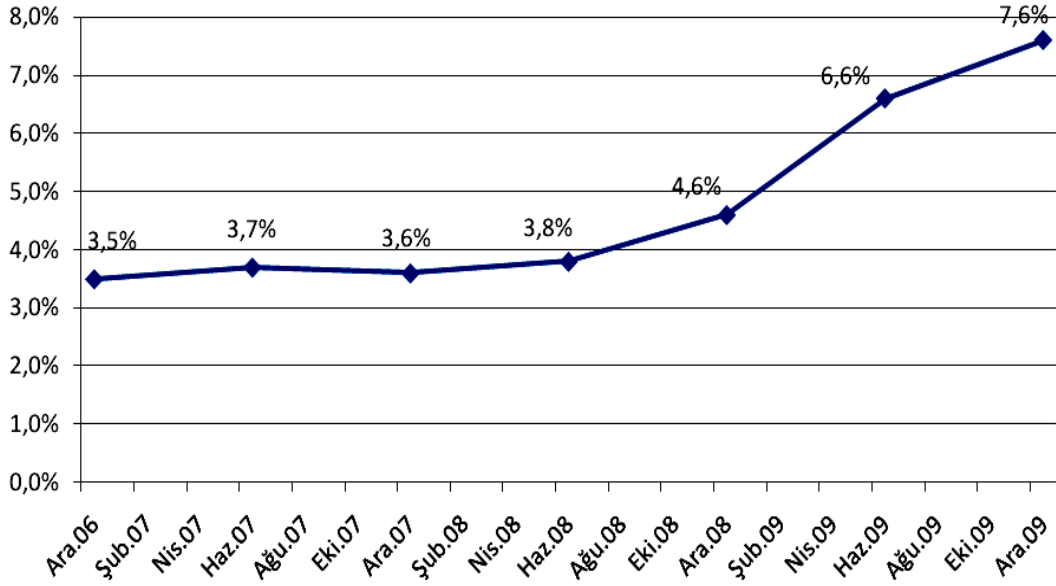

BDDK Başkanı Tevfik Bilgin'in "BDDK 2010 Yılı Bütçesi" Sunum Konuşması'nda da belirttiği üzere; 2009 yılının sonuna doğru kredilerde bir miktar hareketlenme olmuş, özellikle Eylül 2008 - Mart 2009 döneminde bankalarda gözlemlenen tedirginlik son dönemde bir miktar azalmıştır.

Küresel krizin etkileri ile reel sektörün finansman sıkıntısı yaşaması KOBİ kredilerinin takibe dönüşüm oranlarını (TDO) etkilemiştir. TDO, 2007 yılı boyunca ortalama % 3,6 iken 2008 sonrasında günümüze kadar Grafik 1.4'te görüldüğü gibi ciddi oranda artmıştır. Aralık 2009 itibariyle TDO KOBİ kredilerinde % 7,6 bireysel kredilerde %6,1 ve kurumsal kredilerde %3,7 olarak açıklanmıştır (BDDK, 2009b, 8; BDDK, 2009a: 1-2). Son yıllarda KOBİ'lere verilen önemin artması ile birlikte KOBİ'lerin finansman sıkıntılarının ve krizin etkilerinin azaltılması amacıyla son dönemde yoğun KOBİ destek programları düzenlenmektedir. Bu programların

KOBİ'leri büyük oranda rahatlatacağı ve KOBİ'lerin gelişimlerine katkı sağlayacağı öngörülmektedir.

Grafik 1.4: KOBİ Kredilerinin Takibe Dönüşüm Oranı

Bu programlardan bazılarında değinecek olursak; Halkbank, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'nın Yeni Kredi Destek Programı kapsamında "yeni teknoloji kullanımı, yeni iş yerine taşınma, işlerini büyütme, yeni yatırım, ham madde alımı, üretim ve pazarlama, eğitim ve danışmanlık, yurt dışı pazarlara açılım ve geliştirme, ihracatın finansmanı ve münferit projelerinin finansmanı amacı esnaf ve sanatkarlar ile" KOBİ'lere kullandırmak üzere 15 ay vadeli 3 ayı geri ödemesiz 100 bin KOBİ Destek Kredisi Aralık 2009'da hizmete sunulmuştur. KOBİ'lere sağlanacak olan bu kredinin işletme başına üst limiti 25.000 TL olup, kredinin ilk 3 ayı ödemesiz, kalanı aylık eşit taksitler halinde 15 ay ödemelidir. Şahıs işletmelerinde işletme sahibinin kadın girişimci olması halinde, işletme başına kredi üst limiti 30.000 TL olarak belirlenmiştir. Kredi faiz desteğinin %25'i kredi kullanan işletmeler tarafından aylık taksitler halinde, kalan % 75'i ise KOSGEB tarafından karşılanacağı KOSGEB Kredi Yönetimi ve İzleme Müdürlüğü tarafından bildirilmiştir.

Son dönemde bir diğer gelişme, Garanti Bankası, Avrupa Yatırım Bankası'ndan (AYB), 500'den az çalışanı olan KOBİ'lere sunulacak yatırım ve işletme kredilerinin finansmanında kullanılmak üzere, 147,8 milyon dolar tutarında 12 yıl vadeli kredi almasıdır. Garanti'nin, KOBİ'lerin finansmanına yönlendirmek üzere aldığı kredinin uzun vadeli olması nedeniyle KOBİ'lere sağlanan kredilerin vadelerinin de esnek olabileceği duyurulmuştur. Bunların yanında KOSGEB'in KOBİ'lerin ihtiyacına yönelik birçok destek programı mevcuttur⁴.

KOBİ'lerin bankalar yoluyla finansman sorununun çözümü için söz konusu destekler yanında işletme sahiplerine de önemli görevler düşmektedir. Çalışmanın II. Bölümü'nde bahsedilecek olan Basel düzenlemelerinden olumsuz etkilenmemeleri için öncelikli olarak kayıt dışı çalışma konusuna eğilmelilerdir. Şeffaflık anlayışı ile kurumsallaşmaya yönelik faaliyetler KOBİ'lerin kredilendirilmesini olumlu şekilde etkileyecektir.

⁴ Diğer destekler ile ilgili bilgilere KOSGEB'in resmi web sitesinden erişilebilir.

II. BÖLÜM

BASEL II DÜZENLEMELERİ ve KOBİ'LER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. Basel Sermaye Uzlaşısı

Uluslararası bankacılık günden güne gelişerek ekonomik faaliyetlerin önemli bir alanı haline gelirken devlet yönetimleri artan şekilde bu kurumların faaliyetlerinin, kendi otoriteleri karşısında yasal olarak dikkatli bir şekilde düzenlenmesinin ve denetlenmesinin nasıl sağlanacağı hususunda zor bir sorunla karşı karşıya kalmışlardır (Hughes ve Macdonald, 2003: 260-261). Finansal piyasalarda yaşanan krizler ve uluslararası bankacılığın da yaygınlaşması ile birlikte uluslararası bir kurumun gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu alanda çalışmalar yapılmış ve bu çalışmalar neticesinde dünyada finansal sistem istikrarının korunması için dünyanın en eski finansal kurumu olan Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS-Bank for International Settlements) kurulmuştur. Bu bölümde kurumun kuruluş aşaması ve getirdiği düzenlemelere değinilecektir. Ayrıca söz konusu düzenlemelerin hangi alanlarda ne gibi etkiler yarattığı üzerinde durulup, özellikle Türkiye ekonomisinde olduğu gibi dünya ekonomisinde de önemli bir yere sahip olan KOBİ'ler üzerindeki etkileri detaylı şekilde ele alınacaktır.

2.1.1. Uluslararası Ödemeler Bankası (BIS)

1929 Dünya Ekonomik Bunalımı sırasında uluslararası düzenleyici bir kurumun oluşturulması için çalışmalara büyük oranda başlanmıştır. Uluslararası ödemeler bankası (BIS-Bank for International Settlements) 1930 yılında kurulmuştur. BIS I. Dünya Savaşı sonrasında Versay Antlaşması ile Almanya'nın maruz kaldığı savaş tazminatı ödemelerine ilişkin oluşturulan Young Planı (1930) kapsamında kurulmuştur. BIS'in kurumsal bir forum aracılığı ile merkez bankaları arasında işbirliği sağlayacağı da önceden düşünülmüştür. Bankanın adı bu bahsedilen asıl rolünden gelmektedir. 1930 yılı başlarındaki finansal ve ekonomik krizler esnasında tazminat sorunlarının zayıflaması, BIS'in aktivitelerini ve çalışmalarını tamamıyla merkez bankaları arasında bir birlik oluşturulma hedefine yöneltmiştir.

BIS için İsviçre'nin merkez olarak seçilmesi üye ülkeler olan Belçika, Fransa, Almanya, İtalya, Japonya, İngiltere ve Amerika'nın karşılıklı ödün vererek anlaşmaları sonucunda karara bağlanmıştır. Bağımsız ve tarafsız bir ülke olarak İsviçre, büyük güçlerin etkisine daha az maruz kalacağı düşünülerek önerilmiştir. İsviçre içerisinde de gerek konumu itibariyle gerekse her yöne rahat ulaşım sağlayan çok iyi demir yolu ağları ve bağlantı noktaları nedeniyle Basel şehri merkez olarak belirlenmiştir (BIS, 2005: 30-34).

Basel komitesi (BCBS) ise 1974 yılı sonunda 10 ülkenin merkez bankaları yöneticilerinden oluşan bir grup tarafından kurulmuş olup, yılda 4 defa düzenli olarak toplanırlar. 4 ana çalışma grubu vardır. Komite üyesi ülkeler Arjantin, Avustralya, Belçika, Brezilya, Kanada, Çin, Fransa, Almanya, Hong Kong, Hindistan, Endonezya, İtalya, Japonya, Kore, Lüksemburg, Meksika, Hollanda, Rusya, Suudi Arabistan, Singapur, Güney Afrika, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri'dir. Komiteye üye ülkeler kendi merkez bankaları yanında bankacılık denetiminde resmi sorumluluğu bulunan kurumlar tarafından temsil edilmektedirler.

Komitenin uluslar üstü bir denetim otoritesi olarak çalışma yetkisi olmaması yanında, çıkardığı kararlar ile hiçbir yasal zorlama veya güç uygulama amacı da söz konusu değildir. Komite resmi olarak kanun ve kurallar aracılığıyla çalışmamaktadır. Tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açmak yoluyla özellikle riskin yönetilmesi, sermaye yeterliliği ve finansal piyasaların stabilizasyonu konularında yol gösterici nitelikte birçok çalışma aracılığıyla finansal alanda iyileşmeler sağlamayı hedeflemektedir (Bolgün ve Akçay, 2005: 84; BIS, 2009: 1-2). Komitenin çalışmalarında başlıca hedeflerinden biri, uluslararası denetimin kapsamı konusunda, hiçbir yabancı banka kuruluşu denetim dışında tutulmadan ve yeterli denetimin yapılması ve bu iki prensibi de gerçekleştirerek ülkeler arası denetim sistemindeki boşlukları doldurmaktır. Komite 1975 yılından bu yana söz konusu hedefe ulaşmak için birçok tasarı yayınlamıştır (BIS, 2009: 1-2). Bu tasarıların yer aldığı düzenlemeler bütünü Basel Düzenlemeleri olarak bilinmektedir.

2.1.2. Basel I

1988 yılı Temmuz ayında Basel Komitesi (BCBS) uluslararası alanda faaliyet gösteren bankalar için minimum sermaye miktarını belirlemeyi amaçlayan birtakım öneriler çıkarmıştır (Ong: 2004: 32). Basel Sermaye Anlaşması (BCA-Basel Capital Accord) olarak bilinen bir sermaye ölçüm sistemi oluşturmuştur. Bu sistem ile 1992 yılı sonunda en az %8 oranında sermaye standardı getirilerek kredi riski ölçüm sisteminin uygulanması sağlanmıştır. 1988'den beri bu sermaye ölçüm sistemi üye ülkeler yanında aktif uluslararası bankacılık yapan tüm ülkelere de etkinliği artarak tanıtılmıştır (BIS, 2009: 2). Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanması için gerekli formül Tablo 2.1'de görülmektedir. Bu formül 1996 yılında yapılan düzenleme sonrası piyasa riskinin de değerlendirmeye alınmasının öngörüldüğü hesaplama şeklini içermektedir.

Tablo 2.1: Basel I – Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Hesaplanması

<u>Özkaynaklar(Sermaye Tabanı)</u>
Ana Sermaye
+
Katkı Sermaye
+
Üçüncü Kuşak Sermaye
-
Sermayeden İndirilen Değerler
<u>Risk Ağırlıklı Aktifler Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler</u>
Risk Ağırlığı % 0
+
Risk Ağırlığı % 20
+
Risk Ağırlığı % 50
+
Risk Ağırlığı % 100
<u>Piyasa Riskine Esas Tutar</u>
Özkaynaklar (Sermaye Tabanı)
SYR = $\frac{\text{Özkaynaklar (Sermaye Tabanı)}}{\text{Risk Ağırlıklı Aktifler Gayrinakdi Kredi ve Yükümlülükler + Piyasa Riskine Esas Tutar}} \geq \% 8$

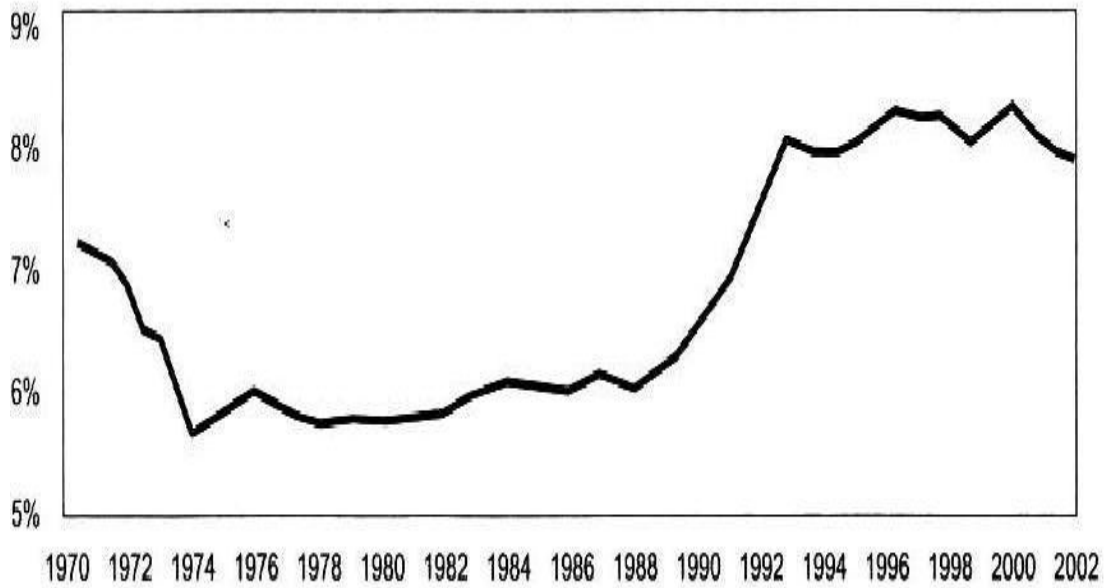
Kaynak: Bolgün ve Akçay, 2005: 88.

Basel I olarak bilinen 1988 Basel Uzlaşısında 4 risk kategorisi belirlenmiştir (Servigny ve Renault, 2004: 392).

- OECD üyesi ülke hükümetleri risk ağırlığı % 0,
- OECD üyesi ülkelerin bankalarına olan borçlarda risk ağırlığı % 20,
- Mortgage kredilerinde risk ağırlığı % 50 ve
- OECD üyesi olmayan ülke bankaları için risk ağırlığı % 100'dür.

OECD Klüp kuralı (club rule) olarak tanımlanan bu uygulamadan dolayı kredi riski yüksek olsa dahi OECD üyesi olan ülkeler avantajlı, kredi riski göreceli olarak daha düşük olup OECD üyesi olmayan ülkeler dezavantajlı durumda kalmışlardır.

Grafik 2.1: Basel I Kapsamında Asgari Sermaye Gereksinimi

Kaynak: Chorafas, 2007: 44.

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü gibi Basel I Uzlaşısı kapsamında belirlenen 1992 yılı sonunda uygulanması önerilen öncelikli asgari sermaye hedefine (% 8) ulaşılmıştır. Ancak değişen piyasa koşulları nedeniyle zamanla istenmeyen sonuçlar ortaya çıkmıştır (Chorafas, 2007: 45). Örneğin,

- Bankalar daha riskli alanlarda faaliyette bulunmaya başlamış,
- Türev ürünler nedeniyle giderek büyüyen risk oranları bankalar tarafından üstlenilmiş,
- Risksiz olduğu düşünülen ürünler geliştirilmiş ve ürünlerin satışına geçilmiş,
- Yüksek riskli kredi uygulamaları benimsenmiş,
- Risk tabanlı fiyatlama konusunda ise gerçekçi uygulamalar sağlanamamıştır.

Basel I'in temel amacı uluslararası finans sisteminin istikrarını ve güvenilirliğini korumak, bankalarda risk kültürü oluşturmak, yöneticilerin ve banka sahiplerinin bakış açılarını yeni düzenlemelere uyumlu olarak genişletmek ve farklı ülkelerdeki uygulamalarda denge ve eşitlik sağlamak olarak belirlenmiş ve buradan yola çıkarak uluslar arası alanda rekabet eşitsizliğini azaltmak da hedeflenmiştir. (Erol, 2007: 156). Ancak zamanla, Basel I kapsamında belirlenen standartların uygulamada yetersiz kalması nedeniyle getirilen yoğun eleştiriler sonucu yeni standartların geliştirilmesi için çalışmalar başlamıştır. Basel I Sermaye Uzlaşısına getirilen başlıca eleştiriler ise şunlardır (Babuşcu, 2004: 69):

- Bankaların beklenen ve beklenmeyen kayıplarını karşılama kapasitesini ifade etme konusunda yetersiz kalmaktadır.
- Tanımlanan risk ölçütleri yeterli değildir.
- Sadece kredi riski tanımlanmıştır. Diğer riskler dikkate alınmamıştır.
- Risk ölçüm yöntemleri yetersiz kalmıştır.
- Varlıkların piyasa değeri yerine defter değerleri dikkate alınmıştır.
- Finansal kurumlar arasında hassas bir risk ayrımı yapılmamıştır.

- Temel kredi risk kriteri olarak OECD üyeliğini esas almaktadır.

Zamanla mali piyasaların gelişmesi ile Basel I'e getirilen eleştiriler artmış, bankacılık sektöründe rekabet eşitliğini engellediği ve yetersiz kalmaya başladığı anlaşılmıştır. Söz konusu olumsuzlukların giderilmesi, sektördeki risk algısının artırılması ve mali piyasalarda meydana gelen değişimlerin de dikkate alınabilmesi amacıyla Basel Komitesi tarafından Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı (Basel II) için çalışmalar başlatılmıştır (Aydeniz, 2007: 180).

2.1.3. Basel II

Basel I Uzlaşısı'na yönelik eleştirilerin temel dayanağı risk ölçütlerinin yetersiz kalması olmuştur. Bankanın taşıdığı farklı risk kalemlerine karşı farklı sermaye tutarlarının ayrılması gerekliliğine değinilmiş ve 1999 yılında Basel Komitesi tarafından yayımlanan ve sermaye yeterliliğine ilişkin yeni önerileri içeren ilk istişare metniyle (Consultative Paper - CP-1) Basel II için çalışmalar başlamıştır. Gelen eleştiriler ve öneriler üzerine, bu metni yeni istişare metinleri takip etmiş (CP-2 ve CP-3) ve Komite tarafından Basel II' ye geçilmesi durumunda ortaya çıkabilecek muhtemel değişimleri tahmin etmek amacıyla birkaç kez sayısal etki çalışmaları (Quantitative Impact Study-QIS) yapılmıştır (Yayla ve Kaya 2005: 3).

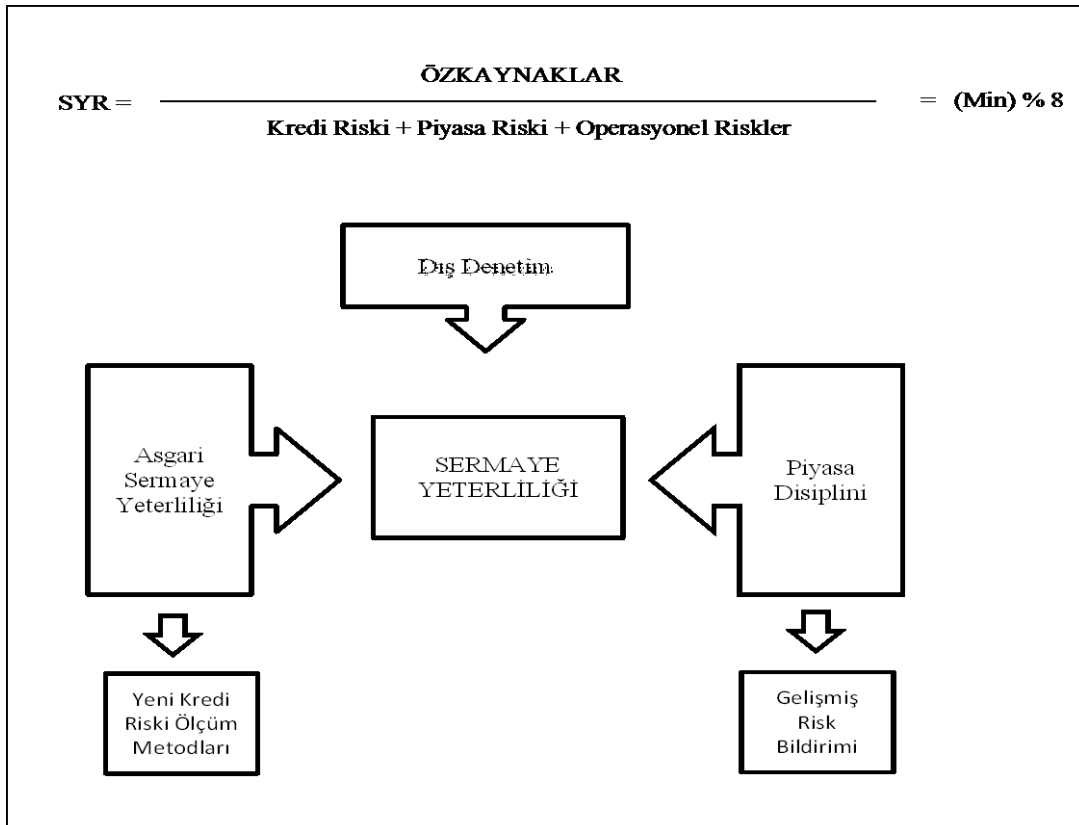
1988 düzenlemesinin yerine geçmek üzere, 1999 yılı Haziran ayında sunulan yeni bir sermaye yeterlilik uzlaşısı için önerileri içeren istişare metni ve sayısal etki çalışmaları sonrası söz konusu öneriler geliştirilerek 26 Haziran 2004 tarihinde Yeni Sermaye Uzlaşısı yayınlanmıştır. Yeni uzlaşının üç temel dayanağı vardır (BIS, 2009: 3):

- 1988 anlaşması ve sonrasındaki belirlenmiş olan ilkeleri geliştirme ve genişletmeyi amaçlayan asgari sermaye gerekleri.
- Kurumların sermaye yeterliliğinin ölçümü ve iç denetimi.

- Şeffaflığın güçlendirilebilmesi için piyasa disiplinin etkin kullanımı, güvenli ve etkin bankacılığın uygulanabilmesi.

Tablo 2.2’de yeni uzlaşa sonrası sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında operasyonel risklerin de hesaplamaaya dahil edildiği görülmektedir. Asgari sermaye oranında herhangi bir değişiklik olmazken riskler daha hassas bir ayrımla ele alınıp risklerin ölçümü için yeni yöntemler geliştirilmiştir.

Tablo 2.2: Basel II – Sermaye Yeterlilik Rasyosunun Hesaplanması

Kaynak: Bolgün ve Akçay, 2005: 97.

Sermaye yeterlilik rasyosunun hesaplanmasında kullanılan risk kavramlarını kısaca tanımlarsak (ATO, 2007: 22):

- Kredi riski, bankaların verdikleri kredilerin hiç ödenmemesi ya da zamanında ödenememesi sonucunda bankanın uğrayacağı zarardır.

- Piyasa riski, finansal piyasaların faiz oranları ve döviz kurlarında değişimler sonucunda bankanın zarar etme veya sermaye kaybetme riskidir.
- Operasyonel risk ise bir bankanın işlemeyen ya da uygun olmayan iç süreçler, insanlar ve sistemler gibi dış etkenler nedeniyle ortaya çıkabilecek zarara uğrama riskidir. Operasyonel riskler; personel riski, teknolojik riskler, organizasyon riski, yasal riskler ve dış risklerden oluşmaktadır.

Risklerin daha hassas ve detaylı ayrımı ile risk yönetime daha fazla önem verilmesi ve uygulamada daha esnek bir yapının oluşturulması hedeflenen Basel II ile Basel I arasındaki temel farklar Tablo 2.3 'teki gibi özetlenebilir.

Tablo 2.3: Basel I ve Basel II Arasındaki Temel Farklılıklar

Basel I	Basel II
Likidite perspektifinden kredi risk ölçüm yöntemine odaklanma (1. Prensipte)	Bankaların içsel risk yönetimi yöntemlerine olanak tanınması, üst denetim ve piyasa disiplini (1.- 2.- 3. Prensipler)
Tüm bankalar için standart ölçütlerin kullanılması	Yeni ve gelişmiş yöntemleri uygulayabilme olanağı, riske daha duyarlı sermaye gerekliliği
Geniş tabanlı uygulama imkanı	Gelişmeye açık (open end) risk yönetimi teknikleri
Statik risk yönetimi ve sermaye yeterliliği	Dinamik ve gelişmiş risk yönetimi koşulunda daha az sermaye yeterliliği

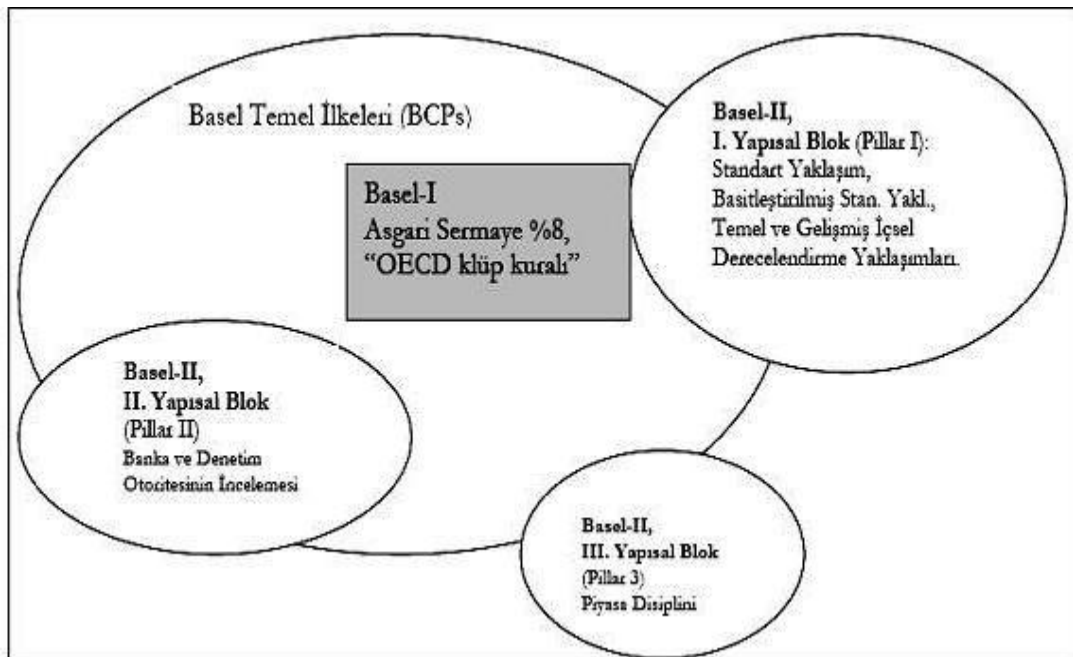
Kaynak: Geçer, 2004: 78

2.1.3.1. Basel II İlkeleri

2004 yılında yayınlanan Basel II ilkeleri daha önce yayınlanmış olan Basel I ilkelerine bir dizi yenilik getirmiştir. Yukarıda da bahsedildiği gibi Yeni Sermaye Uzlaşısı üç temel yapısal blok etrafında şekillenmiştir. Şekil 2.1'den yola çıkarak

Basel I ve Basel II ilişkisine değinirsek, I. Yapısal Blok, Basel I temel ilkelerine yeni hesaplama yöntemleri getiren ancak Basel I asgari sermaye oranı konusunda Basel I Uzlaşısı ile kesişen; II. Yapısal Blok, Basel I temel ilkelerinden çok farklılaşmamış, kesişimi diğer bloklara göre oldukça fazla olan; III. Yapısal Blok ise yeni bir düzenleme olup Basel I ilkeleri ile çok fazla kesişim noktası olmayan bir küme oluşturmaktadır.

Şekil 2.1: Basel Temel İlkeleri, Basel-I ve Basel-II İlişkisi

Kaynak: Yayla ve Kaya 2005: 5.

Basel II ilkelerini daha iyi kavrayabilmek için Yapısal blokları daha ayrıntılı olarak ele almakta fayda vardır.

2.1.3.1.1. Birinci Yapısal Blok (Pillar I)

Asgari sermaye gereksinimi olarak belirlenen birinci bölümde, asgari sermaye yeterliliğinin hesaplanması bulunmaktadır. Hesaplama içinde kredi riski hesaplama şekli tamamen değiştirilirken, daha önce sermaye yeterlilik rasyosu hesaplama formülünde de gördüğümüz üzere operasyonel risk yeni bir risk unsuru olarak hesaplamaya dahil edilmiştir (Babuşcu, 2005). Basel II ile birlikte piyasa riskinin,

kredi riskinin ve operasyonel riskin hesaplanmasına yönelik olarak bazı alternatif yöntemlerin kullanılması sağlanmıştır. Söz konusu yöntemler Tablo 2.4'te görülmektedir. Kredi riskinin hesaplanması için basit, orta ve gelişmiş düzeyde olmak üzere 4 farklı yaklaşım seçenek olarak sunulmaktadır. Bunlar, Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım (Simplified Standardised Approach-SSA), Standart Yaklaşım (Standardised Approach-SA), Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Foundation Internal Ratings Based-IRB), İleri Düzey İçsel Derecelendirme Yaklaşımı (Advanced IRB)'dir. Benzer şekilde, yeni eklenen operasyonel risk hesaplaması da 4 yaklaşımı içermektedir. Operasyonel risk ölçümü, Temel Gösterge Yaklaşımı (Basic Indicator Approach- BIA), Standart Yaklaşım (SA), Alternatif Standart Yaklaşım (ASA) veya İleri Ölçüm Yaklaşımları (Advanced Measurement Approach-AMA) ile yapılabilecektir (Yayla ve Kaya 2005: 6). Piyasa riskinin ölçülmesinde ise orta ve ileri gelişmişlik düzeyinde Standart Yaklaşım ve Riske Maruz Değer Yaklaşımı olmak üzere 2 tür yaklaşım mevcuttur. Kredi riskinin hesaplanması konusunda bahsedilen yaklaşımlar daha ayrıntılı olarak incelenecektir.

Tablo 2.4: Farklı Risk Kategorilerine Göre Risk Ölçüm Yöntemleri

GELİŞMİŞLİK DÜZEYİ	PIYASA RİSKİ	KREDİ RİSKİ	OPERASYONEL RİSK
BASİT		Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Temel Gösterge Yaklaşımı
ORTA	Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Alternatif Standart Yaklaşım
			Standart Yaklaşım
İLERİ	Riske Maruz Değer (Var) Yaklaşımı	Temel İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	İleri Ölçüm Yaklaşımı
		Gelişmiş İçsel Derecelendirme Yaklaşımı	

Kaynak: BDDK, 2007a: 6.

Yeni Basel II düzenlemeleri, “farklı ülkelerde faaliyet gösteren farklı türdeki bankaların, hesaplamalarda çok farklı konumlarda bulunmalarını dikkate alarak, hesaplama dahil edilen her risk türünde, farklı şekillerde hesaplama yöntemleri” getirmiştir (Babuşcu, 2005).

2.1.3.1.2. İkinci Yapısal Blok (Pillar II)

Denetim otoritesinin gözden geçirmesi olarak belirlenen ikinci bölümde, bankanın risk yönetimi yaklaşımının ve uygulamalarının incelenmesi konusu ve inceleme süreci üzerinde durulmuştur.

Bu bölümde denetim sürecinin ana hatları, risk yönetim rehberi, denetimde şeffaflık ve bankacılık risklerine ilişkin komitenin sorumlulukları üzerinde durulmuştur. Bunun yanında faiz oranı riskleri düzenlemesi, kredi riski (stres testleri, beklenen değer tanımları, net pozisyon riski, kredilerde yoğunlaşma riski) operasyonel risk, menkul kıymetleştirme, geliştirilmiş sınır ötesi iletişim ve koordinasyon gibi diğer konularda da yol gösterici düzenlemeler ele alınmıştır. Basel Komitesi söz konusu denetim otoritesinin kontrol süreci ile ilgili 4 ana prensip belirlemiştir. Bunlar (BCBS, 2005: 162-170):

- Bankalar, risk profillerine ve sermaye oranını korumak için geliştirdikleri stratejilerine uygun, sermaye yeterliliklerini değerlendirebilecekleri bir sürece sahip olmalıdır.
- Denetim otoritesi bankaların içsel sermaye yeterliliklerinin değerlendirilmesi ve stratejilerinin denetlenmesi yanında, düzenleyici sermaye oranına uyumlarının da sağlanmış olup olmadığını gözden geçirip değerlendirme yapabilir.
- Denetim otoritesi bankalardan asgari düzenleyici sermaye oranının sağlanması yanında asgari oranın üzerinde sermaye bulundurmalarını da talep edebilir.

- Denetim otoritesi her bankanın kendine özel risk karakteristiğine bağlı olarak belirlenen asgari sermaye yükümlülüğünün altına düşülmesini önlemek amacı ile önceden müdahalede bulunabilir. Ayrıca gerekli sermayenin korunamadığı ya da tutulamadığı dönemlerde acil eylem planı oluşturulup, bu planın uygulanmasını gerekli görebilir.

Yukarıdaki ilkeleri dikkate alırsak, Basel I'den farklı olarak her bankanın farklı risk profiline sahip olabileceği ve bu farklı risk profillerine uygun denetimin ve yaptırımın uygulanabileceği üzerinde durulmuştur.

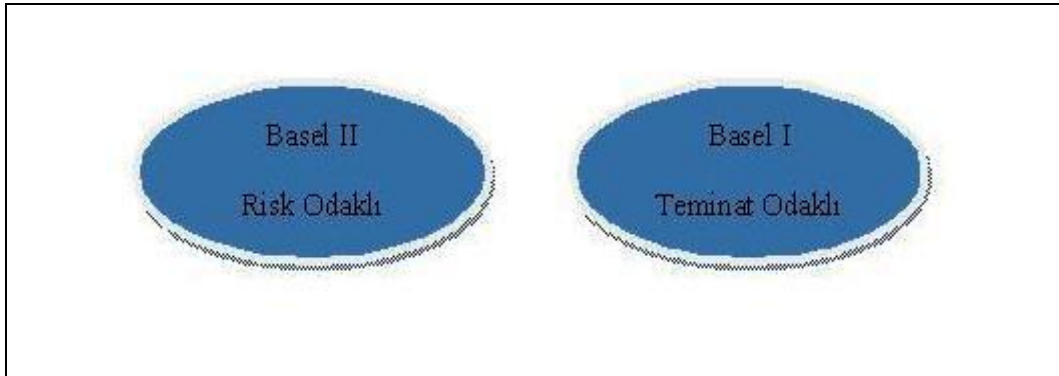
2.1.3.1.3. Üçüncü Yapısal Blok (Pillar III)

Bu bölümde ana hedef piyasa disiplininin sağlanmasıdır. Bankaların sahip oldukları sermaye ile sermaye yeterliliği ve risk değerlendirme yöntemleri dahil olmak üzere önem arz eden konularda kamuya açıklama yapma gerekliliği ortaya koyulmuştur. Şeffaflığın ve kurumsal yönetimin sağlanmasına katkıda bulunan bu blok, kamuya sunulan bilgiler aracılığıyla bankalar arasında karşılaştırma yapılabilmesi olanağını da sunmaktadır. Ancak yine her şeyden önce birincil amaç birinci ve ikinci bloklardaki hedeflere ulaşılmış olmasıdır. Üçüncü Yapısal Blok bu iki bloğun tamamlayıcısı niteliğinde olup, hedeflere ulaşılma konusunda bankanın yeterliliğinin görülebilmesi için ise belirli konularda bankaların bilgi verme yükümlülüğünü ifade etmektedir. Bu noktada bankalar uygulamanın kapsamı sermaye durumları, riske maruz kalma dereceleri, risk değerlendirme süreçleri ve sermaye yeterlilikleri gibi konularda piyasadaki diğer katılımcılara açıklama yapmaktadırlar. Bu açıklamaların zamanında ve doğru şekilde yapılması da oldukça önemlidir. (Yayla ve Kaya 2005: 12; Goff, 2003: 1). Düzenli şekilde yapılan açıklamalar piyasada şeffaflık sağlarken, katılımcılara bankaların sermaye yeterliliklerinin değerlendirilmesi olanağını da sağlamalıdır.

2.2. Basel II'ye Göre Kredilendirme Süreci

Çalışmanın ilk bölümünde detaylı olarak incelenen kredilendirme sürecine Basel II düzenlemeleri ile yenilikler getirilmiştir. Kredinin analizi değerlendirilmesi ve yapılandırılması süreçlerine risk odaklı bir anlayış getiren Basel II, kredi fiyatının belirlenmesini iki unsura endekslemiştir. Birincisi firmanın risk derecesi ikincisi ise kredinin risk derecesidir. Firmanın risk derecesinin etkisi, kredi talep eden firmanın risk derecesinin yüksekliğine bağlı olarak bankanın riskli aktiflere yaptığı yatırımı artıracak, dolayısıyla asgari sermaye oranını koruması için bankanın ayırması gereken sermaye miktarı da artacaktır. Bu da bankanın müşteriye uygulayacağı kredi fiyatını kredi riskini karşılayacak oranda artıracaktır (Katırcıoğlu, 2006). Dolayısıyla doğrudan kredi maliyetini etkileyecek olan kredi riski ve kredi riskinin ölçülmesi önemli bir husus olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 2.2: Kredilerin Fiyatlandırılması Açısından Basel I ve Basel II

Basel II'yi kredi fiyatlandırması konusunda Basel I'e getirilen yenilik açısından değerlendirirsek, Basel I'e göre daha hassas risk ayrımı ve ölçümü getirmesi nedeniyle daha etkin bir yaklaşımdır. Basel I'de teminat odaklı bir anlayış ile fiyatlama öngörülürken Basel II'de risk odaklı fiyatlama ve teminatlandırma öngörülmüştür. Kredi riskinin ölçülmesi ile başlayan risk odaklı kredi fiyatlama konusunda getirilen düzenlemeler, risk ölçüm yöntemleri ve Basel II düzenlemelerinde KOBİ'lerin kredilendirilmesi esnasında dikkate alınacak kriterler bu bölümde ele alınacaktır.

2.2.1. Kredi Riski ve Kredi Riski Ölçüm Yöntemleri

Birçok bankanın başlıca faaliyeti kredi verme ve kredi faaliyetlerini artırmaktır. Banka tarafından kredi kullanıldığında, her zaman kredi müşterisinin zamanında veya istenilen miktarda ödememe riski vardır. Bundan dolayı kredi riski bankaların maruz kaldıkları önemli bir risk türüdür. Kredi riski, kredi alanın kredi anlaşmaları ve sözleşme şartlarına uymaması sonucu bankanın karlarının ve sermaye tabanının etkilenmesi riskidir. Kredi riski karşı tarafın, kredi alanın ve kredi verenin performansına bağlı olarak kredi ile ilgili tüm faaliyetlerden kaynaklanabilmektedir. Kredi alanın riski belirlenirken bankalar, kredi alan kişi veya kurumun kredi değerliliği ve itibarı üzerinde incelemeler ve analizler yaparak karar verirler. Kredinin riskliliği bu aşamada belirlenir. Kredi değerliliği ve kredi talep eden firmanın itibarı, yönetimin kalitesi, ticari şartlardaki değişimler, ekonomik gelişmeler -artan enflasyon, döviz kuru değişimleri veya artan rekabet- firmanın mali yapısı gibi iş çevresinde ve sektördeki iç ve dış faktörlere bağlı olarak azalabilir veya artabilir (Seval, 1990: 64; Ong, 2004: 31). Sonuçta doğru bir fiyatlandırma yapabilmek için dikkat edilmesi gereken konu tüm risk artırıcı unsurların belirlenip doğru analiz edilmesi ve ölçülmesidir.

Bankaların ödeme güçlüğüne düşmesinin başlıca örneklerinin büyük bir çoğunluğu kredi riski yoğunlaşmalarına bağlı olarak gerçekleşmektedir. Bu noktada kredi riskinin yönetilebilmesi için ölçülmesi kadar riskin dağıtılması da önemli bir konu olmaktadır. Kredi riskinin ölçülmesinde ihtiyaç duyulan başlıca değişkenler, derecelendirme ya da puanlama(rating) sonuçları, kredilerin yapısı, tutarı, teminatı, limiti, vadesi ve risk azaltıcı diğer unsurlardır. Bankaların maruz kaldıkları kredi riski büyüklüğüne ve çeşitliliğine uygun kredi riski ölçüm yöntemleri ve kredi politikaları olmalıdır. Uygun ölçüm yöntemlerinin yanı sıra ölçüm için gerekli olan verinin doğruluğu, güvenilirliği ve ulaşılabilirliği büyük önem arz etmektedir (TBB, 1991: 2; Candan ve Özün, 2006 :135). Kredi riskinin hesaplanması uzun yıllardır kredilendirmede ve bankanın asgari sermaye miktarının belirlenmesinde önemli rol oynamıştır. Basel II ile önceki kredi riski hesaplama yöntemleri daha da geliştirilerek yeni yaklaşımlar getirilmiştir.

2.2.1.1. Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım ve Standart Yaklaşım

Basel II uygulaması ile birlikte bankalar tarafından verilen krediler karşılığında bulundurulması gereken asgari sermaye miktarının hesaplanmasında, değerlendirme yöntemleri arasında ilk kategoride yer alan, “Standart Yaklaşım” ve “Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım” olmak üzere iki yaklaşım mevcuttur. Basitleştirilmiş standart yaklaşımda, standart yaklaşımdan farklı olarak, risk ağırlıklarının belirlenmesinde ihracat kredi kuruluşları (Export Credit Agencies-ECA) tarafından verilen notlar kullanılmaktadır. Sonuçta her iki yöntem risk değerlemesinde tamamen dışarıdan bir kurum tarafından verilen kredi notunu (rating) esas almaktadır (Aras, 2007a: 10). Bu kredi notuna bağlı olarak belirlenmiş risk ağırlıkları yardımıyla da risk değerlendirilmesi yapılmaktadır.

Basel II uzlaşısında standart yaklaşım, 1988 düzenlemesine (Basel I) göre daha karmaşık bir yapıya sahiptir. Basel I ‘de bir bankanın müşterilerine kullandığı kredinin risk katsayısı her müşteri için aynıdır. Kredi riski hesaplamasında kullanılan temel yöntem olan Standart Yaklaşım’da ise karşı tarafın yetkili kuruluşlardan almış olduğu derecelendirme notu (ratingleri), risk ağırlığının belirlenmesinde esas alınmaktadır. Basel II’de çok sayıda özel duruma ilişkin bölümlere yer verilmiştir. Ancak asıl amaç risk ağırlıklarının müşterinin kredi derecesine(rating) göre belirlenmesidir. Standart yaklaşıma göre, her müşterinin kredibilitesinin ayrıca değerlendirildiği bir mekanizma olan kredi derecelendirmesi, banka dışında örneğin Standart&Poor’s gibi bağımsız bir kredi derecelendirme kuruluşu tarafından yapılmalıdır (Arslan, 2007: 55; Marrison, 2002: 345). Standart yaklaşımda alacaklar çeşitli varlık sınıflarına ayrılmış ve her bir varlık sınıfının tabi olduğu risk ağırlıkları ayrı ayrı belirlenmiştir. Basel II’ye göre bankanın varlık kalemleri aşağıda belirtilen şekilde temel bir sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

- Hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler
- Bankalara kullandırılan krediler
- Çok taraflı kalkınma bankalarına kullandırılan krediler

- Merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler
- Menkul kıymet şirketlerine kullandırılan krediler
- Kurumsal krediler
- Perakende krediler
- Konut (ikamet amaçlı gayrimenkul) ipoteği karşılığı krediler
- Tahsili gecikmiş alacaklar
- Yüksek risk kategorileri
- Diğer

Basel II metninde bu varlık kalemlerinin derecelerine ve özelliklerine bağlı olarak yapılmış olan risk ağırlıklandırmalarına kısaca yer vermekte fayda vardır. Perakende krediler ve kurumsal kredilerde kullanılacak olan risk ağırlıkları KOBİ'lerin kredilendirilmesini yakından ilgilendiren bir konu olmaktadır. Bu nedenle KOBİ'lerin kredilendirilmesi açısından da bu bölümde bir değerlendirme yapılacaktır.

2.2.1.1.1. Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler

Hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler için belirlenmiş risk ağırlıkları Tablo 2.5'te görülmektedir. Yerel para birimi ile bir işlemin gerçekleştirilmesi ve fonlanması durumunda bankalar, hazine ve merkez bankaları ile olan işlemlerinde ulusal denetim otoritesinin onayı sonrasında, aşağıdaki risk ağırlıklarından farklı daha düşük bir risk ağırlığı uygulayabilme imkanı verilmiştir.

Tablo 2.5.: Hazine ve Merkez Bankalarına Kullandırılan Krediler için Risk Ağırlıkları

Derece	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B-' nin Altı	Derecesiz
Risk Ağırlığı	0%	20%	50%	100%	150%	100%

Kaynak: BCBS, 2006: 19.

Bu sistemin uygulandığı ülkelerde diğer ülkelerin ulusal denetim otoriteleri de, o ülkede faaliyet gösteren kendi bankaları için yerel para birimi cinsinden yapılan hazine ve merkez bankaları ile olan işlemlerinde aynı risk ağırlığının kullanılmasına izin verebilmektedirler (BCBS, 2006: 19-20).

2.2.1.1.2. Bankalara Kullandırılan Krediler

Bankalar için risklerin hesaplanmasında iki seçenek belirlenmiştir. Ulusal denetim otoriteleri yetkileri çerçevesinde ülkelerindeki tüm bankalara tek bir seçenek uygulayabileceklerdir. Derecelendirilmemiş bankalar, hazine ve merkez bankaları için belirlenmiş olan derecenin altında bir risk ağırlığı ile derecelendirilebilecektir.

Tablo 2.6: Bankalara Kullandırılan Krediler için Risk Ağırlıkları

Derece	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BBB-	BB+ / B-	B-' nin Altı	Derecesiz
Opsiyon 1	20%	50%	100%	100%	150%	100%
Opsiyon 2	20%	50%	50%	100%	150%	50%
Opsiyon 2*	20%	20%	20%	50%	150%	20%

*3 ay veya daha kısa vadeli krediler için geçerlidir.

Kaynak: BCBS, 2006: 22.

Birinci seçeneğe göre, ilgili ülkedeki tüm bankalar için ülkenin kredi notunun bir derece altında bir risk ağırlığı belirlenebilecektir. Ancak ilgili ülke için kredi

notunun BB+/B- veya derecelendirilmemiş ülkeler için risk ağırlığının % 100 olması durumunda diğer bankalar için de aynı risk ağırlığı geçerli olacaktır.

İkinci seçenek, derecelendirilmemiş bankalar % 50 risk ağırlığına tabi olurken, diğer bankaların bağımsız bir derecelendirme kuruluşu tarafından belirlenmiş, bankanın kendi kredi notuna bağlı olarak risk ağırlığının belirlenmesine dayanmaktadır. İkinci seçenekte, 3 ay veya daha kısa vadeli krediler için uygulanabilecek % 20 risk ağırlığını baz alan daha tercih edilebilir bir ağırlıklandırma da mevcuttur (BCBS, 2006: 21-22).

2.2.1.1.3. Çok Taraflı Kalkınma Bankalarına Kullanılan Krediler

Basel II uzlaşına göre bu tür krediler, bankalar için öngörülen ikinci seçenek çerçevesinde kısa vade avantajı uygulanmadan ele alınacaktır. Bununla birlikte, Basel Komitesi, hissedar değeri ve kredi notunun yüksekliği, sermaye ve likidite oranının yeterliliği, sıkı finansal politikaların varlığı gibi belirli koşulları yerine getiren çok taraflı kalkınma bankalarının %0 risk ağırlığına tabi tutulmasına izin vermiş ve bu bankaların listesini de yayımlamıştır (Candan ve Özün, 2006: 140). Bu liste Uluslararası İmar ve Kalkınma Bankası (IBRD) ve Uluslararası Finans Kurumundan (IFC) oluşan Dünya Bankası grubu, Asya Kalkınma Bankası (ADB), Afrika Kalkınma Bankası (AfDB), Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası (EBRD), Inter-Amerikan Kalkınma Bankası (IADB), Avrupa Yatırım Bankası (EIB), Avrupa Yatırım Fonu (EIF) Kuzey Avrupa Yatırım Bankası (NIB), Karayipler Kalkınma Bankası (CDB), İslam Kalkınma Bankası (IDB) ve Avrupa Konseyi Kalkınma Bankası'ndan (CEDB) oluşmaktadır (BCBS, 2006: 21; El-Mekkawy, 2002: 11).

2.2.1.1.4. Merkezi Hükümet İçinde Yer Almayan Kamu Kurum ve Kuruluşlarına Kullanılan Krediler

Merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurum ve kuruluşlarına kullanılan kredilerde, ulusal uygulamaya göre bankalara kullanılan kredilerde olduğu gibi Opsiyon 1 veya Opsiyon 2'nin seçilmesine bağlı olarak bir ağırlıklandırma yapılacaktır. Uygulama için Opsiyon 2 seçilmesi durumunda,

bankalara kullandırılan krediler konusunda açıklanan kısa vadeli krediler için geçerli olan seçenek uygulanamayacaktır.

Ulusal uygulamaya tabi olunan durumlarda, belirli yerel kamu kurum ve kuruluşlarına kullandırılan krediler, hazineye kullandırılan krediler gibi dikkate alınabilir. Bu noktada hangi kurumların bu şekilde değerlendirilecekleri, söz konusu kurumların gelir yaratma olanakları veya merkezi hükümetin bu kurumlara vermiş olduğu güvencenin kapsamı gibi kriterlerle belirlenecektir. Uygulamanın bu şekilde olduğu durumlarda, diğer ulusal denetim otoriteleri de, kendi bankalarının bu kurumlarla olan işlemlerinde risk ağırlıklarını aynı yöntem ile belirlenmelerine izin verebilecektir (BCBS, 2006: 21-22).

2.2.1.1.5. Menkul Kıymet Şirketlerine Kullandırılan Krediler

Bu kuruluşlara kullandırılan krediler, bankalarda olduğu gibi, üstlendikleri risklerle özkaynakları arasında ilişki kuran riske dayalı sermaye düzenlemelerine tabi olmaları kaydıyla bankalara kullandırılan krediler gibi değerlendirilmekte, aksi durumda ise kurumsal kredilere uygulanan esaslara göre risk ağırlıkları belirlenecektir (Candan ve Özün, 2006 :141).

2.2.1.1.6. Kurumsal Krediler

Ticari nitelik taşıyan şahıslar, adi ortaklıklar, şahıs şirketleri ve sermaye şirketlerine çoğunlukla üretim ve ticaretin finansmanı amacıyla verilen nakit ve gayri nakdi kredilerdir. Bilanço hacmi büyük cirosu yüksek firmalara verilen kredilere kurumsal krediler tanımlaması yapılabilir (Şakar, 2002: 56). Basel II uzlaşısına göre kurumsal kredi tanımlaması firmanın yıllık cirosu ve toplam kredi tutarına göre değerlendirilmektedir. Kurumsal kredi kapsamına giren kredilerde firmanın kredi notuna (rating) bağlı olarak aşağıdaki risk ağırlıklıları (Tablo 2.7) ile değerlendirme yapılır.

Tablo 2.7: Kurumsal Krediler için Risk Ağırlıkları

Derece	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BB-	BB-'nin Altı	Derecesiz
Risk Ağırlığı	20%	50%	100%	150%	100%

Kaynak: BCBS, 2006: 23.

Bankalar yanında sigorta şirketlerinin de tabi olduğu kurumsal krediler için risk ağırlıkları yukarıdaki Tablo 2.7.'de görülmektedir. Derecelendirilmemiş kurumlar için standart risk ağırlığı %100 olacaktır. Derecelendirilmemiş kurumlar için en az bulunduğu ülkede, hazine ve merkez bankalarına uygulananın altında bir dereceye karşılık gelen risk ağırlığı uygulanabilecektir (BCBS, 2006: 23). Denetleyici otoriteler derecelendirilmemiş kurumlar için belirlenmiş olan risk ağırlığını artırabilmektedir. Standart yaklaşıma göre kurumsal krediler için risk ağırlıklarının denetleyici otoriteler tarafından artırılabilmesi konusunu daha net bir biçimde açıklarsak, risk ağırlıklarındaki böyle bir artış yalnızca olağanüstü durumlarda yapılmalıdır. Örneğin; eğer denetleyici bir otorite, ekonominin düşüş trendinde olduğu bir dönemde kurumsal kredi risk ağırlığını artırmaya karar verebilir (UAPME, 2003: 3).

Risk ağırlıklarının artırılması konusunda, denetim ve gözden geçirme sürecinde denetleyiciler, bankaların kurumsal kredi portföyünün kalitesini de göz önünde bulundurarak, portföyün %100'ün üstünde bir standart risk ağırlığına sahip olduğunu garanti etmelidir. Ayrıca bir diğer önemli husus da denetleyici otoritelerin risk ağırlığını artırabilmeleri yanında azaltma yetkileri de vardır (BCBS, 2006: 23; UAPME, 2003: 3). Bu yetkilerin kullanılması durumunda bu uygulamanın bankanın tüm kurumsal kredilerini kapsamaması gerektiği de belirtilmiştir. Firmalar açısından ele alırsak, kurumsal firma sınıflandırmasına dahil olan firmalar kredi maliyetlerini düşürmek için dış derecelendirmeye gereksinim duyacaklardır.

2.2.1.1.7. Perakende Krediler

Basel II içerisinde yer alan şirket kredileri “kurumsal krediler” ve “perakende krediler” olarak ikili bir ayrıma tabi tutulmaktadır. Yasal perakende portföye dahil edilebilmeleri için, kredilerin aşağıdaki dört kritere uygun olmaları gereklidir (BDDK, 2007b: 29-30).

- Borçlu Kriteri: Maruz olunan risk, bir gerçek kişi veya kişilerden veya bir küçük işletmeden alacakla ilgili olmalıdır.
- Ürün Kriteri: Söz konusu krediler rotatif krediler (kredi kartları ve kredili mevduat hesapları dahil), vadeli bireysel krediler ve bireysel nitelikli finansal kiralama işlemleri (taksitli krediler, otomobil kredileri ve finansal kiralamaları, öğrenci ve eğitim kredileri, ihtiyaç kredileri) ve küçük işletmelere kullanılan krediler ve lehlerine verilen taahhütler biçiminde kullanılmış olmalıdır. Menkul kıymetler ve konut amaçlı gayrimenkul ipoteğiyle teminat altına alınan krediler kapsamına dahil edildikleri takdirde ipotek karşılığı krediler de özellikle bu kategorinin dışında tutulmuştur.
- Çeşitlendirme Kriteri: Denetim otoritesi, yasal perakende portföyünün, riskleri azaltan ve %75 risk ağırlığı uygulamasını gerektiren derecede çeşitlendirilmiş olduğundan emin olmalıdır. Bunu sağlamanın bir yolu, herhangi bir borçluya kullanılan kredi tutarı toplamının yasal perakende portföy toplamının %0,2'sini aşamayacağını öngören sayısal bir limit belirlemek olabilecektir.
- Kredi Tutarı Kriteri: Tek bir borçluya kullanılan perakende kredilerin toplam tutarı 1 milyon Euro'dan fazla olamamaktadır.

Perakende portföy kriterleri olarak adlandırdığımız bu dört kriterin de gerçekleşmesi halinde söz konusu kredi, perakende portföyde değerlendirilecek ve bağımsız derecelendirmeye tabi tutulmayacaktır. Basel II ile birlikte krediler, kullanılan kredi tutarı ve firmanın yıllık toplam cirosuna bağlı olarak sınıflandırılmaktadır. Basel II'deki bu sınıflandırma aşağıdaki Tablo 2.8'de

özetlenmektedir. Basel II'ye göre kurumsal kredilerden farklı olarak perakende portföy içinde yer alan krediler için, bağımsız uluslararası derecelendirme kuruluşları tarafından derecelendirme notu verilmeden %75 risk ağırlığı kullanılacaktır.

Tablo 2.8: Basel II'ye Göre Firmaların Sınıflandırılması

Sınıflandırma	Kredi Tutarı (K)	Yıllık Satış Cirosu (C)
Perakende-(KOBİ)	$K < 1.000.000.- \text{ Euro}$	$C < 50.000.000.- \text{ Euro}$
Kurumsal	$K < 1.000.000.- \text{ Euro}$	$C > 50.000.000.- \text{ Euro}$
Kurumsal-(KOBİ)	$K > 1.000.000.- \text{ Euro}$	$C < 50.000.000.- \text{ Euro}$
Kurumsal	$K > 1.000.000.- \text{ Euro}$	$C > 50.000.000.- \text{ Euro}$

Kredilerin hangi portföyde değerlendirileceğinin belirlenmesinde önemli rol oynayan bir konu da Basel II'nin getirmiş olduğu KOBİ tanımıdır. Basel II KOBİ tanımının ana unsuru “Ciro” olarak belirtilmektedir. Buna göre yıllık cirosu 50 milyon Euro'nun altında olan firmalar KOBİ olarak kabul edilmektedir.

Türkiye'de uzun zaman KOBİ tanımı konusunda karmaşa yaşanmış olmakla birlikte, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından yapılan bir düzenleme ile getirilen ortak KOBİ tanımına göre; KOBİ'ler 250 kişiden az çalışanı istihdam eden ve net satış hâsılatı ve/veya mali bilançosu 25 milyon YTL'yi aşmayan işletmeler olarak tanımlanmıştır. Avrupa Birliği KOBİ tanımlamasında ise 250'ye kadar çalışanı olan ve cirosu 50 milyon Euro'ya, mali bilançosu 43 milyon Euro'ya kadar olan işletmeler KOBİ tanımı kapsamına alınmıştır (Çavuş, 2007; Aras, 2005: 13). KOBİ tanımlaması konusunda AB tanımı ile Basel II tanımının uyumlu olduğu görülmektedir. Basel II KOBİ olma şartlarına göre Türkiye'deki işletmeleri değerlendirirsek, büyük işletme olarak nitelendirilen birçok işletme ciro büyüklükleri nedeniyle KOBİ sınıflandırılmasına dahil olacaktır. Bunun yanında, yıllık cironun firma büyüklüğünü ifade etmede anlamlı olmadığı durumlarda, bankalara yıllık ciro

yerine toplam bilanço büyüklüğünü dikkate almaları için denetim otoriteleri tarafından izin verilebilecektir (Yüksel, 2005: 16).

Perakende portföy içinde yer alan KOBİ'lerin % 75 risk ağırlığına tabi tutulabilmeleri için bir diğer kısıt ise kredi tutarıdır. Kredi tutarının 1 milyon Euro'dan az olması şartı yalnızca bir bankadaki toplam nakdi ve gayri nakdi kredi tutarı için geçerlidir. Bu durumda KOBİ'ler birden fazla bankadan, her bir bankadaki kredi tutarı 1 milyon Euro'nun altında olacak şekilde kredi kullanabilmekte ve 1 milyon Euro'nun altındaki kredileri % 75 risk ağırlığına tabi olmaktadır. Bu kısıt nedeniyle cirosu 50 milyon Euro'nun altında olan firmalar farklı bankalardaki kredi tutarlarına bağlı olarak hem kurumsal KOBİ hem de perakende KOBİ sınıflandırmasına girebilmektedirler. Perakende firma kredilerinin derecelendirme kapsamı dışında olması nedeniyle bu krediler, derecesi yüksek olan kurumsal firmaların kredilerine oranla daha avantajlıdır.

2.2.1.1.8. Konut (İkamet Amaçlı Gayrimenkul) İpoteği Karşılığı Krediler

Bu kapsamdaki krediler, söz konusu gayrimenkulün borçluya ait olması, gayrimenkulde borçlunun ikamet etmesi, edecek olması ya da borçlu tarafından bir başkasına kiraya verilmiş olması ve ipoteğin, güvencesini oluşturduğu kredilerin tamamını karşılaması koşullarına bağlı olarak % 35 risk ağırlığına tabi tutulacaktır. Bu kriterleri taşımayan gayrimenkul ipoteği güvencesindeki krediler, perakende portföye özgü gerekli şartları sağlıyorsa perakende kredi kapsamında değerlendirilebilmektedir (Candan ve Özün, 2006: 144).

2.2.1.1.9. Ticari Gayrimenkul İpoteği Karşılığı Krediler

Pek çok ülke açısından ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı kredilerin bankacılık sektörünün son dönem sorunlu aktiflerin en büyük kaynağını teşkil etmesi nedeniyle, Komite ticari gayrimenkul ipoteği karşılığı krediler için Basel II kapsamında uygulanacak risk ağırlığının prensip olarak %100 'den farklı olamayacağını öngörmektedir (BDDK, 2007b: 30-31).

2.2.1.1.10. Tahsili Gecikmiş Alacaklar

Herhangi bir kredinin (ikamet amaçlı gayrimenkul ipotek kredileri hariç) tahsili 90 günden fazla gecikmiş bulunan teminatsız kısmının özel karşılıklar düşüldükten sonra kalan net tutarı için uygulanacak risk ağırlıklarını ifade etmektedir (BDDK, 2007b: 31).

2.2.1.1.11. Yüksek Risk Kategorileri

Yüksek risk kategorileri en az % 150 risk ağırlığına tabi olacaktır. Bu kategorileri (Candan ve Özün, 2006: 147),

- Tasfiye olunacak alacaklar hesaplarında izlenen (özel karşılıklar düşülmüş) net tutarlar,
- Kredi notu B-'den düşük seviyelerde belirlenmiş ülkelerden, merkezi hükümet içinde yer almayan kamu kurum ve kuruluşlarından, menkul kıymet şirketlerinden ve bankalardan alacaklar,
- Kredi notu BB-‘den daha kötü olan kurumsal alacaklar ve
- Kredi notu BB+ ile BB- arasında olan ve % 350 oranında risk ağırlığına tâbi tutulacak menkul kıymetleştirme dilimleri oluşturmaktadır.

2.2.1.1.12. Diğer Aktifler

Diğer aktiflerin tamamı için uygulanacak standart risk ağırlığı ise, %100 olacaktır. Bununla birlikte, ulusal inisiyatife bağlı olarak, kurumun kasalarında muhafaza edilen külçe altınlar ya da (karşılığı olan) külçe altın sertifikaları da nakit olarak kabul edilebilir ve böylece, %0 risk ağırlığına tâbi tutulabilir. Ayrıca tahsil sürecindeki nakit kalemler de %20 risk ağırlığına tâbi tutulabilecektir (BDDK, 2007b: 32-33).

2.2.1.2. İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

Basel II Düzenlemesi'nde, "belirli asgari koşullara uymak ve kamuyu bilgilendirme yükümlülüklerini yerine getirmek suretiyle içsel derecelendirme yaklaşımını kullanmak için denetim otoritesinin onayını alan bankalar, belirli bir krediye ilişkin sermaye gereksinimini, risk bileşenleri için yapmış oldukları içsel tahminlere dayanarak belirleyebilecektir" şeklinde bankaların kredi risklerini ölçmelerinde ikinci bir yaklaşım benimseyebilecekleri öngörülmüştür. Risk bileşenleri; temerrüde düşme olasılığı (TO), temerrüt halinde kayıp yüzdesi (THK), temerrüde düşme durumunda risk tutarı (TT) ve efektif vade (V) olmak üzere dört değişkenden oluşmaktadır. Bazı durumlarda, bankaların bir veya birden fazla risk bileşeni için içsel tahminleri yerine gerekli görüldüğü takdirde denetim otoritesinin öngördüğü değerleri kullanmalarına olanak tanınmıştır (BDDK, 2007b: 67-68). Basel Komitesi'nin, bankaların faaliyet ve risklerini yönetmek için kullandıkları yol ve yöntemleri değiştirmelerini zorunlu tutmak gibi bir amacı bulunmamakla birlikte her bankanın asgari sermaye gereksinimini belirlemek amacıyla her bir risk türü için uygun bir yaklaşımının olması gerekliliği üzerinde de durulmaktadır.

Basel II yaklaşımı kapsamında içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşım, temel içsel derecelendirme yaklaşımı ve gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımı olarak ikiye ayrılmaktadır. Temel yaklaşımda, denetim otoriteleri diğer bilgileri sağlarken banka her bir borçlunun ödememe olasılığını tespit etmektedir. Gelişmiş yaklaşımda bankaya diğer bilgileri ve girdileri de sağlama izni verilmektedir. Ancak bankanın gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı uygulayabilmesi için gelişmiş bir sermaye tahsis yapısına sahip olması gerekmektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımında, bankalar, maruz kalınan bankacılık risklerini, farklı temel risk özelliklerine göre 5 ayrı geniş varlık kategorisine ayıracaklardır. Bu varlık kategorileri (Ong, 2004: 40);

- Kurumsal krediler,
- Hazine ve merkez bankası kredileri,

- Banka kredileri,
- Perakende krediler ve
- Sermaye yatırımlarıdır.

Kredilere ilişkin bu sınıflandırma, genel olarak, günümüz bankacılık uygulamalarındaki sınıflandırmalara paralellik arz etmektedir.

İçsel derecelendirme yaklaşımında kurumsal krediler genel olarak, şirketlerin, ortaklıkların veya işletmelerin yükümlülüğü olarak tanımlanmaktadır. Kurumsal varlık kategorisinde, ihtisas kredilerine ilişkin beş alt sınıf belirlenmiştir. İhtisas kredisinin beş alt sınıfı; proje finansmanı, duran varlık finansmanı, emtia finansmanı, gelir getiren gayrimenkul ve yüksek volatiliteli ticari gayrimenkuldür.

Bu kredilerin, hukuki şekil ve içerik olarak bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir. Bunlar (BDDK, 2007b: 68-69):

- Tipik olarak kredi, fiziksel varlıkların finanse edilmesine ve/veya işletilmesine yönelik olarak bir işletmeye (genellikle bir özel amaçlı kuruluşa) kullandırılmıştır;
- Borçlu kuruluşun sahip olduğu başka önemli varlıkları veya faaliyetleri yoktur veya çok azdır ve dolayısıyla, finanse edilen varlık(lar)dan elde ettiği gelir dışında, kredi borcunu geri ödeme olanağı çok azdır ya da yoktur;
- Kredinin koşulları, krediyi kullandıran, söz konusu varlık/varlıklar ve onların yarattığı gelir üzerinde önemli bir kontrol olanağı sağlar; ve
- Yukarıda sayılan faktörlerin bir sonucu olarak, kredi borcunun geri ödenmesini sağlayacak birincil kaynak, büyük bir ticari işletmenin bağımsız kapasitesinden ziyade, ilgili varlıkların yarattığı gelirden ibarettir.

İçsel derecelendirme yaklaşımına göre hazine ve merkez bankalarına kullandırılan krediler ve bankalara kullandırılan krediler, standart yaklaşımda tanımlanmış olan özellikleri kapsayan kredilerdir. Ancak İDY varlık

sınıflandırmasında banka kredileri çok taraflı kalkınma bankalarından olan alacaklar ve menkul kıymet şirketlerine kullanılan kredileri de içermektedir.

Perakende Krediler için ilgili düzenlemede bir kredinin perakende portföye dahil edilebilmesi gereken koşullar belirlenmiştir ve bu kredinin perakende kredi sınıflandırması içerisinde dikkate alınması için bu koşulların tümünün karşılanması gerekmektedir. Basel II düzenlemesinde belirlenen bu koşullar (BDDK, 2007b: 70-74):

- Borçlunun Niteliğine veya Kredi Tutarına İlişkin Hususlar:
 - Rotatif krediler (örneğin, kredi kartları, kredili mevduat hesapları ve finansal enstrümanlarla teminat altına alınan perakende krediler) veya bireysel krediler ve finansal kiralama işlemleri (örneğin, tüketici kredileri, otomobil kredileri ve otomobillere yönelik finansal kiralama, öğrenci kredileri, eğitim kredileri, ihtiyaç kredileri ve benzer nitelikteki diğer krediler) gibi bireysel krediler genel olarak tutarlarına bakılmaksızın perakende portföyüne dahil edilecektir. Denetim otoriteleri perakende ve kurumsal kredileri farklılaştırmak için kredi eşikleri tespit edebileceklerdir.
 - İkamet amaçlı gayrimenkul ipotek kredileri gayrimenkulün maliki-mukimi bir bireye kullandırıldıkları süreçte, tutar dikkate alınmaksızın perakende portföye dahil edilirler.
 - Küçük işletmelere kullanılan ve perakende krediler gibi yönetilen krediler, bankacılık grubunun işletmeden olan (duruma göre, konsolide bazda hesaplanacaktır) toplam alacak tutarının 1 milyon Euro'nun altında kalması koşuluyla, perakende krediler portföyüne dahil edilebilecektir. Gerçek kişiler aracılığıyla kullanılan veya gerçek kişiler tarafından garanti edilmiş küçük işletme kredileri de aynı eşik değerine tâbi olacaktır.
- Kredi Sayısına İlişkin Hususlar

- Kredi, banka tarafından benzer özelliklere sahip kredilerden oluşan geniş bir alacak havuzunun bir parçası olarak ve havuz bazında yönetilmelidir. Denetim otoriteleri, perakende risk havuzu içerisinde bulunacak asgari kredi sayısını belirleme yoluna gidebilirler.
- Tutarı 1 milyon Euro'nun altında olan küçük işletme kredileri, bankanın bu kredileri içsel risk yönetim sistemlerinde zaman içinde tutarlı bir şekilde ve diğer perakende kredileriyle aynı tarzda yönetmesi şartıyla, perakende krediler portföyüne dahil edilebilecektir.

Ayrıca Basel metninde kurumsal KOBİ sınıfına giren -cirosu 50 milyon Euro'nun altında ve kredi tutarı 1 milyon Euro'dan fazla olan- KOBİ'ler için işletme büyüklüğünün ayarlanmasına yönelik olarak düzenleme öngörülmüştür. Bu düzenleme işletmenin cirosuna bağlı olarak İDY yöntemini kullanan bankaların, risk ağırlıklı varlıklar ve asgari sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında kullanılan formülün, değişkenlerinden biri olan korelasyon katsayısında yapılan bir düzeltme işlemidir. Bu işlem kurumsal portföy içerisinde yer alan büyük işletmelere karşı KOBİ'leri destekleyen bir uygulama olmaktadır. Hesaplama, korelasyon katsayısı toplam satışların artması ile artmakta ve bu da bankanın asgari sermaye gereksinimini artırmaktadır. Dolayısıyla KOBİ'ler için korelasyon katsayısını azaltıcı bir etki yaratan bu düzeltme işlemi sayesinde KOBİ'ler avantajlı hale geleceklerdir. Bir diğer önemli husus da; bu hesaplamada toplam satışların firmanın büyüklüğünü göstermede anlamsız olduğu durumlarda denetim otoritesi tarafından bankalara firmanın toplam aktif büyüklüklerini kullanma imkanı sağlayabilmesidir (Çelik ve Kızıl, 2008: 32-33; BDDK, 2007b: 83-84). Bu durumda bankalar hesaplamada, toplam satışların toplam aktiflerden büyük olduğu durumlarda toplam aktif büyüklüğünü dikkate alarak sermaye gereksinimlerini azaltacaklar ve dolayısıyla KOBİ'lere yansıyan kredi maliyetleri düşecektir.

Sermaye yatırımları; ilgili Basel II düzenlemesine (BDDK, 2007b: 74) göre, konsolidasyona tabi tutulmayan veya sermayeden indirilmeyen finansal bir kuruluşun veya ticari bir işletmenin varlıkları ile gelirleri üzerindeki doğrudan ve dolaylı -itfasi sözkonusu olmayan ve ihraççının varlıklarının veya gelirlerinin bakiyesi üzerinde talep hakkı sağlayan- ortaklık paylarını kapsamaktadır.

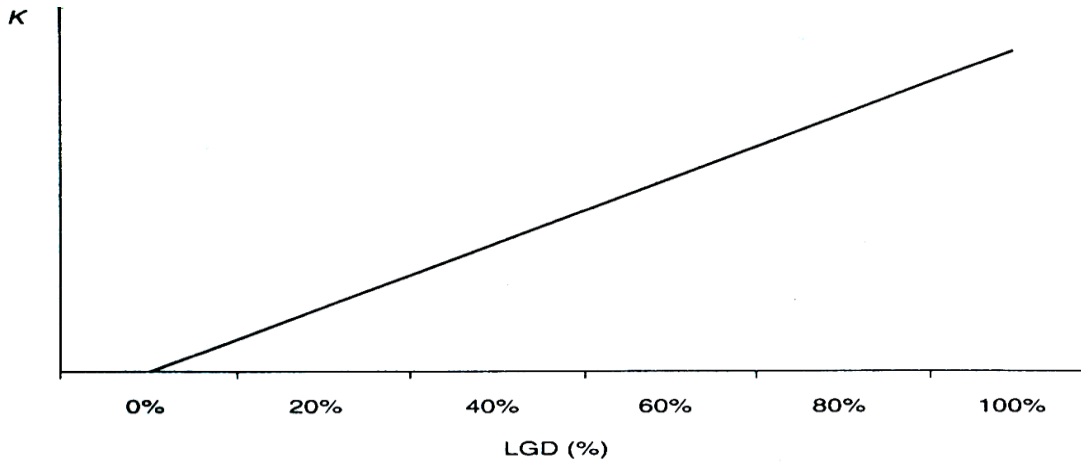
2.2.1.2.1. İçsel Derecelendirme Yaklaşımında Risk Bileşenleri

İçsel derecelendirme yaklaşımında kredi riskinin belirlenmesinde kullanılan modelin uygulanabilmesi için temel girdileri oluşturan risk bileşenleri şunlardır;

- Temerrüt Halinde Kayıp (LGD- Loss Given Default):

Sermaye gereksiniminin hesaplanmasında THK oldukça önemli bir etkiye sahiptir. Grafik 2.2’de gösterildiği gibi THK (LGD) ve sermaye miktarı (K) arasında doğrusal bir ilişki vardır.

Grafik 2.2: Basel II’ye Göre Temerrüt Halinde Kayıp ve Sermaye İlişkisi

Kaynak: Servigny ve Renault, 2004: 403

Böylece başlangıçta THK oranı ne olursa olsun, THK oranındaki bir artış hemen hemen aynı oranda doğrudan sermaye gereksinimini artırmaktadır. İçsel derecelendirme yaklaşımında THK seviyesi önceden tanımlanmıştır. Örneğin bankalara, hükümet ve merkez bankalarına kullandırılan krediler ile kurumsal

krediler için THK oranı % 45 olacaktır. Bunun yanında ikinci derecede olan riskli krediler için oran % 75 ve temerrüt tanımına giren krediler için % 100 olacaktır. Ayrıca bazı teminat türleri; finansal ve ticari teminatlar ile ikamet amaçlı gayrimenkul ipotekleri gibi teminatlar THK oranını düşürmek için kullanılabilir (Servigny ve Renault, 2004: 402-403). Gelişmiş içsel derecelendirme yaklaşımında bankalar kendi içsel THK tahminlerini kullanacaktır.

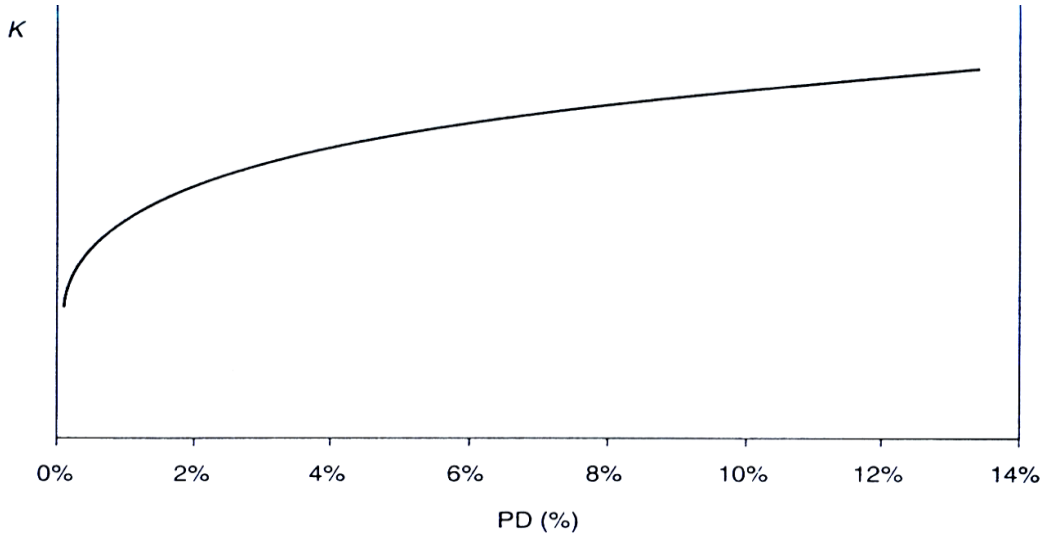
- Temerrüde Düşme Olasılığı (PD – Probability of Default)

Temerrüde düşme olasılığı (TO) borçlunun özelliklerine göre belirlenecek olup banka tarafından borçluya kullanılmış kredilerin geri ödenmeme olasılığının ne olduğunu göstermektedir.

Çoğu banka, derecelendirmesini borçlunun temerrüde düşme ihtimaline göre belirlemektedir. Bu durumda her bir borçlu özelliklerine göre bir risk grubuna dahil edildikten sonra, her bir sınıf için “temerrüt olasılığı” belirlenir (Korkmaz, 2004: 16). Hazine ve merkez bankası kredileri için TO, kredinin dahil edilmiş olduğu içsel borçlu derecesine ilişkin bir yıllık TO’ya eşit olacaktır. Kurumsal krediler portföyü, perakende krediler ve bankalara kullanılan kredilerinin TO’su, kredinin dahil edilmiş olduğu içsel borçlu derecesine ilişkin bir yıllık TO ile %0,03’ten büyük olanıdır (BDDK, 2007b: 87-101). Belirlenmiş her perakende kredi havuzu için, bankaların, TO ve THK tahmini yapmaları beklenmektedir.

Ayrıca THK oranından farklı olarak, temerrüde düşme olasılığı ve sermaye gereksinimi arasındaki ilişki Grafik 2.3’te görüldüğü gibi konkav bir yapıya sahiptir.

Grafik 2.3: Basel II'ye Göre Temerrüde Düşme Olasılığı ve Sermaye İlişkisi

Kaynak: Servigny ve Renault, 2004: 404

Sonuç olarak, temerrüde düşme olasılığı yüksek seviyelerde iken THK oranındaki bir artışın sermaye gereksinimi üzerindeki etkisi, PD oranındaki bir artışın sermaye gereksinimi üzerindeki etkisine göre daha fazladır.

- Vade (V)

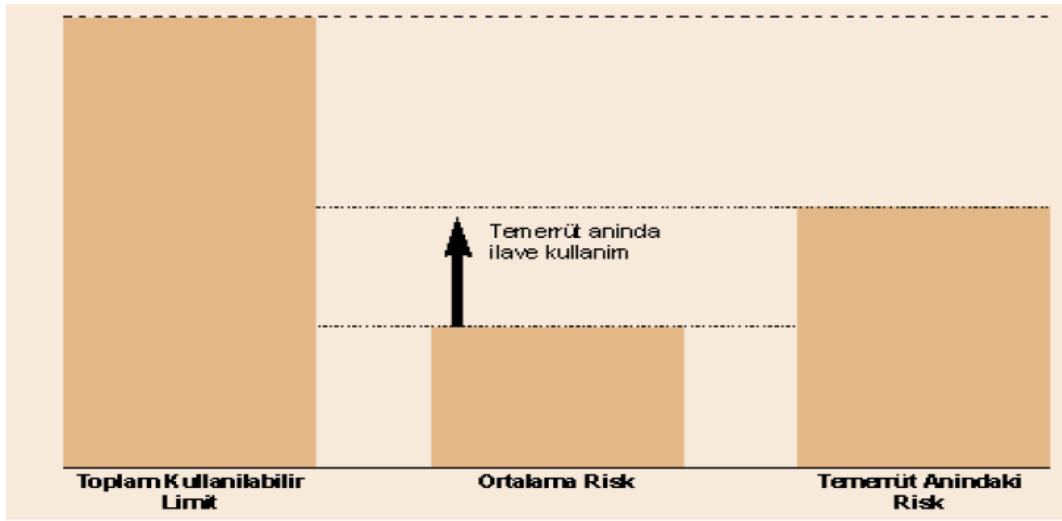
İçsel derecelendirme yaklaşımında sermaye gereksiniminin hesaplanması için gerekli formül bir enstrümanın temerrüde düşme olasılığı seviyesine bağlı olarak her bir enstrüman için belirlenen efektif vadeye göre ayarlanmaktadır. İçsel derecelendirme yaklaşımı oluşturulurken kurumsal krediler için efektif vadenin 2,5 yıl olacağı varsayılmıştır. Vade bir yıl ile efektif kalan vadesinden büyük olanı olarak tanımlanır. Her halükârda vadenin, 5 yıldan fazla olmaması gerektiği belirtilmiştir (Servigny ve Renault, 2004: 404-405; BDDK, 2007b: 97). Ayrıca vade ile ilgili, JCR Eurasia Rating Agency tarafından yapılan bir çalışmada⁵ Basel tarafından önerilen efektif vade formülasyonunun işlevsiz olduğu, gerçek vadeyi yansıtmadığına değinilmiştir.

⁵ JCR Eurasia Rating Agency, Basel II: Kredi Riski - İçsel Derecelendirme Yaklaşımları, <http://www.jcravrsyarating.com/index.php?sayfa=21>.

- Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (EAD)

İçsel derecelendirme yaklaşımı ile elde edilen risk ağırlığı, riske göre ağırlıklandırılmış varlıklara dönüştürülmeli ve maruz kalınan risk tutarına eklenmelidir. Bu, karşı tarafın temerrüde düşmesi durumunda ve bu durumla karşı karşıya kalındığında, bankanın maruz kalacağı öngörülen risk derecesi olarak görülebilir. Bu durum, birçok bankanın içsel kredilendirme sisteminde temerrüde düşme durumunda tahmini risk tutarı (EAD) olarak ifade edilir. Borçluya tahsis edilen toplam kullanılabilir kredi limitinden, borçlunun temerrüt anında kullandığı toplam kredi riskini ifade etmektedir (BCBS, 2001: 22; Erdoğan ve Dolgun, 2001: 82). Grafik 2.4'te görüldüğü gibi tahmin edilen ortalama riskin üstünde bir risk tutarını ifade etmektedir.

Grafik 2.4.: Temerrüde Düşme Durumunda Risk Tutarı (Exposure at Default)

Kaynak: Erdoğan ve Dolgun, 2001: 82.

EAD hesaplaması temel yaklaşım ve gelişmiş yaklaşımda farklıdır. Temel yaklaşımda EAD değeri düzenleyici kurumlar tarafından sağlanırken, gelişmiş yaklaşımda bankalar kendi hesaplama yöntemleri aracılığıyla belirleme serbestisine sahiptir.

2.2.2. Kredi Riski Azaltım Teknikleri

Bankalar, kredi risklerini yönetebilmek için kredi riskinin ölçülmesi, kredilerin seçimi, sınırlandırılması ve çeşitlendirilmesi gibi yöntemler yanında Basel II uzlaşısı ile sınırları belirlenen bazı risk azaltıcı yöntemleri de kullanabilecektir. Basel II’de “Kredi Riski Azaltım (Credit Risk Mitigation-CRM) Teknikleri” terimi kredi riskini azaltıcı –garantiler, kredi türevleri ve teminatlar gibi – araçları ifade etmektedir. Özellikle teminatlar bankaların risk azaltım teknikleri (CRM) kapsamında kullandıkları önemli unsurlardır (Murphy, 2008: 295-296).

Sermaye yeterliliği oranının hesaplanmasında paydaya ilave edilecek kredi riski tutarı, krediyle birlikte kabul edilebilir teminatlar dikkate alınarak hesaplanmaktadır (Candan ve Özün, 2006: 151). Sermaye hesaplamalarında, risk azaltıcı unsur olarak değerlendirmeye alınabilecek kıymetler bu bölümde ele alınacaktır. Kredilendirme sürecinde; Basel II’de kabul edilen ve değerlendirmeye alınabilecek unsurlar kullanıldığı takdirde, kredi riski nedeniyle bankalar tarafından ayrılması gereken sermaye miktarı azalmakta ve bu durum kredi kullanıcılarının kredi maliyetlerine de olumlu şekilde yansıtılmaktadır.

2.2.2.1. Teminatlandırma

Basel II’de, teminatların değerlendirilmesinde üç farklı yöntem bulunmaktadır. Bu yöntemler bankaların kullandıkları risk ölçüm tekniklerine göre değişmektedir. Bunlar, basit yöntem, kapsamlı yöntem ve temerrüt halinde kayıpların bankalarca hesaplandığı yöntemleridir.

2.2.2.1.1. Basit Yöntem

Basit yöntemde, maruz kalınan riskler teminatlı ve teminatsız olarak iki kısma ayrılmakta, riskin teminatsız kısmı için borçlunun risk ağırlığı dikkate alınırken, teminatlı kısmı için teminatın risk ağırlığı göz önünde bulundurulmaktadır. Buradaki en önemli ilke, teminatın risk ağırlığının hesaplamada kullanılabilmesi için borçlunun risk ağırlığından daha düşük olması gerektiğidir. Basel II’ye göre kredi

riskinin azaltılması amacıyla basit yöntem kullanan bankalar, aşağıda belirtilen finansal araçları teminat olarak dikkate alabileceklerdir (BDDK, 2007b: 45-46).

- Nakit,
- Kredi değerlendirme şirketleri tarafından kabul edilen borçlanma senetleri,
 - Devlet ya da kamu nitelikli alacaklar için belirlenen risk ağırlığına tabi kamu kuruluşları tarafından çıkarılmış “BB-” ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
 - Bankalar, menkul kıymet şirketleri ya da şirketler tarafından çıkarılmış “BBB” ve üstü dereceye sahip menkul kıymetler,
 - Kısa vadeli borçlanma enstrümanları içinde en azından “A-3/P-3”4 dereceye sahip olanlar.
- Bilinen bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetleri,
 - Banka tarafından ihraç edilen,
 - Tanınmış bir borsaya kote olan,
 - Birincil borç niteliğinde olan,
 - İhraççı banka tarafından ihraç edilen kıymetlerin hepsinin öncelik sırası aynı ve en azından “BBB-” veya “A-3/P-3” risk derecesine sahip olanlar,
 - Kıymeti elinde bulunduran bankada söz konusu kıymetin “BBB-” veya “A-3/P-3”den daha düşük risk derecesine sahip olmasına yönelik bir tavsiye bilgisi olmayanlar,
 - Kıymetin piyasa likiditesine yönelik düzenleyici otorite tarafından yeterince güven verilmiş olanlar.
- Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri,
- Altın,

- Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kollektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları,
 - Birim fiyatı günlük olarak açıkça kote edilenler.

2.2.2.1.2. Kapsamlı Yöntem

Kapsamlı yöntemde, karşı taraf (borçlu) riskleri ve karşılığında alınan teminatların değerinde zaman içinde değişmeler olacağı varsayımıyla, karşı tarafın riski uygun kesintiler aracılığıyla artırılmakta, teminat tutarları ise azaltılmaktadır. Artırılan risk ile azaltılmış teminat tutarı arasındaki fark, karşı tarafın risk ağırlığı ile çarpılmaktadır. Bu yöntemde, risk ile teminatın farklı döviz cinslerinden olması halinde, döviz cinslerindeki volatiliteyi de yansıtabilmek amacıyla farklı bir kesinti oranı uygulanmaktadır. Kapsamlı yaklaşımda, basit yaklaşımda kabul edilen teminatlara ek olarak aşağıdaki teminat türleri de geçerli olmaktadır (BDDK, 2007b: 47; TBB, 2006: 10-11).

- Temel bir ana endekse kote olmayan, ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri,
- Yukarıda bir önceki maddede bahsedilen hisse senetlerine yatırım yapan kollektif yatırımlar ile yatırım fonları.

Basitleştirilmiş standart yaklaşım ile kredi risklerini ölçen bankaların, teminatlar için sadece basit yöntem kullanmalarına izin verilmektedir.

2.2.2.1.3. Temerrüt Halinde Kayıp Yöntemi

Bu yöntem içsel derecelendirme yöntemi kullanan bankalardan tarafından çoğunlukla kullanılabilir. Bu yöntemde istenen teminatlar konusunda Basel Düzenlemelerinde herhangi bir kısıt getirilmemiştir. Diğer yöntemlerde kullanılan teminat türlerinin tümü kullanılabilir (Çelik ve Kızıl, 2008: 28). Bankalar bu yöntemde, geçmiş veri setlerini de dikkate alarak temerrüde düşen kredileri için kayıp oranlarını (THK) tahmin edecek ve söz konusu kayıp oranlarını sermaye

yükümlülüklerini hesaplarken kullanacakları formülasyonlara dahil ederek kredi risklerini azaltabileceklerdir.

Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi halinde, her türlü teminat kredi riskinin hesabında dikkate alınabilecektir. Örneğin, standart metotta gerçek müşteri çek senedi risk azaltıcı unsur olarak kabul edilmezken, İDY yönteminde bu teminat türü sermaye gereksiniminde ve dolayısıyla kredi fiyatlamasında olumlu bir etkiye sahip olabilecektir (TBB, 2006: 13). Sonuç olarak gelişmiş risk ölçüm yöntemlerinin uygulandığı bankalarda, risk azaltım tekniklerinde kullanılabilen araçlar artırılmaktadır.

2.2.2.2. Garanti ve Kredi türevleri

Garanti başka bir kurum veya kişi tarafından sağlanır. Örneğin başka bir banka kredi işlemi için garanti verebilir. Bu noktada önemli olan risk unsuru, garantör kurumun kalitesi olmaktadır. Nitekim garantör kurumun kalitesine bağlı olarak, verilen garanti kredinin temerrüde düşme olasılığını (TO) etkileyecektir (Heffernan, 2005: 200). Dolayısıyla kredi riskini azaltmak amacıyla belirlenmiş teminat kalemleri yanında, garantiler ve kefaletler de hesaplanan sermaye yükümlülüğünü azaltıcı bir unsur olduğu sürece dikkate alınabilmektedir.

Kredi türev enstrümanları da garantiler ile benzer şekilde hesaplamaya dahil edilebilmektedir. Bunların dışında bilanço içi netleşme anlaşmaları da kredi riski azaltım teknikleri arasında dikkate alınabilmektedir (TBB, 2006: 11). Farklı olarak basitleştirilmiş standart yaklaşımda, kredi türevleri ve bilanço içi netleştirme kredi riski azaltım teknikleri içerisinde yer almamaktadır.

2.2.3. Risk Odaklı Kredi Fiyatlaması

Bankaların en önemli kar kaynağı kredilerdir. Kredi vermek kar sağlamak yanında risk almayı da gerektirmektedir. Karlılığın en önemli unsuru fiyatlama olduğu için asıl hedef, tüm maliyetler dikkate alınarak portföy getirisini artıran karlı

aktiflere yatırım yapmak ve bu aktifleri risk/getiri oranını maksimize ettiği sürece bankada tutmaktır. Bankalar potansiyel risklere göre tahmini kayıplar için karşılık ayırma gereğinin farkında olmalı, riskleri ve beklenmedik kayıpları karşılamak için yeterli sermayeyi bulundurmalı ve bahsedilen hususlar kredi karar alma sürecine dahil edilmelidir (TBB, 1999; Colquitt, 2007: 331). Basel II ile kredilendirme süreci bu yönde değişmiştir.

Basel II düzenlemeleri bankalara etkin bir denetim sistemi ve gelişmiş risk yönetimi anlayışı yanında risk odaklı fiyatlama anlayışını da getirmiştir. Basel I'de kredilerin kullanılmasında riskin doğru şekilde ölçülmesi ve risk yapısına uygun sermaye ayrılması gereği üzerinde durulurken, Basel II ile üst düzey yönetimin mevcut risk duyarlılığının artırılması ve risk yönetimi ile düzenleyici sermaye arasındaki ilişkinin risk yapısına uygun şekilde kurulması kadar ölçülen risk oranına göre bir fiyatlama yapılması gereğine değinilmiştir. Basel II'ye uyum sağlayan ve riske duyarlı sistemlere sahip gelişmiş risk ölçüm tekniklerini kullanan bankaların, riskin sürekli ölçülmesi ve izlenmesini sağlayan sistemler sayesinde erken uyarı sinyallerinden faydalanacağı ve rekabet ortamında öne çıkacağı öngörülmektedir (Chorafas, 2007: 33-34). Bunun yanında yeni uzlaşa ile gerek bankaların gerekse denetçi otoritelerin uygulama noktasında ciddi maliyetlerle karşılaşmaları beklenmektedir. Bu maliyetlerin uygulamanın gerektirdiği bilgi teknolojilerine ilişkin donanım ve yazılım alımları, ilgili personelin istihdamı ve eğitilmesi gibi alanlarında yoğunlaşacağı düşünülmektedir (Yayla ve Kaya 2005: 18-19). Basel II ile farklılaşan kredi riski ölçüm tekniklerine dayanan risk odaklı fiyatlama bankanın geleneksel kredi fiyatlandırmalarından oldukça farklıdır.

Basel II öncesinde, bankalar işletmelerin yönetim kalitesini dikkate almadan kullandıracakları krediler karşılığında çeşitli varlıklarını teminat olarak kabul edip, teminat odaklı bir anlayış ile fiyatlandırma yapmaktaydılar. Basel Düzenlemeleri ile fiyatlandırmada da risk odaklı anlayışa geçilmesi öngörülmüştür. Basel II'nin ana hedefi olan bankaların üstlendikleri riskler için ayıracakları sermaye miktarını, risk düzeyine göre belirlemeleri ilkesine göre, risk düzeyleri ve ayrılacak sermaye

miktarı; firmanın cirosuna (KOBİ olup olmaması), derecelendirilip derecelendirilmemesine ve kullanılacak kredi miktarına bağlı olarak belirlenmektedir. Kullanılan krediye ve firmanın finansal ve niteliksel özelliklerinin değerlendirilmesi sonucu firmaya kullanılacak kredinin taşıyacağı riski gösteren rating notlarına göre sermaye ayrılması nedeniyle bankanın sermaye maliyeti doğrudan kredi fiyatını etkilemektedir (Uyar ve Aygören, 2006: 61; Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü, 2007: 14-15). Basel II'ye göre kredilerin fiyatlandırılması konusuna geçmeden önce fiyatlandırmayı etkileyen unsurlara değinmekte fayda vardır. Basel II düzenlemeleri ile doğrudan kredi maliyetini ve fiyatını etkileyen iki unsur öne çıkmaktadır.

- Kredi kullananın riskliliği: Bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelere göre belirlenen, kullanılacak kredide karşı tarafın riskliliğini gösteren ve faaliyet riski olarak da tanımlanan kredi kullananın riskliliği iki açıdan değerlendirilmektedir. Bunlardan birincisi firmanın finansal verilerinin değerlendirilmesidir. Değerlendirmeye alınan veriler (Erol, 2007: 157-158);

- Bilanço
- Gelir Tablosu
- Nakit Akım Tablosu
- Diğer Finansal Tablolar

Faaliyet riskini ölçen diğer hususlar ise firmanın niteliksel faktörleridir. Bunlar;

- Yönetici ve ortakların geçmişi
- Yönetim ve organizasyon yapısı
- Ürün ve hizmet gelişimi
- İthalat ve ihracat durumu
- İş kontrol yapısı
- Pazar payı gibi faktörlerdir.

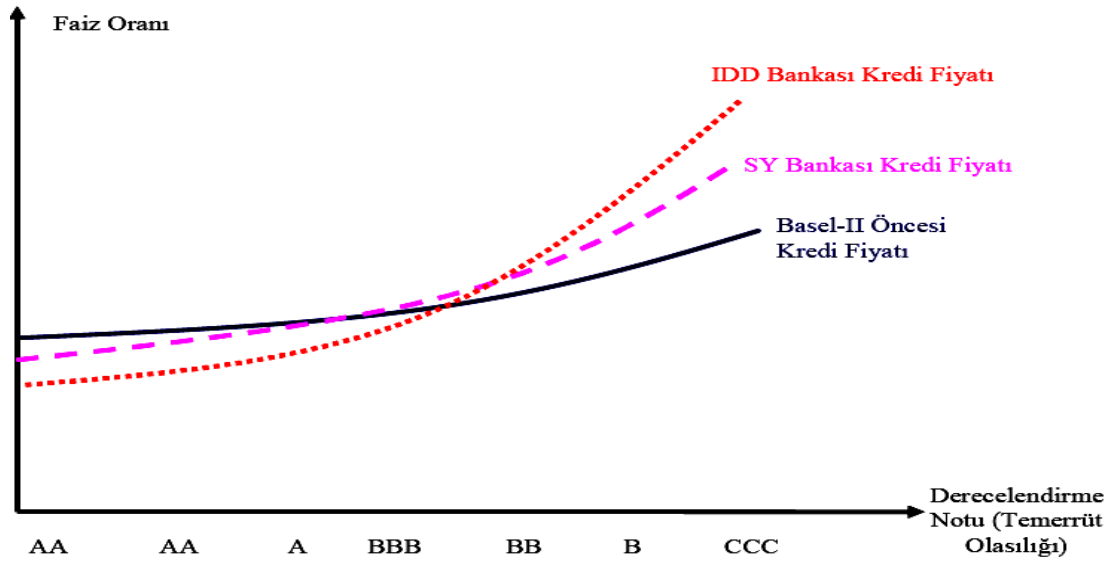
- Kredi işleminin riskliliği: Kredinin türü, para birimi, vadesi ve teminat yapısı gibi unsurlar değerlendirilir. Kredi işleminin riskliliğinde ise;
 - İşletmenin türü
 - Kredinin vadesi
 - Kredi için verilen teminat türü
 - Firmanın finansal yapısı
 - Para birimi
 - Firmanın geçmiş yükümlülüklerini yerine getirmedeki sadakati dikkate alınır.

Geleneksel kredi fiyatlaması yöntemi ve Basel II ile getirilen standartlarla yapılan kredi fiyatlaması formüllerine değinirsek (TBB, 2006: 42);

- Geleneksel Kredi Fiyatlaması: Fonlama Maliyeti + Müşteri Risk Primi + Kar Payı
- Basel II Kredi Fiyatlaması: Fonlama Maliyeti + Beklenen Kayıp Oranı(LGD) + İlave Sermayenin Maliyeti + Kar Payı

Basel II ile müşteri risk priminin hesaplanması sürecinde subjektif yöntemden firmaların değerlendirilmesinde tüm bankalarda aynı riskliliğin belirlenebilmesini sağlayan bir sisteme geçilmiştir. İçsel veya dışsal olarak yapılacak derecelendirmeye göre belirlenecek rating notuna bağlı bir değerlendirme sistemi getirilmiştir. Basel II öncesi ve sonrasında, farklı risklilik düzeyine sahip kredilere uygulanan kredi fiyatlarındaki muhtemel değişimler Grafik 2.5'te gösterilmektedir. Grafiğe göre kredi kullanılacak firmanın derecelendirme notu yükseldikçe; kullanılacak kredinin maliyeti azalacaktır (Hançerli ve Gökgünül, 2005). Özellikle BBB notunun altındaki dereceye sahip firmalar kredi fiyatı yönünden Basel II sonrası oldukça dezavantajlı konuma düşeceklerdir. Çünkü artan riskin kredi fiyatı üzerinde yarattığı artış etkisi, risk yönetim sistemlerinin gelişmişliği arttıkça daha fazla olmaktadır.

Grafik 2.5: Basel II Sonrası Risk Primindeki Değişiklikler

IDD: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım

SY: Standart Yaklaşım

Kaynak: Yüksel, 2005: 34.

Basel II ile birlikte hız kazanacak olan risk yönetimi alanındaki gelişmelerle, bankaların işlemleri ve firmalar dolayısıyla maruz kaldıkları riskleri daha iyi ölçecekleri, bu ölçüm sonuçlarını kredilendirme ve karar alma süreçlerinde daha fazla dikkate alacakları ve işlemlerin fiyatlandırılmasında maruz kalınan riskleri daha etkin bir şekilde kullanacakları düşünülmektedir (Yüksel, 2005: 33-34). Bankaların risk yönetimi fonksiyonlarının gelişmesi sonucu risk priminin öneminin artması ve risk odaklı fiyatlandırmaları nedeniyle yeni uygulamanın kredi imkânlarından faydalanmak ve/veya kredi maliyetlerini düşürmek isteyen firmalar üzerindeki etkileri artacaktır.

2.3. Türk Bankacılık Sektörünün Basel II'ye Uyumu ve Geçiş Süreci

Türkiye'de Basel Komitesi tarafından 2004 yılında yayımlanan Basel II Kriterleri'ni ilk önce 2008 yılı başından itibaren uygulamaya karar vermiş, ancak BDDK, bankacılık sektörünün henüz hazır olmaması nedeniyle Basel II Kriterleri'nin uygulanmasını 01.01.2009 tarihine ertelemiştir. 01.01.2009 tarihinde geçişine

yönelik BDDK tarafından yürütülen çalışmalar sonucunda, önemli mesafelerin kaydedildiği, ancak son dönemde uluslararası finansal piyasalarda yaşanan sebepleri ve etkileri derin ve belirsiz gelişmeler nedeniyle özellikle seküritizasyon ve likidite riski açılarından Basel II uzlaşısında eksikliklerin olduğu belirtilmiş ve söz konusu eksikliklerin giderilmesi amacıyla ilgili dokümanlarda değişiklik çalışmalarının uluslararası düzeyde devam etmesi nedeni yanında, uygulama sonuçları bu süreçte oldukça önemli olan Türk Ticaret Kanunu tasarısının henüz yasalaşmaması nedeniyle finans ve reel sektör temsilcilerinin Basel II'nin uygulanma zamanlamasına ilişkin görüşlerinin dikkate alınması sonucu uygulamanın ileri bir tarihe ertelendiği duyurulmuştur (BDDK, 2008). Uluslararası gelişmelere paralel olarak, Basel II sermaye yeterliliği düzenlemesinin öngördüğü altyapının tamamlanmasından ve uygun ortamın sağlanmasından sonra, Türkiye'de uygulamanın başlamasının finansal sektörün faaliyetlerini ve rekabetini olumlu yönde etkileyecektir. Bu yönde düzenlemeler yapılarak önemli adımlar da atılmaktadır.

Basel II Yönlendirme Komitesi oluşturulmuştur. Komite Basel II'nin Türk bankacılık sistemine olası etkilerinin saptanması amacıyla bankaların büyük çoğunluğunun katılımıyla yapılan Sayısal Etki Çalışmasının sonuçları ışığında sektörün Basel II'ye geçiş sürecindeki altyapı hazırlık faaliyetlerini planlamaktadır. Bunun yanında "Türkiye Bankalar Birliği" bünyesinde çeşitli komite ve çalışma gruplarının oluşturulması yoluyla da çalışmalar sürdürülmektedir (Özince, 2005). Basel Bankacılık Denetim Komitesi, bankacılık gözetimi ve denetimi alanında uluslararası platformda faaliyet gösteren en saygın ve etkin organizasyon niteliğindedir. Bu husus dikkate alınarak, BDDK tarafından Komiteye üyelik için girişimlerde bulunulmuş, Komite'nin 25 Mayıs 2009 tarihli davet tarihli davet mektubu ile BDDK Basel Bankacılık Denetim Komitesi üyeliğine kabul edilmiştir (BDDK, 2009c). Basel II'ye geçiş sürecinde bankacılık sektörü ile ilgili çalışmalar yanında diğer finansal birimlerin de Basel II'ye hazırlanması gerekmektedir.

Basel II uygulamaları, Türkiye açısından daha sağlam ve daha etkin bir bankacılık sistemi için bir fırsat olarak görülmelidir. Basel II'ye geçilmemesinin

küresel finans sistemine uyumlu olunmaması nedeniyle ilave birtakım maliyetlere neden olabileceği değerlendirilmeye alınmalı ve hazırlık süreci bir önce tamamlanıp uygulamaya geçilmelidir.

2.4. Basel II Düzenlemelerinin Etkileri

Basel II düzenlemeleri her ne kadar yalnızca bankalara yönelik bir düzenleme ve denetleme aracı olarak görülse de, bankalarda uygulamanın başlaması, tüm finansal sistem yanında dolaylı olarak ekonomiyi ve özellikle reel sektörü etkileyecektir. Çalışmanın bu bölümünde, önceki bölümde değinilen Basel II Düzenlemeleri'nin bankalara ve ekonomiye etkilerine çalışma kapsamında yer verilip, çalışmanın birinci bölümünde üzerinde durulan, ülke ekonomilerinde önemli bir paya sahip olan ve reel sektörün büyük bir bölümünü oluşturan KOBİ'ler üzerindeki etkileri detaylı şekilde ele alınacaktır.

2.4.1. Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri

Basel, tasarı ve teklifler üreterek bunları tartışmaya açmak yoluyla özellikle riskin yönetilmesi, sermaye yeterliliği ve finansal piyasaların stabilizasyonu konularında yol gösterici nitelikte birçok çalışma aracılığıyla finansal alanda iyileşmeler sağlamayı hedefleyen düzenlemeler bütünüdür. Riskin yönetilmesi, sermaye yeterliliğinin ve piyasa disiplinin sağlanabilmesi için getirilen bu düzenlemeler bütünü bankalarda uygulanmaya başlaması ve değişen koşullar nedeniyle bankalarla kredi ilişkisi olan KOBİ'lerin -diğer kesimlerin- Basel II'ye uyum sorunu ortaya çıkmaktadır. KOBİ'ler söz konusu şartları yerine getirebilme kabiliyetlerine göre olumlu veya olumsuz yönde etkilenmektedirler.

Bu etkiler, kredi kullanıcılarının (KOBİ'lerin) risk değerlemesine getirilen standartlar açısından değerlendirilerek; KOBİ tanımı, KOBİ'lerin finansmanı, derecelendirilmesi ve kurumsal yönetim anlayışı ve istihdam anlayışı üzerindeki etkileri olmak üzere dört ana başlık altında ele alınacaktır.

2.4.1.1. KOBİ Tanımı Üzerindeki Etkileri

KOBİ tanımları ülkeler arasında olduğu gibi kurumlar arasında da değişebilmektedir. Avrupa Birliği'nde "KOBİ tanımı" 1996 yılında yapılmış olup 6 Mayıs 2003 tarihinde yapılan düzenlemelerden sonra, 1 Ocak 2005 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir. KOBİ Tanımı uyum çalışmaları çerçevesinde, Türkiye'de yeni KOBİ tanımı 19 Kasım 2005'te Resmi Gazete'de yayımlanmış ve 18 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Çalışan sayısı ve yıllık ciro kriterlerinin dikkate alındığı bu tanımlamaların sınırları Tablo 2.8'de görülmektedir.

Basel II Düzenlemeleri'nde ise çalışan sayısı dikkate alınmamış, yıllık ciro kriterine göre KOBİ'ler ve büyük işletmeler ayrımı yapılmıştır. KOBİ sınıflandırmasına girmeyen büyük işletmeler kurumsal firma olarak adlandırılmaktadır. Basel II'ye göre, Tablo 2.8'de görüldüğü gibi yıllık cirosu 50 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar KOBİ olarak nitelendirilmektedir. Kullanılan kredi miktarı dikkate alındığında ise; KOBİ'lerin bir bankadan kullandığı toplam nakdi ve gayri nakdi kredi miktarının 1 milyon Euro'nun üstünde veya altında olması durumuna göre Perakende KOBİ-Kurumsal KOBİ ayrımı yapılmaktadır.

Kredi riskinin ölçülebilmesi için geliştirilmiş standart yaklaşıma göre bir bankadaki kredi miktarı 1 milyon Euro'yu geçmeyen firmalar perakende portföy içerisinde değerlendirilmektedir. Yıllık cirosu 50 milyon Euro'nun altında iken kullanılan kredi miktarı 1 milyon Euro'nun üstünde olan firmalar ise kurumsal portföyde değerlendirilmektedir (Yılmaz, 2007: 9). Sonuç olarak bir firma kullandığı kredi miktarına göre farklı bankalarda farklı portföyler içerisinde değerlendirmeye alınabilecektir. Derecelendirilmemiş veya % 75'in üstünde bir risk ağırlığına tabi tutulacak dereceye sahip KOBİ'ler Basel II ile birlikte, risklerini ve dolayısıyla maliyetlerini düşürmek için değişen tanım nedeniyle her bir bankadaki toplam riskleri 1 milyon Euro'nun altında kalacak şekilde birden çok bankayla çalışmayı tercih edeceklerdir.

Tablo 2.8'e göre, AB KOBİ tanımında belirlenmiş olan yıllık ciro kriteri ile Basel II KOBİ tanımı yıllık ciro kriteri uyumludur. Türkiye'de yıllık cirosu 25 milyon TL'yi geçmeyen firmalar KOBİ olarak sınıflandırılmakta ve toplam işletmelerin % 99,4'ünü oluşturmaktadır. Bu durumda Basel II düzenlemesinde belirlenmiş ciro tutarına göre Türkiye'deki KOBİ'lerin toplam işletmeler içindeki payında da ciddi artış olacaktır. Çünkü bu tanımlamaya göre neredeyse Türkiye'deki tüm işletmeler KOBİ olarak dikkate alınacaktır.

Tablo 2.9: Türkiye – AB KOBİ Tanımı ve Basel II KOBİ Olma Şartları

	Tanım Kriteri	Mikro İşletme	Küçük İşletme	Orta Ölçekli İşletme
Türkiye	Çalışan Sayısı	0-9	10-49	50-249
	Yıllık Ciro	≤ 1 Milyon TL	≤ 5 Milyon TL	≤ 25 Milyon TL
Avrupa Birliği	Çalışan Sayısı	≤ 10	≤ 50	≤ 250
	Yıllık Ciro	≤ 2 Milyon Euro	≤ 10 Milyon Euro	≤ 50 Milyon Euro
	Tanım Kriteri	Perakende KOBİ	Kurumsal KOBİ	
Basel II	Yıllık Ciro	≤ 50 Milyon Euro		
	Kredi Miktarı*	≤ 1 Milyon Euro	> 1 Milyon Euro	

*Tek bir bankadaki toplam kredi miktarını ifade etmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren şirketlerin sektör profillerine ilişkin en kapsamlı veriler, TCMB tarafından yayımlanan sektör bilançolarında yer almaktadır. TCMB tarafından son olarak 2009 yılında yayımlanan "Sektör Bilançoları" çalışmasında

7352 firmanın 13 ana sektör ve 26 alt sektör itibarıyla 2006–2008 yıllarına ilişkin toplulaştırılmış mali tablo bilgilerine yer verilmiştir. Çalışmada net satış kriterinde; 2008 yılında net satışları 10 milyon Euro'nun altında olan firmalar küçük ölçekte, 10 milyon Euro ile 50 milyon Euro arasında olanlar orta ölçekte, 50 milyon Euro'nun üzerinde olanlar ise büyük ölçekte yer almaktadır. Net satış kriterine göre ölçek aralıklarının TL değerinin hesaplanmasında 2008 yılı Euro alış kuru ortalaması (1.8958 TL) kullanılmıştır (TCMB, 2009).

Tablo 2.10: Sektör Bilançoları Kapsamında Firma Büyüklükleri (Aralık 2008)

ÖLÇEK DAĞILIMI	FİRMA SAYISI	%	ÇALIŞAN SAYISI	%	NET SATIŞLAR BİN TL	%	AKTİF TOPLAMI BİN TL	%	ÖZ KAYNAKLAR BİN TL	%
KÜÇÜK (Çalışan Sayısı <50)	3.368	0,46	74.649	4,6	72.437.482,8	10,7	103.586.467,6	14,5	49.762.498,6	15,6
ORTA (50≤Çalışan Sayısı ≤500)	3.334	0,45	584.721	36,4	233.095.139,3	34,4	275.423.816,2	38,5	118.629.436,3	37,1
BÜYÜK (Çalışan Sayısı >500)	650	0,09	946.196	58,9	371.664.537,1	54,9	336.702.614,4	47,0	151.582.689,1	47,4
NET SATIŞLARA (NS) GÖRE										
KÜÇÜK (NS≤18.957,7)	3.931	0,53	213.288	13,3	24.714.403,5	3,6	96.845.040,7	13,5	44.455.060,6	13,9
ORTA (18.957,7<NS<94.788,7)	2.330	0,32	474.965	29,6	102.029.931,6	15,1	156.341.879,0	21,8	67.827.682,1	21,2
BÜYÜK (NS≥94.788,7)	1.091	0,15	917.313	57,1	550.452.824,1	81,3	462.525.978,4	64,6	207.691.881,3	64,9
TOPLAM	7.352	100,0	1.605.566,0	100,0	677.197.159,2	100,0	715.712.898,1	100,0	319.974.624,0	100,0

Kaynak: “Merkez Bankası 2006-2008 Reel Sektör Bilançoları”ndan derlenmiştir.

Tablo 2.9’da sektör bilançoları çalışması kapsamında incelenen toplam 7.352 adet firmaya ait temel büyüklüklere yer verilmiştir. Bu tabloda yer alan veriler, her bir tüzel kişiliğin ayrı ayrı bilanço ve gelir tablosu rakamlarından oluşmaktadır. Basel II tanımlamasını göz önünde bulundurursak bu çalışmaya katılan 7.352 firmadan yalnız 1.091’i kurumsal firma sınıflandırmasına girmektedir. Bir diğer önemli çalışma, İstanbul Sanayi Odası tarafından yapılan “Türkiye’nin 500 Büyük Sanayi Kuruluşu” çalışmasıdır. 2008 yılı verilerine göre yapılan çalışmada

Türkiye'nin Birinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" ve "Türkiye'nin İkinci 500 Büyük Sanayi Kuruluşu" olmak üzere 1000 firma çeşitli kriterlere göre sıralanmıştır. Yıllık ciro değerine göre yapılan sıralamayı dikkate alırsak, toplam 1000 firmadan yalnızca 495'inin 105 milyon TL'nin⁶ üstünde ciroya sahip olduğu ortaya çıkmaktadır. Sonuç olarak 50 milyon Euro'luk ciro kriteri nedeniyle Basel II uygulamasına göre Türkiye'deki işletmelerin hemen hemen hepsi KOBİ olarak sınıflandırılacaktır.

2.4.1.2. KOBİ'lerin Finansmanı Üzerindeki Etkileri

KOBİ'lerin finansman kaynakları kapsamında değerlendirebilecek olan başlıca kaynaklar; banka kredileri, finansal kiralama, faktoring, sermaye piyasalarından sağlanan kaynaklar, ticari borçlar, ortak ve iştiraklere borçlar ve özkaynaklardır. Piyasa borçları ve özkaynakları dışında en çok başvurdukları kaynak banka kredileridir. Basel II ile birlikte değişen kredilendirme ve fiyatlandırma anlayışı, KOBİ'lerin ihtiyaç duyduğu kredi kaynağına ulaşımını ve bankalarla olan müşteri ilişkilerini yeniden şekillendirecektir.

Basel II, kredi talebinde bulunan işletmelerin kademeli olarak daha hassas incelenmesini ve risk değerlemesine müşteri riski ve piyasa riskinin de dahil edilmesini öngördüğünden, bankalar mevcut ve potansiyel müşterilerinden daha detaylı ve daha önce talep etmedikleri nitelik ve nicelikte bilgi talep etmek durumunda kalacaktır. Basel II standartları beraberinde, risk odaklı sermaye yönetimini ve risk odaklı kredi fiyatlamasını getirmektedir. Basel II ile birlikte kredinin sübjektif yöntemlerle iyi veya kötü kredi olarak belirlenmesi sürecinden, çeşitli unsurlar dikkate alınarak kredinin risk durumuna göre fiyatlandırılması sürecine geçilecektir (Arslan, 2007: 64; Yörük, 2007: 381). Bu durum KOBİ'lerin finansmanı önemli ölçüde etkileyecektir. Basel II'nin KOBİ'lerin finansmanı üzerindeki etkileri kredi miktarı, kredi maliyeti, teminatlandırma ve vade olmak üzere dört başlık altında ele alınacaktır.

⁶ TL değerinin hesaplanmasında Euro alış kuru (2,1 TL) kullanılmıştır.

2.4.1.2.1. Kredi miktarı

Basel II Düzenlemeleri'ne göre bir firmanın bir bankadaki kredi miktarı (nakdi+gayri nakdi) 1 milyon Euro'yu geçiyorsa işletmenin kurumsal olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu durum firmaları derecelendirilme gereği veya derecelendirilmeden %100 risk ağırlığına tabi tutulma gibi iki seçenekle karşı karşıya bırakmaktadır. Her iki durumda da firmanın kredi maliyetinin göreceli olarak artması nedeniyle, birçok KOBİ'nin bir bankadaki kredi hacmini 1 milyon Euro'yu geçmeyecek şekilde bankalar arasında dağıtmasına neden olabilir. Bu nedenle bir ya da iki banka ile çalışan KOBİ'lerin daha fazla banka ile çalışması ve bu işletmelerin operasyonel maliyetlerinin artması gibi kredi tutarı kriterine bağlı sonuçlar ortaya çıkacaktır.

Basel II uygulamasına geçilmesi ile riski yüksek olan KOBİ'lerin kredi maliyetleri artacaktır. Bu noktada KOBİ'lerin uygulamaya geçildikten sonra bankalar dışında diğer finansman kaynaklarına yönelmeleri gerekecektir. KOBİ'lerin alternatif finansman yöntemleri arasında factoring, forfaiting, vadeli işlemler borsası, leasing, satıcı finansmanı, devlet teşvikleri ve yeni kurulan KOBİ Borsası gibi aktif yöntemler olabilecektir (Çelik ve Kızıl, 2008: 29). Sonuçta farklı finansman kaynağı tercihindeki artış nedeniyle KOBİ kredilerinde miktar ve oran bakımından düşüş yaşanabilecektir.

2.4.1.2.2. Teminatlandırma

Teminat, kredilerin ve diğer alacakların geri ödenmemesi riskine karşılık bankaların kullandırdıkları kredilerinin tamamen veya kısmen güvence altına alınmasını sağlayan her türlü varlık, garanti ve kefaletler ile sözleşmeden doğan alacakları tanımlamaktadır. Bankalar tarafından kabul edilen teminatlar ilgili yasal düzenlemelerle belirlenmiş ve sınıflandırılmıştır. Günümüzde bankalar tarafından kullanılan bu teminatlar Basel II ile birlikte farklılaşmıştır.

Basel I sisteminde kredilendirme teminat odaklı yapılmaktayken, Basel II'ye göre kredi, risk odaklı bir anlayışla fiyatlanmakta ve kullanılmaktadır. Kredi

kullandırma sürecinde risk azaltım unsurları olarak uzlaşıda belirlenmiş olan teminatlar alınmaya devam edilecektir. Ancak Türkiye gibi gelişmekte olan ülkelerde finansal enstrümanların fazla gelişmemesi nedeniyle istenilen teminatların yapısı KOBİ'ler için zorlayıcı bir unsur olacaktır. Basel II kapsamında belirlenen risk azaltım teknikleri; basit ve kapsamlı yöntemler ile temerrüt halinde kayıp oranlarının bankalar tarafından hesaplanmasına dayalı yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu yöntemler çerçevesinde kabul edilmesi öngörülen teminatlar aşağıda belirtilmiştir (TBB, 2005: 12).

Tablo 2.10'da görüldüğü gibi basit ve kapsamlı yöntemde kabul edilen teminatlar arasında gerçek müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri teminat kapsamına alınmamıştır. Temerrüt halinde kayıp yönteminde bankalar gerekli çalışmaları yapmaları durumunda kabul edilen teminatlar konusunda kısıtlanmamaktadır. Bu durumda temerrüt halinde kayıp yöntemini kullanan bankalar, diğer yöntemlerde kabul edilmeyen müşteri çek ve senetleri ile ortak ve grup şirketi kefaletleri gibi teminatları risk azaltıcı unsur kapsamına alabileceklerdir. Ancak Basel II'ye geçiş sürecinde öncelikli olarak standart yaklaşımın benimseneceğini düşünürsek, bankaların gelişmiş içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımı uygulayınca kadar geçen sürede kredi risklerini azaltmak isteyen KOBİ'lerin teminat yapılarını Basel II'ye uyumlaştırmaları beklenmektedir.

Tablo 2.11: Risk Azaltım Teknikleri Kapsamında Dikkate Alınabilecek Teminatlar

	Basitleştirilmiş Standart Yaklaşım	Standart Yaklaşım	Temel İşsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım	Gelişmiş İşsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşım
Basit Yöntem	<ul style="list-style-type: none"> • Nakit, mevduat sertifikası, vb. • Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri, • Hükümetlerce ve Merkez Bankaları veya benzer şekilde değerlendirilen kamu kurumlarınca ihraç edilen ve 4 ve üzeri derecelendirme notuna sahip borçlanmayı temsil eden menkul kıymetler, • Altın, • Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kolektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları. 	<ul style="list-style-type: none"> • Nakit, mevduat sertifikası, vb. • Kredi değerlendirme şirketleri tarafından kabul edilen borçlanma senetleri, • Bilinen bir derecelendirme kuruluşu tarafından derecelendirilmemiş borçlanma senetleri, • Belirli bir ana endekse kote hisse senetleri, • Altın, • Transfer edilebilir menkul kıymetlere yapılan kolektif yatırımlara verilen garantiler ile yatırım fonları. 		
Kapsamlı Yöntem		<ul style="list-style-type: none"> • Basit Yöntemde kabul edilen teminatlar, • Temel bir ana endekse kote olmayan, ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri, • Yukarıda bir önceki maddede bahsedilen hisse senetlerine yatırım yapan kolektif yatırımlar ile yatırım fonları. 	<ul style="list-style-type: none"> • Basit Yöntemde kabul edilen teminatlar, • Temel bir ana endekse kote olmayan, ancak tanınmış bir piyasada işlem gören hisse senetleri, • Yukarıda bir önceki maddede bahsedilen hisse senetlerine yatırım yapan kolektif yatırımlar ile yatırım fonları, • Ticari ve İkamet amaçlı gayrimenkul, • Alacaklar ve diğer fiziksel teminatlar. 	
Temerrüt Halinde Kayıp Yöntemi				<ul style="list-style-type: none"> • Teminatın risk azaltıcı etkisinin ulusal denetim otoritesine ispat edilmesi halinde, her türlü teminat kredi riskinin hesabında dikkate alınabilecektir.

Kaynak: BDDK, 2007b; Yüksel, 2005: 25.

Sonuçta Basel II teminat yapısına uyum sağlayan ve bankalara sunacakları teminatların kalitesini iyileştiren KOBİ'ler daha düşük kredi fiyatı avantajından faydalanabileceklerdir.

1991 yılında kurulan Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF) de KOBİ'ler için alternatif finansman seçeneklerinden biri haline gelmiştir. KGF Türkiye'nin bütün bölgelerindeki KOBİ'lerin kendisiyle anlaşma yapmış bankalardan kullandığı her türlü nakdi ve gayri nakdi krediye verdiği garanti/kefaletlerle belirli oranda teminat sağlamaktadır. Böylece KOBİ'lerin banka kredileri kullanırken yaşayacakları teminat problemi KGF garanti/kefaleti ile giderilmekte, bu sayede KOBİ'lerin de banka kredileri kullanma imkanı artmaktadır. Basel II ile birlikte gerçek ve tüzel kişi kefaleti için söz konusu kurumun A- veya üzeri bir derecelendirme notuna sahip olması gerektiği öngörülmüştür (TBB, 2005: 31; TBB, 2006: 34). Ancak KOBİ'lerin kredilendirilmesinde KOBİ'lere teminat sağlayan KGF henüz derecelendirilmemiştir. Bu noktada risk azaltıcı bir unsur olarak dikkate alınamayacaktır.

2.4.1.2.3. Vade

Basel II'de kredilendirme sürecinde, kredi işleminin riskliliği değerlendirilirken kredinin türü, para birimi ve teminat yapısı yanında dikkate alınan bir diğer unsur kredinin vadesidir. Kredinin vadesi konusunda Basel II'de kullanılan kredi risk azaltım araçları ile kredinin vadesinin uyumsuzluğu konusuna değinilmiştir. Bu konuda KRA tekniklerinden olan basit yöntem, kapsamlı yöntem ve temerrüt halinde kayıp yöntemleri için ayrı uygulama öngörülmüştür. Teminatın kalan vadesinin ilgili kredinin kalan vadesinden daha kısa olması, vade uyumsuzluğu olarak tanımlanmıştır. Uzlaşya göre basit yöntemde vade uyumsuzluğu olması halinde teminatın risk azaltıcı etkisi olmamaktadır.

Diğer yöntemlerde ise, vade uyumsuzluğu varsa ve KRA'nın orijinal vadesi bir yıldan az ise, KRA, sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında dikkate alınmazken, vadenin bir yıla eşit veya bir yıldan fazla olduğu durumlarda vade uyumsuzluğu bulunuyorsa sermaye yükümlülüğünün hesaplanmasında, KRA kısmi olarak dikkate alınacaktır. Kabul edilen kredi riski azaltıcı enstrümanlar (teminat, bilanço içi netleştirme, garantiler ve kredi türevleri) ile vade uyumsuzluğunun olması halinde, aşağıdaki ayarlama yapılacaktır (BDDK, 2007b: 45):

$$Pa = P \times (t - 0.25) / (T - 0.25)$$

Bu formülde:

Pa = Kredi korumasının vade uyumsuzluğu için düzeltilmiş değeri

P = İskontolar için düzeltilmiş kredi koruması (örneğin, teminat tutarı, garanti tutarı)

t = minimum (T, düzenlenen kredi korumasının kalan vadesi) (yıl olarak gösterilir)

T = minimum (5, riskin kalan vadesi) (yıl olarak gösterilir)

Vade uyumsuzluğu durumunda yukarıdaki formül kullanılarak yapılan ayarlama ile teminat tutarı azalmaktadır. Bu da kredinin riskini, dolayısıyla kredi maliyetini artırmaktadır. Bu noktada, KOBİ'lerin maliyetlerini düşürmek için kredi vadeleri ile uyumlu vadeye sahip teminat göstermeleri oldukça önemlidir. Teminatlarının tamamen geçersiz olmasını önlemeleri için ise orijinal vadeleri bir yıldan daha kısa olan riskler için yapılan finansal koruma işlemlerinin vadesinin uyumlulaştırılması gerekmektedir.

Bir diğer konu, Basel Komitesi tarafından içsel derecelendirme yaklaşımında farklı portföyler için farklı hesaplama teknikleri belirlenmiş olmakla birlikte, kurumsal portföyde yer alan bir firmalar için risk ağırlığının hesaplanmasında vade ve yıllık ciro etken olarak dikkate alınmaktadır. Kurumsal portföyde yer alan işletmeler için yüksek yıllık ciro ve uzun vade risk ağırlığını artırıcı bir etken olarak öngörülmüş ve formülasyon buna göre oluşturulmuştur (Yüksel, 2005: 19). Dolayısıyla içsel derecelendirme yaklaşımında kredinin vadesi uzadıkça artan risk ağırlığı ayrılacak sermaye tutarını artıracaktır (Yılmaz, 2007: 11). Uzun vadeli kredilendirme nedeniyle artan sermaye maliyetlerinin uzun vadeli kredi kullanmak isteyen KOBİ'lere yansıtılacağını düşünürsek, uzun vadeli kredi imkanları noktasında da KOBİ'ler zorlu koşullarla karşılaşacaktır.

2.4.1.2.4. Kredi Maliyeti

Basel II uygulamasının başlaması ile firmaların riskliliği ve kullanılacak kredinin risk seviyesi doğrudan kredi maliyetini etkileyecektir. Bankanın kredi verdiği firmanın riskinin artması kendisinin maruz kaldığı riski artırmaktadır. Böyle bir durumda banka, maruz kaldığı toplam kredi riski arttıkça daha fazla sermaye bulundurmaya durumunda kalacaktır. Başka alanlara aktararak değerlendirilebilecek olan fazla sermaye nedeniyle artan sermaye maliyetinden kaynaklanan kaybını da kredi fiyatına yansıtarak kaybını telafi edecektir. Sonuçta kredilendirilmeden kaynaklanan firma riski ve kredi riski Basel II’de maliyetin temel faktörü olarak kredi kararında belirleyici olacaktır (Aras, 2007b). Kredi kullananın riskliliğini ifade eden firma riski, bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından verilen derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Kredi kullananın riskliliğinin belirlenmesinde, firmanın finansal verilerinin (bilanço, gelir tablosu v.b.) ile değerlendirilmesi yanında faaliyet riskinin ölçülmesinde kullanılan niteliksel faktörlerinin (yönetici ve ortakların geçmişi, yönetim ve organizasyon yapısı, ürün/hizmet gelişimi, pazar payı v.b.) değerlendirilmesi de önem kazanmıştır.

Basel II uygulamasında yalnızca finansal verilerin değil aynı zamanda firmanın niteliksel faktörlerinin de değerlendirilmesi, firmaların derecelendirme notunun belirlenmesinde mali yapıları kadar yönetim anlayışlarının da etkisi olacağı açıktır. Tüm bu faktörler dikkate alınarak yapılan değerlendirme sonucunda verilen derecelendirme notu, bankalarda ayrılacak olan sermayenin hesaplanmasında kullanılan risk ağırlıklarının belirlenmesinde dikkate alınmaktadır. Derecelendirme notu yükseldikçe/iyileştikçe risk ağırlıkları ve dolayısıyla ayrılacak sermaye tutarı ve kredi maliyetleri düşmektedir. Bu durumda daha düşük risk ağırlığına sahip KOBİ’ler, bankalardan düşük maliyetli kredi kullanma olanağına sahip olurken, yüksek riskli KOBİ’lerin yüksek kredi maliyetleri nedeniyle banka kredileri yoluyla finansman sağlamaları zorlaşacaktır. Tablo 2.11’de örnek rakamlarla derecelendirme notunun kredi faizine etkisi görülmektedir. Tablodaki veriler örnek olması amacı ile verilmiş olup, Basel II uygulamasına geçilmesi ile

derecelendirme sonucu verilen kredi (rating) notu yüksekliğinin kredi faiz oranlarını önemli ölçüde düşüreceği temsili olarak gösterilmektedir.

Tablo 2.12: Kredi Faiz Oranı – Derecelendirme Notu İlişkisi

Derecelendirme (Rating) Notu	Kredi Faiz Oranı
AAA	% 14.5
AA	% 16
BBB	% 18
BB	% 18.2
B	% 19
CCC	% 21.4
CC	% 23

Yukarıda görülebileceği gibi, şirketlerin derecelendirme notu düştükçe, ödeyecekleri kredi faizi yükselecektir. Düşük derecelendirme notuna sahip kredi kullanan KOBİ’lerin finansman maliyetleri de ciddi oranda artış gösterecektir.

Türkiye’deki KOBİ’ler açısından durumu değerlendirdiğimizde, derecelendirilmemiş KOBİ’lerin risk ağırlığı %100 olarak kabul edileceğinden, derecelendirilmesi halinde derecelendirme notu (BB-)’nin altında olan KOBİ’ler için risk ağırlığı %100’den fazla olacağı için güçlü yapıya sahip olmayan KOBİ’lerin derecelendirilmiş veya derecelendirilmemiş olması da maliyetleri etkileyecektir. Ayrıca KOBİ tanımına bağlı olarak “perakende-kurumsal” ayrımı maliyetler açısından da çok önem kazanmakta olup bir bankadaki toplam kredisi (nakdi ve gayri nakdi) 1 milyon Euro’nun altında kalan KOBİ’ler “perakende portföy” içinde tanımlanmakta ve “Perakende KOBİ” için risk ağırlıkları otomatik olarak %75’e düşmektedir. Bu durumdaki KOBİ’ler %25 daha az maliyetle karşılaşacaklardır (Turgut, 2007: 39-40). Kredi ihtiyacı 1 milyon Euro’nun üstünde olan KOBİ’ler kredilerini 1 milyon Euro’ya eşit veya altında olacak şekilde birden çok bankadan kredi kullanarak risk ağırlıklarını ve maliyetlerini düşürebilmektedirler. Ancak, kredinin farklı bankalara yayılması sonucu ortaya çıkacak işlem maliyetlerinin perakende portföye dahil edilme sonucu azalan maliyet tutarını aşmamasına dikkat edilmelidir.

Kredi maliyetlerini sadece firmanın riskliliği ve perakende ve kurumsal KOBİ olmaları değil aynı zamanda kredi işleminin riskliliği de etkilemektedir. Basel II ile kredinin miktarı, vadesi ve özellikle risk azaltıcı unsur olarak verecekleri teminat türleri kredinin riskliliğini ve dolayısıyla bankalara ve firmalara olan maliyetlerini artırmakta veya azaltmaktadır (Yılmaz, 2007: 11). Kredi işleminin riskliliğinin değerlendirilmesinde firmanın geçmiş yükümlülüklerini yerine getirmedeki sadakati dikkate alınmaktadır. Kredinin vadesi arttıkça maliyeti de artmaktadır. Kredinin miktarını dikkate aldığımız zaman, KOBİ'lerin bir bankadan 1 milyon Euro'nun üstünde kredi kullanmaları durumunda kurumsal portföyde değerlendirileceğinden önceki bölümlerde ayrıntılı şekilde bahsedilmişti. Bu durumun kredi maliyetlerine etkisi; firma derecelendirilmemişse veya (BBB+)'in altında ise kredi maliyetleri artmakta, firmanın derecelendirme notu (A-)'e eşit veya üstünde ise azalmaktadır.

Basel II uygulamasına geçişte öncelikli olarak standart yaklaşımın daha sonra içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımın bankalar tarafından kullanılacağı öngörülmektedir. İçsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımda bankalar gelişmişlik düzeylerine göre kendi bünyelerindeki veri setlerini kullanarak kredi riskliliğini hesaplayabileceklerdir. İDY standart yaklaşıma göre kredi riski ölçüm yöntemine göre daha az ekonomik sermaye ayrılmasını sağlayabilir. Derecelendirme notu yüksek olan KOBİ'ler bankalar tarafından standart yaklaşım yerine içsel derecelendirme yaklaşımı ile değerlendirilerek kredilendirildiğinde daha uygun faiz oranlarıyla karşılaşabileceklerdir. Derecelendirme notu yüksek olan KOBİ'ler yurtiçindeki standart yaklaşımı kullanan bankalardan kredi kullandıklarında, içsel derecelendirme yaklaşımındaki hassas risk hesaplamaları sonucu belirlenen maliyetlere oranla kredi maliyetleri yüksek olacağı için yurtdışındaki pazarlarda rekabet şansları azalacaktır (Roszbach, 2005: 44; Yılmaz, 2007: 16). Bu faktörler nedeniyle artan kredi faizleri KOBİ'lerin finansman giderlerini artırıp, dönem net karları üzerinde de azaltıcı etki yaratacaktır.

Basel II'de, içsel derecelendirme yaklaşımını benimseyen bankaların kullanabileceği "KOBİ'ler için işletme büyüklüğü ayarlaması" düzenlemesi

KOBİ'lerin diğer kurumsal firmalara göre avantajlı olmasını sağlayacaktır. Sadece toplam satışları 50 milyon Euro'nun altında bir işletmeye kullandırılan, tutarı 1 milyon Euro'dan fazla olan krediler (kurumsal KOBİ alacakları) için geçerli olacak ve ayarlama her bir münferit alacak için ayrıca uygulanacak olan işletme büyüklüğü ayarlaması; "risk ağırlıklı varlıklar ve asgari sermaye yükümlülüğü hesaplamalarında kullanılan formülün bağımsız değişkenlerinden biri olan korelasyon katsayısında yapılan bir düzeltme" işlemidir. Buna göre;

$$R^*=R- [0,04 \times (1 - (S-5)/45)$$

R: Kurumsal krediler için hesaplanacak korelasyon katsayısı,

R*: Düzeltilmiş korelasyon katsayısı,

S: Yıllık satışlar toplamı (Ciro).

Formül incelendiği zaman Basel II'de işletme büyüklüğünün göstergesi olarak kabul edilen yıllık satış tutarına (S) bağlı olarak korelasyon katsayısı düzeltme işlemi, KOBİ'lere kullandırılan krediler için hesaplanacak asgari sermaye yükümlülüğü ve risk ağırlıklı aktifler tutarının benzer özelliklere sahip kurumsal krediler için hesaplanan tutara göre daha düşük olmasını ve KOBİ'lerin maliyet avantajı elde etmesini sağlayacaktır (Caruana, 2003: 2; Yetim ve Balcı, 2005: 84-85).

Sonuçta, Basel II ile birlikte kredi kullanan KOBİ'lerin riskliliğinin değerlendirilmesinde belli kurallar ve standartlar kullanılacaktır. Firmaların Basel II sürecinde finansman maliyetlerini düşürebilmeleri için bu standartlara uyumu ve faaliyetleri ile ilgili kayıtlarını gerek teminat koşulları gerekse kullanacakları kredinin maliyeti açısından gerçekçi tutmaları gerekmektedir. Söz konusu değişim bir alt yapı maliyetini de beraberinde getirdiğinden krediye ihtiyaç duyulduğunda zaman ve maliyet kaybı yaratacak bir değişim yerine, Basel II uygulamasına geçilmeden planlı bir yaklaşımla zaman içinde ticari faaliyetlerinin şeffaflık anlayışı içinde kayıt altına alınması konusunda çaba harcanması gerekmektedir (Arslan, 2007: 65). Ancak söz konusu sorunlarını şimdiden Basel II kriterleri çerçevesinde

çözebilen KOBİ'ler bu süreçte büyük işletmeler gibi ucuz kredi, düşük maliyetli üretim ve hem ulusal hem de uluslararası alanda rekabet üstünlüğüne sahip olacaklardır.

2.4.1.3. KOBİ'lerin Derecelendirilmesi ve Kurumsal Yönetim Anlayışı Üzerindeki Etkileri

Derecelendirme, belirli bir borçlunun kredi değerliliğinin belirlenmesini, başka bir ifade ile borçlunun krediyi geri ödeme olasılığının değerlendirilmesini ifade etmektedir. Değerlendirme sonucunda verilen derecelendirme notları borçlunun taşıdığı riskin matematiksel bir ifadesi olmaktadır. Yapılan değerlendirmelerde belirli kategoriler kullanılmakta olup, bu kategoriler harf, sayı, simge veya bunların karışımından oluşan ve kullanıcılar tarafından kolaylıkla anlaşılabilir ve yorumlanabilir sembollerle gösterilmektedir (EC, 2005b: 12; Anderson, 2007: 5).

Basel II uygulamasının başlaması ile firmaların ve kullanılacak kredinin risk seviyesi ve bu noktada firmalara bağımsız dış denetim kuruluşları veya bankalar tarafından verilen derecelendirme notunun önemi kredi kullanan tüm firmalar için artmıştır (Arslan, 2007: 64-65). Bir firmanın derecelendirme sürecinde, firmanın finansal verilerinden yönetsel niteliklerine, geçmiş performanslarından gelecekteki projelerine kadar pek çok faktör bir arada değerlendirilmektedir. Derecelendirme notları ortak bir dilin oluşmasını sağlamakta ve fiyat farklılıklarını azaltmaktadır. Firmanın mali yapısı ile ilgili analizler genellikle finansal oranlarının analizini içermektedir. Bir firmanın borç oranı veya finansal kaldıraç oranı ve bunların yanında likidite ve karlılık oranı firma değerlendirilmesinde önemini koruyan göstergeler olmaya devam etmektedir. Niteliksel faktörlerde ise yönetim kalitesi ve faaliyette bulunduğu sektör içindeki durumu/payı önemli göstergelerdir (EC, 2005b: 27-28). Derecelendirmede önemli bir gösterge de firmanın sermaye yapısıdır. Derecelendirilme konusu ve süreci, güçlü sermaye yapısına sahip büyük firmalar için çok yabancı bir konu olmayıp, KOBİ'lerin büyük çoğunluğunun gündemine ise Basel II süreci ile girmektedir.

Güçlü sermaye yapısına sahip firmaların temerrüt olasılığı da düşük olacaktır. Bu nedenle firmaların sermaye seviyesi yükseldikçe genellikle derecelendirme notu da iyileşmektedir. Eğer bir firma AA seviyesinde belirli bir dış derecelendirme notu almayı hedefliyorsa, belirli oranda sermayeyi bünyesinde tutmak durumundadır. Hatta ekonomik sermaye tanımı, bazı kaynaklarda verilen/verilecek kredi notu için gerekli sermaye tutarı olarak tanımlanmaktadır (Sundmacher ve Ellis, 2008: 5). Basel II uygulamasında da bankaların asgari sermaye tutarı firmanın derecelendirme/kredi notuna göre belirlenmektedir. Dolayısıyla derecelendirme notu hem firmanın hem de bankanın sermaye gereğinin belirlenmesinde önemli bir araç olmaktadır.

Basel II ile kredi verilen firmanın derecelendirme notu düştükçe banka daha çok risk alacak, karşılık olarak bu risk oranında daha çok sermaye tutacak ve dolayısıyla tutulan sermayeyi getiriden mahrum bırakmış olacaktır. Bunun sonuncu olarak yüksek risk nedeniyle ayrılan ve kullanılamayan kaynakların maliyeti derecelendirme notu düşük olan firmalara kullanılan kredilere yansıtılacaktır. Basel II sürecinde firmaların/KOBİ'lerin maliyetlerini düşürebilmeleri için iyi bir derecelendirme notuna sahip olmaları ve iyi bir derecelendirme notu için ise kurumsallaşmaya yönelik olarak faaliyetlerini düzenlemeleri gerekmektedir.

Ekonominin büyük bir bölümünü oluşturan KOBİ'lerin kurumsal yönetim anlayışıyla yönetilmesi, piyasa ekonomisinde sürdürülebilir bir büyümeyi sağlayabilmek için de en önemli şartlardan birisidir. Kurumsal yönetim (corporate governance), “en geniş anlamda modern yaşamda insanların bir amaca ulaşmak için oluşturduğu herhangi bir kurumun yönetiminin düzenlenmesidir. Daha dar anlamda ise, bir kurumun beşeri ve mali sermayeyi çekmesine, etkin çalışmasına ve böylece ait olduğu toplumun değerlerine saygı gösterirken uzun dönemde ortaklarına ekonomik değer yaratmasına imkan tanıyan her türlü kanun, yönetmelik, kod ve uygulamaları” ifade etmektedir. Kurumsal yönetimin evrensel anlamda kabul edilen ve geçerliliği olan dört ana ilkesi vardır. Bu ilkeler adillik, hesap verebilirlik, şeffaflık ve sorumluluktur. Bu ilkeler çerçevesinde kurumsal yönetim, firmaların en

yüksek performansı göstermesini, en karlı, en başarılı ve en rekabetçi olmasını hedeflemektedir (TÜSİAD, 2002: 9, 35).

- Şeffaflık (Transparency): Şirketin finansal performansı, kurumsal yönetimi, hissedarlık yapısı hakkında yeterli, doğru ve kıyaslanabilir bilginin zamanlı bir şekilde açıklanmasıdır.
- Hesap verebilirlik (Accountability): Yönetime ilişkin kural ve sorumlulukların açık bir şekilde tanımlanması, şirket yönetimi ve hissedar menfaatlerinin paralelliğinin yönetim kurulu tarafından gözetilmesidir.
- Sorumluluk (Responsibility): Şirket faaliyeti ve davranışlarının ilgili mevzuata, toplumsal ve etik değerlere uygunluğunun sağlanmasıdır.
- Adillik (Fairness): Azınlık ve yabancı hissedarlar dahil olmak üzere hissedar haklarının korunması ve tedarikçilerle yapılan sözleşmelerin uygulanabilirliğinin sağlanmasıdır.

Derecelendirme gereğinin giderek artması maliyetlerini düşürmek isteyen KOBİ'lerin kurumsallaşma eğilimlerini de artıracaktır. Yukarıdaki ilkelerden yola çıkarsak, Basel II sonrası kurumsallaşma çalışmalarında bulunan KOBİ'lerin finansal raporlama süreci önemli ölçüde değişecektir. Bu noktada kurumsal yönetimin KOBİ'lerde benimsenmesi ile finansal raporlama sürecinin şeffaflığı, bağımsız denetim, iç kontrol sistemi, iç denetim ve risk yönetimi KOBİ'ler için daha da önemli hale gelecektir (Uyar ve Aygören, 2006: 63). KOBİ'ler genellikle işletme sahibi ile yöneticinin aynı olduğu aile şirketlerinden oluşmaktadır. Sonuçta birçok KOBİ sahibi/ortağı yönetimi kaybetme, karı paylaşma ve hesap verme zorunluluğu gibi nedenlerle kurumsallaşmaya sıcak bakmamaktadırlar. Ayrıca KOBİ'lerin küçük yapıları nedeniyle birçoğunun düzenli ve uluslar arası standartlara uygun raporlama için yeterli altyapıları ve nitelikli insan kaynağı mevcut değildir. Basel II ile birlikte iyi bir derecelendirme için gerekli olan kurumsal yönetim, KOBİ'lerin altyapılarında, uygulama ve sistemleri ile istihdam yapısında da farklılıklara yol açacaktır. Başlangıçta her ne kadar kurumsallaşmanın getirdiği maliyetler KOBİ'ler için ek bir

külfet gibi görünse de kurumsal yapıya sahip olmanın uzun dönemde sağladığı getiriler ile uluslararası alanda rekabet gücüne sahip KOBİ'lerin ekonomi içindeki oranı artacaktır. Basel II uygulaması ile uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üreten, yönetim kalitesi yüksek ve sermaye yapıları sağlam olan KOBİ'ler bankalardan daha kolay ve daha avantajlı kredi alabileceklerdir.

Ayrıca bankalar risklerini sürekli izleme, denetleme ve kontrol noktasında kredi kullanan KOBİ'lerin derecelendirme notunun yenilenmesini talep edebileceklerdir. İçsel derecelendirme yaklaşımını benimseyen bankalar zaman zaman –genellikle yılda bir – firmalardan derecelendirme notlarının güncellenmesi için gerekli olan bilgi ve belgeleri isteyerek yeniden değerlendirme yapacaklardır. Bu noktada kurumsal yönetim anlayışının firmada/KOBİ'de sürekli kılınması oldukça önem arz eden bir konu olmaktadır.

Yukarıdaki açıklamalarda görüldüğü gibi kurumsal yönetimin temel ilkeleri arasında yer alan kavramlar, Basel II ilkeleri çerçevesinde öngörülen düzenlemelerle uyum sağlamaktadır. KOBİ'lerin kurumsal yönetim uygulamalarını hayata geçirmesi Basel II'ye hazırlık ve Basel II'nin etkilerini olumlu yöne çevirmek için atılabilecek ilk ve en önemli adımdır. Kurumsal yönetim anlayışının KOBİ'lerde benimsenmesi ve şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkesinin sağlanması ile Türkiye'de de önemli bir sorun olan kayıtdışı ekonomi sorunu belirli oranda çözümlenebilecektir. Kayıt dışı işlemleri azalan işletmelerin risk primleri ve dolayısıyla kredi maliyetleri azalacaktır.

Kayıt dışılığın önlenmesinde KOBİ bilançolarında dikkate alınacak başlıca kalemler; aktif kalemleri arasında ticari alacaklar ve stoklar, pasiflerinde ise mali borçlar, ticari borçlar, ödenmiş sermaye ve dönem net karı/zararıdır (TBB, 2006: 27). Özellikle konunun başında bahsedildiği gibi özsermaye yapısı güçlü firmalar Basel II uygulamasına geçişle kredi maliyetleri yönünden büyük avantaj elde edeceklerdir. Bu nedenle ilerleyen dönemde sermaye yapılarını güçlendirmek amacıyla karların ortaklara dağıtılması yerine işletmede bırakılması KOBİ'lerin lehine olacaktır.

Genellikle aile şirketi niteliğindeki KOBİ'lerin kurumsal yönetim ilkeleriyle yönetilmesi yanında esas faaliyet konularında çalışmaları da önerilmektedir. Kurumsallaşan ve alanında uzmanlaşan şirketlerin ömrü ortakların ömrü ile sınırlı olmayacağından gelişme, büyüme ve rekabetçi ortamda ayakta kalma şansları daha fazla olacaktır. Başarılı olmanın temelinde bir işi çok iyi bilmek yatmaktadır. Ancak konusunda uzmanlaşan işletmeler neyin, nasıl ve hangi teknoloji ile yapılacağını bilebilmektedir. KOBİ'ler esas faaliyet alanlarının dışındaki alanlarda faaliyet göstermeye başladıklarında verimli ve etkin yönetimden uzaklaşarak çeşitli yönetim sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu yüzden KOBİ'lerin en iyi bildikleri iş olan esas faaliyet alanlarında çalışarak daha verimli ve başarılı olmaları işletmenin niteliksel ve niceliksel faktörlerini etkileyen önemli bir unsur olduğu için Basel II sürecinde de öne çıkan hususlar arasında yer almaktadır (ATO, 2007: 53; Yılmaz ve Selimoğlu, 2008: 134). Tüm bu etkenler dikkate alındığında Basel II'nin esasını oluşturan riskin yönetilmesi hususu bankalar kadar diğer kredi kullanıcılarını da ilgilendirmelidir. Basel II sürecinde kurumsal yönetim ve risk yönetimi anlayışının KOBİ'lere kazandırılması, bu işletmelerin farklı finansal enstrümanlar konusunda bilgi sahibi olma ve risk yönetim aracı olarak bu kaynaklardan yararlanma oranını artıracaktır.

Basel II ile bankaların asgari sermaye tutarının belirlenmesinde kullanılması öngörülen risk ağırlıklarını (Tablo 2.12) dikkate alırsak, iyi bir derecelendirme notunun KOBİ'lere katkısı daha açık görülebilecektir. Standart yaklaşım kullanan bankalardan 1 milyon Euro'nun üstünde kredi kullanmak isteyen KOBİ'ler (Kurumsal KOBİ) için derecelendirme maliyetlerini etkileyen önemli bir unsur olurken, derecelendirme notu aranmaksızın % 75 risk ağırlığına tabi tutulmaları nedeniyle 1 milyon Euro'ya eşit veya altında kredi kullanacak KOBİ'ler (Perakende KOBİ) için o kadar önemli olmamaktadır.

Tablo 2.13: Standart Yaklaşımında KOBİ'ler için Risk Ağırlıkları

Derece	AAA / AA-	A+ / A-	BBB+ / BB-	BB-' nin Altı	Derecesiz
Perakende KOBİ Risk Ağırlığı	75 %				
Kurumsal KOBİ Risk Ağırlığı	20%	50%	100%	150%	100%

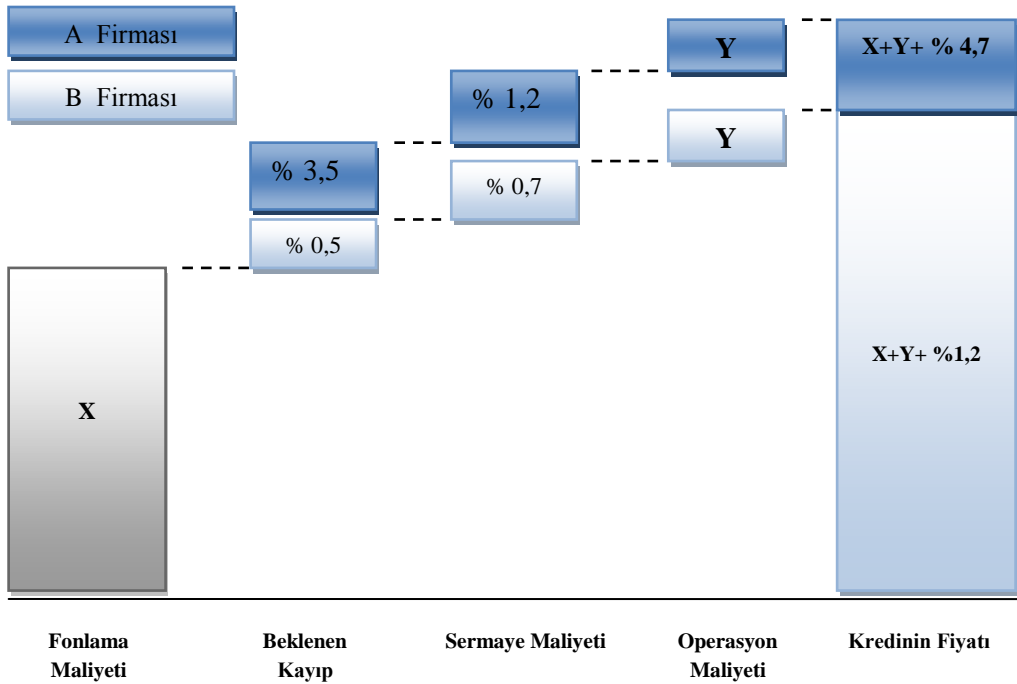
Kaynak: BDDK, 2007: "Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Yeni Sermaye Uzlaşısı-Kapsamlı Versiyon) adlı çalışmadan derlenmiştir.

Ancak zamanla bankaların standart yaklaşımdan içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşıma geçerek risklerini daha iyi ölçecekleri öngörülmektedir. İçsel derecelendirme yaklaşımında yukarıdaki risk ağırlıkları yerine firmanın derecelendirme notuna göre temerrüt olasılıkları hesaplanmaktadır. Temerrüt olasılıklarından yola çıkılarak banka beklenen kayıp oranını hesaplamakta ve çıkan sonuca göre de asgari sermaye miktarı belirlenmektedir. Banka veya bağımsız bir derecelendirme kuruluşu tarafından belirlenen kredilendirme notu düşük olan firmaların, temerrüt olasılığı yüksek olacağı için bankanın beklenen kayıp oranı yükselecektir. Beklenen kayıp oranının artışı bankanın ayırması gereken sermaye miktarını artıracak ve bu da doğrudan firmaya sağlanan kredinin fiyatını olumsuz yönde etkileyecektir. Örnek verilerle oluşturulmuş Tablo 2.13 ve Şekil 2.3 aracılığıyla söz konusu etki daha iyi anlaşılacaktır. İki firmanın derecelerine göre kredi fiyatlarındaki farklılaşmayı görebilmek ve derecelendirme notunun önemini daha iyi kavrayabilmek için örnek rakamlarla kredi fiyatları aşağıda formüle edilmiştir.

Tablo 2.14: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımında Temerrüt Olasılıkları

Firma	Derece	Temerrüt olasılığı
-	1	0,18%
-	2	0,34%
-	3	0,63%
A	4	1,21%
-	5	2,25%
-	6	4,21%
B	7	7,86%

Tablo 2.13'te A ve B firmalarının derecelerine göre tahmin edilen temerrüt olasılıkları verilmiştir. Şekil 2.3'te ise A ve B firmalarının derecelerine göre belirlenen beklenen kayıp ve sermaye maliyetine göre kredi fiyatı ve kredi fiyatının diğer unsurları görülmektedir.

Şekil 2.3: İçsel Derecelendirmeye Dayalı Yaklaşımında Kredi Fiyatı

Kaynak: Yalçın vd., 2006: 49.

İçsel derecelendirme yaklaşımında; Şekil 2.3'te görüldüğü gibi A firmasının derecesinin B firmasına göre daha düşük olması nedeniyle A firması için hesaplanan beklenen kayıp ve temerrüt olasılıkları B firması için hesaplanan oranlardan daha yüksek olacaktır. Beklenen kayıp ve temerrüt olasılıkları doğrudan kredi fiyatının hesaplanmasında kullanılan iki unsur olduğu için her iki firmanın kredi fiyatına yansiyacaktır. Derecesi iyi olan firmanın beklenen kaybı ve sermaye maliyeti düşük olduğu için kredi fiyatı da düşük olacaktır. Daha hassas bir risk ölçümünü sağlayan içsel derecelendirme yaklaşımının uygulanmasıyla firmalar için derecelendirmenin önemi artacaktır. Standart yaklaşımdan içsel derecelendirme yaklaşımına geçişle birlikte iyi kredilendirme derecelerine sahip olmak KOBİ'lere çok önemli maliyet avantajları sağlayabilecektir (Yalçın vd., 2006: 46; Güler ve Taner, 2008: 164). Sonuçta Basel II'de KOBİ'lerin kredilendirilmesinde alınan kredi derecelendirme notu kadar kullanılan yöntem de önemli olacaktır.

Basel II'de öngörülen derece notlarını, sadece belirli koşulları taşıyan bağımsız derecelendirme kuruluşları verebilecektir. Derecelendirme kuruluşu, BDDK tarafından yayımlanan 01.11.2006 tarihli "Derecelendirme Kuruluşlarının Yetkilendirilmesine ve Faaliyetlerine İlişkin Esaslar Hakkında Yönetmelik" ile SPK tarafından yayımlanan 12.07.2007 tarihli, "Sermaye Piyasasında Derecelendirme Faaliyeti ve Derecelendirme Kuruluşlarına İlişkin Esaslar Tebliği"nde;

- Kredi Değerliliğinin Derecelendirilmesi
- Kurumsal Yönetim İlkelerine Uyum Derecelendirilmesi

Bankalarca kullanılan derecelendirme sistemlerinin doğruluğunun değerlendirilmesinden oluşan "Derecelendirme Faaliyetlerini" yürütmek üzere kurulan şirketler olarak tanımlanmaktadır. SPK tarafından ülkemizde derecelendirme faaliyeti yürütmesine izin verilen kuruluşlar; Türkiye'de Kurulan ve SPK Tarafından Yetkilendirilen Derecelendirme Kuruluşları ve Türkiye'de Derecelendirme Faaliyetinde Bulunması Kurulca Kabul Edilen Uluslararası Derecelendirme Kuruluşları olarak ikiye ayrılmaktadır. Türkiye'de 4 ulusal alanda ve 4 uluslararası alanda faaliyet gösteren kuruluş olmak üzere şu anda 8 derecelendirme kuruluşu

faaliyette bulunmaktadır. Basel II uygulaması sonrasında derecelendirme gereğinin artması ile derecelendirme kuruluşlarının sayısı da artacaktır.

Ekonomide dinamizm, yenilik ve değişiklik sağlanmasında yeni girişimler kritik bir yere sahiptir. Ancak Basel II'ye göre işletmelerin kredilendirilmesinde asgari sermaye gereğinin belirlenebilmesi için gerekli derecelendirme notunun hesaplanmasında yeni girişimlerin kullanılacak gerekli tarihsel verileri olmadığı için Basel II sürecinde yeni kurulan KOBİ niteliğindeki işletmeler için uygulama belirsizliği söz konusudur. Bu dönemde yeni kurulan KOBİ'lerin ciddi finansman sorunu yaşamamaları için bu işletmelerle ilgili düzenlemeler yapılması atılması gereken adımlar arasında olmalıdır. Bu yönde çalışma ve düzenleme yapılmadığı takdirde yeni kurulan KOBİ'ler ve diğer büyük işletmeler, Basel II sürecinde banka kredileri ile finansman konusunda derecelendirmeye konu veri eksikliği nedeniyle olumsuz etkileneceklerdir (UAPME, 2003: 4). Avrupa Basel II Anketi'ne göre bu konuda bankalar yeni kurulan KOBİ'lerin derecelendirilebilmesi için değerlendirme aşamasında kullanılan niteliksel ve niceliksel faktörlerin derecelendirme notuna etkisini oransal olarak farklılaştırmışlardır. Diğer firmalarda niteliksel faktörler ortalama % 20 - % 30 oranında değerlendirmeye alınırken, yeni kurulan işletmelerde yeterli tarihsel veri sağlanamadığı için ortalama % 60 oranında değerlendirmeye alındığını belirtmişlerdir (EC, 2005b: 28). Türkiye gibi uygulamaya geçilecek ülkelerde de benzer yöntemler Basel II'nin yeni kurulan işletmeler üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerini azaltmak için uygulanabilir.

Sonuç olarak Basel II KOBİ'lere derecelendirilmeleri konusunda yasal bir zorunluluk getirmese de Basel II ile birlikte, kredi maliyetlerini azaltmak isteyen KOBİ'lerde derecelendirme gereği artacak, Basel II uygulaması iyi derecelendirme notuna sahip KOBİ'lerin lehine olurken, derecelendirme notu kötü olan veya yapı itibariyle güçlü olmayan firmaların aleyhine olacaktır. Basel II uygulamasının etkilerini olumluya çevirmek için KOBİ'lerin bu süreye dek, uzman kişilere finansal tablolarının analizlerini yaptırmaları, eksikliklerini belirlemeleri ve bu eksikleri gidermeleri gereklidir. KOBİ'lerin – özellikle finansman ihtiyaçlarını banka

kredilerinden sağlayan KOBİ'lerin – uygun maliyetler ile kredi temin edebilmeleri için mali ve yönetsel yapılarında gerekli bu düzenlemeleri kurumsal yönetim ilkelerine uyum çalışmaları ile destekleyerek en kısa zamanda yapmaları gerekmektedir.

2.4.1.4. KOBİ'lerin İstihdam Anlayışı Üzerindeki Etkileri

KOBİ'lerin finansal zorluklarla karşılaşmasındaki temel sebeplerden biri, işletme yöneticilerinden kaynaklanan sorunlardır. İşletme sahibinin işletme yöneticisi olarak tüm işleri üstlenmiş ve teknik kökenli yöneticiler olması sorunların daha büyük boyutlara ulaşmasına neden olmaktadır. İşletme sahipleri yönetim ile ilgili sorumlulukları dışarıdan bir uzmana devretme konusuna sıcak bakmamakta ve bu tür sorumlulukların kendilerinde kalması gerektiğini düşünmektedirler. Eğitim seviyesi daha yüksek olan işletme sahipleri arasında bu görüşün çok da desteklenmediği görülmüştür (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2008). Bir diğer üzerinde durulan konu da bilgiye ulaşma gücü ve kalifiye çalışan eksikliği nedeniyle KOBİ'lerin değişen düzenlemelere uyumunun yetersiz ve yavaş olmasıdır.

Büyük işletmelerde genel olarak ayrı bir finansman veya malî işler bölümü mevcut olup bu bölümlerde istihdam edilen uzmanlar, alternatif finansman imkânlarını ve kredi şartlarını değerlendirerek işletme için en uygun finansal kararların alınmasını sağlamaktadır. KOBİ'lerde ise genellikle finansman alanında ayrı bir bölüme rastlanmazken finansman ile ilgili konular da profesyonel olmayan işletme sahipleri tarafından yürütülmektedir. Finansman ile ilgili konuların takibi için “Malî İşler, İdari İşler ve Muhasebe Bölümü” bulunsa da bu bölümlerde de finansal işlere bir “yan iş” gözüyle bakılır. Bu bölümde istihdam edilen personel de finansal konularda uzman olmaktan ziyade; işletmenin tüm idarî, malî ve muhasebe işlerinden sorumlu kişi konumundadır (Ekinci, 2003: 46-47). Böyle bir durumda KOBİ'lerin etkin bir finans yönetimi için gerekli olan finansal kararların verilmesinde finansal analiz gibi yöntemlerin kullanılarak karar alınması, alternatif

finansman kaynaklarının araştırılması ve işletmenin uygulanabilir finansal düzenlemeler yapması zorlaşmaktadır.

Ancak Basel II'ye uyum sürecinde KOBİ'lerin mali yapıları ile yönetsel yapılarındaki düzenlemelerin bir gereği olarak alanında uzman kişilerin KOBİ'lerde istihdam edilmesi önemli bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu nitelikte personelin istihdam edilemeyişinin sebebi olarak işletmeye maliyetinin yüksek oluşu dile getirilmektedir. Basel II uygulamasının bir sonucu olarak bankalardan kredi kullanmak isteyen KOBİ'lerin personel maliyetleri ile kredi maliyetleri arasında bir seçim yapması söz konusu olacaktır. Çünkü kredilendirme için iyi bir derecelendirme notunun gereği olan kurumsal yönetimin önemli bir parçası da nitelikli insan kaynağıdır. Bu noktada bankalar tarafından talep edilen bilgi, belge ve verilerin sağlanmasında önemli bir araç olan uluslararası kabul görmüş mali tabloların üretilmesi ve uluslar arası rekabet imkânının oluşmasına hizmet edebilmek için düzgün bir bilgi akışını sağlamak amacıyla raporlama ve veri tabanı yönetimi konusunda teknolojik alt yapının sağlanması ve bu yapıya uygun yeterli ve sağlıklı bilgiyi sunabilecek uzman kişilerin istihdam edilmesi gerekliliği de ortaya çıkmaktadır (Arslan, 2007: 66).

KOBİ'lerde bağımsız denetim uygulamaları yaygınlaşacaktır. Günümüzde sadece banka ve aracı kurumlar için zorunlu olan iç denetim, Basel II ilkeleri ile birlikte aranan bir özellik haline gelecektir. Bu nedenle işletmeler iç kontrol sistemi ve iç denetim birimi oluşturmaya yönelik çalışmalar yoğunlaşacaktır. Konferans s.72 Basel II düzenlemelerinin temelini oluşturan risk yönetimi konusunun sadece bankaları ilgilendirmediğinden önceki bölümlerde bahsetmiştik. Bankalar veya bağımsız derecelendirme kuruluşları tarafından firmanın risklilik seviyesi ölçülürken sadece firmanın taşıdığı riskler değil, firmanın bu riskleri yönetmek adına neler yaptığı da göz önüne alınır. Neticede risk odaklı fiyatlama risklerin toplamı ve bu riskleri yönetebilmek adına yapılanların beraberce değerlendirilmesi ile bulunacak "Net" risk seviyesine bağlı olacaktır (Kendirli vd., 2008: 72; TBB, 2005: 21). İç

denetim ve risk yönetimi konusunda da uzmanlaşmayı sağlamak üzere nitelikli insan kaynağına yatırım burada önemli olmaktadır.

Uyum sürecinde KOBİ'lerdeki mevcut çalışanların eğitim projeleri ile desteklenmesi, eğitim düzeyi yüksek kişilerin KOBİ'lerde istihdam edilmesi, uzman kişi ve kuruluşlardan danışmanlık hizmetleri alınması, kurumsal yönetim ve risk yönetim kültürünün en üst yöneticiden tüm çalışanlara kadar yerleştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılması gerekmekte ve ilerleyen yıllarda KOBİ'lerin istihdam anlayışının bu yönde değişeceği öngörülmektedir.

Kurumsal yönetim ilkelerinden biri olan şeffaflık ilkesi ve kurumsal yönetim anlayışını benimseyen ve uygulayan KOBİ'ler sayesinde kayıt dışı istihdam oranı düşecektir. Kayıt dışı istihdam oranının düşmesi kayıt altına alınan KOBİ çalışanlarını artıracığı için KOBİ'lerin istihdam içindeki payında artış olacaktır. Kayıt dışı istihdamın azalması ile çalışan sayısı kriterine göre yapılan KOBİ sınıflandırmalarında ölçek değişimleri olacaktır. İstihdam destek kredileri ile nitelikli eleman desteğinin yarattığı istihdam oranlarını⁷ göz önünde bulundurursak, yüksek maliyetler nedeniyle uzman insan kaynağı yatırımı yapamayan KOBİ'lerin devlet teşvik ve destekleri ile de desteklenmeye devam edilmesi Basel II öncesinde nitelikli insan kaynağının yaratılabilmesi için atılması gereken önemli bir adım olmaktadır.

Sonuç olarak, kredilendirme sürecini belirleyen fazla sayıda değişkenin olduğu dikkate alındığında, KOBİ'lerin Basel II düzenlemelerinden etkilenme oranı ve şekli KOBİ'lerin mali yapıları yanında yönetim yapılarına ve değişen şartlara uyum sağlayabilme yeteneklerine bağlıdır.

⁷ Bu konu hakkında daha detaylı bilgiye

<http://www.treasury.gov.tr/irj/go/km/docs/documents/Hazine%20Web/Arastirma%20Yayin/S%C3%B9Crelil%20Yay%C4%B1nlar/Kobi%20Raporu/KOB%C4%B0%20Raporu-2007.doc> adresinden ulaşabilirsiniz.

2.4.2. Basel II'nin Bankacılık Sektörü ve Ekonomi Üzerindeki Etkileri

Basel II bankaların sermaye yeterliliklerinin ölçülmesine ilişkin bankalarda risk yönetimi kültürünün oluşturulması ve geliştirilmesi ile ilgili düzenlemeler bütünüdür. Amacı finansal sistem istikrarını sağlanmasıdır. Kredilendirme sürecinin önemli bir parçası olan kredi fiyatlamasında önemli değişiklikler getirmesi nedeniyle bankalarla kredi ilişkisinde olan diğer kurum ve kuruluşları da etkilemektedir. Bankalardan sonra en çok etkileneceği düşünülen KOBİ'ler çalışmanın önceki bölümünde detaylı şekilde incelenmiştir. Bu bölümde ise, Basel II'nin bankalara ve ekonomiye etkilerine Basel II'yi temsil eden üç yapısal blok etrafında kısaca değinilecektir.

Basel II'nin, bir yandan bankaların kullandıkları krediler ve diğer alacakları için bulundurulması gerekli olan sermaye tutarını belirlemek suretiyle banka aktifleri üzerinde doğrudan etkiler doğurması, öte yandan ise bankaların diğer bankalardan sağladıkları fonları ve operasyonel giderleri aracılığıyla banka pasiflerine de dolaylı olarak etki etmesi beklenmektedir (Yüksel, 2005: 32). Bunlar, Basel II'nin en kapsamlı düzenlemesi olan birinci yapısal blok nedeniyle oluşan etkilerdir. Bu blokta, standart veya içsel derecelendirmeye dayalı yaklaşımlara göre bankaların sermaye yeterliliği hesaplamaları öngörülmüştür.

Standart yaklaşım, kredi ilişkisinde bulunan kurumlar için derecelendirme notlarını gerektirmektedir (Yayla ve Kaya 2005). SY'de derecelendirme notlarına göre belirlenmiş risk ağırlıkları aracılığıyla sermaye yükümlülükleri hesaplanmaktadır. Bu düzenlemenin bankalara etkisi karşı tarafın derecelendirme notunun yüksekliğine/düşüklüğüne, kullanılan teminata ve kredi miktarına göre farklılaşmaktadır. Derecelendirme notu yüksek olan kredi kullanıcıları düşük risk ağırlığı ile değerlendirmeye alındıkları için bankaların bulundurmaları gereken sermaye miktarı düşmektedir. Risk ağırlığının etkisini azaltmada kullanılan teminatlar düzenleme kapsamında belirlenmiştir. Ancak Basel II'de kabul edilen teminatlar Türkiye'de çoğunlukla kullanılan teminat türlerinden farklıdır. Bu nedenle karşı tarafın teminat yapısına uyum süreci bankanın teminat ile ilgili düzenlemelerden kaynaklanan maliyetleri konusunda belirleyici olacaktır. Risk

azaltıcı unsur olarak değerlendirilebilecek teminatları veren firmaların kredi imkanları artırılabilecektir. İyi derecelendirme notu ve kaliteli uygun teminat yapısı bankaların riskini ve dolayısıyla ayrılması gereken sermaye miktarı ile sermaye maliyetini düşürmektedir. Derecelendirme notunun ve teminatın söz konusu etkisi nedeniyle bankaların uygulamaya geçilmesi durumunda kredi notu iyi firmalara kredi kullandırma yolunu seçecekleri düşünülmektedir. Perakende kredilerde ise derecelendirmeye gerek duyulmadan % 75 risk ağırlığının kullanılmasının sağlanması nedeniyle perakende portföylerde bankacılık sektörü kredi tercihlerinde farklılaşma ve artış olması beklenmektedir (TBB, 2006: 17). Ayrıca bankaların, riskli varlıkları nedeniyle artan sermaye yükünü azaltmak amacıyla aktif yatırımlarını ve hizmetlerini çeşitlendirmeleri beklenmektedir.

İçsel derecelendirme yaklaşımı daha hassas bir risk ölçümü yaklaşımı olmasıyla öne çıkarken kredi riskinin hesaplanmasında kullanılan karmaşık araçlar ve kredi portföyünün oluşturulması için gerekli sağlıklı verilerin elde edilmesindeki zorluklar nedeniyle uygulanması standart yaklaşım ile karşılaştırıldığında daha zor olacak ve bankaların bu yaklaşıma geçmesi zaman alacaktır (Frenkel vd., 2005: 22-23). Ayrıca gerekli veri setinin sağlanması ve risk modellerinin oluşturulması için altyapı maliyeti ortaya çıkacaktır. Bu sistemlerin uygulanabilmesi için ise uzman insan kaynağı ve mevcut personelin eğitim ihtiyacı doğacaktır. Tüm bunlar bankaya ek bir maliyet getirirken, veri setlerinin ve risk modellerinin doğru oluşturulması bankaya gelişmiş yöntemlere geçmede kolaylık sağlayıp uzun dönemde olumlu etki yaratacaktır.

Ulusal ve uluslararası finans sisteminde istikrarın ve sağlam yapının oluşturulması ve sürdürülebilmesini sağlamak amacıyla oluşturulan Basel II'nin ikinci ve üçüncü yapısal bloklarında, birinci yapısal blokta tercih edilen hesaplama yaklaşımlarından bağımsız olarak banka ve denetim otoritesinin incelemesi ile kamuya açıklama yapmak yoluyla piyasa disiplininin sağlanması konularına değinilmektedir. Finansal istikrarın sağlanmasında bu iki blok önemli bir araçtır. İkinci ve üçüncü yapısal bloklar aracılığıyla daha sağlıklı bir bankacılık sistemi,

dolayısıyla finansal sistem altyapısı ve etkin bir denetim mekanizması oluşturularak, finansal krizlerin ortaya çıkmasının engellenmesi beklenmektedir. Basel II aynı zamanda sürekli denetim üzerine yapılandırılmış bir uygulama olması nedeniyle özellikle gelişmekte olan ülke ekonomilerinin istikrarının sağlanması için çok önemli bir avantaj olacağı düşünülmektedir (Frenkel vd., 2005: 22, Aras, 2007a: 18). Basel II gelişmekte olan ülkelerle gelişmiş ülke ekonomilerinde farklı etkiler yaratacaktır. Bu durumun sebeplerinden biri, öncelikli olarak gelişmiş ülkelerde uygulamaya geçilmesi nedeniyle gelişmekte olan ülkelere verilen kredilerin maliyetlerinin artması ve verilen kredi miktarının azalması, vadelerinin kısılması, büyük ve uluslararası alanda faaliyet gösteren bankaların rekabet avantajlarının artması ve konjonktürel dalgalanmaları arttırması beklenmektedir.

İkinci ve üçüncü yapısal blok, bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplini, uluslararası mali piyasaların denetimi ve gözetiminde şeffaflığı artırarak fon akımının sağlam temeller üzerinde gerçekleşmesine yol açacaktır. Basel II'nin Türkiye ekonomisi üzerindeki muhtemel etkilerinden en önemlisi, kamu borçlanmaları üzerinde görülecektir. Mevcut uygulamada kamu borçlanma senetleri, nitelikleri ne olursa olsun bankaların sermaye yeterliliği hesaplamasında % 0 risk ağırlığına tabi tutulması bankalara sermaye yükümlülüğü doğurmamaktadır. Ancak, Basel II yürürlüğe girdiğinde, hazine kâğıtlarına uygulanan % 0 risk ağırlığı, % 100 olarak değerlendirilecektir. Bu durum bankaların sermaye ihtiyaçlarını ve dolayısıyla kaynak maliyetini arttıracaktır (Turgut, 2007: 34). Bankalar faiz oranlarını bu maliyetlere göre tespit edeceğinden ülke içi faiz oranları diğer ülkelere nazaran yüksek olacaktır.

Basel II ile getirilen düzenlemelere uyum sağlanması noktasında birçok ülkenin yasal süreçlerinde değişiklikler yapılmasını gerektirecektir. Denetim otoriteleri, söz konusu değişikliklerin kapsamını ve izlenecek usulleri göz önünde bulundurma ihtiyacı duyacaktır (TBB, 2006: 14). Ülkenin uyum sürecindeki durumu değerlendirilerek uygulamaya geçiş için çalışmalar yapılacaktır.

Sektördeki en güçlü ve güvenilir bankalar, aktif büyüklüğünün yanı sıra sermaye yeterliliği oranı ile ölçüleceği için, sermaye yeterliliği konusunda karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak gelişmiş ülke bankalarının geliştirmekte olan ülkelerdeki bankalarla birleşmeleri, onları satın almaları şeklinde yaşanacak bir konsolidasyon sürecini teşvik edebilecektir (TBB, 2006: 15). Bankacılık sektöründeki birleşme ve devralmalar finansal sistemi güçlendirecek ve ülke ekonomisine de olumlu yansıtacaktır.

Sonuçta Basel II'nin etkileri finansal sistem yanında finansal sistemle ilişkisi olan diğer birimleri de dolaylı olarak önemli oranda etkilemektedir. Uygulamanın ekonomik yansımalarının ve etkilerinin olumlu veya olumsuz olması, birçok kriterin uyum içerisinde çalışabilmesine göre değişmektedir. Son olarak Tablo 2.14'te düzenlemelerin bazı önemli birimler üzerindeki genel etkilerine ve etkileri olumlu hale getirmek için yapılması gerekenlere yer verilmiştir.

Tablo 2.15: Basel II Düzenlemelerinin Etkileri

Birimler	Mevcut Durum (Basel-I)	Basel II Etkileri	Yapılması Gerekenler
Müşteriler	<ul style="list-style-type: none"> Yatırımları gerçekleştirmeye yetecek düzeyde içsel nakit akımına sahip olunmaması Dış kaynağa gereksinim duyulması 	<ul style="list-style-type: none"> Kredi almak için dış/iç derecelendirmeye ihtiyaç duyulması Karlılık konusunda artan şeffaflık sağlanması Yeni bilginin toplanmasına ve açıklanmasına ihtiyaç duyulması Muhtemelen daha az hizmet, standart ürünler, yüksek faizle karşı karşıya kalınması 	<ul style="list-style-type: none"> Borç verenlere yeni ve zamanında bilgi vermek için ilave maliyetlere maruz kalınması Borçlanma koşullarının iyileştirilmesi Alacaklılarla/yatırımcılarla olan bağların daha fazla ve nitelikli bilgi açıklanmasıyla geliştirilmesi Performansı izlemek için önemli performans göstergelerinin kullanılması Daha iyi teminatlandırma taleplerinin karşılanması Derecelendirme sürecinin yönetilmesi
Bankalar	<ul style="list-style-type: none"> Düzenlemelerde “herkese tek beden elbise” yaklaşımı 	<ul style="list-style-type: none"> Yasal sermayeyi ekonomik risklerle ilişkilendirecek risk yönetim tekniklerinin uygulanması Kredi ve operasyonel risk yaklaşımlarının belirlenmesi Yeni tipteki verinin toplanması, saklanması ve analiz edilmesine ihtiyaç duyulması 	<ul style="list-style-type: none"> Yeni düzenlemelerin yorumlanması ve iş alanları üzerine etkilerinin anlaşılması Risk kültürünün gelişmesine çalışılması Otoriteler, derecelendirme kuruluşları ve müşterilerin yeni beklentilerine karşılık verilmesi Yeni müşteri/ürün hedeflemesi yapılmasına veya vazgeçilmesine karar verilmesi “Fazla sermaye” ile ne yapılacağı belirlenmesi
Düzenleyici Otorite	<ul style="list-style-type: none"> Farklı finansal kuruluşlar için farklı otoritelerin bulunduğu bir ortamda faaliyet gösterilmekte Banka sorunlarının erken görülebilmesi için daha iyi bilgiye gereksinim duyulmakta (kriz/banka iflaslarına yanıt verebilmek için) 	<ul style="list-style-type: none"> Yeni açıklama standartlarıyla daha fazla ve zamanında bilgiye erişim imkanı Motive edici hususlarda ve yanlış uygulama yapanları cezalandırmada güç kazanılması ve bu yolla finansal istikrara ve şeffaflığa daha fazla katkıda bulunulması 	<ul style="list-style-type: none"> Finansal kuruluşlardaki benzer pozisyonlardaki kişilere göre daha az ücret alacak iyi eğitilmiş ve nitelikli personele ihtiyaç duyulması Riskler arasındaki bağları yansıtan düzenlemelerin yapılması Bankaların, stres testi ve senaryo analizi yaparak değerlendirmede bulunmaları konusunda cesaretlendirilmesi
Derecelendirme Kuruluşları	<ul style="list-style-type: none"> S&P, Moody’s ve Fitch gibi uluslararası derecelendirme şirketlerin (Avrupa) hakim olduğu oligopolistik bir piyasa ortamına diğerleri girmekte güçlük çekmektedir 	<ul style="list-style-type: none"> Para ve sermaye piyasası oyuncularının derecelendirme taleplerini karşılamak için büyüme olanağı Daha küçük ve çok sayıda yeni oyuncularla rekabet imkanı Derecelendirme bileşenlerinin daha şeffaf olması taleplerine yanıt verilmesi 	<ul style="list-style-type: none"> Ün kazanmaya çalışılması (ulusal kuruluşlar) Düzenleyici otoritenin onayının alınması Derecelendirme kalitesinin yüksek tutulması Araçlık işlevinden faydalanılması

Kaynak: Yayla ve Kaya 2005: 14.

2.5. Basel III

Basel II' ye yönelik eleştiriler nedeniyle ve sistemin daha da geliştirilmesi amacıyla Basel III' ün geleceği yönünde tartışmalar ortaya çıkmıştır. Banker dergisinin 4 Kasım 2004 sayısında “No sleep 'til Basel III” adlı yazısında Basel III ile ilgili çalışmaların olacağı sinyalleri verilmiştir. Söz konusu yazı şu şekildedir. “Basel II'den sonra sırada Basel III var. Bank of International Settlements' ın (BIS) eski genel müdürü, JP Chase International' ın başkanı Andrew Crockett BIS' teki eski meslektaşlarının o Basel III' ten bahsederken biraz alınganlaştıklarını kabul ediyor”. Basel II için altı yıl baskı altında yoğun çalışmadan sonra, şu anda tekrar ağır tempoya bulaşmak istemedikleri ama Crockett' a göre birkaç yıl sonra Basel II'nin evrimsel olarak yenileneceği ve Crockett'ın risk yönetimindeki bir sonraki adımın içsel değerlendirmelerden model bazlı yaklaşımlara kayacağı kanısında olduğu belirtilmektedir. Crockett Basel III'te modellemeler sadece farklı kredi risklerini değil ayrıca pazar ve kredi riskleri ve hatta operasyonel riskler arasındaki ilişkileri de hesaba katabileceğini düşünmektedir (The Banker, 2004).

Özellikle kriz döneminde Basel II uygulamasının esnek olmaması nedeniyle aldığı yoğun eleştiriler ve Basel II nihai metni üzerinde yapılmakta olan çalışmalar yeni bir düzenlemeye olan ihtiyacı göstermektedir. Basel III ortaya çıkması ve uygulaması ile ilgili olarak, Basel II uygulamasının 10 yılda tamamlanacağı düşünülmekte ve 2020 yılı öngörülmektedir.

III. BÖLÜM

BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KONYA İLİNDE FAALİYETTE BULUNAN KOBİ'LERE ETKİLERİNİN TESPİTİNE YÖNELİK ANKET ARAŞTIRMASI

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın önceki bölümlerinde detaylı şekilde bahsettiğimiz üzere, Basel II düzenlemeleri bankalar yanında bankalardan kaynak sağlayan firmaları da yakından ilgilendirmektedir. Basel II düzenlemelerinin bankalara olduğu kadar firmalara - özellikle küçük yapıları nedeniyle KOBİ'lere- etkileri önemli ölçüde olacaktır. Bu doğrultuda çalışmanın amacı, banka KOBİ ilişkilerini farklılaştıran Basel II'nin KOBİ'lere etkilerinin belirlenmesi, uygulamaya geçilmesi durumunda KOBİ'lerin avantajlı koşullarda kredi kullanabilmeleri için düzenlemeler hakkında hangi seviyede bir bilgiye sahip olduklarının ortaya koyulması ve Basel II'yi bir avantaj haline dönüştürebilmeleri için çözüm önerileri sunmaktır.

3.2. Araştırmanın Kapsamı

Türkiye'de 1960'lı yıllarda organize sanayi bölgeleri kurulmaya başlanmıştır. Konya'da I. Organize Sanayi Bölgesi 1967 yılında, II. Organize Sanayi Bölgesi 1976 yılında ve son olarak da III. Organize Sanayi Bölgesi 1995 yılında kurulmuştur. 1 Mayıs 2006 tarihi itibarıyla II ve III. Organize Sanayi Bölgeleri Konya Organize Sanayi Bölgesi (KOS) olarak birleştirilmiştir. IV. Organize Sanayi Bölgesi'nin imar planı hazırlanarak ilgili Bakanlık onayına gönderilmiştir (KTO, 2007: 5). I.OSB'de 150, Konya Organize Sanayi Bölgesi'nde ise 316 adet firma faaliyet göstermektedir.

Konya'daki gelişmiş sektörlerin başında, otomotiv yan sanayi ve makine sanayi gelmektedir. Ziraat alet makineleri imalat sanayi, plastik boya ve kimya sanayi, döküm sanayi, inşaat malzemeleri sanayi, kağıt ve ambalaj sanayi, gıda ve ayakkabıcılık sektörü diğer gelişmiş sektörlerdir.

Çalışma kapsamında Konya Organize Sanayi Bölgelerinde farklı sektörlerde faaliyet gösteren KOBİ'ler değerlendirilmiştir. Konya Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren firmalar arasından tesadüfi (random) örnekleme tekniğiyle belirlenen 110 adet firmayı kapsayan bir anket uygulanmıştır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

3.3.1 Veriler ve Toplanması

Çalışmada Konya Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren 110 adet firmaya, firmaları ile ilgili genel bilgileri almaya yönelik 14 soru yanında, Basel II düzenlemeleri ve düzenlemelerin firmalarına etkileri hakkındaki görüşlerini almaya yönelik toplam 12 soru yöneltilmiştir. Anketler yüz yüze görüşme tekniğiyle araştırmacı tarafından yapılmıştır.

3.3.2. Evren ve Örneklem

Konya organize sanayi bölgelerinde faaliyette bulunan firmalar çalışmanın hedef kitlesini oluşturmaktadır. Söz konusu ana kitleyi temsil edecek örneklem büyüklüğünün belirlenmesinde;

$$n = N \cdot t^2 \cdot p \cdot q / d^2 (N-1) + t^2 \cdot p \cdot q$$

N: Hedef kitledeki birey sayısı

n : Örneklem alınacak birey sayısı

p : İncelenen olayın görülüş sıklığı (gerçekleşme olasılığı)

q : İncelenen olayın görülmeyiş sıklığı (gerçekleşmeme olasılığı)

t : Belirli bir anlamlılık düzeyinde, t tablosuna göre bulunan teorik değer

d : Olayın görülüş sıklığına göre kabul edilen \pm örneklem hatasıdır

formülü kullanılarak bu evren için % 95 güven aralığında, \pm % 10 örneklem hatası ile gerekli örneklem büyüklüğü $n = 88$ olarak hesaplanmıştır. Bu çerçevede anket soruları tesadüfi olarak belirlenen 110 firmaya uygulanmıştır. Sonuç olarak

araştırma bulgularının % 95 güven aralığında, \pm % 10 örnekleme hatası ile genellenebileceği söylenebilir.

3.3.3. Verilerin Analizi ve Yorumlanması

Çalışmada elde edilen bulgular değerlendirilirken, istatistiksel analizler için SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 15.0 programı kullanılmıştır. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotların (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) yanı sıra niteliksel verilerin karşılaştırılmasında ise Pearson Ki-Kare testi kullanılmıştır. Niceliksel verilerin karşılaştırılmasında iki grup durumunda, gruplar arası karşılaştırmalarında Bağımsız örnekler (Independent samples) t testi, ikiden fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (One way) Anova testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Tukey testi kullanılmıştır. Genel güvenilirlik için Cronbach's Alpha katsayısı hesaplanmıştır. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde çift yönlü olarak değerlendirilmiştir.

Tablo 3.1: Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'lere Etkileri Ölçeğine İlişkin Güvenilirlik Değeri

Cronbach's Alpha (α)	Soru Sayısı
0,840	10

Ölçeğin güvenilirliği %84 olarak bulunmuştur. Ölçek yeterli kabul edilen ($\alpha \geq 0,50$) değerlerini sağlamakta ve yüksek derecede güvenilirdir.

3.4. Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi

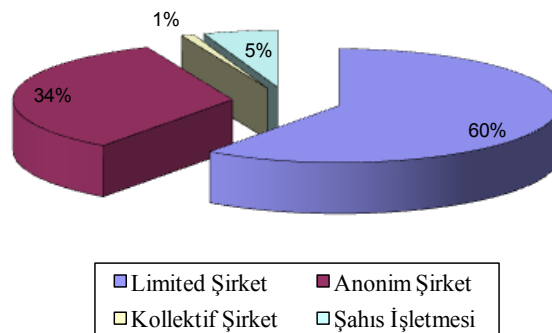
3.4.1. Araştırmaya Katılan Firmaların Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmaya katılan firmaların hukuki durumlarına göre dağılımı Tablo 3.2’de görülmektedir. Araştırmaya katılan firmaların hukuki özellikleri; 66’sı (% 60) Limited şirketi; 37’si (% 33,6) Anonim şirketi; 1’i (% 0,9) Kollektif şirket; 6’sı (% 5,5) Şahıs işletmesidir.

Tablo 3.2: Firmaların Hukuki Durumlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Limited Şirket	66	60,0	60,0	60,0
	Anonim Şirket	37	33,6	33,6	93,6
	Kollektif Şirket	1	0,9	0,9	94,5
	Şahıs İşletmesi	6	5,5	5,5	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Grafik 3.1: Firmaların Hukuki Durumlarına Göre Dağılımı

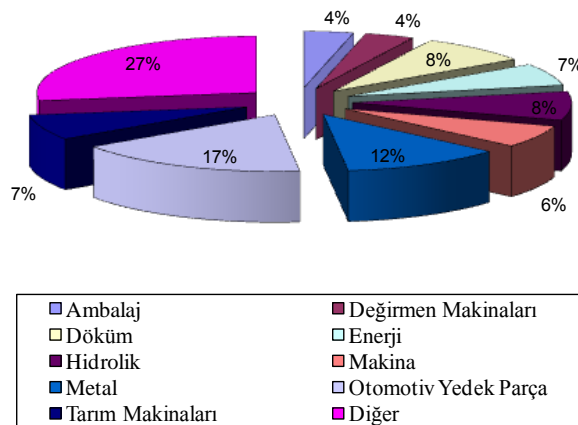
Araştırmaya katılan firmaların, 4’ü (% 3,6) Ambalaj; 4’ü (% 3,6) Değirmen makineleri; 9’u (% 8,2) Döküm; 7’si (% 6,4) Enerji; 9’u (% 8,2) Hidrolik; 7’si (%

6,4) Makine; 13'ü (% 11,8) Metal; 19'u (% 17,3) Otomotiv yedek parça; 8'i (% 7,3) Tarım makineleri; 30'u (% 27,3) diğer sektörlerde faaliyet göstermektedir.

Tablo 3.3: Firmaların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Ambalaj	4	3,6	3,6	3,6
	Değirmen Makinaları	4	3,6	3,6	7,3
	Döküm	9	8,2	8,2	15,5
	Enerji	7	6,4	6,4	21,8
	Hidrolik	9	8,2	8,2	30,0
	Makina	7	6,4	6,4	36,4
	Metal	13	11,8	11,8	48,2
	Otomotiv Yedek Parça	19	17,3	17,3	65,5
	Tarım Makinaları	8	7,3	7,3	72,7
	Diğer	30	27,3	27,3	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Grafik 3.2: Firmaların Faaliyet Alanlarına Göre Dağılımı

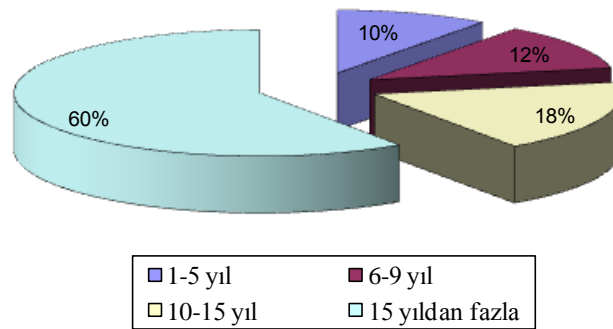
Faaliyet alanlarına bakıldığında, sayı itibariyle 3 firmanın altında olan firmalar diğer kategorisine alınmıştır. Diğer kategorisinde; boya, elektrik malzemeleri, geri dönüşüm, dorse ve damper, hırdavat, gıda, ısıtma ve soğutma sistemleri, inşaat, kauçuk ve lastik, maden, mobilya, plastik, sınai ve ticari gazlar ile petrol ürünleri yer almaktadır.

Tablo 3.4: Firmaların Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	1-5 yıl	11	10,0	10,1	10,1
	6-9 yıl	13	11,8	11,9	22,0
	10-15 yıl	20	18,2	18,3	40,4
	15 yıldan fazla	65	59,1	59,6	100,0
	Toplam	109	99,1	100,0	
Kayıp	Veri	1	0,9		
Toplam		110	100,0		

Araştırmaya katılan firmaların; 11'i (% 10,1) 1-5 yıl; 13'ü (% 11,9) 6-9 yıl; 20'si (% 18,3) 10-15 yıl; 65'i (% 59,6) 15 yıldan fazla süredir faaliyet göstermektedir.

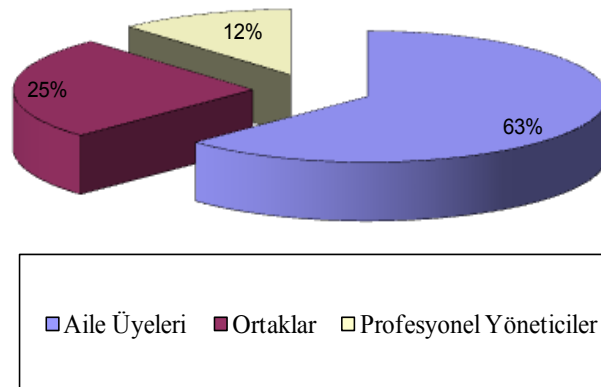
Grafik 3.3: Firmaların Faaliyet Sürelerine Göre Dağılımı

Tablo 3.5: Firmaların Yöneticilerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Aile üyeleri	69	62,7	62,7	62,7
	Ortaklar	28	25,5	25,5	88,2
	Profesyonel Yöneticiler	13	11,8	11,8	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

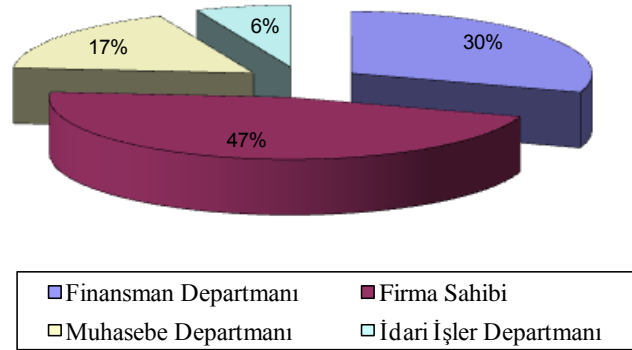
Araştırmaya katılan firmaların 69'u (% 62,7) aile üyeleri; 28'i (% 25,5) ortaklar; 13'ü (% 11,8) profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmektedir.

Grafik 3.4: Firmaların Yöneticilerine Göre Dağılımı**Tablo 3.6: Firmaların Finansman Yetkililerine Göre Dağılımı**

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Finansman Departmanı	33	30,0	30,0	30,0
	Firma Sahibi	51	46,4	46,4	76,4
	Muhasebe Departmanı	19	17,3	17,3	93,6
	İdari İşler Departmanı	7	6,4	6,4	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmalarda finans yetkilisi; 33'ü (% 30) finansman departmanı; 51'i (% 46,4) firma sahibi; 19'u (% 17,3) muhasebe departmanı; 7'si (% 6,4) idari işler departmanıdır.

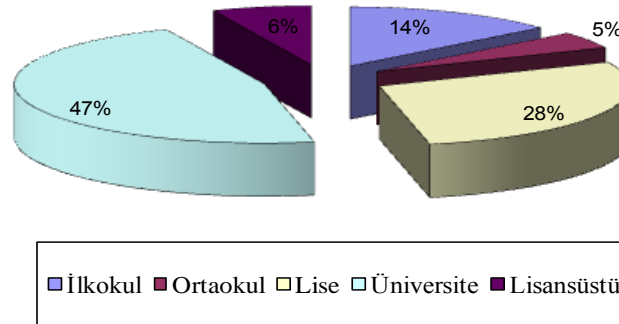
Grafik 3.5: Firmaların Finansman Yetkililerine Göre Dağılımı

Tablo 3.7: Firmaların Yöneticilerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

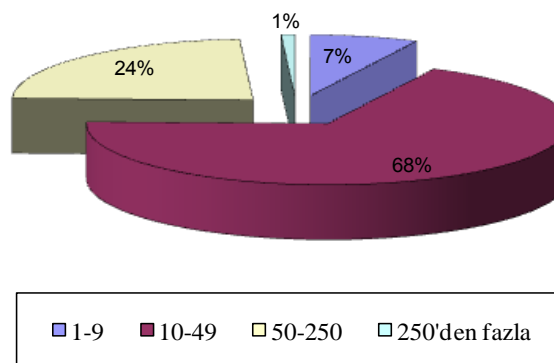
		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	İlkokul	15	13,6	13,8	13,8
	Ortaokul	5	4,5	4,6	18,3
	Lise	31	28,2	28,4	46,8
	Üniversite	51	46,4	46,8	93,6
	Lisansüstü	7	6,4	6,4	100,0
	Toplam	109	99,1	100,0	
Kayıp	Veri	1	0,9		
Toplam		110	100,0		

Araştırmaya katılan firmaların yöneticilerinin eğitim düzeyi; 15'i (% 13,8) ilkokul mezunu; 5'i (% 4,6) ortaokul mezunu; 31'i (% 28,4) lise mezunu; 51'i (% 46,8) üniversite mezunu; 7'si (% 6,4) lisansüstü mezunudur.

Grafik 3.6: Firmaların Yöneticilerinin Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı**Tablo 3.8: Firmaların Toplam Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı**

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	1-9	8	7,3	7,3	7,3
	10-49	75	68,2	68,2	75,5
	50-250	26	23,6	23,6	99,1
	250'den fazla	1	0,9	0,9	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmaların; 8'i (% 7,3) 1-9 kişi; 75'i (% 68,2) 10-49 kişi; 26'sı (% 23,6) 50-250; 1'i (% 0,9) 250'den kişiden fazla kişi istihdam etmektedir.

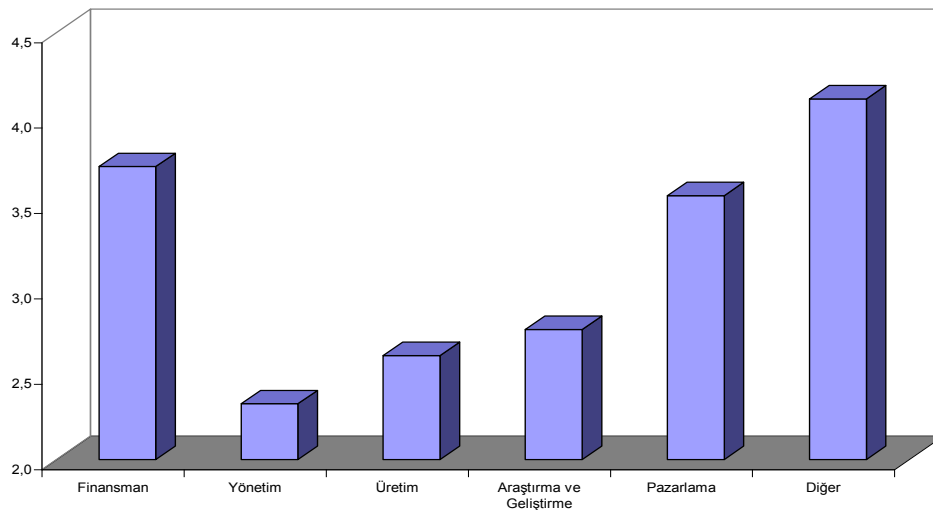
Grafik 3.7: Firmaların Toplam Çalışan Sayılarına Göre Dağılımı

Tablo 3.9: Firmaların Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunların Önem Derecesine Göre Dağılımı

	Geçerli	Kayıp Veri	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Finansman	109	1	3,72	1,28	1	5
Yönetim	107	3	2,33	1,16	1	5
Üretim	105	5	2,61	1,25	1	5
Araştırma ve Geliştirme	105	5	2,76	1,51	1	5
Pazarlama	110	-	3,55	1,30	1	5
Diğer	9	101	4,11	1,36	2	5

Araştırmaya katılan firmaların karşı karşıya kaldıkları en önemli sorunlar sırasıyla; diğer sorunlar, finansman ve pazarlama olarak bulunmuştur. Yönetim ve üretim en az önemli sorunlar olarak bulunmuştur.

Grafik 3.8: Firmaların Karşı Karşıya Kaldıkları Sorunların Önem Derecesine Göre Dağılımı

Diğer sorunlar kısmında 9 firma görüşlerini belirtmiştir. Bu sorunların, ihtiyaç duydukları nitelikte yetişmiş eleman istihdamı sağlanamamasından ve son yıllarda yaşanan krizler nedeniyle ekonomik faktörlerden kaynaklandığını belirtmişlerdir.

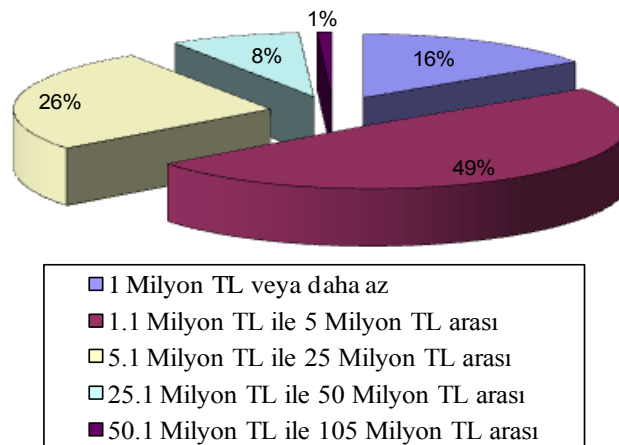
Geçerli cevap sayısına göre bir karşılaştırma yapıldığında en önemli sorunun finansman ve pazarlama olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo 3.10: Firmaların Cirolarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	1 Milyon TL veya daha az	17	15,5	15,5	15,5
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	49,1	49,1	64,5
	5,1 Milyon TL ile 25 Milyon TL arası	29	26,4	26,4	90,9
	25,1 Milyon TL ile 50 Milyon TL arası	9	8,2	8,2	99,1
	50,1 Milyon TL ile 105 Milyon TL arası	1	0,9	0,9	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmaların yıllık net satış cirosu; 17'si (% 15,5) 1 milyon TL veya daha az; 54'ü (% 49,1) 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası; 29 (% 26,4) 5,1 milyon TL ile 25 milyon TL arası; 9'u (% 8,2) 25,1 milyon TL ile 50 milyon TL arası; 1'i (% 0,9) 50,1 milyon TL ile 105 milyon TL arasındır.

Grafik 3.9: Firmaların Cirolarına Göre Dağılımı

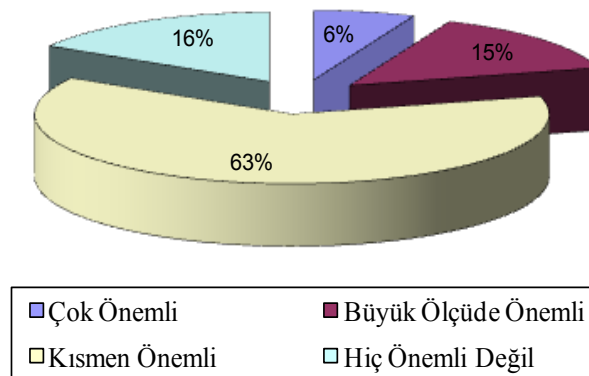
Türkiye'deki KOBİ tanımına göre, % 15,5'i mikro işletme, % 49,1'i küçük işletme, % 26,4'ü orta büyüklükteki işletme, % 9,1'i ise büyük işletme olmaktadır. Basel II KOBİ tanımına göre ise 105 Milyon TL (50 Milyon Euro) altındaki tüm firmalar KOBİ olarak nitelendirilmektedir. Bu durumda araştırmaya katılan tüm firmalar Basel II düzenlemelerine göre KOBİ sınıflandırmasındadır.

Tablo 3.11: Firmaların Finansman Sağlamalarında Kredi Kullanımının Önemine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Önemli	7	6,4	6,4	6,4
	Büyük Ölçüde Önemli	16	14,5	14,5	20,9
	Kısmen Önemli	69	62,7	62,7	83,6
	Hiç Önemli Değil	18	16,4	16,4	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmaların finansman sağlamalarında kredi kullanımlarının önem derecesine göre; 7'si (% 6,4) çok önemli; 16'sı (% 14,5) büyük ölçüde önemli; 69'u (% 62,7) kısmen önemli olduğunu ve 18'i (% 16,4) hiç önemli olmadığını belirtmişlerdir.

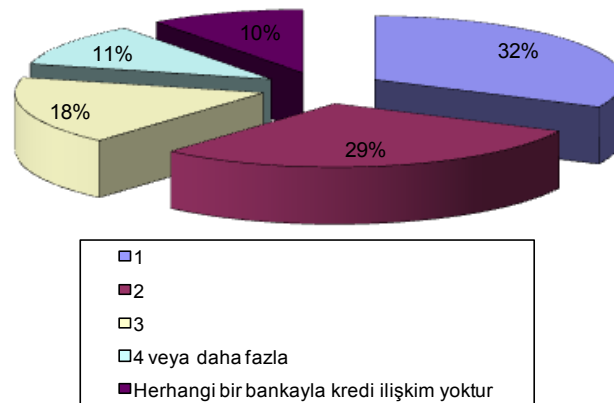
Grafik 3.10: Firmaların Finansman Sağlamalarında Kredi Kullanımının Önemine Göre Dağılımı

Tablo 3.12: Firmaların Kredi İlişkisi Bulunan Banka Sayılarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	1	35	31,8	32,1	32,1
	2	32	29,1	29,4	61,5
	3	19	17,3	17,4	78,9
	4 veya daha fazla	12	10,9	11,0	89,9
	Herhangi bir bankayla kredi ilişkim yoktur	11	10,0	10,1	100,0
	Toplam	109	99,1	100,0	
Kayıp	Veri	1	0,9		
Toplam		110	100,0		

Araştırmaya katılan firmaların 35'i (% 32,1) 1 banka ile; 32'si (% 29,4) 2 banka ile; 19'u (% 17,4) 3 banka ile; 12'si (% 11) 4 veya daha fazla banka ile kredi ilişkisi vardır. 11'inin (% 10,1) herhangi bir bankayla kredi ilişkisi yoktur.

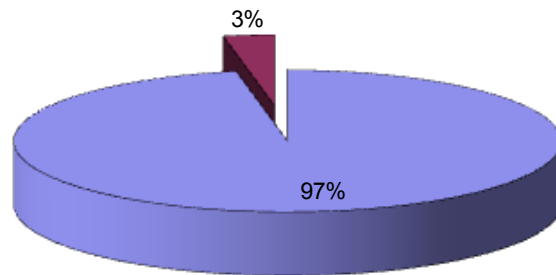
Grafik 3.11: Firmaların Kredi İlişkisi Bulunan Banka Sayılarına Göre Dağılımı

Tablo 3.13: Firmaların Her Bir Bankadan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	2.1 Milyon TL (1 Milyon Euro) veya daha az	97	88,2	97,0	97,0
	2.1 Milyon TL (1 Milyon Euro)'den fazla	3	2,7	3,0	100,0
	Toplam	100	90,9	100,0	
Kayıp	Veri	10	9,1		
Toplam		110	100,0		

Araştırmaya katılan firmaların her bir bankadan kullandıkları kredi miktarına göre; 97'si (%97) 2,1 Milyon TL (1 Milyon Euro) veya daha az; 3'ü (%3) 2,1 Milyon TL (1 Milyon Euro) 'den fazla kredi kullanmaktadır. Basel II KOBİ tanımına göre %97'si perakende KOBİ, % 3'ü ise kurumsal KOBİ sınıflandırmasına girmektedir.

Grafik 3.12: Firmaların Her Bir Bankadan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

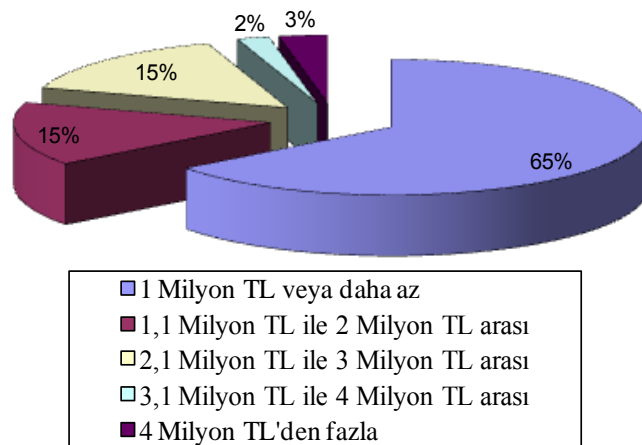

■	2,1 Milyon TL (1 Milyon Euro) veya daha az
■	2,1 Milyon TL (1 Milyon Euro)'den fazla

Tablo 3.14: Firmaların Tüm Bankalardan Kullanıldıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	1 Milyon TL veya daha az	64	58,2	64,6	64,6
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	13,6	15,2	79,8
	2,1 Milyon TL ile 3 Milyon TL arası	15	13,6	15,2	94,9
	3,1 Milyon TL ile 4 Milyon TL arası	2	1,8	2,0	97,0
	4 Milyon TL'den fazla	3	2,7	3,0	100,0
	Toplam	99	90,0	100,0	
Kayıp	Veri	11	10,0		
Toplam		110	100,0		

Grafik 3.13: Firmaların Tüm Bankalardan Kullanıldıkları Kredi Miktarlarına Göre Dağılımı

Araştırmaya katılan firmaların tüm bankalardan kullandıkları kredi miktarlarına göre; 64'ü (%64,6) 1 milyon TL veya daha az; 15'i (%15,2) 1.1 milyon TL ile 2 milyon TL arası; 15'i (%15,2) 2.1 milyon TL ile 3 milyon TL arası; 2'si (%2) 3.1 milyon TL ile 4 milyon TL arası; 3'ü (%3) milyon TL'den fazla kredi kullanmaktadırlar.

3.4.2. Araştırmaya Katılan Firmaların Basel II Düzenlemeleri Hakkındaki Görüşlerine İlişkin Bulgular

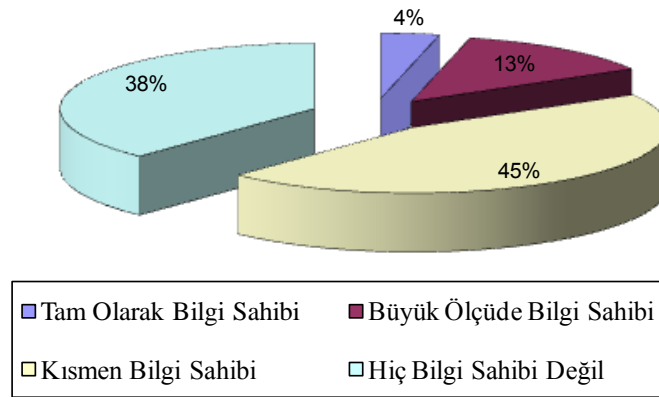
Araştırmaya katılan firmalardan Basel II düzenlemeleri konusunda; 4'ü (% 3,7) tam olarak; 14'ü (% 13) büyük ölçüde; 49'u (% 45,4) kısmen bilgi sahibi iken; 41'i (% 38) hiç bilgi sahibi değildir.

Tablo 3.15: Firmaların Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Tam Olarak	4	3,6	3,7	3,7
	Büyük Ölçüde	14	12,7	13,0	16,7
	Kısmen	49	44,5	45,4	62,0
	Hiç	41	37,3	38,0	100,0
	Toplam	108	98,2	100,0	
Kayıp	Veri	2	1,8		
Toplam		110	100,0		

Yüz yüze anket uygulaması esnasında kısmen bilgi sahibi olduğunu belirten firma yetkililerin büyük çoğunluğunun düzenlemeler konusunda bilgi sahibi olmadığı, yüzeysel olarak gazete, banka ve oda yayınları aracılığıyla duyum sahibi oldukları ortaya çıkmıştır.

Grafik 3.14: Firmaların Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Durumuna Göre Dağılımı

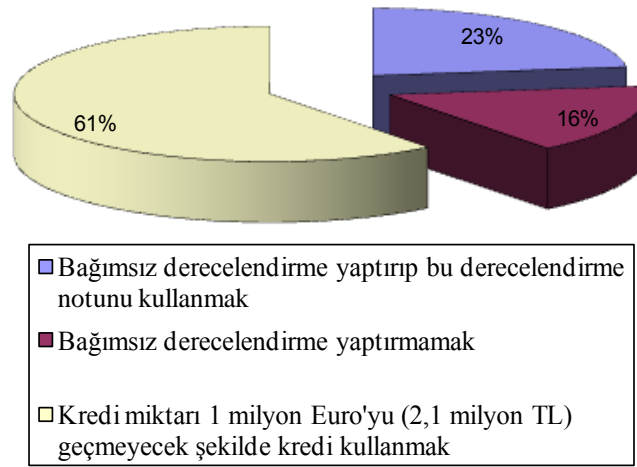
Tablo 3.16: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerine Göre Dağılımı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmak	25	22,7	22,9	22,9
	Bağımsız derecelendirme yaptırmamak	18	16,4	16,5	39,4
	Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2,1 Milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmak	66	60,0	60,6	100,0
	Toplam	109	99,1	100,0	
Kayıp	Veri	1	0,9		
Toplam		110	100,0		

Basel II Düzenlemelerine göre, bir firmanın bir bankadaki kredi miktarı (nakdi+gayri nakdi) 1 milyon Euro'yu geçiyorsa firma bağımsız derecelendirilme notunu kullanma veya derecelendirilmeden %100 risk ağırlığına tabi tutulma gibi iki seçenekle karşı karşıya kalmaktadır. 1 milyon Euro'nun altındaki krediler ise derecelendirme notu gerekmeden %75 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır.

Araştırmaya katılan firmalar yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulunduklarında; 25'i (% 22,9) bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmayı; 18'i (% 16,5) bağımsız derecelendirme yaptırmamayı; 66'sı (% 60,6) kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2,1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmayı tercih etmektedir.

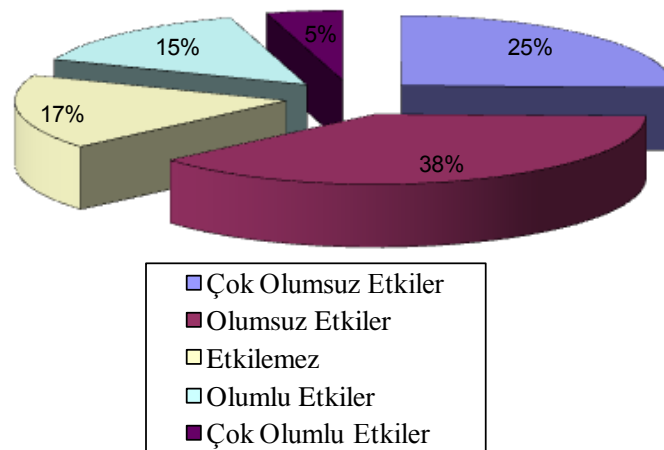
Grafik 3.15: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerine Göre Dağılımı

Tablo 3.17: Teminatlandırma İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	28	25,5	25,5	25,5
	Olumsuz Etkiler	42	38,2	38,2	63,6
	Etkilemez	19	17,3	17,3	80,9
	Olumlu Etkiler	16	14,5	14,5	95,5
	Çok Olumlu Etkiler	5	4,5	4,5	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

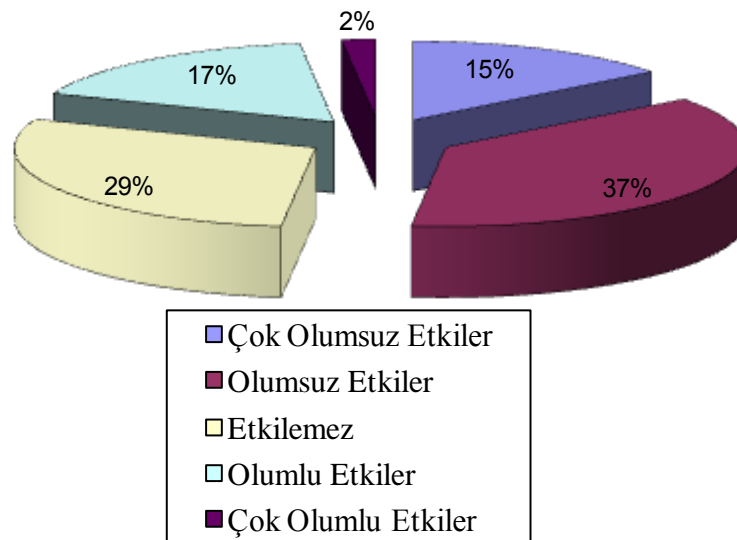
Basel II Düzenlemeleri ile birlikte; firmalar tarafından teminat olarak kullanılan ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetleri gibi araçlar teminat olarak gösterilebilecek araçlar arasından çıkarılmıştır. Kabul edilen teminatlar ise nakit, mevduat veya mevduat sertifikası, altın, borçlanma senetleri, ana endekste hisse senetleri, yatırım fonları, ana endeks dışında, ancak organize piyasalarda işlem gören senetler ve gayrimenkul ipoteğidir. Araştırmaya katılan firmalardan teminatlandırma ile ilgili bu düzenlemenin; 28'i (% 25,5) çok olumsuz; 42'si (% 38,2) olumsuz; 16'sı (%14,5) olumlu; 5'i (% 4,5) çok olumlu etkileyeceğini; 19'u (% 17,3) ise etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Grafik 3.16: Teminatlandırma İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.18: Vade İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	16	14,5	14,5	14,5
	Olumsuz Etkiler	41	37,3	37,3	51,8
	Etkilemez	32	29,1	29,1	80,9
	Olumlu Etkiler	19	17,3	17,3	98,2
	Çok Olumlu Etkiler	2	1,8	1,8	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Basel II Düzenlemelerine göre, firmaların maliyetlerini teminat yoluyla düşürebilmeleri için kredi vadeleri ile uyumlu vadeye sahip teminat göstermeleri gerekmektedir. Araştırmaya katılan firmalardan vade ile ilgili düzenlemenin; 16'sı (% 14,5) çok olumsuz; 41'i (% 37,3) olumsuz; 19'u (% 17,3) olumlu; 2'si (% 1,8) firmalarını çok olumlu etkileyeceğini; 32'si (% 29,1) ise firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

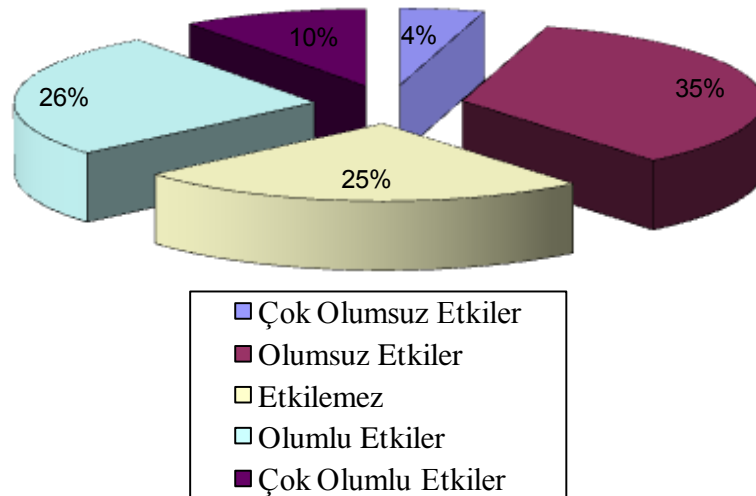
Grafik 3.17: Vade İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.19: Risk Derecesine Göre Kredi Maliyetlerinin Değişmesi İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	5	4,5	4,5	4,5
	Olumsuz Etkiler	38	34,5	34,5	39,1
	Etkilemez	27	24,5	24,5	63,6
	Olumlu Etkiler	29	26,4	26,4	90,0
	Çok Olumlu Etkiler	11	10,0	10,0	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmalardan risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin; 5'i (% 4,5) çok olumsuz; 38'i (% 34,5) olumsuz; 29'u (% 26,3) olumlu; 11'i (% 10) firmalarını çok olumlu etkileyeceğini, 27'si (%24,5) ise firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

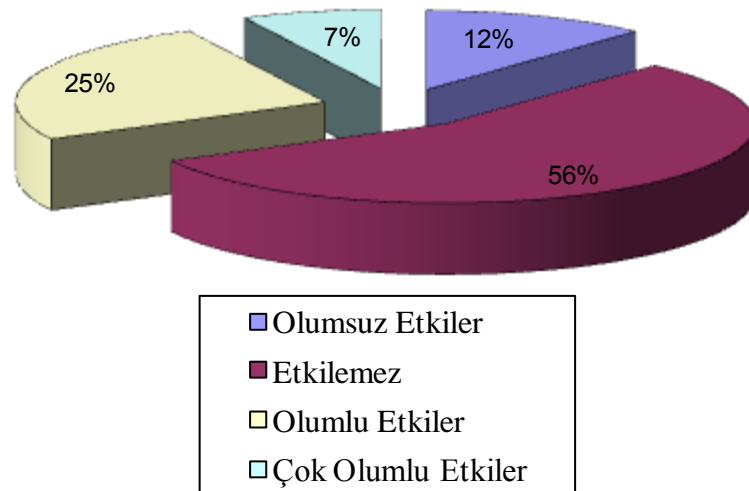
Grafik 3.18: Risk Derecesine Göre Kredi Maliyetlerinin Değişmesi İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.20: Derecelendirilme Gereği İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Olumsuz Etkiler	13	11,8	11,8	11,8
	Etkilemez	61	55,5	55,5	67,3
	Olumlu Etkiler	28	25,5	25,5	92,7
	Çok Olumlu Etkiler	8	7,3	7,3	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmalardan derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin; 13'ü (% 11,8) olumsuz; 28'i (% 25,5) olumlu; 8'i (% 7,3) firmalarını çok olumlu etkileyeceğini, 61'i (% 55,5) ise firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

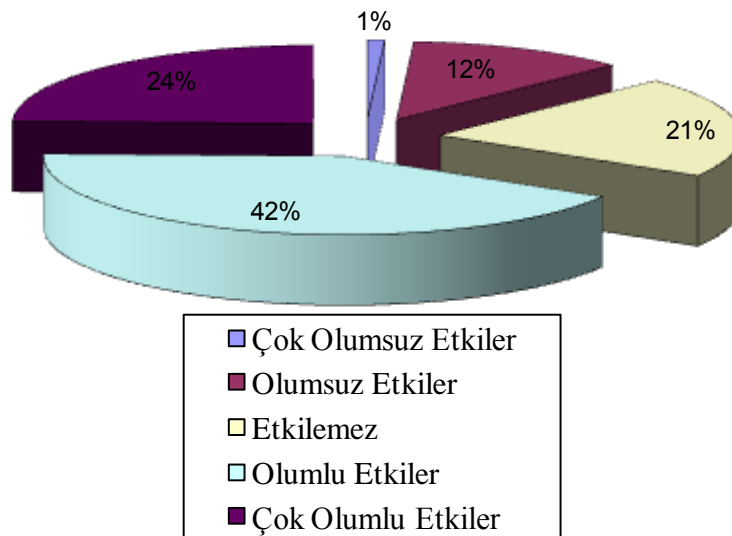
Grafik 3.19: Derecelendirilme Gereği İle İlgili Düzenlemenin Firmalara Etkileri

Tablo 3.21: Kredi Maliyetlerinin Düşürebilmesi İçin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uygun Şekilde Faaliyette Bulunulması Gereğinin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	1	0,9	0,9	0,9
	Olumsuz Etkiler	13	11,8	11,8	12,7
	Etkilemez	23	20,9	20,9	33,6
	Olumlu Etkiler	46	41,8	41,8	75,5
	Çok Olumlu Etkiler	27	24,5	24,5	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Araştırmaya katılan firmalardan, kredi maliyetlerinin düşürebilmesi için kurumsal yönetim ilkelerine uygun şekilde faaliyette bulunulması gereğinin; 1'i (% 0,9) çok olumsuz; 13'ü (% 11,8) olumsuz; 46'sı (% 41,8) olumlu; 27'si (% 24,5) çok olumlu etkileyeceğini, 23'ü (% 20,9) ise firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Grafik 3.20: Kredi Maliyetlerinin Düşürebilmesi İçin Kurumsal Yönetim İlkelerine Uygun Şekilde Faaliyette Bulunulması Gereğinin Firmalara Etkileri

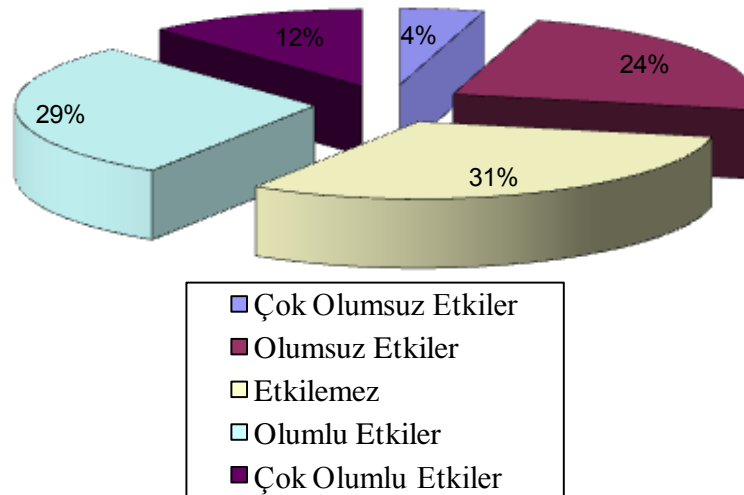

Tablo 3.22: Kayıt Dışı Faaliyet Nedeniyle Firmaların Kredi İmkanlarının Daralması ve Kredi Maliyetlerinin Artırılmasının Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	5	4,5	4,5	4,5
	Olumsuz Etkiler	26	23,6	23,6	28,2
	Etkilemez	34	30,9	30,9	59,1
	Olumlu Etkiler	32	29,1	29,1	88,2
	Çok Olumlu Etkiler	13	11,8	11,8	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Basel II düzenlemeleri ile kayıt dışı faaliyette bulunan firmaların yeterli özsermayeye ve aktif büyüklüğüne sahip olmamaları nedeniyle kredi imkanları önemli ölçüde daralırken firmaların kredi maliyetlerinde de ciddi artış olacaktır. Bu durumun, araştırmaya katılan firmalardan; 5'i (% 4,5) çok olumsuz; 26'sı (% 23,6) olumsuz; 32'si (% 29,1) olumlu; 13'ü (% 11,8) çok olumlu etkileyeceğini, 34'ü (%30,9) ise firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Grafik 3.21: Kayıt Dışı Faaliyet Nedeniyle Kredi İmkanlarının Daralması ve Kredi Maliyetlerinin Artırılmasının Firmalara Etkileri

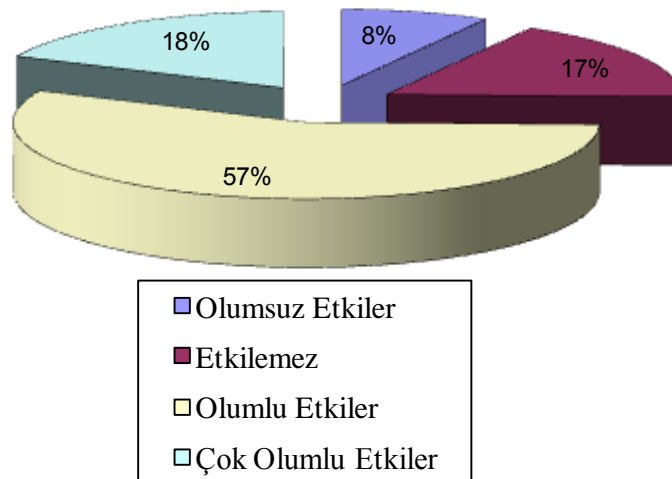

Tablo 3.23: Uluslararası Standartlarda Güvenilir Mali Tablolar Üreten Firmaların Bankalardan Daha Avantajlı Kredi Alabilmelerinin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Olumsuz Etkiler	9	8,2	8,2	8,2
	Etkilemez	19	17,3	17,3	25,5
	Olumlu Etkiler	62	56,4	56,4	81,8
	Çok Olumlu Etkiler	20	18,2	18,2	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Basel II uygulaması ile uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üreten firmalar bankalardan daha kolay ve daha avantajlı kredi alabileceklerdir. Araştırmaya katılan firmalardan, 9'u (% 8,2) olumsuz; 62'si (% 56,4) olumlu; 20'i (%18,2) çok olumlu etkileyeceğini, 19'u (% 17,3) ise bu durumun firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Grafik 3.22: Uluslararası Standartlarda Güvenilir Mali Tablolar Üreten Firmaların Bankalardan Daha Avantajlı Kredi Alabilmelerinin Firmalara Etkileri

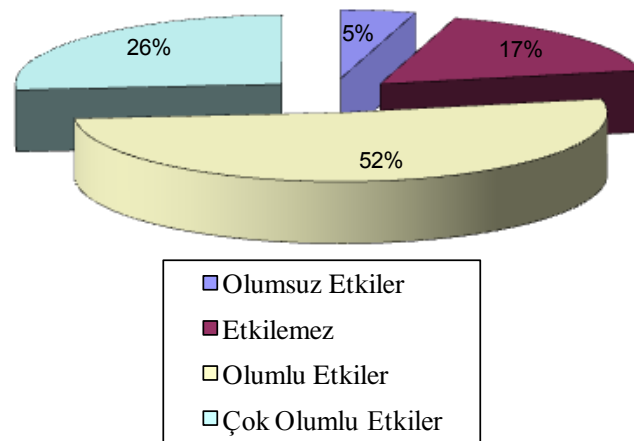

Tablo 3.24: Bankalar ve Derecelendirme Kuruluşları Tarafından İstenilen Tüm Bilgi ve Belgelerin Zamanında, Yeterli, Güvenilir ve Sağlıklı Bir Şekilde Oluşturup Söz Konusu Kuruluşlara Ulaştırılması Gereğinin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Olumsuz Etkiler	5	4,5	4,5	4,5
	Etkilemez	19	17,3	17,3	21,8
	Olumlu Etkiler	57	51,8	51,8	73,6
	Çok Olumlu Etkiler	29	26,4	26,4	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Basel II'ye geçilmesi ile firmaların kredi talebinde bulunmaları durumunda bankalar ve derecelendirme kuruluşları tarafından istenilen tüm bilgi ve belgeleri zamanında, yeterli, güvenilir ve sağlıklı bir şekilde oluşturup söz konusu kuruluşlara ulaştırmaları gerekmektedir. Araştırmaya katılan firmalardan, 5'i (% 4,5) olumsuz; 57'si (% 51,8) olumlu; 29'u (% 26,4) çok olumlu etkileyeceğini, 19'u (% 17,3) ise bu durumun firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Grafik 3.23: Bankalar ve Derecelendirme Kuruluşları Tarafından İstenilen Tüm Bilgi ve Belgelerin Zamanında, Yeterli, Güvenilir ve Sağlıklı Bir Şekilde Oluşturup Söz Konusu Kuruluşlara Ulaştırılması Gereğinin Firmalara Etkileri

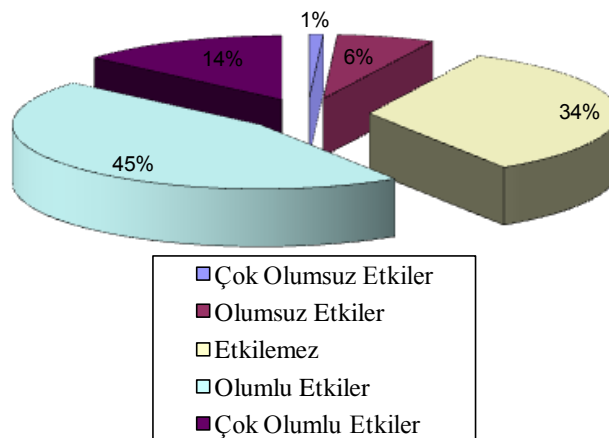

Tablo 3.25: Mali Yapıda ve Yönetimsel Yapıdaki Düzenlemelerin Bir Gereği Olarak Alanında Uzman Kişilerin Firmalarda İstihdam Edilmesi Gereğinin Firmalara Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	1	0,9	0,9	0,9
	Olumsuz Etkiler	7	6,4	6,4	7,3
	Etkilemez	37	33,6	33,6	40,9
	Olumlu Etkiler	50	45,5	45,5	86,4
	Çok Olumlu Etkiler	15	13,6	13,6	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

Basel II'ye uyum sürecinde firmaların mali yapıları ile yönetimsel yapılarındaki düzenlemelerin bir gereği olarak alanında uzman kişilerin firmalarda istihdam edilmesi önemli bir unsur olmaktadır. Araştırmaya katılan firmalardan; 1'i (% 0,9) çok olumsuz; 7'si (% 6,4) olumsuz; 50'si (% 45,5) olumlu; 15'i (% 13,6) çok olumlu etkileyeceğini, 37'si (% 33,6) ise bu durumun firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

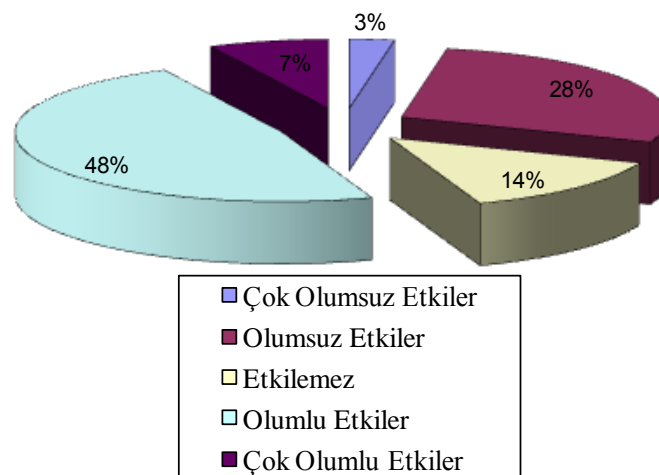
Grafik 3.24: Mali Yapıda ve Yönetimsel Yapıdaki Düzenlemelerin Bir Gereği Olarak Alanında Uzman Kişilerin Firmalarda İstihdam Edilmesi Gereğinin Firmalara Etkileri

Tablo 3.26: Basel II Düzenlemelerinin Firmalar Üzerindeki Genel Etkileri

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Toplamsal Yüzde
Geçerli	Çok Olumsuz Etkiler	3	2,7	2,7	2,7
	Olumsuz Etkiler	31	28,2	28,2	30,9
	Etkilemez	15	13,6	13,6	44,5
	Olumlu Etkiler	53	48,2	48,2	92,7
	Çok Olumlu Etkiler	8	7,3	7,3	100,0
	Toplam	110	100,0	100,0	

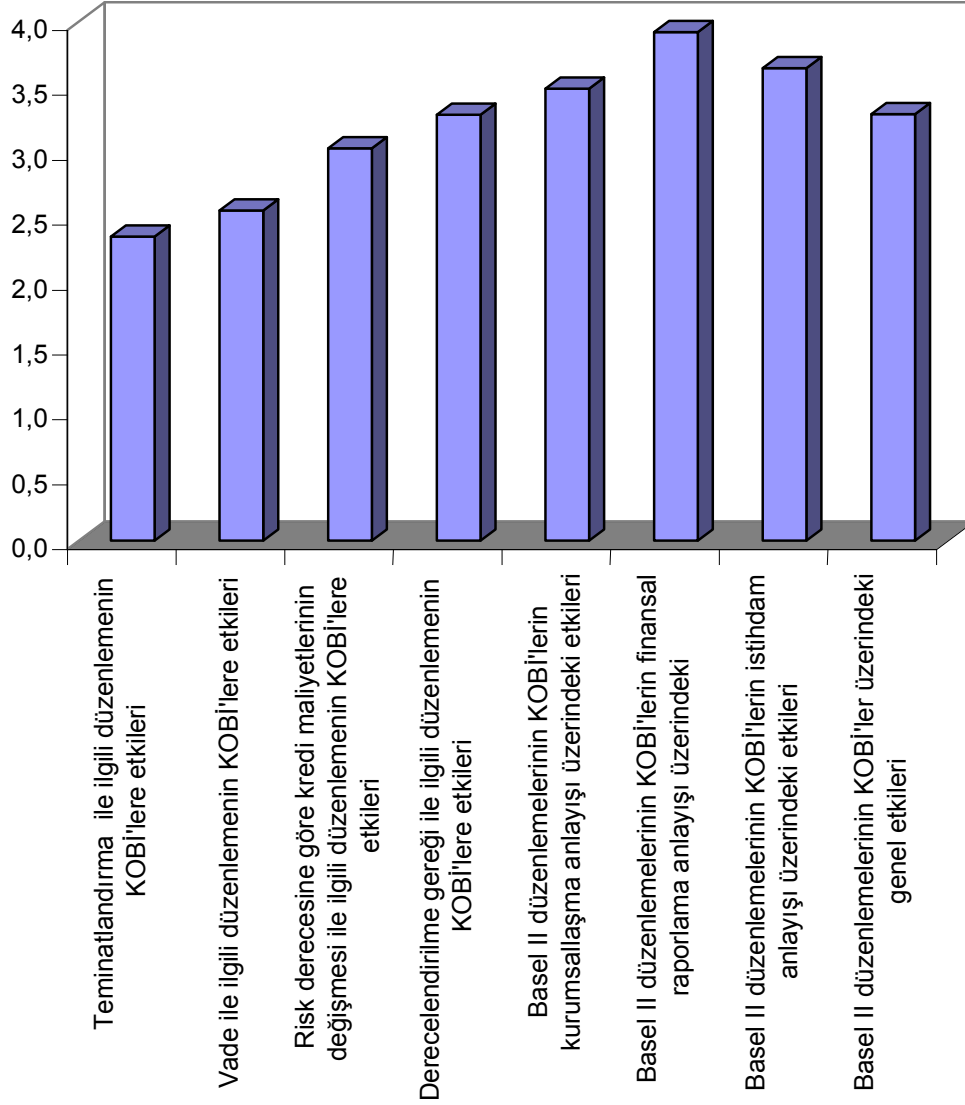
Araştırmaya katılan firmalardan, 3'ü (% 2,7) Basel II düzenlemelerinin firmalarını çok olumsuz; 31'i (% 28,2) olumsuz; 53'ü (% 48,2) olumlu; 8'i (% 7,3) çok olumlu etkileyeceğini, 15'i (% 13,6) ise Basel II düzenlemelerinin firmalarını etkilemeyeceğini düşünmektedir.

Grafik 3.25: Basel II Düzenlemelerinin Firmalar Üzerindeki Genel Etkileri

Tablo 3.27: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışları

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri	2,35	1,14	1	5
Vade ile ilgili düzenlemenin etkileri	2,55	1,00	1	5
Risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri	3,03	1,10	1	5
Derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri	3,28	0,77	2	5
Basel II düzenlemelerinin kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri	3,49	0,86	1	5
Basel II düzenlemelerinin finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri	3,92	0,75	2	5
Basel II düzenlemelerinin istihdam anlayışı üzerindeki etkileri	3,65	0,83	1	5
Basel II düzenlemelerinin genel etkileri	3,29	1,04	1	5

Araştırmaya katılan firmalar Basel II 'nin en olumlu etkisinin finansal raporlama anlayışları üzerinde olacağını düşünmektedir. Araştırmaya katılan firmalar Basel II ile getirilecek teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin firmalarında en olumsuz etkiyi yaratacağını düşünmektedir.

Grafik 3.26: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışları

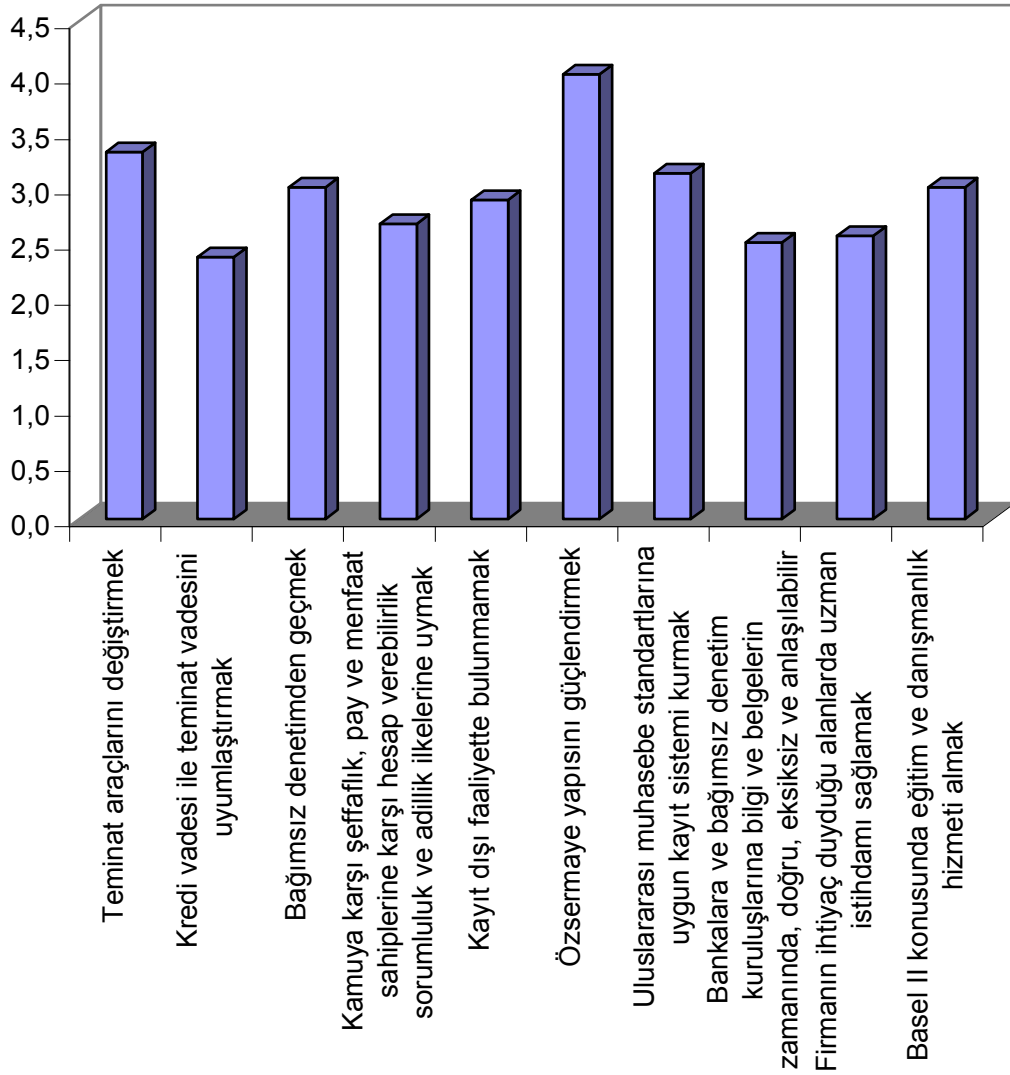
Grafikte 3.26'da da görüldüğü gibi Basel II ile getirilen teminatlandırma ve derecelendirme konusundaki düzenlemelerin firmaları olumsuz, kurumsallaşma ve istihdam gibi dolaylı etkileri ise firmaları olumlu etkileyeceği sonucuna ulaşılmaktadır.

Tablo 3.28: Firmaların Basel II'nin Etkilerine Karşı Almayı Düşündükleri Önlemler Sıralaması

	Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
Teminat araçlarını değiştirmek	3,32	1,47	1	5
Kredi vadesi ile teminat vadesini uyumlaştırmak	2,37	1,34	1	5
Bağımsız denetimden geçmek	3,00	1,50	1	5
Kamuya karşı şeffaflık, pay ve menfaat sahiplerine karşı hesap verebilirlik sorumluluk ve adillik ilkelerine uymak	2,67	1,47	1	5
Kayıt dışı faaliyette bulunmamak	2,89	1,35	1	5
Özsermaye yapısını güçlendirmek	4,02	1,25	1	5
Uluslararası muhasebe standartlarına uygun kayıt sistemi kurmak	3,13	1,02	1	5
Bankalara ve bağımsız denetim kuruluşlarına bilgi ve belgelerin zamanında, doğru, eksiksiz ve anlaşılabilir şekilde ulaştırılabilmesi için sistem oluşturmak	2,50	1,11	1	5
Firmanın ihtiyaç duyduğu alanlarda uzman istihdamı sağlamak	2,56	1,31	1	5
Basel II konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti almak	3,00	1,55	1	5

Araştırmaya katılan firmaların, Basel II'nin etkilerine karşı almayı düşündükleri önlemlerin başında özsermaye yapısını güçlendirmek gelmektedir. Onu sırasıyla; teminat araçlarını değiştirmek, uluslararası muhasebe standartlarına uygun kayıt sistemi kurmak, bağımsız denetimden geçmek ve belgelerin zamanında, doğru, eksiksiz ve Basel II konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti almak izlenmektedir.

Grafik 3.27: Firmaların Basel II'nin Etkilerine Karşı Almayı Düşündükleri Önlemler Sıralaması

3.4.3. Araştırmaya Katılan Firmaların Basel II Düzenlemeleri Hakkındaki Görüşlerinin Firma Özelliklerine Göre Değişiminin İncelenmesi

Araştırmaya katılan firmaların yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunda firmanın risk profiline göre tercihi, firmaların faaliyet süresine göre ($p < 0,05$) anlamlılık düzeyinde anlamlı değişim göstermektedir.

Tablo 3.29: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin Faaliyet Sürelerine Göre Değişimi

			Yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunuzda firmanızın risk profiline göre hangi seçeneği tercih edersiniz?			Ki-kare	P
			Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmak	Bağımsız derecelendirme yaptırmamak	Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2.1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmak		
Firmanın Faaliyet Süresi	1-5 yıl	N	2	2	7	14,349	0,026
		%	8,0%	11,1%	10,8%		
	6-9 yıl	N	1	2	10		
		%	4,0%	11,1%	15,4%		
	10-15 yıl	N	2	8	10		
		%	8,0%	44,4%	15,4%		
	15 yıldan fazla	N	20	6	38		
		%	80,0%	33,3%	58,5%		

Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanan firmaların çoğunluğu 15 yıldan fazla faaliyet süresine sahipken, Bağımsız derecelendirme yaptırmayanların çoğunluğu 10-15 yıl faaliyet süresine sahiptir. Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2.1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullananların çoğunluğu 15 yıldan fazla faaliyet süresine sahiptir.

**Tablo 3.30: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin
Cirolarına Göre Değişimi**

			Yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunuzda firmanızın risk profiline göre hangi seçeneği tercih edersiniz?			Ki-kare	P
			Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmak	Bağımsız derecelendirme yaptırmamak	Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2.1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmak		
Firmanın Yıllık Cirosu	1 Milyon TL veya daha az	N	2	2	13	18,875	0,016
		%	8,0%	11,1%	19,7%		
	1.1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	N	10	7	36		
		%	40,0%	38,9%	54,5%		
	5.1 Milyon TL ile 25 Milyon TL arası	N	6	8	15		
		%	24,0%	44,4%	22,7%		
	25.1 Milyon TL ile 50 Milyon TL arası	N	6	1	2		
		%	24,0%	5,6%	3,0%		
	50.1 Milyon TL ile 105 Milyon TL arası	N	1	0	0		
		%	4,0%	0,0%	0,0%		

Araştırmaya katılan firmaların yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunda firmanın risk profiline göre tercihi, firmaların cirosuna göre anlamlı değişim göstermektedir ($p < 0,05$). Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanan firmaların çoğunluğu 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası ciroya sahipken, bağımsız derecelendirme yaptırmayanların çoğunluğu 5,1 milyon TL ile 25 milyon TL arası ciroya sahiptir. Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2,1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullananların çoğunluğu 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası ciroya sahiptir.

Tablo 3.31: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin Tüm Bankalardan Kullandıkları Kredi Miktarlarına Göre Değişimi

			Yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunuzda firmanızın risk profiline göre hangi seçeneği tercih edersiniz?			Ki-kare	P
			Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmak	Bağımsız derecelendirme yaptırmamak	Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2.1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmak		
Tüm Bankalardan Kullanılan Kredi Miktarı	1 Milyon TL veya daha az	N	12	8	44	25,712	0,001
		%	52,2%	47,1%	75,9%		
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	N	3	2	10		
		%	13,0%	11,8%	17,2%		
	2,1 Milyon TL ile 3 Milyon TL arası	N	4	7	3		
		%	17,4%	41,2%	5,2%		
	3,1 Milyon TL ile 4 Milyon TL arası	N	1	0	1		
		%	4,3%	0,0%	1,7%		
4 Milyon TL'den fazla	N	3	0	0			
	%	13,0%	0,0%	0,0%			

Araştırmaya katılan firmaların yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunda firmanın risk profiline göre tercihi, firmaların tüm bankalardan kullanılan kredi miktarına göre anlamlı değişim göstermektedir ($p < 0,05$). Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2,1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullananların çoğunluğunun tüm bankalardan kullandıkları kredi miktarı 1 milyon TL veya daha azdır.

Tablo 3.32: Firmaların Basel II Sonrası Derecelendirilme Tercihlerinin Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Düzeylerine Göre Değişimi

			Yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunuzda firmanızın risk profiline göre hangi seçeneği tercih edersiniz?			Ki-kare	P
			Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmak	Bağımsız derecelendirme yaptırmamak	Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2.1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmak		
Basel II Düzenlemeleri Konusunda Bilgi Sahibi Olma Düzeyi	Tam	N	1	0	2	20	0,003
		%	4,2%	0,0%	3,0%		
	Büyük Ölçüde	N	5	7	2		
		%	20,8%	41,2%	3,0%		
	Kısmen	N	11	6	32		
		%	45,8%	35,3%	48,5%		
	Hiç	N	7	4	30		
		%	29,2%	23,5%	45,5%		

Araştırmaya katılan firmaların yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunda firmanın risk profiline göre tercihi, firmaların Basel II Düzenlemeleri konusunda bilgi sahibi olma düzeyine göre anlamlı değişim göstermektedir ($p < 0,05$).

Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanan ve kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2,1 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanan firmaların çoğunluğu Basel II Düzenlemeleri konusunda kısmen ya da hiç bilgi sahibi değilken, bağımsız derecelendirme yaptıranların çoğunluğu Basel II Düzenlemeleri konusunda büyük ölçüde bilgi sahibidir.

Tablo 3.33: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının Faaliyet Süresine Göre Değişimi

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri	1-5 yıl	11	2,545	1,214	2,332	0,078
	6-9 yıl	13	2,154	0,899		
	10-15 yıl	20	1,800	1,005		
	15 yıldan fazla	65	2,523	1,187		
Vade ile ilgili düzenlemenin etkileri	1-5 yıl	11	2,818	1,079	1,797	0,152
	6-9 yıl	13	2,615	0,870		
	10-15 yıl	20	2,100	0,968		
	15 yıldan fazla	65	2,631	1,009		
Risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri	1-5 yıl	11	3,364	1,206	1,949	0,126
	6-9 yıl	13	2,692	0,751		
	10-15 yıl	20	2,650	1,040		
	15 yıldan fazla	65	3,169	1,126		
Derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri	1-5 yıl	11	3,545	0,820	1,277	0,286
	6-9 yıl	13	3,154	0,801		
	10-15 yıl	20	3,050	0,605		
	15 yıldan fazla	65	3,338	0,796		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri	1-5 yıl	11	3,182	0,902	2,328	0,079
	6-9 yıl	13	3,115	0,870		
	10-15 yıl	20	3,350	0,829		
	15 yıldan fazla	65	3,654	0,838		
Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri	1-5 yıl	11	3,273	0,607	3,751	0,013
	6-9 yıl	13	4,154	0,516		
	10-15 yıl	20	3,850	0,709		
	15 yıldan fazla	65	4,000	0,771		
Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri	1-5 yıl	11	3,273	0,905	0,944	0,422
	6-9 yıl	13	3,615	0,506		
	10-15 yıl	20	3,600	0,754		
	15 yıldan fazla	65	3,723	0,893		
Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri	1-5 yıl	11	3,182	0,874	2,779	0,045
	6-9 yıl	13	3,308	1,032		
	10-15 yıl	20	2,750	0,967		
	15 yıldan fazla	65	3,492	1,048		

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II

düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri boyutları, firmaların faaliyet süresine göre anlamlı değişim göstermemektedir ($p>0,05$). Farklı faaliyet sürelerine sahip firmaların teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri eşit düzeydedir.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, firmaların faaliyet süresine göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$).

Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; 1-5 yıl arası faaliyet süresine sahip firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, 6-9 yıl arası ve 15 yıl ve üstü faaliyet süresine sahip firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkilerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri, firmaların faaliyet süresine göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$).

Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; 10-15 yıl faaliyet süresine sahip firmaların Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri, 15 yıl ve üstü faaliyet süresine sahip firmaların Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkilerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

**Tablo 3.34: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının
Cirolarına Göre Değişimi**

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	2,118	1,054	0,800	0,452
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	2,296	1,160		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	2,513	1,167		
Vade ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	2,412	1,064	1,906	0,154
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	2,407	0,942		
	5,1 milyon TL ve üstü	39	2,795	1,031		
Risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	2,706	0,985	1,974	0,144
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	2,944	1,071		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	3,282	1,146		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	3,176	0,529	2,210	0,115
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	3,167	0,720		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	3,487	0,885		
Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	2,794	0,730	11,896	0,000
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	3,417	0,751		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	3,885	0,847		
Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	3,735	0,850	3,813	0,025
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	3,796	0,737		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	4,179	0,654		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	3,471	0,800	1,455	0,238
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	3,574	0,882		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	3,821	0,756		
Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri	1 Milyon TL veya daha az	17	3,118	1,166	5,521	0,005
	1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası	54	3,037	1,063		
	5,1 Milyon TL ve üstü	39	3,718	0,826		

5,1 milyon TL ile 25 milyon TL arası, 25,1 milyon TL ile 50 milyon TL arası, 50,1 milyon TL ile 105 milyon TL arası grupları birleştirilerek, 5,1 milyon TL ve üstü olarak yeniden kodlanmıştır. Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri boyutları, firmaların yıllık net satış hasılatı/cirosuna göre anlamlı değişim göstermemektedir ($p>0,05$). Farklı yıllık net satış hasılatı/cirosu olan firmaların, firmalara teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili

düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri eşit düzeydedir.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri boyutları, firmaların yıllık net satış hasılatı/cirosuna göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$). Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; yıllık cirosu 1 milyon TL veya daha az olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, yıllık cirosu 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası ve 5,1 milyon TL ve üstü olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkilerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur. Yıllık cirosu 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, yıllık cirosu 5,1 milyon TL ve üstü olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkilerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri boyutları, firmaların yıllık net satış hasılatı/cirosuna göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$). Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; yıllık cirosu 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, yıllık cirosu 5,1 milyon TL ve üstü olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkilerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri boyutları, firmaların yıllık net satış hasılatı/cirosuna göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$). Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda;

yıllık cirosu 1,1 milyon TL ile 5 milyon TL arası olan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri, yıllık cirosu 5,1 milyon TL ve üstü olan firmalar, Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkilerinden anlamlı olarak düşük bulunmuştur.

Tablo 3.35: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının Tüm Bankalardan Kullandıkları Kredi Miktarına Göre Değişimi

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	2,203	1,101	0,557	0,575
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	2,200	0,862		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	2,500	1,357		
Vade ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	2,406	0,988	0,495	0,611
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	2,533	0,743		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	2,650	1,137		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	2,859	1,067	3,301	0,041
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	3,333	0,976		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	3,500	1,147		
Derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	3,250	0,777	0,864	0,425
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	3,200	0,775		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	3,500	0,889		
Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	3,344	0,786	6,106	0,003
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	3,700	0,819		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	4,050	0,887		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	3,805	0,727	4,591	0,012
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	4,100	0,632		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	4,325	0,654		
Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	3,516	0,836	2,418	0,094
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	3,800	0,941		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	3,950	0,686		
Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri	1 Milyon TL veya daha az	64	3,016	1,031	6,998	0,001
	1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası	15	3,400	1,056		
	2,1 Milyon TL'den fazla	20	3,950	0,759		

2,1 milyon TL ile 3 milyon TL arası, 3,1 milyon TL ile 4 milyon TL arası, 4 milyon TL'den fazla grupları birleştirilerek 2,1 milyon TL'den fazla olarak yeniden kodlanmıştır. Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri boyutları,

firmaların tüm bankalardan kullanılan kredi miktarına göre anlamlı değişim göstermemektedir ($p>0,05$). Tüm bankalardan farklı miktarda kredi kullanan firmaların teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri eşit düzeydedir.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri boyutları, firmaların tüm bankalardan kullanılan kredi miktarına göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$). Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; tüm bankalardan 2,1 milyon TL'den fazla miktarda kredi kullanan firmaların risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri, tüm bankalardan 1,1 milyon TL ile 2 milyon TL arası miktarda kredi kullanan firmaların risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemeni etkilerinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri boyutları, firmaların tüm bankalardan kullanılan kredi miktarına göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$). Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; tüm bankalardan 2,1 milyon TL'den fazla miktarda kredi kullanan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, tüm bankalardan 1 milyon TL veya daha az miktarda kredi kullanan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkilerinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri boyutları, firmaların tüm bankalardan kullanılan kredi miktarına göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$). Gruplar arasındaki farkı incelemek

için yapılan Tukey testi sonucunda; tüm bankalardan 2,1 milyon TL'den fazla miktarda kredi kullanan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, tüm bankalardan 1 milyon TL veya daha az miktarda kredi kullanan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkilerinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri boyutları, firmaların tüm bankalardan kullanılan kredi miktarına göre anlamlı değişim göstermektedir ($p<0,05$).

Gruplar arasındaki farkı incelemek için yapılan Tukey testi sonucunda; tüm bankalardan 2,1 milyon TL'den fazla miktarda kredi kullanan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri, tüm bankalardan 1 milyon TL veya daha az miktarda kredi kullanan firmaların Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkilerinden anlamlı olarak yüksek bulunmuştur.

Tablo 3.36: Firmaların Basel II Düzenlemelerine Bakışlarının Basel II Konusunda Sahip Oldukları Bilgi Düzeyine Göre Değişimi

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri	Büyük Ölçüde	18	2,722	1,227	1,605	0,206
	Kısmen	49	2,184	1,112		
	Hiç	41	2,439	1,119		
Vade ile ilgili düzenlemenin etkileri	Büyük Ölçüde	18	2,944	1,110	2,738	0,069
	Kısmen	49	2,347	0,948		
	Hiç	41	2,659	0,965		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri	Büyük Ölçüde	18	3,222	1,114	0,704	0,497
	Kısmen	49	2,898	1,104		
	Hiç	41	3,098	1,091		
Derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri	Büyük Ölçüde	18	3,500	0,857	1,769	0,176
	Kısmen	49	3,143	0,764		
	Hiç	41	3,366	0,733		
Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri	Büyük Ölçüde	18	3,722	0,647	0,928	0,399
	Kısmen	49	3,398	0,924		
	Hiç	41	3,488	0,870		
Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri	Büyük Ölçüde	18	4,139	0,589	0,901	0,409
	Kısmen	49	3,878	0,787		
	Hiç	41	3,878	0,773		
Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri	Büyük Ölçüde	18	3,833	0,857	0,492	0,613
	Kısmen	49	3,612	0,885		
	Hiç	41	3,683	0,687		

	Grup	N	Ortalama	Standart Sapma	F	P
Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri	Büyük Ölçüde	18	3,667	0,840	2,308	0,104
	Kısmen	49	3,102	1,065		
	Hiç	41	3,415	1,048		

Tam olarak biliyorum ve büyük ölçüde biliyorum seçenekleri birleştirilerek büyük ölçüde biliyorum olarak yeniden kodlanmıştır. Araştırmaya katılan firmaların Basel II düzenlemelerine bakışları ölçeği alt boyutlarından, teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri boyutları, firmaların Basel II konusunda sahip oldukları bilgi düzeyine göre anlamlı değişim göstermemektedir ($p>0,05$).

Basel II hakkında farklı düzeyde bilgi sahibi olan firmaların teminatlandırma ile ilgili düzenlemenin etkileri, vade ile ilgili düzenlemenin etkileri, risk derecesine göre kredi maliyetlerinin değişmesi ile ilgili düzenlemenin etkileri, derecelendirilme gereği ile ilgili düzenlemenin etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların kurumsallaşma anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmaların istihdam anlayışı üzerindeki etkileri, Basel II düzenlemelerinin firmalar üzerindeki genel etkileri eşit düzeydedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Yapılan ampirik çalışma esnasında firmaların sorunları ve Basel II konusunda detaylı görüşülerek, firma yöneticilerinden ve firmadaki finansman sorumlularından konu hakkındaki düşünce ve görüşleri alınmıştır. Değerlendirme kısmında, önceki kısımda ortaya koyulan Basel II'nin Konya Organize Sanayi Bölgelerinde faaliyet gösteren KOBİ'lere etkileri, alınan bu düşünce ve görüşler çerçevesinde ele alınarak incelenecektir.

Ankete katılan firmaların % 63'ü aile işletmesi olarak kurulmuş ve aile üyeleri tarafından yönetim sürdürülmektedir. % 25'i ise firma ortakları tarafından yönetilirken, çok düşük bir oran olan % 12'lik kısmı profesyonel yöneticiler tarafından yönetilmektedir. Firmaların % 47'sinin finansman yöneticisi de firma sahibidir. Firma yöneticilerinin eğitim seviyeleri, % 47'si lise ve altı, % 53'ü üniversite ve üstü düzeydedir. Tüm bunlar değerlendirildiğinde aile işletmesi yapısındaki firmaların yöneticilerinin yönetimin uzman kişilere devredilmesi konusunda çekimser oldukları ve yetki devrine sıcak bakmadıkları ortaya çıkmaktadır. Ayrıca firmaların en az önemli sorun olarak yönetim sorununu görmelerinin sebebinin de yönetimin firma sahiplerinde olması söylenebilir.

Firmaların toplam çalışan sayıları dikkate alındığında Türkiye ve AB KOBİ tanımına göre, % 7'si mikro işletme, % 68'i küçük işletme ve % 24'ü orta büyüklükte işletme olup KOBİ niteliğindedir. % 1'i ise büyük işletme niteliğindedir. Ancak Basel II düzenlemelerine göre KOBİ sınıflandırmasında çalışan sayıları dikkate alınmamakta, yalnız ciro kriterine göre sınıflandırma yapılmaktadır. Ciro miktarı 50 Milyon Euro ve altında olan firmalar çalışan sayılarına bakılmaksızın KOBİ olarak değerlendirilecektir. Ankete katılan firmaları Türkiye'deki ve Basel II'deki KOBİ tanımında yer alan ciro kriterine göre sınıflandırsak; Türkiye'deki tanıma göre % 16'sı mikro işletme, % 49'u küçük işletme, % 26'sı orta büyüklükteki işletme, % 9'u ise büyük işletme olup KOBİ sınıflandırması dışında, Basel II tanımına göre tüm firmalar, ciro miktarları 50 Milyon Euro'nun altında olduğu için

KOBİ sınıflandırmasındadır. Bu nedenle anket kapsamındaki tüm firmalar Basel II düzenlemeleri açısından ele alındığı için değerlendirme dışında tutulmamıştır.

Ankete katılan KOBİ'lerin en önemli sorunları sırayla finansman, pazarlama, ar-ge, üretim ve yönetim olup, görüşmeler esnasında 5 firma nitelikli ve yetmiş insan kaynağı bulmada çok büyük sıkıntı yaşadıklarını, 4 firma ise kriz nedeniyle piyasa dalgalanmalarının firmalarını çok olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Diğer firmalar da küresel kriz dönemini sorunlarının kaynağı olarak göstermişlerdir. KOBİ'ler en önemli sorunlarının finansman olduğunu belirtirken, KOBİ'lerin çoğunluğu özsermaye ile finansman dışındaki kaynaklardan faydalanmadıklarını, finansman ihtiyacı durumunda banka kredilerine başvurmayı tercih etmediklerini belirtmişlerdir. Banka kredilerinin finansman sağlamadaki önem derecelerine bakarsak; KOBİ'lerin % 20'si için kredilerin yabancı kaynakla finansman sağlanmasında büyük ölçüde ve çok önemli olduğunu belirtmiş, % 63'ü kısmen önemli olduğunu, % 17'si ise hiç önemli olmadığını belirtmişlerdir. Ayrıca görüşmeler esnasında, kısmen önemli olduğunu belirten KOBİ'lerin bir kısmı nakdi kredi kullanmadıklarını gayri nakdi kredi kullandıklarını belirtmişlerdir.

Kredi ilişkisi bulunan banka sayıları açısından ele alındığında KOBİ'lerin % 10'nun kredi kullanmadığı, % 32'sinin 1, % 58'inin ise 1'den fazla bankayla çalıştıkları ortaya çıkmaktadır. Her bir bankadan kullandıkları kredi miktarına bakıldığında, % 97 oranında KOBİ'lerin 1 Milyon Euro'yu geçmeyecek şekilde kredi kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu durumda Basel II düzenlemelerine göre, ankete katılan KOBİ'lerin % 97'si perakende KOBİ kapsamında, % 3'lük kısmı ise kurumsal KOBİ kapsamındadır. Basel II uygulamasında risk odaklı fiyatlama esasına göre perakende KOBİ olarak sınıflandırılan KOBİ'ler % 75 gibi düşük bir risk ağırlığı ile değerlendirmeye alınacaktır. Kurumsal KOBİ'lerden ise derecelendirme notu talep edilecek veya derecelendirilmemiş firmalar % 100 risk ağırlığı ile değerlendirileceklerdir. Araştırmaya katılan KOBİ'lerin toplam kullandıkları kredi miktarlarını göz önünde bulundurursak % 80'nin toplamda kullandığı kredi miktarı 1 Milyon Euro'nun altındadır. KOBİ'lere derecelendirilme gereği hakkındaki görüşleri

sorulduğunda, yalnız % 23' ü derecelendirme yaptıracaklarını belirtmişlerdir. % 77'si ise derecelendirme yaptırmamayı tercih etmiştir. Basel II'ye geçilmesi durumunda, KOBİ'lerin düşük miktarlı kredi kullanmaları ve çok sayıda banka ile çalışarak her bir bankadaki kredi miktarını 1 Milyon Euro'nun altında tutmaları KOBİ'lere maliyet avantajı sağlayacaktır.

Basel II düzenlemeleri konusunda KOBİ'lerin % 4'ü tam olarak; % 13'ü büyük ölçüde; % 45'i kısmen bilgi sahibi iken; % 38'i hiç bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir. Anket uygulaması esnasında kısmen bilgi sahibi olduğunu belirten firma yetkililerin büyük çoğunluğu düzenlemeler konusunda bilgi sahibi olmadıklarını, yüzeysel olarak gazete, banka ve oda yayınları aracılığıyla duyum sahibi olduklarını belirtmişlerdir. Uygulama öncesinde firmaların uyum sürecinde sorun yaşamamaları için bankaların firmaları düzenleme hakkında bilgilendirmesi gerekli görülmektedir. Çünkü Basel II'nin olumlu etkilerinin artırılması yalnız bankaların değil, bankalar ve KOBİ'lerin koordineli olarak bu sürece uyum sağlamaları ile doğru orantılıdır.

Basel II düzenlemelerinden KOBİ'leri en olumsuz etkileyecek olan düzenlemenin teminatlandırma ile ilgili düzenleme olduğu ortaya çıkmıştır. Uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üreten firmaların bankalardan daha kolay ve daha avantajlı kredi alabilmeleri ve bankalar ve derecelendirme kuruluşları tarafından istenilen tüm bilgi ve belgeleri zamanında, yeterli, güvenilir ve sağlıklı bir şekilde oluşturup söz konusu kuruluşlara ulaştırmaları gerekliliği en olumlu etkileyecek unsurlar olarak ortaya çıkmıştır. Firmaların büyük çoğunluğu kurumsallaşmaya ve finansal raporlamaya yönelik çalışmalarının hali hazırda olduğunu ve bu durumun firmalarını olumsuz etkilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bunun yanında, Basel II kayıt dışı faaliyette bulunan firmaların kredi imkanlarını azalttığı için -kurumsallaşmanın da bir gereği olarak- firmalar şeffaflık yönünde atılacak adımların firmalarını olumlu etkileyeceğini düşünmektedirler. Sonuçta Basel II kayıt dışı faaliyetin önlenmesinde önemli bir araç olacaktır.

Basel II düzenlemelerinin etkilerine karşı firmalar, en çok özsermaye yapısını güçlendirerek önlem almayı düşündüklerini belirtmişlerdir. Teminatın kredi maliyetlerine etkisini göz önünde bulundurdıklarında ise, genellikle Basel II düzenlemelerinde kabul edilmeyen müşteri çek senedi ve ortak kefaleti gibi teminatları kullandıklarını ve ikincil önlem olarak teminat araçlarını değiştireceklerini belirtmişlerdir. Basel uygulamasına geçilmeden firmanın bu teminat yapısını oluşturması firmaya büyük avantaj sağlayacaktır.

Firmaların Basel II sonrası derecelendirilme tercihleri ile faaliyet süreleri, ciroları, toplam kullandıkları kredi miktarı ve bilgi sahibi olma düzeyi arasında anlamlı değişim olduğu ortaya çıkmıştır. Özellikle KOBİ'lerin Basel II konusunda bilgi sahibi olma düzeyi ve kullandıkları kredi miktarı arttıkça derecelendirilme tercihlerinin de arttığı gözlemlenmiştir.

Araştırmaya göre, Basel II düzenlemelerinin firmaların finansal raporlama anlayışı üzerindeki etkileri, firmaların faaliyet süresine göre anlamlı değişim göstermektedir. Faaliyet süresi 15 yıldan fazla olan firmalarda bu etkilerin olumluya yaklaştığı görülmektedir. Firmaların ciro ve toplam kredi miktarları arttıkça, Basel II'nin etkilerine bakışları da olumluya yaklaşmaktadır. Toplam kullanılan kredi miktarı arttıkça risk odaklı fiyatlamanın kurumsallaşmanın etkilerine bakışları da olumluya yaklaşmaktadır. Bu noktadan hareketle kurumsallaşmanın teşvik edilmesi bu süreçte ve her alanda firmalara avantaj sağlayacaktır.

Tüm ekonomilerde reel sektörün büyük kısmını oluşturan KOBİ'lerin desteklenmesi ve sorunlarının tespiti ortaya çıkabilecek sorunların önlenmesinde önemli bir araçtır. Özellikle son birkaç yılda KOBİ'lere verilen önem ve destekler oldukça artmıştır. Ancak KOBİ'lerin bu desteklerden ve hizmetlerden faydalanma oranları oldukça düşük kalmaktadır. Bunun en önemli sebeplerinden biri KOBİ'lerin bu düzenlemeleri takip etmemeleri ve dışa açılma konusunda çekimser davranmalarıdır. Bankaların kredi fiyatlama süreçlerini teminat odaklı sistemden risk odaklı sisteme taşıyan Basel II de getirilen düzenlemelerle KOBİ'leri ciddi ölçüde

etkileyecek bir uygulamadır. KOBİ'lerin bu süreç hakkında bilgi sahibi olup uygulamaya geçilmeden uyum sürecinin başlatılması, gelecek dönemde finansman sorunlarının azaltılması için gereklidir. Ayrıca uyum sürecinin gerektirdiği düzenlemeler KOBİ'lere kurumsal bir kimlik kazandıracaktır. Kurumsal yapıya sahip KOBİ'lerin kredi maliyetleri de Basel II sonrasında diğer firmalara nazaran önemli ölçüde azalacaktır.

Sonuç olarak Basel II düzenlemelerin KOBİ'ler üzerinde olumlu etki yaratması KOBİ'lerin bu düzenlemelere uyum derecesine bağlı olmaktadır. Her ne kadar günümüzdeki uygulamalara kıyasla getirdiği ağır şartlar nedeniyle Basel II dezavantaj gibi görünse de bu düzenlemelere uyum sağlanması hem bankalara hem de bankalarla ilişkili diğer birimlere riskin yönetilmesinin bir sonucu olarak önemli katkılarda bulunacaktır. Risk odaklı yönetim felsefesinin kurumlara kazandırılması gelecek dönem risk faktörlerinin ortadan kaldırılmasında etkili olacaktır.

Bunun yanında Basel II düzenlemelerinin kurumsallaşmayı teşvik etmesi ve firmaların mali ve yönetim yapısındaki değişimlerin bir gereği olarak nitelikli insan kaynağına olan ihtiyacı artırması kayıt dışı faaliyet ve istihdamı azaltacaktır. Kurumsal yapıya kavuşan firmaların uluslar arası alanda rekabet etmesi de kolaylaşacaktır. Tüm bunların sağlanması için tüm birimlerin uyum içerisinde hareket etmesi ve gerekli noktalarda kamu kurumları tarafından da destek verilmesi önemli bir husus olmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akgemci, Tahir (2001). *KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler*. Ankara: KOSGEB(Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). Yayın No.2001/6
- Akmut, Özdemir (1984). Türkiye'de Küçük İşletmelerin Sanayideki Yeri ve Önemi. *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 39 (1), 3 – 14.
- Altıparmak, Aytekin (1998). Türkiye'de Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müteşebbis Sınıfın Gelişimi. *Balıkesir Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 65 – 80.
- Altman, Edward I., Sabato, Gabriele (2005). Effects of the New Basel Capital Accord on Bank Capital Requirements for SMEs. Netherlands: *Journal of Financial Services Research* (28:1/2/3), 15-42.
- Altuğ, Osman (2000). *Banka İşlemleri ve Muhasebesi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Anderson, Raymond (2007). *The Credit Scoring Toolkit: Theory and Practice for Retail Credit Risk Management and Decision Automation*. United States of America: Oxford University Press Inc.
- Aras, Güler ve Müslümov, Alövsat (2002). Küreselleşme Sürecinde Türkiye Ekonomisinde KOBİ'lerin yeri: Ekonomik ve Finansman Sorunları, Ekonomik Krizlerin Etkisi ve Çözüm Önerileri. *21. Yüzyılda KOBİ'ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu: Bildiriler*. 3-4 Ocak 2002. http://www.emu.edu.tr/smeconf/turkcepdf/Bildiri_33.PDF, Erişim Tarihi: 09.10.2009.
- Aras, Güler (2005). *Basel II Uygulamasının KOBİ'lere Etkileri ve Geçiş Süreci*. İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Aras, Güler (2007a). *Basel II Bankacılık Düzenlemelerinin Ekonomiye ve Reel Sektöre Yansımaları*. Deloitte CEO/CFO Serisi.
http://www.deloitte.com/view/tr_TR/tr/hizmetlerimiz/danismanlik/article/c9543b531a2fb110VgnVCM100000ba42f00aRCRD.htm, Erişim Tarihi: 05.04.2009.
- Aras, Güler (2007b). KOBİ Finansmanı. *V. KOBİ Zirvesi "Büyüme ve Kalkınma İçin KOBİ Stratejileri*. 13-14 Aralık 2007. <http://www.kobizirvesi.org.tr/>, Erişim Tarihi: 03.07.2009.
- Arslan, İbrahim (2007). Basel Kriterleri ve Türk Bankacılık Sektörüne Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 18, 49-66.
- Aslan, Sinan (2003). *Türk Bankacılık Sektöründe İç Denetim*, İstanbul: Avcıol Basım-Yayın.
- ATO (Ankara Ticaret Odası). (2007). *BASEL II: KOBİ'lerin Kredi Riski ve Derecelendirilmesi*. Yorum Basın Yayın Sanayii Ltd. Şti.
- Audretsch, David, Horst, Rob, Kwaak, Ton ve Thurik, Roy (Ocak 2009). *First Section of the Annual Report on EU Small and Medium-sized Enterprises*. Zoetermeer: EIM Business & Policy Research (01.12.2009).
- Aydeniz, Emine Ş. (2007). Basel II Kriterlerinin KOBİ'lere Etkileri ve KOBİ'lere Sunulabilecek Çözüm Önerileri. *Muhasebe ve Finansman Dergisi MÜFAD, Ekim* (36), 179-188.
- Aykaç, Mustafa, Parlak, Zeki ve Özdemir, Süleyman (2008). *Küreselleşme Sürecinde Rekabet Gücünün Artırılması Ve Türkiye'de KOBİ'ler*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası. Yayın No. 2008/24

- Babuşcu, Şenol (2004). *Bankalarda Aktif Getirisi ve Pasif Maliyeti Hesaplama Yöntemleri ve Fiyatlandırma*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği.
- Babuşcu, Şenol (2005). Basel II ve Şirketler Üzerindeki Etkileri. *ASOMEDYA Dergisi, Ekim* (2005/Dosya).
- Bakırcı, Mustafa (1989). Küçük ve Orta Ölçekli Sanayicilerin Sorunları ve KÜSGET'in Hizmetleri. *Makine Mühendisleri Odası Bildiriler Kitabı Kongre Programı 1*(136). 23-24 Kasım. Eskişehir.
- Bandırma İktisadi Araştırmalar Enstitüsü. (2007). *Basel II Uygulamaları ve KOBİ'ler*. Mayıs 2007 Bilgilendirme Kitapçığı Dizisi, No: BK – 3.
- Barut, Mahmut (30 Ocak 2009). *KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri ve Önemi*. MÜSİAD(Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği) Şanlıurfa Toplantısı. http://www.gencmusiad.org.tr/GM/Icerik.aspx?VERSION=101&TIP=SBH&ALT_TIP=SLF&N=2810&P=3, Erişim Tarihi: 15.05.2009.
- Basy, Sam N. ve Rolfes, Harold L. (1995). *Strategic Credit Management*. United States of America: John Wiley and Sons Inc.
- BCBS (Basel Committee on Banking Supervision). (January 2001). *The Internal Ratings-Based Approach*. Bank for International Settlements, Consultative Document, www.bis.org/publ/bcbsca05.pdf, Erişim Tarihi: 15.12.2008.
- BCBS (Basel Committee on Banking Supervision). (2005). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards*. Bank for International Settlements Press & Communications, November.

- BCBS (Basel Committee on Banking Supervision). (June 2006). *International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework*. <http://www.bis.org/publ/bcbs128.pdf>, Erişim Tarihi: 15.07.2008.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2007a). *Basel-2 İkinci Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2) Değerlendirme Raporu*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu Araştırma Dairesi, 25 Temmuz 2007.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2007b). *Sermaye Ölçümü ve Sermaye Standartlarının Uluslararası Düzeyde Uyumlaştırılması Gözden Geçirilmiş Düzenleme (Yeni Sermaye Uzlaşısı-Kapsamlı Versiyon)*. Uluslararası Ödemeler Bankası, Haziran 2007. <http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/3370Basel-IIKapsamli.pdf>, Erişim Tarihi: 15.12.2008.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (Haziran 2008). *Basel - II Uygulamasının Ertelenmesine İlişkin Basın Açıklaması*. Sayı: 2008/15. <http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/default.aspx>, Erişim Tarihi: 29.11.2009.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2009a). *BDDK Başkanı Teyfik Bilgin "BDDK 2010 Yılı Bütçesi" Sunum Konuşması*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Sunumlar/7220Kasim_2009_PBK_Konusma_%20Metni.pdf, Erişim Tarihi: 14.12.2009.
- BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2009b). *Türk Bankacılık Sektörü Genel Görünümü Haziran 2009*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu. http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/turkce/Raporlar/Diger_Raporlar/6777TBS_Genel_Gorunumu_Haziran_2009.pdf, Erişim Tarihi: 14.12.2009.

BDDK (Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu). (2009c). *Kurumumuz, Basel Bankacılık Denetim Komitesine Üye Olmuştur*. Sayı:2009/11-5 Haziran.
<http://www.bddk.org.tr/WebSitesi/default.aspx>, Erişim Tarihi: 29.11.2009.

Berger, Allen N. ve Udell, Gregory F. (2005). *A More Complete Conceptual Framework for Financing of Small and Medium Enterprises*. Policy Research Working Paper. World Bank. United States of America. Publication No: 3795-2005/12.

BIS (Bank for International Settlements). (2005). *This is the Biz "The Establishment of the BIS"* . NEWYORK Cambridge University Press.

BIS (Bank for International Settlements). (2009). *History of the Basel Committee and its Membership*. <http://www.bis.org/bcbs/history.pdf?noframes=1>, Erişim Tarihi: 05.04.2009.

Berk, Niyazi (1998). *Bankacılıkta Pazara Yönelik Kredi Yönetimi*. TBB Yayınları. Yayın No.149.

Bodur, Volkan (1997). *Kredi Sürecinde Erken Uyarı ve Fiyatlandırma Teknikleri*. Ankara: Türkiye Bankalar Birliği.

Bolgün, K. Evren ve Akçay, M. Barış (2005). *Risk Yönetimi* (2. Baskı). Scala Yayıncılık.

Candan, Hasan ve Özün, Alper (Ekim 2006). *Bankalarda Risk Yönetimi ve Basel II*. İnceleme ve Araştırma Dizisi. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Caruana, Jaime (2003). *Consequences of Basel II for SMEs*. Basel Committee on Banking Supervision, BIS Review 32/2003. 10 July 2003. Brussels.

- Chorafas, Dimirtis N. (2007). *Economic Capital Allocation with Basel II: Cost Benefit and Implementation Procedures*. Elsevier Butterworth Heinemann.
- Coauette, John B., Altman, Edward I. ve Narayanan, Paul (1998). *Managing Credit Risk The Next Great Challenge*. Canada: John Wiley and Sons Inc.
- Çavuş, Mehmet (2007). Basel-II Kriterleri ve KOBİ'ler. *E-Yaklaşım Dergisi*, Mayıs (46), <http://www.yaklasim.com/mevzuat/dergi/makaleler/2007059268.htm>, Erişim Tarihi: 17.09.2009.
- Çelik, Faik ve Kızıl, İhsan (2008). Banka Sermaye Yeterliliğinde Basel II Yaklaşımı ve Türk Bankacılığı. *Doğuş Üniversitesi Dergisi*, 9 (1) Ocak 2008, 19-34.
- Çolak, Ömer Faruk (2001). *Kredi ve Mevduat Fiyatlandırması: Kredi ve Kredi Talebi*, Ankara: Türkiye Bankalar Birliği.
- Colquitt, Joetta (2007). *Credit Risk Management: How to Avoid Lending Disasters and Maximize Earnings*. United States of America: McGraw Hill, Mercy College.
- Diken, Ahmet (2007). *KOBİ'lerin Yapısal Sorunları ve Konya Sanayi Bölgesi'ndeki İşletmelerde Karşılaştırmalı Bir Araştırma*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Ocak 1963). *Kalkınma Planı (Birinci Beş Yıl) 1963 – 1967*. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Ocak 1967). *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968 – 1972*. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Ocak 1972). *Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1973 – 1977*. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.

- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Nisan 1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979 – 1983*. Yayın No. 1664. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Temmuz 1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1985 – 1989*. Yayın No. 1974. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Haziran 1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı 1990 – 1994*. Yayın No. 2174. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Temmuz 1995). *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1996 – 2000*. Karar No. 374. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Haziran 2000). *Uzun Vadeli Strateji ve Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 2001 – 2005*. Karar No. 697. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Temmuz 2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı 2007 – 2013*. Karar No. 26215. <http://ekutup.dpt.gov.tr/plan/plan.asp>, Erişim Tarihi: 29.07.2009.
- DPT (Devlet Planlama Teşkilatı). (Ocak 2007). *KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009)*. <http://www.dpt.gov.tr/DocObjects/Download/3077/2007.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2009.
- Dyson, Kenneth (1990). *Small and Medium Enterprises*. United States of America: University of Bradford-Routledge.

EC (European Commission) (2005a). *The New SME Definiton: User Guide and Model Declaration*. Enterprise and Industry Publications.

EC (European Comission). (2005b). *How to Deal with the New Rating Culture*.
http://ec.europa.eu/enterprise/newsroom/cf/itemlongdetail.cfm?item_id=2078.
 Erişim Tarihi: 03.04.2009.

EC (European Commission). (2008). *Small Business Act Fact Sheets*.
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/facts-figures-analysis/performance-review/index_en.htm#h2-sba-fact-sheets, Erişim Tarihi: 22.10.2009.

Ekinci, Mehmet B. (2003). *Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Kurumsal Gelişimi ve Finansal Sorunları*. İstanbul: ASKON.

Erdoğan Ogan, Ebru ve Dolgun, Burak (2001).Dünyada ve Türkiye’de Kredi Riski Uygulamaları. *Active Bankacılık ve Finans Dergisi, Mayıs-Haziran* (18). Yayıncı: Alkim, 78-82.

Erol, Mikail (2007). Basel I ve Basel II Uzlaşısı'nın Bankalar Tarafından İşletmelere Verilen Kredilerde Risk Yönetim Aracı Olarak Kullanılması. *Muhasebe ve Finansman Dergisi MÜFAD, Ekim* (36), s.156-160.

EU Turkey Business Centres Project. SME Trends Review and Strategy. European Commission.
<http://www.abigem.org/EN/dosyagoster.aspx?DIL=2&BELGEANAH=256&DOSYASIM=SME%20Trends%20Review.pdf>, Erişim Tarihi: 20.09.2009.

Eken, Mehmet Hasan (2004). *Banka Muhasebesi*. İstanbul: Der Yayınları.

El-Mekkawy, Zahra (May 2002). *The Basel Capital Accord - Annual Meeting of the Asian Development Bank Member of the Secretariat*, Basel Committee on Banking Supervision, Shanghai.

http://www.adb.org/annualmeeting/2002/Seminars/presentations/el-mekkawy_presentation.pdf, Erişim Tarihi: 04.05.2006.

Fabozzi, Frank J. (1998). *Bank Loans: Secondary Market and Portfolio Management*. Yale University: Fabozzi Associates.

Frenkel, Michael, Hommel, Ulrich, Dufey, Gunter ve Rudolf, Markus (2005). *Risk Management: Challenge and Opportunity (Second Edition)*. Germany: Srpinge Berlin Heidelberg.

Geçer, Turgay (2004). Basel II ve Kredi Riski: Kaos İçindeki Düzen, *Active Banka Dergisi*, Eylül-Ekim (38), 78-85.

Goff, Judith (2003). *Disclosure as a Supervisory Tool: Pillar 3 of Basel II*. FRBSF (Federal Reserve Bank of San Francisco) Economic Letter, August 1 (22).

Güler, Sevinç ve Taner, Berna (2008). Basel II Sürecinde Kredi Derecelendirmesi ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri. *Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirilmesi Bildiriler Kitabı*. 2-4 Mayıs 2008. İzmir Ekonomi Üniversitesi, 157-165.

Hançerli, Mehmet ve Gökğönül, Ebru (Haziran 2005). *Basel II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri*. Konya: Şekerbank. <http://www.sekerbank.com.tr>, Erişim Tarihi: 15.12.2008.

Heffernan, Shelagh A. (2005). *Modern Banking (Second Edition)*. John Wiley & Sons Ltd.

- Hempel, George H. ve Simoson, Donald G. (1999). *Bank Management Text And Cases* (Fifth Edition). John Wiley Sons. Inc.
- Hughes, Jane E. ve Macdonald, Scott B. (2003). *International Banking: Text and Cases*. Pearson Education Inc., Addison Wesley.
- Johnson, Hazel J. (1996). *The Bank Valuation Handbook: A Market Based Approach To Valuing A Bank*. A Bankline Publication. United States of America: Irwin Publishing.
- Katircioğlu, Hakan (2006). *10 Soruda Basel-II Kararları ve Reel Sektöre Etkisi*. <http://www.muhasibetr.com/yazarlarimiz/hakan/002/>, Erişim Tarihi: 05.04.2009.
- Kavcıoğlu, şahap (2003). *Ticari Bankalarda Sorunlu Kredilerin Yönetimi Çözüm Yolları ve Takibi*. İstanbul: Türkmen Kitabevi.
- Kendirli, Selçuk, Çağıran, Hülya ve şanöz, Fatih (2008). Finansal Piyasalar ve Basel II: Yönetmelik ve Mali Açıldan Çorum KOBİ'lerine Muhtemel Etkileri. *Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirilmesi Bildiriler Kitabı*. 2-4 Mayıs 2008. İzmir Ekonomi Üniversitesi, 68-77.
- Kohn, Meir (1991). *Money Banking and Financial Markets*. The Dryden Press.
- Kolb, Robert W. ve Rodriguez, Ricardo J. (1996). *Financial Institutions*. Published by Blackwell Business.
- Konya Ticaret Odası. (2007). *Konya İli Sosyo-Ekonomik Görünümü*. Konya: Etüd-Araştırma Servisi, (8 Aralık 2007).
http://www.kto.org.tr/dosya/rapor/Konya_sosyo_ekonomik.pdf, Erişim Tarihi: 27.10.2009.

Korkmaz, Tuba K. (2004). Bankalarda Kredi Riski Ölçümünde Alternatif Yöntemler. *Active Dergisi, Temmuz-Ağustos (37)*. <http://www.makalem.com>, Erişim Tarihi: 15.12.2008.

KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). (2000). *Türkiye’de KOBİ Anlayışının Dünü Bugünü Geleceği*. Ankara: ODTÜ Kültür ve Kongre Merkezi. (19 Eylül 2000). <http://www.kosgeb.gov.tr/Yayinlar/duyuru.aspx?yID=13>, Erişim Tarihi: 20.07.2009.

KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). (Aralık 2003). *KOBİ Ekonomisi (Tarihi Gelişimi)*. Ankara: Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü. <http://www.kosgeb.gov.tr/Yayinlar/duyuru.aspx?yID=106>, Erişim Tarihi: 20.07.2009.

KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). (Ocak 2004). *KOBİ Ekonomisi (KOBİ’ler ve Bankacılık)*. Ankara: Ekonomik ve Stratejik Araştırmalar Merkez Müdürlüğü. <http://www.kosgeb.gov.tr/Yayinlar/duyuru.aspx?yID=108>, Erişim Tarihi: 20.07.2009

KOSGEB (Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). (Haziran 2008). *Ekonomik ve Finansal Göstergeler*. Ankara: Finansman Daire Başkanlığı KOBİ Finansal Araştırmalar Müdürlüğü. <http://www.kosgeb.gov.tr/Finansman/duyuru.aspx?did=17>, Erişim Tarihi: 20.10.2009.

Lukács, Edit (2005). *The Economic Role of Smes in World Economy Especially in Europe*. (European Integration Studies: 4/1). Muskolc, 3 – 12.
<http://www.ceeol.com/aspx/getdocument.aspx?logid=5&id=840e0b06dead4204a2f2f230e6c9ce1a>, Erişim Tarihi: 06.07.2009.

Marrison, Chris (2002). *The Fundamentals of Risk Measurement*. United States of America: McGraw Hill.

Mbuya, John Chibaya (2008). *The Pillars of Banking*. United States of America: MP.

McKee, Juliet ve Dietrich, Kimball (2003). *Financing Small and Medium Enterprises: Challenges and Options*. PECC (The Pacific Economic Cooperation Council). Singapore: Printing Farm Pte Ltd.

Murphy, David (2008). *Understanding Risk: The Theory and Practice of Financial Risk Management*. United States of America: Chapman &Hall CRC Financial Mathematics Series.

Müftüoğlu, Tamer (1991). *Türkiye 'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler: Sorunlar ve Öneriler*. Ankara: Sevinç Yayınevi.

OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development). (2000). *Small and Medium-sized Enterprises: Local Strength, Global Reach*. Policy Brief. Public Affairs Division, Public Affairs and Communications Directorate. Yayın No.2000/7.

OECD (Organisation for Economic Co-Operation and Development). (2006). *Financing SMEs and Entrepreneurs*. Policy Brief. Public Affairs Division, Public Affairs and Communications Directorate. Yayın No.2006/11.

Ong, Michael K. (2004). *The Basel Handbook : A Guide for Financial Practitioners*. KPMG Risk Books.

Öçal, Tezer ve Çolak, Ö. Faruk (1999). *Finansal Sistem ve Bankalar*. Nobel Yayın Dağıtım. Yayın No. 131.

Özgüven, Ali (2002). Türkiye İktisat Kongresi (17 Şubat – 4 Mart 1923). *Journal of İstanbul Kültür University*, 2002/2, 109 – 124.

Özince, Ersin (2005) *Basel II: KOBİ'lerin Yeni Kredi ve Finansman Kriterleri Toplantısı-Ersin Özince'nin Konuşması*. Ankara: 28 Haziran 2005.
www.tbb.org.tr/Dosyalar/userfiles/file/onemli_basliklar/tbb.doc. Erişim Tarihi: 13.10.2008.

Parasız, İlker (2000). *Para Banka ve Finansal Piyasalar (7. Baskı)*. Bursa: Ezgi Kitabevi Yayınları.

Rose, Peter S. (2002). *Commercial Bank Management (Fifth Edition)*. The Mc Graw Hill Irwin Series.

Roussakis, Emmanuel N. (1997). *Commercial Banking in an Era of Deregulation (Third Edition)*. United States of America: Praeger Publishers.

Roszbach, Kasper, Lindé, Jesper ve Jacobson, Tor (2005). Credit Risk Versus Capital Requirements Under Basel II: Are SME Loans and Retail Credit Really Different?. *Journal of Financial Services Research*, 43-75.
<http://ideas.repec.org/p/hhs/rbnkwp/0162.html>, Erişim Tarihi: 03.04.2009.

Sayın, Meral, Fazlıoğlu Mustafa A (1997). *Avrupa Birliğinde KOBİ Destekleme Programları ve Diğer Teşvik Araçları*. Ankara: KOSGEB(Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı). Yayın No. 1997/2

Sanayi Ticaret Enerji Tabii Kaynaklar Bilgi ve Teknoloji Komisyonu. (2007). *Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun Teklifi ile Sanayi, Ticaret, Enerji, Tabii Kaynaklar, Bilgi ve Teknoloji Komisyonu Raporu* (2/907-66). (21 Şubat 2007).

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı. (Nisan 2008). *KOSGEB 2008-2012 Stratejik Planı*. <http://www.sp.gov.tr/documents/planlar/KOSGEBSP0812.pdf>, Erişim Tarihi: 15.05.2009.

Servigny, Arnaud de ve Renault, Olivier (2004). *Measuring and Managing Credit Risk*. United States of America: McGraw Hill.

Seval, Belkıs (1990). *Kredilendirme Süreci ve Kredi Yönetimi*. Muhasebe Enstitüsü Eğitim ve Araştırma Vakfı, Yayın No: 59. İstanbul: Avcıol Matbaası.

Small Business Notes. *History of Small Business in the United States*. <http://www.smallbusinessnotes.com/history/ushistory.html>, Erişim Tarihi: 22.10.2009.

Sundmacher, Maïke ve Ellis, Craig (2008). Economic Capital, Loan Pricing and ‘Ratings Arbitrage’. *13th Finsia-Melbourne Centre for Financial Studies Banking and Finance Conference: Risks, Governance And Regulation in a Transforming Financial World*, 29 - 30 September 2008.

Şakar, Hakan (2002). *Risk Yönetimi Açısından Bankalarda Aktif Pasif Yönetimi*. Mida Yayınları Eğitim Dizisi. Yayın No. 5.

Şakar, Hakan (2002). *Bankalarda Kredilendirme Teknikleri*. Mida Eğitim Merkezi.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği). (Ocak 1991). *Büyük Risklerin Ölçülmesi ve Denetlenmesi*. Türkiye Bankalar Birliği Bankacılık ve Araştırma Grubu, Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi.
http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/Large_Risks.doc, Erişim Tarihi: 05.04.2009.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği). (1999). *Kredi Riskinin Yönetimine İlişkin İlkeler*.
http://www.tbb.org.tr/Dosyalar/Arastirma_ve_Raporlar/risk_yonetim.doc, Erişim Tarihi: 15.12.2008.

TBB (Türkiye Bankalar Birliği). (Eylül 2005). *Risk Yönetimi ve Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri* (3. Baskı). TBB Basel II Yönlendirme Komitesi (238).

TBB (Türkiye Bankalar Birliği), Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu (2006). Basel II'nin KOBİ'lere Etkileri. *Bankacılar Dergisi* (58), 3-62.

TCMB (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası). (2006). Mevduat ve Kredi Faiz Oranları ve Katılma Hesapları Kâr ve Zarara Katılma Oranları İle Kredi İşlemlerinde Faiz Dışında Sağlanacak Diğer Menfaatler Hakkında Tebliğ. Madde 4, Ocak 2006.

TCMB (Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası). (2009). *Merkez Bankası 2006-2008 Reel Sektör Bilançoları*. <http://www2.tcmb.gov.tr/sector/2009/index.htm>, Erişim Tarihi: 29.12.2009.

The Banker (2004). *No sleep 'til Basel III*.
http://www.thebanker.com/news/fullstory.php/aid/2316/No_sleep__92til_Basel_II_I.html. Erişim Tarihi: 06.11.2008.

TMMOB Makine Mühendisleri Odası. (2008). *Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi İşletmeleri (KOBİ'ler)*. Oda Raporu (2008/467).

- TOBB (Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği). (2007). *KOBİ Zirvesine İlişkin Sonuç Bildirgesi*.
http://www.tobb.org.tr/organizasyon/sanayi/kobi/V_%20kobi_zirvesi_sonuc_bildirgesi.doc Erişim Tarihi: 14.09.2009.
- Tunay, K. Batu, Uzuner, Mustafa T. ve Yiğit, Adnan (1998). *Ticari Bankalarda Optimal Kaynak Yönetimi*. Marmara Üniversitesi Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü: Beta Yayınları.
- Turgut, Ahmet (2007). Bankalar ve KOBİ'ler için Dönüm Noktası: Basel II Standartları, *Karaman İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* (13). Karaman. 29-44.
- TÜSİAD. (2002) *Kurumsal Yönetim En İyi Uygulama Kodu: Yönetim Kurulunun Yapısı ve İşleyişi*. Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği 12 (336). U.S. Department of State. (2009). *The History of Small Business*.
http://economics.about.com/od/smallbigbusiness/a/small_business.htm, Erişim Tarihi: 22.10.2009.
- UAPME (Union Europeenne De L'artisanat et Des Petites et Moyennes Entreprises). (July 2003). *Basel II-Position paper on the 3rd Consultative Document*. Basel Committee.
http://www.ueapme.com/docs/pos_papers/2003/0307_Basel%20II%20CPIII_final.doc, Erişim Tarihi: 03.02.2009.
- Uyar, Süleyman ve Aygören, Hakan (2006). Basel II İlkelerinin KOBİ'lere Olası Etkileri: Finansman Maliyet Finansal Raporlama ve Muhasebe Açısından Değerlendirme. *Mali Çözüm İSMMMÖ Yayın Organı, Ağustos – Eylül – Ekim* (77), 52-70.

- Yalçın, Haluk, Önder, Alper, Aksel, Kaan ve Özyürek Nazlı (2006). *Şirket Derecelendirmesinde Basel II Perspektifi*. PWC (PriceWaterhouseCoopers) Türkiye V. Çözüm Ortaklığı Platformu.
<http://www.vergiportali.com/doc/21122006baselii.pdf>, Erişim Tarihi: 03.04.2009.
- Yayla, Münür ve Kaya, Yasemin T. (2005). *Basel-II: Ekonomik Yansımaları ve Geçiş Süreci*. BDDK ARD Çalışma Raporları: 2005/3.
http://www.bddk.org.tr/websitesi/turkce/Basel-II/1272calismaraporu_2005_3.pdf,
 Erişim Tarihi: 05.04.2009.
- Yetim, Sedat ve Balcı, Aslı (Ekim 2005). *Basel-II Ulusal İnisiyatif Alanlarının Anlaşılmasına Yönelik Açıklayıcı Rehber*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu
 Araştırma Dairesi: ARD ÇALIŞMA RAPORLARI. 2005/8 Ankara.
- Yılmaz Biçen, Hatice (2007). Basel II ve KOBİ'ler Üzerindeki Etkileri. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi* 3(1). <http://www.paradoks.org>, Erişim Tarihi: 03.04.2009.
- Yılmaz Biçen, Hatice ve Selimoğlu Emel (2008). Bursa İlinde Faaliyet Gösteren KOBİ'lerin Basel II'ye Geçiş Sürecinde Yaşayabilecekleri Zorluklar ve Çözüm Önerileri. *Basel II'ye Geçiş Öncesi KOBİ'lerde Genel Durum Değerlendirilmesi Bildiriler Kitabı*. 2-4 Mayıs 2008. İzmir Ekonomi Üniversitesi, 125-134.
- Yonar, Özlem. KOBİ'lerin Dünya Ekonomisindeki Yeri. *Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu Hukuk ve Politika Dergisi*.
<http://www.usak.org.tr/makale.asp?id=258> Erişim Tarihi: 22.10.2009.
- Yörük, Nevin (2007). Basel II Standartları'nın KOBİ'ler Üzerindeki Etkisinin Belirlenmesine Yönelik Anket Uygulaması. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 22 (2). 367-384.

Yüksel, Ayhan. (2005). *Basel II'nin KOBİ Kredilerine Muhtemel Etkileri*. Bankacılık Düzenleme ve Denetleme ve Kurumu, Araştırma Raporları: 4.

5411 Sayılı Bankacılık Kanunu. (2005). II. Bölüm Krediler ve Risk Grubu, T.C. Resmi Gazete, 25983, 1 Kasım 2005.

EK ANKET FORMU

BASEL II DÜZENLEMELERİNİN KOBİ'LERE ETKİLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

Sayın Firma Yetkilisi,

Bu anket Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'ler üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla hazırlanmıştır. Sorulara verdiğiniz cevaplar "Basel II Düzenlemelerinin KOBİ'lere Etkileri ve Konya İlinde Bir Araştırma" adlı yüksek lisans tezinde kullanılacaktır. Çalışma sonucunda firma ünvanına ve kişisel bilgilere hiçbir şekilde yer verilmeyecektir.

Anket iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde firmanızı tanımaya yönelik sorular, ikinci bölümde ise Basel II Düzenlemelerinin firmanıza etkileri hakkındaki görüşlerinizi ölçmeye yönelik sorular yer almaktadır. Çalışmamızın başarısı ve durumun doğru şekilde tespit edilebilmesi tüm soruların eksiksiz cevaplanması ile mümkün olacaktır. Anketimize olan ilgi ve katkılarınız için teşekkür ederiz.

Doç. Dr. Mikail Altan
Selçuk Üniversitesi İİBF İşletme Bölümü
Öğretim Üyesi

Ayşe AKDAM
Selçuk Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Öğrencisi

SORULAR

Firma Ünvanı:
Formu Dolduran Kişi ve Ünvanı/Görevi:

I. Bu bölümde firmanızın mevcut durumu ile ilgili firmanızı tanımaya yönelik sorular yer almaktadır. Lütfen firmanızın durumunu en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyiniz ve ilgili alanları doldurunuz.

1) Firmanızın hukuki durumunu işaretleyiniz.

a) Limited Şirket b) Anonim Şirket c) Kollektif Şirket d) Şahıs İşletmesi

2) Firmanızın faaliyet alanı nedir?

3) Firmanızın faaliyet süresi aşağıdaki gruplandırmalardan hangisine girmektedir?

a) 1-5 yıl b) 6-9 yıl c) 10-15 yıl d) 15 yıldan fazla

4) Firma yöneticiniz/yöneticileriniz aşağıdakilerden hangisidir?

a) Aile üyeleri b) Ortaklar c) Profesyonel Yöneticiler

5) Firmanızda finansman yetkilisi aşağıdakilerden hangisidir?

a) Finansman departmanı b) Firma sahibi c) Muhasebe departmanı d) İdari işler departmanı

6) Firma yöneticinizin öğrenim durumunu işaretleyiniz.

a) İlkokul b) Ortaokul c) Lise d) Üniversite e) Lisansüstü f) Diğer:

7) Firmanızdaki toplam çalışan sayısı aşağıdaki gruplandırmalardan hangisine girmektedir?

a) 1-9 b) 10-49 c) 50-250 d) 250'den fazla

8) Firmanızın karşı karşıya kaldığı sorunları önem derecesine göre numaralandırınız (1 en az önemli, 5 en çok önemli).

- () Finansman () Araştırma ve Geliştirme
 () Yönetim () Pazarlama
 () Üretim () Diğer:

9) Firmanızın yıllık net satış hasılatı/cirosu aşağıdaki gruplandırmalardan hangisine girmektedir?

- a) 1 Milyon TL veya daha az
 b) 1,1 Milyon TL ile 5 Milyon TL arası
 c) 5,1 Milyon TL ile 25 Milyon TL arası
 d) 25,1 Milyon TL ile 50 Milyon TL arası
 e) 50,1 Milyon TL ile 105 Milyon TL arası
 f) 105,1 Milyon TL'den fazla

10) Finansman sağlamanızda kredi kullanımı ne kadar önemlidir?

- a) Çok önemli b) Büyük Ölçüde Önemli c) Kısmen Önemli d) Hiç önemli değil

11) Firmanızın kaç bankayla kredi ilişkisi vardır?

- a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 veya daha fazla e) Herhangi bir bankayla kredi ilişkim yoktur.

12) Her bir bankadan kullandığınız kredi miktarı aşağıdaki gruplandırmalardan hangisine girmektedir?

- a) 2,1 Milyon TL (1 Milyon Euro) veya daha az
 b) 2,1 Milyon TL'den (1 Milyon Euro'dan) fazla

13) Tüm bankalardan kullandığınız kredi miktarı aşağıdaki gruplandırmalardan hangisine girmektedir?

- a) 1 Milyon TL veya daha az
 b) 1,1 Milyon TL ile 2 Milyon TL arası
 c) 2,1 Milyon TL ile 3 Milyon TL arası
 d) 3,1 Milyon TL ile 4 Milyon TL arası
 e) 4,1 Milyon TL veya daha fazla

II. Bu bölümde Basel II Düzenlemelerinin firmanıza etkileri hakkındaki görüşlerinizi ölçmeve yönelik sorular ver almaktadır. Lütfen konuyla ilgili görüşlerinize en yakın seçeneği işaretleyiniz.

14) Basel II Düzenlemeleri konusunda hangi oranda bilgi sahibisiniz?

- a) Tam olarak biliyorum b) Büyük Ölçüde biliyorum c) Kısmen biliyorum d) Hiç bilmiyorum

15) "Basel II Düzenlemelerine göre, bir firmanın bir bankadaki kredi miktarı (nakdi+gayri nakdi) 1 milyon Euro'yu geçiyorsa firma bağımsız derecelendirilme notunu kullanma veya derecelendirilmeden %100 risk ağırlığına tabi tutulma gibi iki seçenikle karşı karşıya kalmaktadır. 1 milyon Euro'nun altındaki krediler derecelendirme notu gerekmeden % 75 risk ağırlığına tabi tutulmaktadır." Bu durumda, yüksek risk ağırlığının kredi maliyetlerini artırdığını göz önünde bulundurduğunuzda firmanızın risk profiline göre hangi seçeneği tercih edersiniz?

- a) Bağımsız derecelendirme yaptırıp bu derecelendirme notunu kullanmak
 b) Bağımsız derecelendirme yaptırmamak
 c) Kredi miktarı 1 milyon Euro'yu (2,2 milyon TL) geçmeyecek şekilde kredi kullanmak

16) Aşağıda Basel II ile getirilecek düzenlemelere yer verilmiştir. Lütfen 5 seçenek arasından yalnız birini işaretleyerek düzenlemeler hakkındaki görüşünüzü belirtiniz.

		Çok Olumsuz Etkiler	Olumsuz Etkiler	Etkilemez	Olumlu Etkiler	Çok Olumlu Etkiler
1	<p><i>"Basel II Düzenlemeleri ile birlikte; firmalar tarafından teminat olarak kullanılan ortak kefaleti, grup şirketi kefaleti, müşteri çek ve senetleri gibi araçlar teminat olarak gösterilebilecek araçlar arasından çıkarılmıştır. Kabul edilen teminatlar ise nakit, mevduat veya mevduat sertifikası, altın, borçlanma senetleri, ana endeksteki hisse senetleri, yatırım fonları, ana endeks dışında, ancak organize piyasalarda işlem gören senetler ve gayrimenkul ipotegidir."</i></p> <p>Firmanızın bu teminatlara uyum derecesini göz önünde bulundurarak bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini işaretleyiniz.</p>					
2	<p><i>"Basel II Düzenlemelerine göre, firmaların maliyetlerini teminat yoluyla düşürebilmeleri için kredi vadeleri ile uyumlu vadeye sahip teminat göstermeleri gerekmektedir."</i></p> <p>Bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?</p>					
3	<p><i>"Basel II Düzenlemelerine göre kredilendirmede, daha düşük risk ağırlığına (riskliliğe) sahip firmalar, bankalardan düşük maliyetli kredi kullanma olanağına sahip olurken, yüksek riskliliğe sahip firmaların kredi maliyetleri de önemli ölçüde artacaktır."</i></p> <p>Bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?</p>					
4	<p><i>"Basel II Düzenlemelerinde, banka kredisi kullanımında firmaların bağımsız derecelendirme notuna sahip olması öngörülmektedir."</i></p> <p>Bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?</p>					
5	<p><i>"Basel II Düzenlemelerine göre, firmaların kredi maliyetlerini düşürebilmeleri için kurumsal yönetim ilkelerinden şeffaflık, hesap verilebilirlik, sorumluluk ve adillik ilkelerine uygun şekilde faaliyette bulunmaları gerekmektedir."</i></p> <p>Firmanızın bu ilkelere uyum derecesini göz önünde bulundurarak bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini işaretleyiniz.</p>					

		Çok Olumsuz Etkiler	Olumsuz Etkiler	Etkilemez	Olumlu Etkiler	Çok Olumlu Etkiler
6	"Basel II Düzenlemeleri ile kayıt dışı faaliyette bulunan firmaların yeterli özsermayeye ve aktif büyüklüğüne sahip olmamaları nedeniyle kredi imkanları önemli ölçüde daralırken firmaların kredi maliyetlerinde de ciddi artış olacaktır." Firmanızın şeffaflık derecesi ve sermaye yapısını göz önünde bulundurduğunuzda bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?					
7	"Basel II uygulaması ile uluslararası standartlarda güvenilir mali tablolar üreten firmalar bankalardan daha kolay ve daha avantajlı kredi alabileceklerdir." Bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?					
8	"Basel II'ye geçilmesi ile firmaların kredi talebinde bulunmaları durumunda bankalar ve derecelendirme kuruluşları tarafından istenilen tüm bilgi ve belgeleri zamanında, yeterli, güvenilir ve sağlıklı bir şekilde oluşturup söz konusu kuruluşlara ulaştırmaları gerekmektedir." Bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?					
9	"Basel II'ye uyum sürecinde firmaların mali yapıları ile yönetsel yapılarındaki düzenlemelerin bir gereği olarak alanında uzman kişilerin firmalarda istihdam edilmesi önemli bir unsur olmaktadır." Firmanızın mevcut insan kaynağının uzmanlık düzeyini göz önünde bulundurduğunuzda bu düzenlemenin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?					
10	Tüm bu düzenlemeleri göz önünde bulundurduğunuzda Basel II'ye geçişin firmanızı nasıl etkileyeceğini düşünüyorsunuz?					

17) Basel II'nin etkilerine karşı almayı düşündüğünüz önlemler hangileridir? Öncelik sırasına göre numaralandırınız (Öncelik sırası 1,2,3,4,5 şeklinde).

- () Teminat araçlarını değiştirmek
 () Kredi vadesi ile teminat vadesini uyumlaştırmak
 () Bağımsız denetimden geçmek
 () Kamuya karşı şeffaflık, pay ve menfaat sahiplerine karşı hesap verebilirlik sorumluluk ve adillik ilkelerine uymak
 () Kayıt dışı faaliyette bulunmamak

- () Özsermaye yapısını güçlendirmek
 () Uluslararası muhasebe standartlarına uygun kayıt sistemi kurmak
 () Bankalara ve bağımsız denetim kuruluşlarına bilgi ve belgelerin zamanında, doğru, eksiksiz ve anlaşılabilir şekilde ulaştırılabilmesi için sistem oluşturmak
 () Firmanın ihtiyaç duyduğu alanlarda uzman istihdamı sağlamak
 () Basel II konusunda eğitim ve danışmanlık hizmeti almak